

การบังคับคดีโดยเอกชน

นางสาวอมรรัตน์ รัตนกิจเจริญ

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2550

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

PRIVATE EXECUTION

Ms. Amornrat Ratanakicharoen

สภามหาวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws in Laws
Faculty of Law

Chulalongkorn University

Academic Year 2007

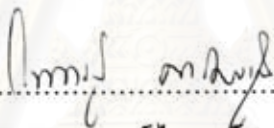
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การบังคับคดีโดยเอกชน
โดย	นางสาวอมรรัตน์ รัตนกิจเจริญ
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ สำเรียง เมฆเกรียงไกร
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	อาจารย์ ดร. พิมลรัตน์ วรรณะหทัย

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะนิติศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ รัตพันธ์ เชื้อบุญชัย)

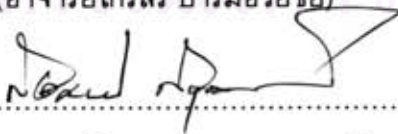
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ สำเรียง เมฆเกรียงไกร)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(อาจารย์ ดร. พิมลรัตน์ วรรณะหทัย)

..... กรรมการ
(อาจารย์ไกรสร บารมีอวยชัย)

..... กรรมการ
(อาจารย์สงคราม สกุลพราหมณ์)

นางสาวอมรรัตน์ รัตนกิจเจริญ : การบังคับคดีโดยเอกชน (PRIVATE EXECUTION)

อ. ที่ปรึกษา : รศ. สำเรียง เมฆเกรียงไกร, อ.ที่ปรึกษาร่วม : ดร. ทิมลรัตน์ วรรณะหทัย หน้า. 232

การมีหนี้เกิดขึ้นและลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้คืนให้แก่เจ้าหนี้ได้ ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการติดตาม หรือบังคับคดีทรัพย์สินกลับคืนมาเกิดความล่าช้า และไม่ได้มูลค่าที่ควรจะขายได้ยิ่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องดังกล่าวหนักเป็นทวีคูณ

จากการศึกษาวิจัยพบว่า การบังคับคดีของไทยยังมีปัญหาการบังคับคดีที่ล่าช้าและขายทรัพย์สินได้ในราคาต่ำ ซึ่งสาเหตุหลักของการบังคับคดีที่ล่าช้านั้นเนื่องจากว่า ผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจ และการเงิน พ.ศ. 2540 ทำให้มีคดีค้างคั่งอยู่ที่กรมบังคับคดีมากมาย ประกอบกับรัฐบาลได้มีนโยบายลดขนาด และอัตรากำลังคนภาครัฐลง ทำให้จำนวนเจ้าพนักงานบังคับคดีที่จะปฏิบัติหน้าที่บังคับคดีไม่เพียงพอ อีกทั้งในการบังคับคดียังมีปัญหาในทางปฏิบัติ และปัญหาทางกฎหมาย ทำให้การบังคับคดีมีความล่าช้า และขายทรัพย์สินได้ในราคาต่ำ

หากมีการบังคับคดีที่รวดเร็วมีประสิทธิภาพ และสามารถขายทรัพย์สินได้ในราคาสูงจะเป็นการคุ้มครองสิทธิของเจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ในประเทศฝรั่งเศสซึ่งเป็นต้นแบบของระบบบังคับคดีเอกชน และต่อมาประเทศอังกฤษ และประเทศอื่น ๆ ได้ประสบความสำเร็จในการนำระบบบังคับคดีโดยเอกชนของประเทศฝรั่งเศสมาใช้ ดังนั้น ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จึงได้ทำการศึกษาวិเคราะห์ถึง หลักกฎหมายการบังคับคดีเอกชนในประเทศฝรั่งเศส และประเทศอังกฤษ ซึ่งจากการศึกษาวิจัยพบว่าระบบกฎหมายบังคับคดีโดยเอกชนของทั้ง 2 ประเทศดังกล่าวเป็นระบบที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เมื่อนำหลักกฎหมายบังคับคดีเอกชนของประเทศดังกล่าวมาปรับใช้ในประเทศไทยจะทำให้การบังคับคดีมีความรวดเร็วขึ้น และสามารถขายทรัพย์สินได้ในราคาสูงขึ้น เป็นการส่งเสริมนโยบายของรัฐ และสามารถคุ้มครองสิทธิทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้เป็นอย่างดี

อย่างไรก็ดี หากมีการนำหลักการบังคับคดีโดยเอกชนมาใช้ในประเทศไทยอาจมีปัญหากฎหมายได้ เนื่องจากการบังคับคดีกับทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้นเป็นการกระทบสิทธิของบุคคล ดังนั้น หากมีการนำกฎหมายบังคับคดีโดยเอกชนมาใช้จะต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายโดย กำหนดรายละเอียด และสาระสำคัญของ การปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนให้ชัดเจน เพื่อให้การดำเนินงานสามารถคุ้มครองทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สาขาวิชา.....นิติศาสตร์.....	ลายมือชื่อนิสิต..... <u>อ.อมรรัตน์ รัตนกิจเจริญ</u>
ปีการศึกษา.....2550.....	ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... <u>[Signature]</u>
	ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม..... <u>[Signature]</u>

4786364434 : MAJOR LAWS

KEY WORD: PRIVATE EXECUTION

AMORN RATANAKICHAROEN : PRIVATE EXECUTION.

THESIS ADVISOR : ASSOC.PROF. SAMRIENG MEKKRIENGKRAI,

THESIS CO-ADVISOR : Dr. PIMONRAT VATTANAHATHAI, 232 pp.

The debtor's inability to pay back the outstanding debts cause damages to every related party. If the collection or legal execution process to forfeit the assets is delay or the sale proceeds after execution are below market value, this will result in even more damages to every party.

The research found that there were still problems and obstacles in legal execution process in Thailand which result in delayed execution or below market value proceeds after execution. The main causes of delayed execution process were from overloaded execution cases at Legal Execution Department since economic and financial crisis in 1997 while the government had policy to decrease numbers of officer which resulted in shortage or insufficient numbers of executive officer. In addition to above reason, there were still other obstacles in practice which related to execution process itself and related regulations which resulted in delayed execution or below market value proceeds after execution.

If the legal execution process is well organized, fasten and be able to sell foreclosed assets at higher price, the right of debtors, creditors and other related parties will be protected. France has been a model of private execution system, and later on England and other countries who adopted the said model have been successfully implemented within their own countries. Hence, this research's objective is to study about the principles of private execution in France and England. The research found that the private legal execution of those two countries is suitable and efficiency. The future adoption of private execution system in Thailand will help accelerating the current legal process and also expect to generate higher proceeds from foreclosed asset sales at the end. Also, this will further support government policy in which help improving the legal process in Thailand and also help protecting every party's benefit and right.

In addition, the research also studies the effect of private legal execution principle to apply in Thailand. There are some concerns related to the implementation of private legal execution and related regulations. Currently, executing and selling foreclosed properties affect personnel right. In order to be able to apply private legal execution in Thailand, the amendments of legal execution law must be necessary to clearly address the details and practice procedures for private execution officers to ensure the efficiency and protection to every related party.

Field of studyLAWS.....Student's signature : *Amorn Ratanakicharoen*
Academic year2007.....Advisor's signature : *Samrieng Mekkiengkrai*
Co-advisor's signature : *Pimonrat Vattanahathai*

กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านรองศาสตราจารย์ไพฑูรย์ คงสมบุญ ที่กรุณาได้รับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ พร้อมทั้งให้คำแนะนำ และแนะนำเอกสารต่าง ๆ ให้ผู้เขียน

ขอกราบขอบพระคุณท่านรองศาสตราจารย์สำเรียง เมฆเกรียงไกร และท่านอาจารย์ ดร. พิมลรัตน์ วรรณะนุช ที่กรุณาได้รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ พร้อมทั้งให้คำแนะนำ แนวทาง แนวความคิด และให้ข้อมูลในการเขียนวิทยานิพนธ์จนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ไกรสร บารมีอวยชัย และท่านอาจารย์สงคราม สกุลพราหมณ์ ที่กรุณาได้รับเป็นคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ พร้อมทั้งช่วยเหลือ แนะนำแนวทาง ถ่ายทอดความคิดในการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่กรมบังคับคดี เจ้าหน้าที่สำนักงานกิจการยุติธรรม และเจ้าหน้าที่หน่วยงานอื่น ๆ ที่เอื้อเฟื้อข้อมูลทางเอกสาร พร้อมทั้งให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์และมีส่วนสำคัญยิ่งในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบคุณ พี่ น้อง และเพื่อน ๆ ที่เป็นกำลังใจให้ผู้เขียนเสมอมา

ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ ที่เป็นแรงบันดาลใจให้ผู้เขียนมีกำลังใจในการเขียนวิทยานิพนธ์ตลอดเวลาที่ผ่านมา

คุณค่า และประโยชน์อันพึงมีของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผู้เขียนขอให้เป็นกุศลแก่ผู้ศึกษา โดยทั่วกัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
ขอบเขตและวิธีดำเนินการวิจัย.....	3
สมมุติฐานของการวิจัย.....	3
ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษาวิทยานิพนธ์.....	3
บทที่ 2 แนวความคิดระบบกฎหมายบังคับคดีของไทย รูปแบบขั้นตอนการบังคับคดีใน ประเทศไทย และแนวคิดในการนำระบบบังคับคดีโดยเอกชนมาใช้.....	5
1. แนวความคิดระบบกฎหมายบังคับคดีของไทย.....	5
2. รูปแบบและขั้นตอนในการบังคับคดีแพ่งของไทยในปัจจุบัน.....	14
2.1 ขั้นตอนบังคับคดีหลังจากศาลมีคำพิพากษา.....	14
2.2 อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดี.....	38
2.3 การปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความแพ่ง.....	40
2.3.1 การยึดหรืออายัดทรัพย์สิน.....	40
2.3.2 การประเมินราคาทรัพย์สิน.....	55
2.3.3 การขายทอดตลาดทรัพย์สิน.....	57
2.4 การประมูลซื้อทรัพย์สิน.....	63
2.4.1 การกำหนดราคาเริ่มต้นประมูลของเจ้าพนักงานบังคับคดี.....	65
2.4.2 การปฏิบัติเมื่อประมูลซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาด ได้แล้ว.....	70
2.4.3 สภาพปัญหาเกี่ยวกับการขายทรัพย์สิน.....	73

บทที่	หน้า
2.5 การคำนวณภาระหนี้ที่ต้องจ่ายคืนให้แก่เจ้าหนี้.....	78
2.6 ความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานบังคับคดี.....	82
3. แนวคิดที่สำคัญในการนำกฎหมายบังคับคดีโดยเอกชนมาใช้ในประเทศไทย.....	85
3.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.....	85
3.2 การปฏิรูประบบบริหารราชการ การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี และมติ คณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง.....	86
3.3 สาเหตุของวิกฤติเศรษฐกิจ และการเงิน พ.ศ. 2540	89
3.4 ผลกระทบของวิกฤติเศรษฐกิจ และการเงิน พ.ศ. 2540.....	99
3.5 สภาพปัญหาการบังคับคดีในปัจจุบัน.....	108
3.6 ผลกระทบของหนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้.....	117
3.7 แนวคิดและการพัฒนาการของการเสนอกฎหมายบังคับคดีโดยเอกชน ในประเทศไทย.....	121
3.8 ระบบการบังคับคดีโดยเอกชนตามร่างกฎกระทรวงว่าด้วยคุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข ของบุคคลที่จะได้รับมอบหมายจากเจ้า พนักงานบังคับคดีให้ปฏิบัติราชการแทน พ.ศ.....	124
บทที่ 3 การบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดีภาคเอกชนในต่างประเทศ.....	132
1. การบังคับคดีในประเทศฝรั่งเศส.....	132
1.1 อำนาจหน้าที่ และการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานบังคับคดี.....	134
1.2 การเข้าสู่วิชาชีพ และการกำกับดูแล.....	150
2. การบังคับคดีในประเทศอังกฤษ.....	171
2.1 อำนาจหน้าที่ และการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานบังคับคดี.....	175
2.2 การเข้าสู่วิชาชีพ และการกำกับดูแล.....	176
บทที่ 4 บทวิเคราะห์ รูปแบบกฎหมายบังคับคดีโดยเอกชนที่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ใน ประเทศไทย.....	182
1. ขอบเขต อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชน.....	184
1.1 ขอบเขตของการดำเนินงาน.....	184
1.2 อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชน.....	186
1.3 การกำหนดค่าตอบแทน.....	199
1.4 ความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชน.....	201

บทที่	หน้า
2. คุณสมบัติ และตัวบุคคลผู้จะทำหน้าที่เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชน.....	203
3. การกำกับดูแลเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชน.....	206
บทที่ 5. บทสรุป และข้อเสนอแนะ.....	201
รายการอ้างอิง.....	214
ภาคผนวก.....	218
ภาคผนวก ก.....	219
ภาคผนวก ข.....	226
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	232

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญญัตราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงการเพิ่มราคาของเจ้าพนักงานบังคับคดีในการประมูลขายทอดตลาด.....	67
2 แสดงอัตราค่าธรรมเนียมในการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดีตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ฉบับที่ 22 พ.ศ. 2548.....	80
3 แสดงสถิติการยึดทรัพย์สินในคดีแพ่งของกรมบังคับคดี.....	100
4 แสดงสถิติการขายทอดตลาดทรัพย์สินในคดีแพ่งของกรมบังคับคดี.....	101
5 แสดงสถิติมูลค่าการขายทอดตลาดทรัพย์สินในคดีแพ่งของกรมบังคับคดีโดยคิดตามราคาประเมินเจ้าพนักงานบังคับคดี.....	102
6 แสดงอัตราส่วนของคดีที่เข้ามาสู่กรมบังคับคดี.....	106
7 แสดงอัตราส่วนต่อรายได้ลูกหนี้ที่เจ้าพนักงานบังคับคดีประเทศฝรั่งเศสจะบังคับคดีได้.....	139

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การที่มีหนี้เกิดขึ้นและต่อมาลูกหนี้ไม่มีศักยภาพในการชำระหนี้คืนให้แก่เจ้าหนี้ได้ ผลกระทบของการผิดนัดชำระหนี้ดังกล่าวก่อให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทำให้เจ้าหนี้ไม่สามารถนำทรัพย์สินนั้นกลับมาใช้ประโยชน์ต่อได้ ทำให้เจ้าหนี้ต้องขาดสภาพคล่องทางการเงิน เป็นต้นทุนเสียโอกาสแก่เจ้าหนี้ และอาจมีผลกระทบต่อบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องด้วย ส่วนลูกหนี้เมื่อลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้คืนให้แก่เจ้าหนี้ได้จะมีผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือในการชำระหนี้ของลูกหนี้โดยตรง นอกจากนี้ ลูกหนี้ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะได้รับความเสียหายจากผลกระทบของการผิดนัดชำระหนี้ดังกล่าวแล้วหากกระบวนการติดตามทรัพย์สินนั้นกลับคืนมาตามกฎหมายเกิดความล่าช้า หรือหากมีการติดตามกลับคืนมาแล้วไม่ได้มูลค่าตามที่ควรจะได้ ยิ่งทำให้เจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เสียหายหนักเป็นทวีคูณ ซึ่งจากการวิจัยพบว่าปัจจุบันประเทศไทยยังมีปัญหาการบังคับคดีที่ล่าช้า และขายทรัพย์สินได้ในราคาต่ำ เนื่องจากทรัพย์สินของลูกหนี้ที่นำมาขายทอดตลาดนั้นเป็นทรัพย์สินที่ถูกบังคับคดีขายทอดตลาดตามคำสั่งศาล ในการขายทอดตลาดอาจมีปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติ และปัญหาทางกฎหมาย ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นเหตุให้การบังคับคดีล่าช้าลง หรือเป็นเหตุทำให้ทรัพย์สินที่ขายได้นั้นมีราคาประมูลได้ต่ำ ซึ่งการบังคับคดีล่าช้าทำให้กว่าจะถึงกำหนดขายทอดตลาดทรัพย์สินจะต้องใช้เวลานานทำให้ลูกหนี้ต้องรับภาระดอกเบี้ยที่เดินอยู่ขณะรอการขายทรัพย์สิน และทรัพย์สินของลูกหนี้ อาจเสื่อมค่าเสื่อมราคา และส่วนเจ้าหนี้ต้องขาดสภาพคล่องทางการเงินไม่สามารถนำทรัพย์สินของลูกหนี้มาใช้ประโยชน์ได้ เป็นต้นทุนเสียโอกาสแก่เจ้าหนี้ ส่วนปัญหาการขายทรัพย์สินได้ในราคาต่ำ ทำให้ตัดทอนหนี้ของลูกหนี้ได้น้อยเจ้าหนี้ได้รับเงินคืนน้อย

การบังคับคดีที่ล่าช้า และการขายทรัพย์สินได้ในราคาต่ำทำให้เจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับความเสียหาย ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศไทย ไม่คุ้มครองสิทธิ เจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้มีส่วนได้เสียอย่างเพียงพอ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 41 ได้กำหนดไว้ว่า “สิทธิของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง และการบังคับใช้สิทธิย่อมเป็นไปตามกฎหมายกำหนดไว้...” โดยการบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้เป็นกระบวนการหนึ่งในการยืนยันสิทธิของบุคคลโดยได้กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งหากว่ากระบวนการยืนยันสิทธิของบุคคลมีความล่าช้าขาดความสะดอก

รวดเร็วทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับความเสียหายก็ย่อมถือว่าเป็นการปฏิเสธความยุติธรรม¹ โดยกระบวนการบังคับคดีนั้นจะเป็นขั้นตอนการติดตามทรัพย์สินกลับมาใช้ประโยชน์ต่อกระบวนการดังกล่าวไม่ควรจะมีความล่าช้า หรือมีกระบวนการที่ทำให้มูลค่าของทรัพย์สินนั้นเสื่อมมูลค่าลง กระบวนการติดตามทรัพย์สินกลับมาจะต้องมีความรวดเร็วและทำให้ทรัพย์สินนั้นเสื่อมมูลค่าน้อยที่สุดทำให้ทุกฝ่ายได้กลับคืนสู่สถานะเดิมโดยเร็วที่สุดโดยที่เสียหายน้อยที่สุดจึงจะเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่เจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างแท้จริง

ดังนั้น หากมีการบังคับคดีที่รวดเร็วมีประสิทธิภาพ และสามารถขายทรัพย์สินได้ในราคาสูงจะเป็นการคุ้มครองสิทธิของเจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งในประเทศฝรั่งเศส และประเทศอังกฤษได้มีการนำระบบบังคับคดีโดยเอกชนมาใช้โดยประเทศดังกล่าวมีระบบการบังคับคดีที่เหมาะสม และมีประสิทธิภาพ ดังนั้น หากมีการนำเอาหลักการบังคับคดีโดยเอกชนที่ใช้อยู่ในประเทศฝรั่งเศส และประเทศอังกฤษมาประยุกต์ใช้ในประเทศไทยเชื่อว่าจะทำให้การบังคับคดีมีความรวดเร็วขึ้น และทำให้ขายทรัพย์สินได้ราคาสูงขึ้น เป็นการส่งเสริมนโยบายของรัฐ และเป็นการคุ้มครองสิทธิของทุกฝ่ายได้เป็นอย่างดี จึงสมควรที่จะมีการวิเคราะห์ว่าการบังคับคดีโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนที่เปิดโอกาสให้บุคคลธรรมดาที่มีเชื้อชาวต่างชาติได้ทำงานในหน้าที่บางส่วนของเจ้าพนักงานบังคับคดีนั้นควรมีรูปแบบอย่างไรและมีความเหมาะสมอย่างไร

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจระบบบังคับคดีโดยเอกชนในต่างประเทศ แนวความคิด และเหตุผลในการนำระบบกฎหมายบังคับคดีโดยเอกชนดังกล่าวมาใช้ รวมทั้งหลักการและการดำเนินการของระบบบังคับคดีโดยเอกชนที่ใช้อยู่ในต่างประเทศ
2. เพื่อศึกษาถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในการบังคับคดีในประเทศไทยและการนำแนวความคิดในเรื่องบังคับคดีโดยเอกชนในต่างประเทศมาปรับใช้ โดยหารูปแบบของกฎหมายที่เหมาะสมและเป็นประโยชน์สำหรับประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจแนวความคิด หลักการ และการดำเนินการของระบบบังคับคดีโดยเอกชนในประเทศไทยตามร่างกฎกระทรวงว่าด้วยคุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการ

¹ วิศิษฎ์ วิศิษฎ์สรอรรถ และคณะ, การพัฒนาระบบเพื่อการบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้, โครงการตามแผนพัฒนากฎหมายประจำปี 2548 เสนอคณะกรรมการปรับปรุงกฎหมายเพื่อขยายโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของรัฐ และติดตามการบังคับใช้กฎหมาย, สิงหาคม 2549 หน้า 1-2.

เงื่อนไข ของบุคคลที่จะได้รับมอบหมายจากเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ปฏิบัติราชการแทนเพื่อวิเคราะห์ว่าร่างกฎกระทรวงดังกล่าวมีมาตรการที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพเพียงพอในการแก้ไขปัญหาหรือไม่เพียงใด พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้มีความเหมาะสมในการทำหน้าที่คุ้มครองบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

3. ขอบเขตของการวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งที่จะทำการศึกษาวิจัยถึงความจำเป็นในการนำกฎหมายบังคับคดีเอกชนมาใช้ และรูปแบบการบังคับคดีโดยเอกชนที่เหมาะสมมาใช้กับสถานการณ์ปัจจุบันตั้งแต่การยึดทรัพย์ และขายทอดตลาด โดยเปรียบเทียบรูปแบบกฎหมายบังคับคดีโดยเอกชนของประเทศฝรั่งเศส และประเทศอังกฤษ โดยการศึกษาวิเคราะห์ถึงรูปแบบที่เหมาะสมของกฎหมายบังคับคดีโดยเอกชนที่จะนำมาใช้ในประเทศไทยควรมีรูปแบบอย่างไร และควรมีการแก้ไขหรือตรากฎหมายใดมารองรับ โดยวิธีการที่จะใช้ทำการวิจัยนี้จะเป็นการวิจัยเอกสารโดยศึกษาจากข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ในรูปแบบตัวบทกฎหมาย ตำราบทความทางกฎหมายและเอกสารทางวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาพิจารณาหาแนวทางแก้ไขได้อย่างเหมาะสม

4. สมมุติฐานของการวิจัย

การมีรูปแบบกฎหมายบังคับคดีโดยเอกชนที่เหมาะสมจะทำให้เกิดผลดีต่อบุคคลผู้มีส่วนได้เสีย และเป็นการพัฒนาระบบบังคับคดี

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ช่วยให้ทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในระบบบังคับคดีในประเทศไทยปัจจุบัน
2. เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในหลักเกณฑ์ แนวความคิดทางกฎหมายและขั้นตอนต่างๆเกี่ยวกับการบังคับคดีที่ใช้อยู่ในประเทศไทย
3. เพื่อให้ทราบถึงหลักการและเหตุผลของระบบกฎหมายการบังคับคดีโดยเอกชนในประเทศไทยและแสดงให้เห็นถึงหลักการและมาตรการที่ยังไม่ชัดเจนของระบบกฎหมายบังคับคดีโดยเอกชนภายใต้ร่างกฎกระทรวงว่าด้วยคุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข ของบุคคลที่

จะได้รับมอบหมายจากเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ปฏิบัติราชการแทน และปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากบทบัญญัติดังกล่าว

4. เพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณาปรับปรุงกฎหมายการบังคับคดีโดยเอกชนของไทย ตามร่างกฎกระทรวงว่าด้วยคุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข ของบุคคลที่จะได้รับมอบหมายจากเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ปฏิบัติราชการแทน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

แนวความคิดระบบกฎหมายบังคับคดีของไทย รูปแบบขั้นตอนการบังคับคดีในประเทศ ไทย และแนวคิดในการนำระบบบังคับคดีโดยเอกชนมาใช้

1. แนวความคิดในระบบกฎหมายบังคับคดีของประเทศไทย

1.1 ทฤษฎีการบังคับชำระหนี้

การที่เจ้าหนี้จะใช้สิทธิบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้จะต้องทราบถึงหลักการและความเป็นมาของการบังคับคดีนั้นก่อนซึ่ง การบังคับชำระหนี้เป็นกระบวนการอันเนื่องมาจากลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ เป็นเหตุให้เจ้าหนี้ต้องใช้สิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ปฏิบัติตามการชำระหนี้ ซึ่งการที่เจ้าหนี้จะได้รับชำระหนี้จะต้องอาศัยหลัก “การบังคับชำระหนี้”¹ กล่าวคือ เมื่อบุคคลตกลงทำสัญญากัน หรือในกรณีที่มีการละเมิดเกิดขึ้นจะต้องมีกระบวนการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้เจ้าหนี้ได้รับการปฏิบัติให้เป็นไปตามข้อสัญญานั้นหรือจะต้องได้รับการเยียวยาความเสียหายอันเกิดแต่การละเมิดหรือการผิดสัญญานั้น และอำนาจในการบังคับให้ปฏิบัติตามสัญญาหรือบังคับให้ชดใช้ค่าเสียหายนั้น เจ้าหนี้ไม่อาจบังคับคดีกันเองตามอำเภอใจได้จะต้องอาศัยอำนาจรัฐเป็นผู้เข้ามาดำเนินการแทนให้ซึ่งศาลจะเป็นองค์กรของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่บังคับให้เป็นไปตามสัญญาและแก้ไขเยียวยาความเสียหายดังกล่าวเพื่อมิให้บุคคลใช้อำนาจบังคับกันเองตามใจชอบซึ่งหลักการบังคับชำระหนี้เป็นหลักการซึ่งมีอยู่ในระบบกฎหมายทุกระบบแต่อาจมีความแตกต่างกันบ้าง เพราะความเป็นมาของระบบกฎหมายและนิติวิธีที่แตกต่างกันแต่มีวัตถุประสงค์เดียวกัน คือ ต้องการบังคับให้ลูกหนี้ปฏิบัติตามการชำระหนี้ให้ถูกต้องครบถ้วนตามประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ซึ่งการบังคับชำระหนี้สามารถแบ่งได้ 2 ประเภท คือ 1. การบังคับชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจง 2. การบังคับชำระหนี้โดยสินไหมทดแทน การบังคับชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจง คือ การบังคับชำระหนี้ที่มีวิธีการให้ลูกหนี้กระทำการที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่เจ้าหนี้ต้องการหรือการบังคับชำระหนี้กันอยู่อย่างใดก็ขอให้บังคับชำระหนี้เช่นนั้นซึ่งผลธรรมดาแห่งหนี้ส่วนการบังคับชำระหนี้โดยสินไหมทดแทน คือกรณีที่ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ให้ต้องตามวัตถุประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้เป็นเหตุให้เจ้าหนี้ต้องได้รับความเสียหายอย่างไรนั้นเป็นผลธรรมดาแห่งหนี้²

¹ ก่าธร พันธุลาภ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ว่าด้วยหนี้ (กรุงเทพฯ: มิตรนภาการพิมพ์, 2529), หน้า 36.

² ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 2 (ภาคบริบูรณ์), (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรศาสตร์, 2520), หน้า 814-815.

การบังคับชำระหนี้ตามหลักกฎหมายประเทศไทยจะมีแนวคิดเช่นเดียวกับระบบกฎหมาย Civil Law คือ เมื่อบุคคลหนึ่งทำสัญญากับอีกบุคคลหนึ่งคู่สัญญายอมประสงค์จะให้มีการปฏิบัติตามสัญญา มาตรการทางกฎหมายไทยจึงมีลักษณะที่บังคับให้คู่สัญญาปฏิบัติตามสัญญาที่ได้ให้ต่อกันไว้หรือให้อยู่ในลักษณะที่ใกล้เคียงกับกรณีที่มีการปฏิบัติตามสัญญาให้มากที่สุด กล่าวคือ จะเน้นการบังคับชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจงเป็นหลัก ส่วนการชดเชยค่าเสียหายเป็นกรณียกเว้นเป็นเหตุสุดวิสัยในกรณีเมื่อไม่อาจจะบังคับชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจงได้ ทั้งนี้จะยึดถือหลักความซื่อสัตย์สุจริตอย่างยิ่งหรือคุณค่าทางศีลธรรมเป็นสำคัญเพื่อเป็นการปกป้องมิให้มีการทำลายความศักดิ์สิทธิ์ของสัญญาหากปล่อยให้มีการละเลยก็จะทำให้ระบบกฎหมายสัญญาขาดความเชื่อถือ อันจะส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลขาดความแน่นอนและอาจเป็นอันตรายต่อธุรกิจการค้า หรือต่อระบบเศรษฐกิจได้³

การบังคับคดีในประเทศไทยเริ่มมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการบังคับคดีครั้งแรกตั้งแต่สมัยอยุธยา โดยในสมัยอยุธยานั้นเป็นสังคมระบบศักดินาเต็มรูปแบบ มีการปกครองในระบอบสมบูรณาสิทธิราชย์ โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นผู้มีอำนาจปกครองเด็ดขาด ได้มีการตรากฎหมายขึ้นมากมาย โดยกฎหมายที่เกี่ยวกับการบังคับคดีนั้นจะมีบัญญัติอยู่ในกฎหมายลักษณะ กู้หนี้ และกฎหมายลักษณะตระลาการ ซึ่งวิธีการบังคับคดีนั้น ตระลาการจะผ่อนผันให้ลูกหนี้ 3 ระยะเวลาต่อเนื่องกัน คือ 3 วัน 5 วัน และ 7 วัน รวมเวลา 15 วัน เพื่อให้โอกาสลูกหนี้รวบรวมทรัพย์สินมาชำระหนี้เมื่อระยะเวลาดังกล่าวนี้ได้ผ่านพ้นไปแล้วลูกหนี้ยังไม่ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ ก็จะมีมาตรการลงโทษลูกหนี้โดยลูกหนี้จะถูกใส่ชื่อ คา และนำไปแช่น้ำสูงเพียงอกเป็นเวลา 3 วัน ตลอดเวลาตั้งแต่พระอาทิตย์ขึ้นจนกระทั่งพระอาทิตย์ตกในสถานที่เปิดเผยเช่นเดียวกัน ซึ่งวิธีการดังกล่าวนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อบังคับให้ลูกหนี้ออกทรัพย์สินของตนให้หมดหรือหาบุคคลอื่นมาชำระหนี้สินแทน หรือยอมมารับประกันต่อเจ้าหนี้ซึ่งหากวิธีการดังกล่าวนี้ไม่ได้ผลตระลาการก็จะสอบสวนดูว่าลูกหนี้ออกทรัพย์สินอยู่ที่ใดอีกหรือไม่ซึ่งกองทรัพย์สินของลูกหนี้มิได้ประกอบแต่ที่ดิน บ้านเรือน สัตว์พาหนะ ทาส และสิ่งของ ของลูกหนี้เท่านั้นแต่รวมถึงสมาชิกในครอบครัวซึ่งอยู่รวมกันกับลูกหนี้ คือภรรยา บุตร และบุคคลอื่น ๆ ที่อยู่ภายใต้อำนาจลูกหนี้ด้วยโดยตระลาการจะประมาณราคาทรัพย์สินเหล่านั้นทั้งหมดและส่งมอบให้แก่เจ้าหนี้ไปเท่ากับจำนวนหนี้สินหรือหากกองทรัพย์สินไม่เพียงพอกับจำนวนหนี้สินตัวลูกหนี้จะถูกขายทอดตลาดเพื่อเอาเงินจากการขายนั้นชำระแก่เจ้าหนี้เท่าจำนวนหนี้สิน⁴ จะเห็นได้ว่ากฎหมายบังคับคดีในสมัย

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 834.

⁴ ร. แลงการ์ต, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, เล่ม 2 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, 2506), หน้า 263-264.

ดังกล่าวจะมีข้อกำหนดในการบังคับลูกหนี้ให้ชำระหนี้ที่รวดเร็วและค่อนข้างรุนแรง และมีการให้สิทธิแก่เจ้าหนี้ในการบังคับชำระหนี้ล่วงไปถึงสิทธิเสรีภาพทางร่างกายด้วย

การบังคับคดีในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์จนถึงปัจจุบันนั้น ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (รัชกาลที่ 1) ได้มีการชำระสะสางและรวบรวมกฎหมายเก่าสมัยกรุงศรีอยุธยาขึ้นใหม่และได้โปรดเกล้าให้ประทับตราราชการไว้เป็น 3 ดวง คือ ราชสีห์ คชสีห์ และบัวแก้ว เรียกว่า “กฎหมายตราสามดวง” ซึ่งได้รวบรวมเสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2347 หรือที่เรียกว่า “กฎหมายรัชกาลที่ 1”⁵ โดยในกฎหมายตราสามดวงได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการบังคับคดีอยู่ในกฎหมายพระไอยการลักษณะกระลาการซึ่งได้กำหนดเกี่ยวกับผู้มีอำนาจบังคับคดีและความรับผิดชอบของผู้บังคับคดีไว้ และต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ได้ทรงจัดวางระบบศาลยุติธรรมขึ้นใหม่และกฎหมายที่แก้ไขชำระใหม่ และประกาศใช้อย่างเป็นทางการในสมัยนั้นได้แก่ “กฎหมายราชบุรี” ซึ่งเป็นของพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ และในสมัยนั้นได้เกิดเหตุการณ์ที่ต่างชาติไม่ยอมรับระบบกฎหมายไทยจึงจำเป็นต้องมีการปฏิรูปตรวจแก้ไขกฎหมายในส่วนของสารบัญญัติและวิธีสบัญญัติ ซึ่งในส่วนของกฎหมายวิธี สบัญญัตินั้นได้มีการจัดตั้งกรมการขึ้นพิจารณาร่างกฎหมายสบัญญัติขึ้นใช้บังคับไปพลางก่อนจนกว่าจะมีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความที่สมบูรณ์ซึ่งในส่วนของวิธีพิจารณาความแพ่งนั้นได้มีการบัญญัติพระราชบัญญัติกระบวนวิธีพิจารณาความแพ่ง ร.ศ. 115 ยกเลิกกฎหมายเดิมทั้งหมดโดยพระราชบัญญัติดังกล่าวจะมีลักษณะแนวความคิดคล้ายกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่ใช้อยู่ในปัจจุบันแต่ต่างกันตรงที่กระบวนกรบังคับคดีทั้งหมดจะดำเนินการโดยตระลาการมิได้มีการแบ่งแยกหน้าที่เหมือนประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน⁶ พระราชบัญญัติกระบวนวิธีพิจารณาความแพ่ง ร.ศ. 115 ดังกล่าวฉบับบัญญัติเรื่องการบังคับคดีได้ถูกบัญญัติไว้ในหมวดที่ 14-17 ตั้งแต่ มาตรา 87-110 โดยกำหนดข้อบัญญัติสำหรับวิธีการดำเนินการบังคับตามคำพิพากษามีทั้งวิธีการดำเนินการบังคับเอากับทรัพย์สินและเนื้อตัวร่างของจำเลยด้วย กล่าวคือเมื่อศาลได้ตัดสินคดีแล้วก็จะหมายบังคับคดีหรือหมายคำสั่งโดยออกตามแบบและประทับตรา

⁵ ศุภลักษณ์ จันทพลาบูรณ์, ระบบการบังคับคดีทางแพ่ง, หน้า 181.

⁶ วิชาญ วิชาญศรีธรรม และคณะ, การพัฒนาระบบเพื่อการบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้, โครงการตามแผนพัฒนากฎหมายประจำปี 2548 เสนอคณะกรรมการปรับปรุงกฎหมายเพื่อขยายโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของรัฐและติดตามการบังคับใช้กฎหมาย, สิงหาคม 2549 หน้า 7.

เมื่อคู่ความร้องขอโดยหมายนั้นจะต้องกำหนดให้ใช้เงินหรือให้ทำกิจการใดภายในกี่วันนับแต่วันใดวันหนึ่งตามแต่ศาลจะเห็นสมควร ซึ่งหมายนั้นจะต้องแจ้งแก่ผู้ต้องจ่ายเงิน หรือผู้ต้องกระทำการด้วยว่าถ้าไม่กระทำตามศาลจะยึดทรัพย์สินของเขาหรือจะออกหมายจับตัวมาขังไว้และจากนั้นทั้งผู้ที่มีใช้ตัวความในคดีแต่ได้ขอให้ศาลออกหมายคำสั่งหรือผู้ที่ศาลออกหมายคำสั่งให้นั้นก็มีอำนาจร้องขอให้ศาลเร่งรัดผู้ต้องรับหมายนั้นให้กระทำการตามหมายนั้นได้เหมือนดังผู้เป็นตัวความในคดีเรื่องนั้น และผู้หนึ่งผู้ใดมิใช่ตัวความในเรื่องหนึ่งเรื่องใดเป็นผู้ต้องรับหมายคำสั่งนั้นแล้วถ้ามิได้กระทำการตามหมายนั้นก็ให้ศาลเร่งรัดให้เหมือนดังผู้เป็นตัวความในคดี⁷ นอกจากนี้พระราชบัญญัติดังกล่าวยังให้สิทธิผู้ชนะคดีร้องขอศาลออกหมายเรียกผู้แพ้คดีมาไต่สวนและสอบถามว่าผู้แพ้คดีมีทรัพย์สินหรือมีความสามารถในการชำระหนี้ให้แก่ผู้ชนะคดีหรือไม่ และศาลอาจจะสอบถามถึงวิธีชำระหนี้ว่าผู้แพ้คดีจะมีวิธีนำเงินมาชำระหนี้ด้วยวิธีใดบ้าง เมื่อศาลทำการไต่สวนเสร็จศาลก็จะจัดบันทึกคำให้การและให้ผู้แพ้คดีลงชื่อในคำให้การนั้น⁸

สำหรับวิธีการบังคับคดีโดยตรงนั้นได้มีบัญญัติไว้ในหมวดที่ 16 ว่าด้วยการบังคับเร่งให้สำเร็จตามคำพิพากษา มาตรา 96 ถึงมาตรา 107 ซึ่งมีอยู่ 3 วิธีใหญ่ ๆ คือ การตีใช้หนี้วิธีหนึ่งกับการยึดทรัพย์สินสิทธิเรียกร้องและขายทรัพย์สินเอาเงินใช้หนี้สินอีกวิธีหนึ่ง สำหรับวิธีแรกเมื่อลูกหนี้ไม่ยอมชำระหนี้ หรือเพิกเฉย เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องขอให้ศาลบังคับเอากับทรัพย์สินสมบัติของผู้จะต้องเสียเงินมาตีใช้ได้โดยผู้ร้องต้องเสียค่าธรรมเนียม (ในปัจจุบันไม่ใช่วิธีตีใช้หนี้ภายหลังศาลมีคำพิพากษา) สำหรับวิธีการยึดทรัพย์สินเป็นกรณีที่ศาลออกหมายเร่ง (ในปัจจุบันคือหมายบังคับคดี) ซึ่งศาลต้องออกตามแบบและประทับตราและศาลก็จะมอบอำนาจให้เจ้าพนักงานในศาล (ซึ่งคือเจ้าพนักงานบังคับคดีในปัจจุบัน) ถูหมายไปทำการตามคำบังคับโดยมีอำนาจยึดทรัพย์สินสมบัติของลูกหนี้และขายทอดตลาดโดยมีข้อห้ามมิให้ยึดเครื่องที่ใช้นุ่งห่มหลับนอนซึ่งใช้สอยอยู่โดยปกติตามสมควรและเครื่องสำหรับทำเลี้ยงชีพโดยประมาณรวมกันราคาไม่เกิน 20 บาท ทั้งนี้โดยการยึดให้ทำได้แต่เพียงเท่าราคาที่จะขายทอดตลาดได้คุ่มจำนวนเงินที่ศาลตัดสินและค่าธรรมเนียมและค่าใช้สอยที่เสียไปเท่านั้นนอกจากนี้สำหรับตัวและหนังสือกรรมกรรมสัญญาใดที่เป็นหลักทรัพย์ของผู้ต้องถูกเร่งศาลก็สามารถยึดเอาเป็นประกันได้ทั้งหมด หรือบางส่วนเพียงเท่าที่จำนวนหนี้ เมื่อยึดทรัพย์ของลูกหนี้ได้แล้วเจ้าพนักงานศาลก็จะส่งไปเก็บรักษาไว้ที่ใด ๆ

⁷ พระยาจินดาภิรมย์, พระธรรมนูญศาลยุติธรรมกับพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความแพ่ง ร.ศ. 127, พิมพ์ครั้งแรก (พระนคร: โรงพิมพ์พิศาลบรรณนิต, 2461), หน้า 245, อ้างถึงในศุภลักษณ์ จันทพลาบูรณ์, ระบบการบังคับคดีทางแพ่ง, หน้า 185.

⁸ วิศิษฎ์ วิศิษฎ์สรอรรถ และคณะ, การพัฒนาระบบเพื่อการบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้, โครงการตามแผนพัฒนากฎหมายประจำปี 2548 เสนอคณะกรรมการปรับปรุงกฎหมายเพื่อขยายโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของรัฐ และติดตามการบังคับใช้กฎหมาย, สิงหาคม 2549 หน้า 8.

หรือไว้กับผู้ใดตามที่ศาลเห็นสมควรไม่ต่ำกว่า 5 วันก่อนแล้วจึงให้ขายทอดตลาดได้เงิน เว้นแต่เป็นของที่เก็บรักษาไม่ได้นาน จึงให้ขายได้ โดยในระหว่างที่รักษาทรัพย์อยู่นี้หากผู้จะต้องเสียเงินนำเงินตามคำตัดสินและค่าใช้จ่ายในการยึดทรัพย์มาเสียต่อศาลจนครบก็ให้คืนทรัพย์นั้นได้ การขายทอดตลาดศาลจะเป็นผู้กำกับดูแลการขายทอดตลาดหรืออาจจะมอบหมายให้บุคคลอื่นดูแลการขายทอดตลาดแทนได้ เมื่อครบกำหนด 5 วัน ที่เก็บทรัพย์ที่ยึดแล้วผู้ขอให้ออกหมายเร่งจะต้องมายื่นคำร้องยื่นขอให้มีการขายทอดตลาดหากผู้ขอให้ออกหมายเร่งไม่มายื่นศาลก็จะไม่สามารถขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้นได้เนื่องจากผู้ขอให้ออกหมายเร่งจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบศาลหากมีการฟ้องร้องภายหลังว่าทรัพย์สินที่ยึดมานั้นผิดกฎหมาย นอกจากนั้นในการขายทอดตลาดนั้นศาลจะมีคำสั่งให้ขายทอดตลาดทรัพย์สินของผู้ถูกหมายเร่งไม่ได้หากไม่มีหลักฐานอันควรเชื่อว่าทรัพย์สินนั้นเป็นของลูกหนี้ผู้ถูกหมายเร่งและเป็นทรัพย์สินที่อยู่ในเขตอำนาจศาลที่จะบังคับคดีได้ และเมื่อมีการขายทอดตลาดทรัพย์สินของผู้ถูกหมายเร่งได้แล้วหากได้เงินเกินกว่าราคาที่ต้องชดใช้ก็ให้คืนให้แก่เจ้าของทรัพย์สินนั้น⁹

สำหรับความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานศาลในเรื่องการเร่งเก็บยึดทรัพย์นี้ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 106 ความว่าถ้าไม่ยึดในเวลาอันควรโดยเจ้าพนักงานศาลเพิกเฉยรู้เห็นเป็นใจกับลูกหนี้ไม่กระทำการขายโดยรวดเร็วแล้ว ผู้ต้องเสียประโยชน์อาจร้องขอต่อศาลให้ไต่สวนและหากศาลไต่สวนแล้วได้ความตามที่ต้องเสียประโยชน์ร้อง ศาลก็จะบังคับให้เจ้าพนักงานผู้กระทำผิดนั้นใช้เงินในส่วนที่ต้องเสียหายโดยไม่ให้เกินกว่าเงินที่เป็นหนี้ตามหมายเร่ง ถ้าเจ้าพนักงานนั้นไม่ยินยอมศาลก็จะออกหมายเร่งรัดเจ้าพนักงานผู้นั้นได้ จะเห็นได้ว่าภายหลังจากสมัยอยุธยามาถึงกรุงรัตนโกสินทร์กฎหมายบังคับคดีของไทยได้มีการผ่อนปรนเรื่องการบีบบังคับชำระหนี้กับลูกหนี้ ทั้งการผ่อนปรนในเรื่องของการยึดทรัพย์สิน และผ่อนปรนในเรื่องสิทธิเสรีภาพทางร่างกาย เนื่องจากอิทธิพลของต่างชาติที่เข้ามาในประเทศไทย

พระราชบัญญัติกระบวนพิจารณาความแพ่ง ร.ศ. 115 มีผลบังคับใช้อยู่เพียง 12 ปี ก็ได้มีการตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความแพ่ง ร.ศ. 127 ขึ้นมาบังคับใช้โดยพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ถูกตราขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมกฎหมายในเรื่องอำนาจศาลและวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งกระจัดกระจายอยู่หลายแห่งเข้าเป็นหมวดหมู่เพื่อความสะดวกแก่การพิจารณาคดีและยกเลิกกฎหมายเก่าซึ่งเป็นอุปสรรคขัดขวางเสียทั้งสิ้น แต่อย่างไรก็ตามคณะกรรมการผู้ชำระสะสางชุดนี้จึงได้ถือโอกาสนี้แก้ไขบทกฎหมายเก่าที่เห็นว่าจำเป็นให้ดียิ่งขึ้นด้วยโดยเฉพาะใน

⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 9.

เรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีก็ได้กำหนดให้อำนาจศาลที่จะยึดทรัพย์หรือจับตัวลูกหนี้ที่หลบหลีกหนีหาย ตระบัดรัลลิน และข้อโกงเจ้าหนี้ได้รวดเร็วยิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อน¹⁰

สำหรับเรื่องการบังคับคดีได้มีบัญญัติไว้ตั้งแต่ หมวดที่ 11 ว่าด้วยคำสั่งหรือคำบังคับโดยขั้นตอนในการออกคำบังคับและหมายบังคับคดีนั้นเมื่อศาลมีคำสั่งหรือคำพิพากษาแล้วศาลจะต้องออกหมายบังคับคดีทันทีถ้าคู่ความอยู่ในศาลศาลก็จะอ่านคำพิพากษาให้คู่ความฟัง หรือผู้ที่ชนะคดีอาจนำหมายไปส่งให้แก่ผู้แพ้คดีเองก็ได้โดยในหมายบังคับคดีศาลจะต้องกำหนดวันที่ผู้แพ้คดีต้องกระทำการภายในกำหนดที่วันนับแต่วันที่ทราบหรือวันที่รับหมายนั้น นอกจากนี้ศาลจะต้องกำหนดโทษไว้ด้วยหากผู้แพ้คดีไม่ปฏิบัติตาม¹¹ ต่อมาหลังจากที่ครบกำหนดระยะเวลาที่ศาลได้มีหมายบังคับคดีแล้วผู้แพ้คดีไม่ปฏิบัติตามหมายดังกล่าวผู้ชนะคดีสามารถร้องขอต่อศาลขอให้ศาลออกหมายยึดทรัพย์ได้โดยศาลสามารถออกหมายประทับตราศาลมอบอำนาจให้พนักงานไปกระทำการตามคำบังคับของศาลได้ซึ่งผู้ถือหมายสามารถยึดทรัพย์สินของผู้แพ้คดีออกขายทอดตลาดได้โดยให้ยึดได้เฉพาะทรัพย์ที่ประมาณราคาสมควรขายทอดตลาดนำมาชำระหนี้รวมถึงค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นระหว่างการยึด ค่ารักษาทรัพย์ และค่าธรรมเนียม แต่การยึดทรัพย์ดังกล่าวนี้ห้ามมิให้เจ้าพนักงานยึดเครื่องนุ่งห่มหลับนอนของผู้แพ้คดีที่ใช้สอยอยู่ปกติ และห้ามมิให้ยึดเครื่องมือสำหรับทำเลี้ยงชีพโดยประมาณการรวมกันแล้วไม่เกิน 20 บาท เมื่อมีการยึดทรัพย์ของผู้แพ้คดีแล้วหากศาลสงสัยว่าทรัพย์ที่ยึดนั้นเป็นทรัพย์ที่ไม่ควรยึดศาลมีอำนาจเรียกให้ผู้ขอให้ยึดวางหลักประกันได้ และในกรณีที่ผู้ชนะคดีสงสัยว่าผู้แพ้คดีมีทรัพย์สินอื่นอีกผู้ชนะคดีอาจขอให้ศาลมีหมายเรียกให้ผู้แพ้คดีหรือผู้อื่นมาไต่สวนเพิ่มเติมได้ และถ้าผู้แพ้คดีไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาลหรือยกยอกทรัพย์สินไปที่อื่นศาลมีอำนาจจับตัวผู้หนีมาขังได้ ภายหลังจากที่มีการยึดทรัพย์สินของผู้แพ้คดีเรียบร้อยแล้วต่อมาศาลก็จะทำการขายทอดตลาดทรัพย์สินของผู้แพ้คดี โดยวิธีการขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้นจะมีขั้นตอนการดำเนินการเช่นเดียวกับพระราชบัญญัติกระบวนพิจารณาความแพ่งรัตนโกสินทรศก 115 โดยห้ามมิให้ขายทรัพย์สินนั้นก่อนครบกำหนด 5 วัน เว้นแต่เป็นสิ่งที่เก็บไว้นานไม่ได้จึงสามารถขายก่อน 5 วัน ได้เมื่อมีการขายทอดตลาดแล้วได้เงินมาเกินกว่าราคาที่ต้องใช้มากน้อยเพียงใดให้คืนแก่เจ้าของทรัพย์สินนั้น

¹⁰ พระยาจินดาภิรมย์, พระธรรมนูญศาลยุติธรรมกับพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความแพ่ง ร.ศ 127, พิมพ์ครั้งแรก (พระนคร: โรงพิมพ์พิศาลบรรณนิต, 2461), หน้า 2-4, อ้างถึงในศุภลักษณ์ จันทพลารุณ, ระบบการบังคับคดีทางแพ่ง, หน้า 186-188.

¹¹ วิศิษฐ์ วิศิษฐ์สุวรรณ และคณะ, การพัฒนาระบบเพื่อการบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้, โครงการตามแผนพัฒนากฎหมายประจำปี 2548 เสนอคณะกรรมการปรับปรุงกฎหมายเพื่อขยายโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของรัฐ และติดตามการบังคับใช้กฎหมาย, สิงหาคม 2549 หน้า 10.

ต่อมา เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2478 ได้มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2477 ขึ้นใหม่แทนกฎหมายฉบับเดิมโดยได้บัญญัติเรื่องการบังคับคดีตามคำพิพากษา และคำสั่งไว้ในภาค 4 ลักษณะ 2 เริ่มตั้งแต่ มาตรา 271-322¹² หลังจากการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2477 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันได้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งขึ้นใหม่ทั้งสิ้น 22 ฉบับ โดยเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมในส่วนที่เป็นการบังคับคดีตามคำพิพากษาและคำสั่งจำนวน 10 ฉบับ คือ

1. พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2487
2. พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2493
3. พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2499
4. พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2518
5. พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2521
6. พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 10) พ.ศ. 2527
7. พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 18) พ.ศ. 2542
8. พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 20) พ.ศ. 2543
9. พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 21) พ.ศ. 2547
10. พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2548

การแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2477 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันจะเป็นการแก้ไขที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งซึ่งการแก้ไขทั้ง 10 ฉบับที่ผ่านมานั้นเป็นการแก้ไขเล็กน้อยไม่กระทบกระเทือนต่อหลักการและโครงสร้างในการบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2477 มากนักยกเว้นพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฉบับที่ 10 พ.ศ. 2527 ซึ่งจะเป็นการแก้ไขเรื่องการฟ้องขับไล่ให้รัดกุมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายฉบับดังกล่าวแล้วปัจจุบันยังไม่พบว่าการแก้ไขเพิ่มเติมครั้งใดจะเป็นการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างของระบบการบังคับคดี ดังนั้น อาจจะสามารถกล่าวได้ว่าระบบการบังคับคดีในประเทศไทยปัจจุบันยังคงยึดอยู่กับรูปแบบและโครงสร้างหลักซึ่งใช้มาตั้งแต่ พ.ศ. 2477 แล้ว¹³

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 11.

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 13.

กระบวนการบังคับชำระหนี้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในปัจจุบันในเรื่องการบังคับคดีตามคำพิพากษาและคำสั่งในลักษณะ 2 ได้แบ่งวิธีการบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้ออกเป็น 2 หมวดได้แก่ หมวดที่ 1 หลักทั่วไป และหมวดที่ 2 วิธีการยึดทรัพย์สิน อายัดทรัพย์สิน และการจ่ายเงิน โดยจะมีกระบวนการบังคับคดีที่ต่อเนื่องกันไปตั้งแต่มาตรา 271-323 ซึ่งนอกจากขั้นตอนการบังคับคดีตามกฎหมายจะบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งแล้วยังมีแนวทางการปฏิบัติงานในการบังคับคดีที่จะต้องอาศัยระเบียบ ข้อบังคับ และคำสั่งต่าง ๆ ของกรมบังคับคดีด้วย¹⁴

1.2 วิธีการบังคับคดี

เมื่อศาลได้มีคำพิพากษาแล้วโดยทั่วไปหนี้ตามคำพิพากษาในคดีแพ่งจะมี 3 กรณีด้วยกัน คือ 1. หนี้เงิน โดยศาลจะพิพากษาให้ลูกหนี้ชำระเงินเป็นจำนวนเท่านั้นเท่านี้ 2. หนี้ให้กระทำการ หรืองดเว้นกระทำการ โดยคำพิพากษาอาจกำหนดให้ลูกหนี้ต้องกระทำการ หรือไม่กระทำการใด ๆ 3. หนี้ให้แสดงเจตนาทำนิติกรรม โดยศาลอาจมีคำพิพากษาให้ฝ่ายที่แพ้คดีต้องไปแสดงนิติกรรม หรือทำนิติกรรมจดทะเบียนให้แก่ฝ่ายเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา เมื่อศาลได้มีคำพิพากษาชี้ขาดในคดีแล้ว หากคำพิพากษา หรือคำสั่งนั้นมีลักษณะให้คู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด หรือทั้ง 2 ฝ่ายต้องมีการปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งให้แก่อีกฝ่ายแล้วและคู่ความไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษาจะต้องมีการบังคับคดีกับคู่ความที่ไม่ปฏิบัติตามนั้น ซึ่งการบังคับคดีคู่ความไม่อาจบังคับคดีกันเองได้ จะต้องอาศัยอำนาจของรัฐเท่านั้น ดังนั้น จึงมีการกำหนดมาตรการบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาอย่างชัดเจน¹⁵ ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยกฎหมายดังกล่าวจะเป็นบทบัญญัติที่กำหนดแนวทาง และวิธีปฏิบัติอันเป็นกระบวนการภายหลังที่ศาลมีคำพิพากษา หรือคำสั่งชี้ขาดในคดีแล้ว เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมมีความศักดิ์สิทธิ์ และต่อเนื่อง¹⁶

การบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 ลักษณะ 2 นั้นจะถูกนำมาใช้ก็ต่อเมื่อมีเหตุที่ขอให้บังคับคดีนั้น กล่าวคือ คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลกำหนดให้

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 13.

¹⁵ ปวีณา มาศมูฏิก, การจำกัดสิทธิอุทธรณ์ฎีกา ในคดีแพ่ง, วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533, หน้า 86.

¹⁶ คมกริช วัฒนเสถียร, กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาคบังคับคดี, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: สรยุทธการพิมพ์, 2510), หน้า 92.

ลูกหนี้คดีต้องปฏิบัติตาม เช่น ชำระหนี้ ชดใช้ค่าสินไหม แต่ลูกหนี้ไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษา หรือคำสั่งศาล ไม่ว่าจะทั้งหมดหรือแต่บางส่วน อันเป็นเหตุให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจำเป็นต้องใช้สิทธิให้มีการบังคับคดีกับลูกหนี้ ซึ่งการบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้นส่วนมากมิได้กระทำโดยศาลแต่กระทำโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี หรือพนักงานอื่นผู้มีอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ใช้อยู่ในอันที่จะปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาค 4 เพื่อคุ้มครองสิทธิของคุณความในระหว่างพิจารณา หรือเพื่อบังคับตามคำพิพากษา ซึ่งศาลจะเป็นผู้มีอำนาจในการแต่งตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการบังคับคดีกับลูกหนี้

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาค 4 ลักษณะ 2 เป็นกฎหมายที่จำกัดสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลโดยเป็นกฎหมายที่ได้บัญญัติถึงวิธีการดำเนินการบังคับคดี กระบวนการยึดและการขายทอดตลาดทรัพย์สินตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเพื่อบังคับให้มีการชำระหนี้ให้เป็นไปตามสิทธิและหน้าที่ที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาของศาลอันจะทำให้กฎหมายสารบัญญัติมีผลใช้บังคับได้แน่นอน และสัมฤทธิ์ผล นำมาซึ่งความสงบสุขเรียบร้อยในสังคม แต่อย่างไรก็ตามการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาก็ต้องคำนึงถึงสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลด้วย เนื่องจากสิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิตามธรรมชาติที่รัฐพึงให้ความคุ้มครองจะให้มีการล่วงละเมิดมิได้ นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษาเพื่อรักษาไว้ซึ่งความยุติธรรมด้วย¹⁷

ระบบการบังคับคดีของไทยจะเป็นระบบบังคับคดีโดยฝ่ายปกครอง (System of enforcement by the executive branch of government) หน้าที่หลักในการบังคับคดีจะเป็นขององค์กรฝ่ายปกครองซึ่งอยู่ใต้ระบบราชการ หน่วยงานที่ดูแลทั้งระบบจะเป็นหน่วยงานระดับกระทรวงในรัฐบาลกลางซึ่ง คือ กระทรวงยุติธรรม เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติหน้าที่จะมีสถานะเป็นข้าราชการซึ่งก็คือเจ้าพนักงานบังคับคดีโดยจะได้รับค่าตอบแทนเป็นเงินเดือนจากงบประมาณแผ่นดินภายใต้ระบบความรับผิดชอบวินัยและความรับผิดชอบละเมิดของเจ้าหน้าที่¹⁸ และการดำเนินการบังคับคดีกับลูกหนี้ตามคำพิพากษาของเจ้าพนักงานบังคับคดีจะอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งการใช้อำนาจรัฐของเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นการใช้อำนาจรัฐซึ่งอาจจะกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล การดำเนินการบังคับคดีจะต้องกระทำ

¹⁷ ไพฑูรย์ เสือเดชขจร, การบังคับคดีจากสังหาริมทรัพย์มีรูปร่างของลูกหนี้ตามคำพิพากษา, วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540, หน้า 26.

¹⁸ สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, การให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบังคับคดีทางแพ่ง, โครงการศึกษาวิจัยเสนอต่อสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 10 กันยายน 2550, หน้า 127.

โดยเจ้าหน้าที่รัฐและอยู่ในขอบเขตที่สามารถควบคุมดูแลได้ และเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องมีความเป็นกลางเนื่องจากเป็นการปฏิบัติงานแทนรัฐ

การบังคับใช้สิทธิของบุคคลในทางกฎหมายรัฐจะต้องสร้างกระบวนการในการฟ้องร้องคดีเพื่อยืนยันสิทธิของบุคคลให้มีประสิทธิภาพ และต้องสร้างกระบวนการบังคับคดีให้เป็นไปตามสิทธิให้มีประสิทธิภาพด้วย อีกทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 41 ได้กำหนดถึงการใช้สิทธิของบุคคลว่า “สิทธิของบุคคลในทรัพย์สินย่อมได้รับความคุ้มครองขอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิเช่นนี้ย่อมเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ...” การบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้เป็นกระบวนการหนึ่งในการบังคับใช้สิทธิของบุคคลเพื่อให้เป็นไปตามคำพิพากษา ในประเทศไทยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้กำหนดหลักการและวิธีการในการบังคับชำระหนี้ไว้แล้วตั้งแต่การออกหมายบังคับคดี การยึด การอายัด ตลอดจนการขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้ซึ่งเป็นการยืนยันสิทธิของบุคคลให้ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย

2. รูปแบบและขั้นตอนในการบังคับคดีแพ่งของไทยในปัจจุบัน

2.1 ขั้นตอนบังคับคดีภายหลังจากศาลมีคำพิพากษา

หลังจากที่ศาลมีคำพิพากษา และจะต้องมีการบังคับคดีกับทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 มาตรา 280 ได้จำแนกบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับคดีไว้ 2 ประเภท คือ

2.1.1 บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับคดีโดยตรง ได้แก่

2.1.1.1 **เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา** ซึ่งเป็นผู้ที่จะได้รับสิทธิหรือประโยชน์จากคำพิพากษา โดยเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอาจจะเป็นโจทก์หรือจำเลยในขณะที่ฟ้องก็ได้ แต่ต่อมาเมื่อศาลมีคำพิพากษาแล้ว หากศาลตัดสินให้ฝ่ายใดหรือทั้ง 2 ฝ่ายได้รับสิทธิหรือประโยชน์อย่างใดจากผลของคำพิพากษาหรือคำสั่ง ฝ่ายนั้นจะเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา

2.1.1.2 **ลูกหนี้ตามคำพิพากษา** คือ ผู้ที่ถูกคำพิพากษาหรือบังคับให้ต้องปฏิบัติตาม โดยอย่างหนึ่งให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา

2.1.1.3 **ลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้อง** ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 มาตรา 280 (1) คือ ลูกหนี้ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งเจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิที่จะอายัดสิทธิเรียกร้องที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีต่อลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้อง

2.1.2 บุคคลที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับคดีโดยตรง

คือบุคคลที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและลูกหนี้ตามคำพิพากษามาแต่เดิมแต่ต่อมาในชั้นบังคับคดีบุคคลภายนอกเหล่านี้กลับถูกกระทบกระเทือนสิทธิเนื่องจากวิธีการบังคับคดีจึงถือว่าบุคคลเหล่านี้เป็นบุคคลผู้มีส่วนได้เสีย ซึ่งอาจจะแบ่งได้ดังนี้

2.1.2.1 **ผู้ร้องขาดทรัพย์** ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 มาตรา 288 บัญญัติว่า ผู้ร้องขาดทรัพย์ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้มีกรรมสิทธิ์ หรือทรัพย์สินในทรัพย์ที่ถูกยึด เพียงแต่มีส่วนได้เสียก็สามารถเป็นผู้ร้องขาดทรัพย์ได้ และการร้องขาดทรัพย์ต้องแสดงว่าตนมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายแพ่งด้วย โดยการร้องขาดทรัพย์จะต้องกล่าวอ้างว่าทรัพย์ถูกยึดไว้ไม่ใช่ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือทรัพย์บางส่วนมิใช่ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา คำว่าผู้มีส่วนได้เสียในคดีตาม มาตรา 280 อาจเป็นได้ทั้งเจ้าของทรัพย์หรือเป็นผู้มีสิทธิในทรัพย์นั้นอย่างใดอย่างหนึ่ง และต้องเสียหายเมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์นั้นไว้ผู้มีส่วนได้เสียสามารถร้องขาดทรัพย์ได้

2.1.2.2 **ผู้รับจำนองทรัพย์สิน และเจ้าหนี้บุริมสิทธิของลูกหนี้ตามคำพิพากษา** ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 มาตรา 289 ได้กล่าวถึงสิทธิของเจ้าหนี้จำนองและเจ้าหนี้บุริมสิทธิที่จะบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้ของตนได้ก่อนเจ้าหนี้รายอื่น ในกรณีที่เจ้าหนี้จำนองหรือเจ้าหนี้บุริมสิทธิเป็นผู้ทวงไว้ซึ่งสิทธิเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ในการที่จะได้รับชำระหนี้อันค้ำชำระแก่ตนจากทรัพย์สินของลูกหนี้ก่อนเจ้าหนี้รายอื่นแต่ทรัพย์ดังกล่าวถูกเจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์อันเป็นหลักประกันของหนี้ไว้เพื่อชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในคดีอื่น

2.1.3 คำบังคับ

หลังจากศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งต้องมีการบังคับคดี ศาลก็จะมี การออกคำบังคับแต่หากไม่มีการบังคับคดีก็ไม่จำเป็นต้องมีคำบังคับ ในกรณีที่ต้องมีการบังคับคดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 272 ได้กำหนดให้ศาลมีคำบังคับและกำหนดวิธีที่จะปฏิบัติตามคำบังคับในวันที่อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยให้เจ้าพนักงานศาลส่งคำบังคับนั้นไปยังลูกหนี้ตามคำพิพากษาแต่หากลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้อยู่ในศาลในเวลาที่ศาลมีคำบังคับนั้นและศาลได้ส่งให้ลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญก็ไม่จำเป็นต้องส่งคำบังคับอีก คำบังคับ หมายถึงคำสั่งของศาลที่สั่งให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาปฏิบัติตาม โดยในคำบังคับจะระบุระยะเวลาและเงื่อนไขอื่น ๆ ตามความจำเป็น และจะต้องระบุผลเมื่อลูกหนี้ไม่ปฏิบัติตามด้วย คำบังคับนี้ต้องให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาทราบ หรือถือว่าทราบเสมอถ้าลูกหนี้ตามคำพิพากษายังไม่ทราบก็ยังไม่อาจบังคับคดีลูกหนี้ได้

การส่งคำบังคับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 272 ได้กำหนดเกี่ยวกับการส่งคำบังคับไว้ว่าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องเป็นผู้นำส่งคำบังคับไปยังลูกหนี้ตามคำพิพากษาเว้นแต่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้อยู่ในศาลในเวลาที่ศาลได้มีคำบังคับแล้วและศาลได้ส่งให้ลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญก็ไม่จำเป็นต้องนำส่งคำบังคับอีก ในทางปฏิบัติเมื่อศาลได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งถ้าลูกหนี้ตามคำพิพากษามาฟังด้วยศาลจะออกคำบังคับแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาไปพร้อมกันตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฉบับที่ 17 พ.ศ. 2542 ซึ่งการออกคำบังคับของศาลดังกล่าวทำให้การบังคับคดีมีความรวดเร็วไม่ล่าช้าเหมือนก่อนโดยศาลจะเขียนบันทึกต่อจากการอ่านคำพิพากษาที่หน้าปกสำนวนหรือรายงานกระบวนการพิจารณาว่า บังคับคดีภายใน...วัน หากไม่ปฏิบัติตามอาจถูกจับหรือถูกยึดทรัพย์สินและจับขังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและผู้พิพากษาจะลงชื่อคู่ความฝ่ายใดลงชื่อแล้วถือว่าฝ่ายนั้นทราบคำบังคับและระยะเวลาเงื่อนไขในคำบังคับแล้ว จะเห็นได้ว่าการแก้ไขกฎหมายในเรื่องการออกคำบังคับของศาลดังกล่าวทำให้กระบวนการพิจารณาและการบังคับคดีมีความรวดเร็วยิ่งขึ้นและในบางครั้งหากลูกหนี้ตามคำพิพากษามาฟังคำพิพากษาและทราบคำสั่งแล้วแต่ไม่ยอมลงชื่อในหน้าปกสำนวนหรือรายงานกระบวนการพิจารณาดังกล่าวศาลก็จะทำรายงานจดแจ้งเหตุที่ไม่มีลายมือชื่อเช่นนั้นไว้แทนการลงลายมือชื่อตามมาตรา 50 (2) ในกรณีนี้ถือว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ทราบคำบังคับแล้ว และคำบังคับไม่จำเป็นที่ศาลจะต้องทำเป็นคำสั่งเสมอไปในกรณีที่คู่ความได้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลและศาลได้พิพากษาตามยอมและมีคำสั่งท้ายคำพิพากษาให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาปฏิบัติตามสัญญา

ประนีประนอมยอมความถือได้ว่ามีค้ำบังคับแล้ว แต่ถ้าศาลเพียงแต่อ่านคำพิพากษาให้คู่ความ ฟังและให้คู่ความลงชื่อไว้ในรายงานกระบวนการพิจารณาหรือที่หน้าปกสำนวนยังไม่ถือได้ว่าได้ออกค้ำ บังคับ

ค้ำบังคับเป็นคำสั่งของศาลที่แจ้งให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาว่าตนจะต้องปฏิบัติอย่างไร โดยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 273 ได้บัญญัติว่า ในค้ำบังคับจะต้องมี ข้อความนอกจาก หมายเลขคดี ชื่อศาล ชื่อโจทก์ จำเลย ชื่อผู้พิพากษา แล้วจะต้องมีรายการระบุ ระยะเวลาตลอดจนเงื่อนไขโดยชัดแจ้งซึ่งคำพิพากษากำหนดอย่างไรค้ำบังคับจะต้องกำหนด อย่างนั้น และค้ำบังคับจะต้องกำหนดระยะเวลาเพื่อให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาปฏิบัติในกรณีที่ ศาลได้พิพากษาหรือมีคำสั่งโดยขาดนัดศาลต้องใช้เวลาไม่ต่ำกว่า 7 วัน แก่คู่ความฝ่ายที่ขาดนัด ในอันที่จะปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 273 วรรค 2 ส่วนในกรณีอื่นมิได้บัญญัติไว้จึงเป็นดุลพินิจของศาล

2.1.3.1 การนับระยะเวลาตามค้ำบังคับ

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 273 วรรค 3 กำหนดการนับ ระยะเวลาไว้กรณีลูกหนี้ตามคำพิพากษาลงชื่อในค้ำบังคับทราบคำสั่ง ระยะเวลาตามค้ำบังคับ จะเริ่มนับตั้งแต่วันลงชื่อ กรณีลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่มาฟังคำพิพากษาระยะเวลาตามค้ำ บังคับเริ่มนับตั้งแต่วันที่ได้ออกค้ำบังคับให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษา กรณีที่ศาลเห็นสมควร ศาล อาจกำหนดให้นับตั้งแต่วันใดวันหนึ่งก็ได้แต่ปกติศาลจะไม่ค่อยสั่ง

กรณีศาลย่นระยะเวลาตามค้ำบังคับ เมื่อศาลออกค้ำบังคับกำหนดระยะเวลาให้ลูกหนี้ ตามคำพิพากษาปฏิบัติ ระหว่างที่ระยะเวลาที่กำหนดเวลายังไม่ครบกำหนดเจ้าหน้าที่ตามคำ พิพากษาอาจขอให้ศาลย่นระยะเวลาตามค้ำบังคับได้หากมีเหตุจำเป็นเช่นลูกหนี้ได้ยกย้าย ทรัพย์สินเพื่อหลีกเลี่ยงการบังคับคดี

2.1.4 หมายบังคับคดี

กระบวนการหลังจากได้มีการออกค้ำบังคับแล้ว และลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ปฏิบัติ ตามค้ำบังคับภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนดเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจะต้องดำเนินการมีคำขอ ต่อศาลให้ออกหมายบังคับคดี เมื่อศาลมีหมายตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีแล้วเจ้าหน้าที่ตามคำ

พิพากษาก็จะสามารถนำหมายบังคับคดีดังกล่าวไปตั้งเรื่องยึดทรัพย์กับเจ้าพนักงานบังคับคดี เพื่อให้เจ้าพนักงานบังคับคดีไปดำเนินการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ การขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีเจ้าหนี้จะต้องทำเป็นคำขอฝ่ายเดียวและศาลมีอำนาจสั่งได้โดยไม่ต้องส่งสำเนาให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษา หมายบังคับคดี คือ คำสั่งของศาลที่ตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดี เพื่อให้ดำเนินการบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาโดยการบังคับคดีนั้นอาจจะไม่จำเป็นต้องเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีเสมอไป อาจจะเป็นเจ้าหน้าที่อื่นก็ได้

ศาลที่มีอำนาจออกหมายบังคับคดี คือ ศาลที่ได้พิจารณาและตัดสินคดีในชั้นต้นไม่ว่า คดีนั้นถึงที่สุดในศาลใด เว้นแต่กรณีศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาสั่งให้ศาลชั้นต้นแห่งอื่นพิจารณา และพิพากษาคดีใหม่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 242 (2) (3) และ มาตรา 247 ต้องให้ศาลชั้นต้นที่มีคำพิพากษาใหม่เป็นศาลที่มีอำนาจในการบังคับคดี ในบางคดี ต้องมีการบังคับคดีนอกเขตศาลเนื่องจากทรัพย์ที่จะต้องถูกบังคับคดีอยู่นอกเขตศาลที่ออกหมายบังคับคดี ศาลชั้นต้นนั้นจะแต่งตั้งให้ศาลที่ทรัพย์นั้นตั้งอยู่ในเขตดำเนินการบังคับคดีแทน

อย่างไรก็ตามภายหลังจากที่ศาลได้มีคำพิพากษาแล้วกระบวนการต่อมา คือ จะต้องมีการขอให้ศาลออกคำบังคับ และหมายบังคับคดีเพื่อให้ลูกหนี้ทราบและมีเวลาปฏิบัติตามคำพิพากษาซึ่งขั้นตอนดังกล่าวตั้งแต่การออกคำบังคับและหมายบังคับคดีบางครั้งอาจจะใช้เวลาเป็นเดือน และเมื่อศาลมีหมายบังคับคดีแล้วเจ้าหนี้ก็อาจเพิกเฉยไม่ดำเนินการบังคับคดีให้แล้วเสร็จไป ผู้วิจัยเห็นว่า ระบบการออกหมายบังคับคดีควรจะมีการแก้ไขกฎหมายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 276 โดยเพิ่มกำหนดอายุของหมายบังคับคดีเข้าไปด้วยโดยในการออกหมายบังคับคดีของศาลแต่ละครั้งจะต้องกำหนดอายุของหมายบังคับคดีไว้ให้หมายบังคับคดีนั้นมีอายุเพียง 1 ปี หากหมายนั้นไม่มีการตั้งเรื่องบังคับคดีภายใน 1 ปี หมายนั้นก็สิ้นอายุ เจ้าหนี้ไม่สามารถนำหมายนั้นไปตั้งเรื่องบังคับคดีได้โดยจะต้องขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีใหม่ซึ่งเจ้าหนี้จะต้องใช้เวลาในการออกหมายบังคับคดีใหม่อีกครั้ง ผู้วิจัยเห็นว่า การแก้ไขโดยการเพิ่มอายุของหมายบังคับคดีนั้นจะทำให้การบังคับคดีรวดเร็วขึ้นเนื่องจากเจ้าหนี้จะต้องบังคับคดีภายในกำหนดระยะเวลาที่มีนั้นแล้วเจ้าหนี้จะต้องเสียเวลาในการขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีกับทรัพย์สินของลูกหนี้อีกครั้งซึ่งกว่าศาลจะออกหมายใหม่ลูกหนี้ก็จะย้ายถ่ายเททรัพย์สินไปที่อื่นแล้วก็ได้

นอกจากนั้นการบังคับคดีที่มีมูลหนี้ไม่สูงมากเมื่อศาลมีคำพิพากษาและลูกหนี้มาฟังคำพิพากษาโดยมีการลงลายมือชื่อไว้แล้วผู้วิจยเห็นว่าควรจะนำคำพิพากษาไปบังคับคดีได้เลยโดยเจ้าหนี้ไม่ต้องเสียเวลาในการขอศาลออกคำบังคับและหมายบังคับคดี โดยควรจะแก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 272 และมาตรา 278 โดยแก้ไขให้เจ้าหนี้สามารถนำคำพิพากษาไปบังคับคดีได้ ซึ่งในปัจจุบันหนี้ส่วนใหญ่ที่เข้ามาสู่กรมบังคับคดีจะเป็นหนี้ที่มีหลักประกันเกือบทั้งสิ้น¹⁹ และจะมีจำนวนหนี้ตามคำพิพากษาที่ไม่รวมดอกเบี้ยและหนี้อุปกรณ์เป็นจำนวนหนี้ต่ำกว่า 500,000 บาท ประมาณ 14.6 % จำนวนหนี้ตั้งแต่ 500,000 บาท-1,000,000 บาท ประมาณ 20.4 % จำนวนหนี้ตั้งแต่ 1,000,001 บาท-5,000,000 บาท ประมาณ 54.2 % จำนวนหนี้ตั้งแต่ 5,000,001 บาท-10,000,000 บาท ประมาณ 6.7 % จำนวนหนี้มากกว่า 10,000,000 บาท ประมาณ 4.1 %²⁰ ซึ่งหนี้ทั้งหมดจะมีทั้งหนี้ที่มีหลักประกันและหนี้ที่ไม่มีหลักประกัน ซึ่งจะใช้เวลาในการบังคับคดีที่ไม่แตกต่างกันโดยจะใช้เวลาในการบังคับคดีโดยเริ่มนับระยะเวลาตั้งแต่ไปตั้งเรื่องที่กรมบังคับคดี ประมาณ 1 ปี ถึง 1 ปี 6 เดือน สาเหตุที่ทำให้ระยะเวลาในการบังคับคดีไม่แตกต่างกันเนื่องจากรูปแบบการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งมีโครงสร้างในการบังคับคดีนี้ที่คล้ายกัน²¹ โดยภายหลังจากที่มีคำพิพากษาแล้วเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะเริ่มต้นกระบวนการบังคับคดีด้วยการขอออกคำบังคับ ออกหมายบังคับคดี และแจ้งเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ดำเนินการยึดทรัพย์และรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน และในอนาคตต่อออกขายทอดตลาด

ผู้วิจยเห็นว่า การบังคับคดีส่วนใหญ่มีจำนวนหนี้อยู่ระหว่าง 1,000,001 บาท-5,000,000 บาท เป็นอันดับ 1 และอยู่ระหว่าง 500,000 บาท-1,000,000 บาทเป็นอันดับ 2 และอยู่ระหว่างต่ำกว่า 500,000 บาท เป็นอันดับ 3 การบังคับคดีกับทรัพย์สินของลูกหนี้ไม่ว่าจะเป็นทรัพย์สินที่มีหลักประกันหรือไม่มีหลักประกันหากเป็นการบังคับคดีที่มีมูลหนี้ไม่มาก คือ มีหนี้ต่ำกว่า 1,000,000 บาท ลงไป ทั้งหนี้ที่มีหลักประกันและไม่มีหลักประกันการบังคับคดีภายหลังจากที่ศาลมีคำพิพากษาและลูกหนี้มาฟังคำพิพากษาโดยมีการลงลายมือชื่อไว้แล้วควรจะนำคำพิพากษานั้นไปบังคับคดีกับทรัพย์สินของลูกหนี้ได้เลยไม่ต้องออกคำบังคับและหมายบังคับคดีและให้ถือคำพิพากษานั้นเสมือนว่าเป็นคำบังคับและหมายบังคับคดีและเจ้าหนี้สามารถนำคำ

¹⁹ วิศิษฐ์ วิศิษฐ์สรอรรถ และคณะ, การพัฒนาระบบเพื่อการบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้, โครงการตามแผนพัฒนากฎหมายประจำปี 2548 เสนอคณะกรรมการปรับปรุงกฎหมายเพื่อขยายโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของรัฐ และติดตามการบังคับใช้กฎหมาย, สิงหาคม 2549 หน้า 136.

²⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 95.

²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 136.

พิพากษาไปตั้งเรื่องยึดทรัพย์กับเจ้าพนักงานบังคับคดีได้เลย ซึ่งการแก้ไขดังกล่าวจะทำให้การบังคับคดีมีความรวดเร็วขึ้น เป็นการเร่งให้ลูกหนี้เข้ามาเจรจาก่อนที่จะมีการนำคำพิพากษาไปบังคับคดี และจากสถิติจะเห็นว่าไม่ว่าจะเป็นหนี้ที่มีหลักประกัน หรือหนี้ที่ไม่มีหลักประกันจะใช้เวลาในการบังคับคดีที่ไม่แตกต่างกันเนื่องจากมีโครงสร้างในการบังคับคดีที่คล้ายกัน หากมีการลดขั้นตอนดังกล่าวจะทำให้การบังคับคดีมีความรวดเร็วขึ้น อีกทั้งยังเป็นการแบ่งเบาภาระหน้าที่ของศาลด้วย

2.1.5 กระบวนการต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นในระหว่างการบังคับคดี

ในการบังคับคดีเมื่อดำเนินการมาถึงขั้นตอนยึดทรัพย์ หรืออายัดทรัพย์สิน และการขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว ในระหว่างนี้อาจจะมีบุคคลภายนอกเข้ามาเกี่ยวข้องกับการบังคับคดี โดยอาจจะเกี่ยวข้องกับตัวทรัพย์ที่ถูกยึด หรืออายัด เช่น อาจจะมีการร้องขอทรัพย์ และการขอถอนส่วน หรือเกี่ยวกับตัวลูกหนี้ตามคำพิพากษา เช่น ร้องขอเฉลี่ยทรัพย์ เป็นต้น โดยอาจมีกระบวนการต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการบังคับคดีเกิดขึ้น ดังนี้

2.1.5.1 การร้องขอให้ปล่อยทรัพย์ที่ยึด (ร้องขอทรัพย์)

ในกรณีที่บุคคลภายนอกกล่าวอ้างว่าจำเลยหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ใช่เจ้าของทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดไว้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 288 ภายใต้บทบัญญัติแห่ง มาตรา 55 ได้กำหนดให้บุคคลที่จะร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึดจะต้องร้องต่อศาลชั้นต้นที่ออกหมายบังคับคดีในเวลาก่อนที่ได้เอาทรัพย์สินเช่นนี้ออกขายทอดตลาดหรือจำหน่ายโดยวิธีอื่น ผู้ร้องนั้นต้องมีหน้าที่ต้องนำส่งสำเนาคำร้องขอแก่โจทก์ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและเจ้าพนักงานบังคับคดีตามลำดับ เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้รับคำร้องขอเช่นว่านี้ให้แจ้งการขายทอดตลาด หรือจำหน่ายทรัพย์สินที่พิพาทไว้ก่อนเพื่อรอคำวินิจฉัยชี้ขาดของศาล และการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดีในที่นี้ หมายถึง การขายทอดตลาดที่สมบูรณ์ คือ การที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้มีการขายทอดตลาดด้วยวิธีการเคาะไม้ขายตามจารีตประเพณีเท่านั้น

ผู้ที่มีสิทธิร้องขอทรัพย์นั้นจะต้องเป็นผู้ถูกโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่แต่ไม่จำเป็นจะต้องเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่ถูกยึดเสมอไป เช่น อาจจะเป็นผู้มีส่วนได้เสียเกี่ยวกับทรัพย์สินนั้น ผู้ที่อยู่ในฐานะจดทะเบียนสิทธิได้ก่อน เช่น ผู้ครอบครองปรปักษ์ที่อาศัยในที่ดินดังกล่าวเป็นเวลานาน จน

ได้สิทธิครอบครองตามประมวลกฎหมายแพ่ง มาตรา 1382 หรือผู้ที่ได้สิทธิตามคำพิพากษาก็สามารถร้องขอทรัพย์ได้

ขั้นตอนต่อมาเมื่อมีการยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ปล่อยทรัพย์ที่ยึดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 มาตรา 288 แล้วศาลก็จะดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีโดยการสืบพยานหลักฐานดังกล่าว ถ้าศาลฟังได้ว่าผู้ร้องขอเป็นผู้มีส่วนได้เสียในทรัพย์ที่ยึดศาลก็จะมีคำสั่งให้ปล่อยทรัพย์ที่ยึด แต่หากศาลฟังได้ว่าทรัพย์ที่ยึดเป็นของจำเลยหรือเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาศาลก็จะสั่งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้นต่อไป ซึ่งจะเห็นได้ว่าเมื่อมีผู้ร้องขอให้ปล่อยทรัพย์ที่ยึดกระบวนการต่าง ๆ ที่ต้องตามมาจะต้องใช้เวลาเพิ่มขึ้น จึงทำให้การบังคับคดีนั้น ๆ ต้องล่าช้าออกไปอันเป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นกับเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา และอาจจะเป็นช่องทางที่ลูกหนี้ใช้ประวิงคดีอีกวิธีหนึ่งด้วยแต่ในทางปฏิบัติเจ้าหนี้อาจร้องขอต่อศาลขอให้ผู้ร้องขอทรัพย์วางเงินประกันความเสียหายให้แก่เจ้าหนี้ ซึ่งหากผู้ร้องขอทรัพย์เป็นผู้ที่มีสิทธิเหนือทรัพย์ที่ยึดกระบวนการร้องขอทรัพย์นี้ก็จะเป็นการคุ้มครองสิทธิให้แก่ผู้สุจริต²²

2.1.5.2 การขอคืนส่วน

เมื่อมีการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษามาแล้วในบางครั้งทรัพย์สินนั้นอาจมีใช้มีแต่ลูกหนี้เพียงคนเดียวที่ถือกรรมสิทธิ์อาจจะมีบุคคลอื่นที่มีสิทธิร่วมในทรัพย์นั้นหรือมีสิทธิเหนือทรัพย์สินซึ่งบุคคลอื่นที่ว่ามีสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้รายอื่น โดยสิทธิดังกล่าวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287 ได้บัญญัติเกี่ยวกับบุริมสิทธิของบุคคลภายนอกไว้ในกรณีที่บุคคลภายนอกมีบุริมสิทธิหรือสิทธิอื่น ๆ เหนือทรัพย์สินนั้น บุคคลภายนอกสามารถร้องขอต่อศาลขอให้บังคับเหนือทรัพย์สินนั้นได้ตามกฎหมายโดยสิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิธรรมดาทั่วไปที่กฎหมายพึงจะต้องให้ความคุ้มครองและการบังคับคดีย่อมไม่กระทบกระเทือนบุริมสิทธิอื่น ๆ ของบุคคลดังกล่าวเช่นว่านี้ โดยบุริมสิทธิตามมาตราดังกล่าวสามารถแบ่งสิทธิที่จะขอให้กันส่วนได้ ดังนี้

²² ยุทธพงษ์ พุ่มเชื้อ, ปัญหาทางกฎหมายในการแบ่งขายอสังหาริมทรัพย์โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีกรณีติดจำนอง, วิทยานพนธ์ปริญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2544, หน้า 61.

ก. บุริมสิทธิซึ่งบุคคลภายนอกอาจร้องขอให้บังคับเหนือทรัพย์สินนั้นได้ตามกฎหมาย บุริมสิทธิคือ สิทธิของเจ้าหนี้ในการที่จะได้รับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้อื่นจากกองทรัพย์สินทั้งหมด หรือเฉพาะบางสิ่งบางอย่างของลูกหนี้ได้ก่อนเจ้าหนี้อื่น ๆ ซึ่งแบ่งได้ 3 ชนิด คือ

(1) บุริมสิทธิสามัญ คือ สิทธิของเจ้าหนี้ในการที่จะได้รับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้อื่น จากกองทรัพย์สินทั้งหมดของลูกหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 253-258

(2) บุริมสิทธิพิเศษเหนือสังหาริมทรัพย์ คือ สิทธิของเจ้าหนี้ที่จะได้รับชำระหนี้ก่อน เจ้าหนี้อื่น ๆ จากทรัพย์สินเฉพาะอย่างของลูกหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ มาตรา 259-272

(3) บุริมสิทธิพิเศษเหนืออสังหาริมทรัพย์ คือ สิทธิของเจ้าหนี้ที่จะได้รับชำระหนี้ ก่อนเจ้าหนี้อื่น ๆ จากอสังหาริมทรัพย์เฉพาะอย่างของลูกหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและ พินิชย์ มาตรา 273-276

ข. สิทธิอื่น ๆ ซึ่งบุคคลภายนอกอาจร้องขอให้บังคับเหนือทรัพย์สินนั้นได้ตาม กฎหมาย สิทธิอื่น ๆ ซึ่งบุคคลภายนอกอาจร้องขอให้บังคับเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้จะต้อง เป็นสิทธิที่บุคคลภายนอกมีอยู่เหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ และจะต้องเป็นสิทธิเทียบเคียงได้กับบุ ริมสิทธิอันเป็นสิทธิประเภทแรกด้วย (ฎีกา 751/2516 และฎีกา 3323/2528)²³

กรณีทรัพย์สินของลูกหนี้มีผู้ถือกรรมสิทธิ์ร่วมซึ่งจะขอกันส่วนเงินที่ได้จากการขาย ทอดตลาดทรัพย์สินที่ยึดไว้ และในกรณีทรัพย์สินที่เป็นที่ดินและยังไม่มีแบ่งเป็นสัดส่วนผู้ขอกัน ส่วนจะขอกันส่วนได้เพียงเงินจากการขายทอดตลาดแล้วเท่านั้นจะขอกันส่วนเป็นที่ดินก่อนขาย ทอดตลาดไม่ได้

การร้องขอกันส่วนจะเป็นเรื่องของสิทธิของบุคคลภายนอกที่จะร้องบังคับเหนือทรัพย์สินที่ เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดไว้แต่สิทธิดังกล่าวของบุคคลภายนอกนั้นกฎหมายจะให้ความ คุ้มครองเพียงใดขึ้นอยู่กับลักษณะของสิทธินั้น ๆ²⁴ และการร้องขอกันส่วนนี้ตาม มาตรา 287

²³ พิพัฒน์ จักรวางกูร, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง: การบังคับคดี (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 2533), หน้า 289.

²⁴ วิเชียร ดิเรกอุดมศักดิ์, วิ. แห่งพิศดาร (กรุงเทพฯ: แสงจันทร์การพิมพ์, 2547), หน้า 224.

มิได้กำหนดระยะเวลาไว้ว่าจะต้องยื่นต่อศาลก่อนเวลาใด ดังนั้น อาจยื่นภายหลังจากการขายทอดตลาดแล้วก็ได้ไม่จำเป็นต้องยื่นก่อนวันขายทอดตลาดซึ่งจะแตกต่างจากการร้องขอทรัพย์ที่จะต้องยื่นขอต่อศาลก่อนวันขายทอดตลาด

2.1.5.3 การขอเฉลี่ยทรัพย์

ตามปกติเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่มีสิทธิยึดหรืออายัดทรัพย์ซึ่งเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ยึดหรืออายัดไว้ก่อนแล้วได้ แม้ไม่สามารถยึดหรืออายัดแต่ยังมีสิทธิขอรับชำระหนี้ในฐานะเจ้าหนี้ บุริมสิทธิหรือขอเฉลี่ยทรัพย์ในทรัพย์ที่ยึดหรืออายัดได้ กรณีที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในคดียื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์ต่อศาลเจ้าหนี้ที่ยื่นคำร้องเช่นว่านี้จะต้องเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่ว่าศาลชั้นไหนเป็นผู้ตัดสิน คดีถึงที่สุดแล้วหรือไม่ มีการขอออกค้ำบังคับ หรือหมายบังคับคดีแล้วหรือไม่ก็ไม่สำคัญแต่ต้องมีฐานะเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในขณะยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์ และต้องร้องขอเฉลี่ยทรัพย์ภายในกำหนดอายุความ 10 ปี อีกทั้งต้องแสดงให้เห็นว่าผู้ร้องไม่สามารถชำระหนี้ได้จากทรัพย์สินอื่น ๆ ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาโดยสิ้นเชิง การห้ามขอเฉลี่ยทรัพย์ของลูกหนี้กรณีถ้าเจ้าหนี้ผู้ขอเฉลี่ยแสดงได้ว่าแม้ทรัพย์ของลูกหนี้จะยังมีอยู่อีกแต่ก็ยังไม่เพียงพอจะชำระหนี้ได้แล้วศาลก็น่าจะให้เฉลี่ยได้ไม่ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 มาตรา 290 วรรค 2²⁵ และระยะเวลาในการยื่นคำขอเฉลี่ยทรัพย์นั้นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องยื่นขอต่อศาลชั้นต้นที่ออกหมายบังคับคดีก่อนสิ้นเวลา 14 วัน นับแต่วันที่มีการขายทอดตลาดทรัพย์ หรือภายใน 14 วัน นับแต่วันชำระเงินส่งทรัพย์คืนตามที่อายัดไว้

ในบางกรณีที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ตั้งเรื่องบังคับคดีไว้แล้วเป็นเหตุให้เจ้าหนี้ยื่นยึดทรัพย์คืนนั้นซ้ำอีกไม่ได้และต่อมาเจ้าหนี้ที่ได้ยึดทรัพย์คืนนั้นสละสิทธิบังคับคดีหรือเพิกเฉยไม่ดำเนินการบังคับคดีตามที่เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนด ในกรณีนี้ผู้ขอเฉลี่ยทรัพย์ก็จะถูกระทบกระเทือนสิทธิเนื่องจากตนไม่สามารถได้รับชำระหนี้จากทรัพย์สินนั้น ดังนั้น ตามกฎหมายจึงกำหนดให้ผู้เฉลี่ยทรัพย์มีสิทธิขอเข้าสวมสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อให้มีการบังคับคดีต่อไปได้

²⁵ คำพิพากษาฎีกาที่ 677/2503.

2.1.5.4 การขอให้งดการบังคับคดี

หลังจากที่ศาลได้มีคำพิพากษาและขั้นตอนได้มาถึงขั้นตอนบังคับคดีซึ่งเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ทำการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาไว้แล้ว ในระหว่างนี้ก็อาจมีเหตุที่ทำให้เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องงดการบังคับคดีซึ่งผลของการงดการบังคับคดีก็จะทำให้คดีล่าช้าออกไปและอาจเกิดความเสียหายแก่เจ้าหนี้ ลูกหนี้ หรือผู้มีส่วนได้เสียได้ โดยเหตุในการงดการบังคับคดีเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องงดการบังคับคดีด้วยเหตุ ดังนี้

ก. ลูกหนี้ตามคำพิพากษาขอพิจารณาคดีใหม่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 292 (1) เมื่อศาลมีคำสั่งไปยังเจ้าพนักงานบังคับคดีให้งดการบังคับคดีเนื่องจากคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นได้กระทำไปโดยขาดนัดและได้มีการขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาต่อมาลูกหนี้ได้ยื่นคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 209 วรรคแรก บัญญัติว่าการยื่นคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ถ้าศาลเห็นว่าคำขอนั้นถูกต้องและมีเหตุสมควรเชื่อว่าคู่ความฝ่ายที่ขาดนัดมาศาลไม่ได้และในกรณีที่ยื่นคำขอล่าช้านั้นคู่ความที่ขาดนัดได้ยื่นภายในระยะเวลาที่กำหนดศาลก็จะมีคำสั่งอนุญาตตามคำขอและให้งดการบังคับคดีไว้แต่การงดบังคับคดีตามมาตราดังกล่าวไม่ตัดสิทธิเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่จะร้องขอต่อศาลให้ศาลมีคำสั่งกำหนดวิธีการชั่วคราวเพื่อคุ้มครองอย่างใด ๆ เพื่อประกันความเสียหายให้แก่ตนตามที่เห็นสมควรได้

ข. ลูกหนี้ขอให้งดการบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 293 โดยจะต้องเป็นกรณีที่ลูกหนี้ได้ฟ้องเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเป็นคดีเรื่องอื่นในศาลเดียวกัน และหากคดีดังกล่าวตนเป็นฝ่ายชนะคดีก็จะต้องไม่มีการขายทอดตลาดหรือจำหน่ายทรัพย์สินที่เจ้าหนี้ยื่นยึดไว้ เนื่องจากสามารถสามารถหักลบกลบหนี้ได้ หากศาลเห็นว่ามิเหตุอันควรและไม่เป็นการเสียหายแก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาศาลก็จะงดการบังคับคดีไว้โดยคำสั่งศาลตามมาตรา นี้ถือเป็นที่สุด และการของงดการบังคับคดีตามกรณีนี้จะต้องเป็นการยึดเฉพาะทรัพย์สินที่นำมาขายทอดตลาดหรือจำหน่ายเท่านั้น²⁶

²⁶ วิเชียร ตีระอุดมศักดิ์, วิ. แห่งพิศดาร (กรุงเทพฯ: แสงจันทร์การพิมพ์, 2547), หน้า 302.

ค. ศาลมีคำสั่งให้งดการบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 292 (2) โดยศาลมีคำสั่งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีงดการบังคับคดีไว้ภายในระยะเวลา หรือเงื่อนไขตามที่ศาลได้กำหนดโดยศาลจะส่งคำสั่งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบ เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องงดการบังคับคดีตามคำสั่งศาล คำสั่งศาลตามมาตรานี้กฎหมายมิได้ระบุเหตุไว้ว่า เหตุใดบ้างที่ศาลจะใช้เป็นข้อพิจารณาเพื่อมีคำสั่งจึงเป็นบทบัญญัติที่ให้อำนาจศาลอย่าง กว้างขวางในการใช้ดุลพินิจเพื่อสั่งให้งดการบังคับคดีทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่ง การที่ศาลมีคำสั่งดังกล่าวนี้คู่ความสามารถใช้สิทธิอุทธรณ์ฎีกาคำสั่งดังกล่าวได้เพราะเป็นการ อุทธรณ์คำสั่งในชั้นบังคับคดีจึงไม่ต้องห้ามอุทธรณ์ฎีกาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ แพ่งมาตรา 228 (2)

ง. เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาขอให้งดการบังคับคดี ปัจจุบันได้มีพระราชบัญญัติแก้ไข เพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 22) โดยตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ มีการยกเลิก มาตรา 292 (3) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเดิมและได้แก้ไขความ ในมาตรา 292 (3) ใหม่โดย “ถ้าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้แจ้งเป็นหนังสือไปยังเจ้าพนักงาน บังคับคดีว่าตนตกลงงดการบังคับคดีไว้ภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ หรือภายในเงื่อนไขอย่างใด อย่างหนึ่งโดยได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากลูกหนี้ตามคำพิพากษา และบุคคลภายนอกผู้มีส่วน ได้เสียในการบังคับคดีเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องงดการบังคับคดีไว้” หนังสือแสดงความ ยินยอมให้งดการบังคับคดีที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต้องนำมายื่นต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งแก้ไขความใน มาตรา 292 (3) นั้นต้องแสดงโดยแจ้งชัด ว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษา และผู้มีส่วนได้เสียตกลงยินยอมให้การงดการบังคับคดีนั้น ในกรณี ดังกล่าวหากมีผู้ผูกพันราคาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 309 ทวิ ไว้ก่อน แล้ว ก่อนถึงกำหนดขายนัดต่อไปหากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้แจ้งเป็นหนังสือว่ามีความ ประสงค์ของงดการบังคับคดีโดยได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากลูกหนี้ตามคำพิพากษาและ บุคคลผู้มีส่วนได้เสียซึ่งไม่รวมถึงผู้ผูกพันราคา เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องงดการบังคับคดี พร้อมคืนเงินมัดจำแก่ผู้ผูกพันราคา การแก้ไขกฎหมายมาตราดังกล่าวที่กำหนดให้การงดการ บังคับคดีจะต้องได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากเจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้มีส่วนได้เสีย โดยในการ ขายทอดตลาดหากเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่ได้รับแจ้งจากเจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้มีส่วนได้เสีย เป็น หนังสือเจ้าพนักงานบังคับคดีนั้นก็ต้องขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้นไปทำให้การงดการบังคับ คดีเป็นไปได้อย่างขึ้นเจ้าหนี้ไม่อาจใช้สิทธิงดการบังคับคดีเองตามอำเภอใจได้ เป็นการบังคับให้ ลูกหนี้เข้ามาเจรจากันทางอ้อมและทำให้การบังคับคดีเสร็จลงเร็วขึ้น และเป็นการลดคดีความ ค้างอยู่ในกรมบังคับคดีลงด้วย

จ. เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่วางเงินค่าใช้จ่าย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 292 (4) บัญญัติว่าเมื่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่ปฏิบัติตามความแห่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 154 กล่าวคือ ไม่วางเงินค่าใช้จ่ายตามคำขอคุ้มครองสิทธิของคู่ความในระหว่างพิจารณาหรือค่าใช้จ่ายในการบังคับคดีตามคำสั่งเจ้าพนักงานบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 154 วรรคแรก หรือไม่วางเงินตามมาตรา 154 (2) ตามอนุมาตรานี้ หากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาฝ่าฝืนไม่ยอมปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานบังคับคดี หรือของศาลแล้วแต่กรณีเจ้าพนักงานบังคับคดีก็มีอำนาจในการงดการบังคับคดีหรือถอนการบังคับคดีได้ นอกจากเจ้าพนักงานบังคับคดีจะมีอำนาจในการงดการบังคับคดีตามมาตรานี้แล้วเจ้าพนักงานบังคับคดียังสามารถงดการบังคับคดีได้ด้วยเหตุอื่น ๆ ที่อยู่ในอำนาจทั่ว ๆ ไปของเจ้าพนักงานบังคับคดี อาจกล่าวได้ว่าอำนาจทั่วไปของเจ้าพนักงานบังคับคดีที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 278 นี้หากเจ้าพนักงานบังคับคดีได้กระทำไปแล้วและเห็นว่าไม่ชอบด้วยกฎหมายอาจดลเสียได้ด้วยตนเองแต่ทั้งนี้ต้องไม่ขัดต่ออำนาจศาลหรือสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่จะเป็นผู้สั่งหรือ ขอให้งดการบังคับคดี²⁷

2.1.5.5 การถอนการบังคับคดี

การถอนการบังคับคดีเป็นการถอนในชั้นตอนใดชั้นตอนหนึ่งซึ่งจะถือว่าชั้นตอนที่ได้ถอนไปนั้นไม่เคยมีการดำเนินการเลย โดยในการถอนดังกล่าวจะเป็นการถอนที่ทำให้การบังคับคดีสิ้นสุดหรืออาจไม่สิ้นสุดต้องมีการดำเนินการต่อก็ได้แล้วแต่กรณี หากการถอนนั้นทำให้การบังคับคดีสิ้นสุดลงก็ไม่เป็นปัญหา แต่หากการถอนการบังคับคดีนั้นเป็นเหตุให้การบังคับคดีต้องกลับไปดำเนินการใหม่ทำให้คดีล่าช้าลงก็จะทำให้เจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้มีส่วนได้เสียได้รับความเสียหายดังนั้นในการปฏิบัติงานในชั้นตอนที่อาจเป็นเหตุให้มีการถอนการบังคับคดีได้ผู้ที่ปฏิบัติงานจะต้องมีความระมัดระวังเป็นอย่างดี การถอนการบังคับคดีตามกฎหมายกำหนดเหตุที่ทำให้ต้องมีการถอนการบังคับคดีไว้ดังนี้

ก. การถอนการบังคับคดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 295 กำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีถอนการบังคับคดีในกรณีต่อไปนี้

²⁷ ประจักษ์ พุทธิสมบัติ, คำบรรยายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาคบังคับคดี (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศรีสมมติการพิมพ์, 2540), หน้า 266.

(1) เจ้าพนักงานบังคับคดีถอนการบังคับคดีนั้นเอง หรือถอนโดยคำสั่งศาล หรือในกรณีเมื่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาวางเงินต่อศาลหรือเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นจำนวนพอชำระหนี้ตามคำพิพากษาพร้อมทั้งค่าค่าธรรมเนียมทั้งปวง หรือหากลูกหนี้ตามคำพิพากษาหาประกันมาให้จนเป็นที่พอใจของศาลสำหรับจำนวนเงินที่ต้องชำระตามคำพิพากษาเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องถอนการบังคับคดีนั้นเพราะเงินหรือประกันที่วางไว้ นั้นเพียงพอแก่การชำระหนี้แล้ว การบังคับคดีที่ยืดอายุไว้ก็ต้องถอนจะดไว้เฉย ๆ ไม่ได้เพราะเท่ากับมีทั้งเงินหรือประกันที่วางกับทรัพย์ที่ยึดถึง 2 จำนวนเกินกว่าที่จะชำระหนี้จึงไม่ชอบด้วยกฎหมายเจ้าพนักงานบังคับคดีต้องถอนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 มาตรา 295 (1)

(2) ถ้าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้แจ้งไปยังเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นหนังสือว่าตนสละสิทธิในการบังคับคดี เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องถอนการบังคับคดีนั้นโดยลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบริวารจะร้องคัดค้านไม่ได้เพราะการสละสิทธิบังคับคดีเป็นสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาชอบที่จะกระทำได้และเมื่อมีการถอนการบังคับคดีในกรณีดังกล่าวก็ไม่ตัดสิทธิที่เจ้าหนี้จะบังคับคดีกับทรัพย์สินของลูกหนี้ใหม่อีกครั้งภายในกำหนดอายุความตามคำพิพากษา

(3) ถ้าคำพิพากษาในระหว่างการบังคับคดีได้ถูกกลับในชั้นที่สุด หรือหมายบังคับคดีได้ยกเลิกเสีย เมื่อศาลที่ออกหมายบังคับคดีได้ส่งคำสั่งให้แก่เจ้าพนักงานบังคับคดี คำพิพากษาถูกกลับทั้งหมดเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องถอนการบังคับคดีให้แก่ลูกหนี้แต่ถ้าคำพิพากษาในระหว่างบังคับคดีนั้นได้ถูกกลับแต่เพียงบางส่วนการบังคับคดีอาจดำเนินต่อไปจนกว่าเงินที่รวบรวมได้นั้นจะพอชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา

ถ้าคำพิพากษายังไม่ถึงที่สุดคดีอยู่ระหว่างอุทธรณ์หรือฎีกาและจำเลยไม่ขอทุเลาการบังคับ โจทก์สามารถบังคับคดีได้ตามผลของคำพิพากษาศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์แล้วแต่กรณี แต่ในทางปฏิบัติเมื่อมีคำพิพากษาแล้ว และมีการอุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาในชั้นตอนการบังคับคดีกับทรัพย์สินของลูกหนี้เจ้าหนี้จะต้องขอให้ศาลมีหมายบังคับคดีเสียก่อนถึงจะนำหมายบังคับคดีไปตั้งเรื่องบังคับคดีกับเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ ซึ่งในกรณีที่มีการอุทธรณ์ หรือฎีกา คำพิพากษาแล้วหากเจ้าหนี้ยังไม่ได้ขอให้ศาลมีหมายบังคับคดีและคดีมีการอุทธรณ์หรือฎีกาเสียก่อนเจ้าหนี้จะไม่สามารถขอให้ศาลมีหมายบังคับคดีได้เนื่องจากสำนวนคดีจะไม่อยู่ที่ศาลชั้นต้น สำนวนจะส่งไปยังศาลอุทธรณ์ หรือศาลฎีกาแล้วแต่กรณี ทำให้เจ้าหนี้ไม่สามารถบังคับคดีกับทรัพย์สินของลูกหนี้ได้จะต้องรอให้สำนวนกลับมาก่อนเจ้าหนี้จึงจะขอให้ศาลชั้นต้นมีหมายบังคับคดีได้ทำให้การบังคับคดีล่าช้า แต่ถ้าศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาตัดสินแล้วกลับให้ยก

ฟ้องโจทก์คดีถึงที่สุดได้ในชั้นอุทธรณ์ หรือฎีกาหากมีการบังคับคดีกันแล้วเจ้าพนักงานบังคับคดีก็ต้องถอนการบังคับคดีซึ่งอาจถอนโดยคำสั่งศาลเองหรือลูกหนี้ร้องขอต่อศาลก็ได้

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 มาตรา 295 ตรี กำหนดให้ในกรณีที่มีการยึดทรัพย์สินซึ่งมีใช้ตัวเงินหรือในกรณียึด หรืออายัดเงิน หรืออายัดทรัพย์สินแล้วไม่มีการขายหรือจำหน่ายเนื่องจากเจ้าพนักงานบังคับคดีถอนการบังคับคดีนั้นเองหรือถอนโดยคำสั่งศาล ผู้ขอให้ยึดหรืออายัดนั้นจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบชำระค่าธรรมเนียมในการบังคับคดี และหากผู้ขอให้ยึดหรืออายัดไม่ชำระค่าธรรมเนียมในการบังคับคดีเจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถร้องต่อศาลขอให้ให้มีหมายบังคับคดีเพื่อบังคับเอากับทรัพย์สินของผู้ขอให้ยึดหรืออายัดนั้นเพื่อชำระค่าธรรมเนียมแก่เจ้าพนักงานบังคับคดีในกรณีเช่นนี้ให้ถือว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นเจ้าของหนี้ ตามคำพิพากษาในส่วนที่เกี่ยวกับค่าธรรมเนียมนั้นและให้เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถบังคับคดีได้เองโดยได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมทั้งปวงเพื่อประโยชน์ในการบังคับคดีนั้น

ทั้ง (1)-(3) ดังกล่าวเป็นการถอนกระบวนการบังคับคดีทั้งหมดที่ได้ดำเนินการไปแล้วรวมทั้งผลแห่งการนั้นให้ถือว่าไม่มีการบังคับแก่ทรัพย์สินนั้นมาก่อนซึ่งแตกต่างจากการงดการบังคับคดีซึ่งเป็นการรอกการบังคับคดีไว้ชั่วคราวเท่านั้นแต่ผลของการยึดและอายัดที่ได้กระทำไปแล้วยังคงมีอยู่ แต่ทั้งการงดการบังคับคดีและการถอนการบังคับคดีในบางกรณีก็เป็นเหตุทำให้คดีมีความล่าช้าเป็นเหตุให้เจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้มีส่วนได้เสียได้รับความเสียหาย

กรณีหมายบังคับคดีได้ถูกยกเลิก อาจเป็นกรณีตาม มาตรา 296 วรรคแรก ทำให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาปฏิบัติตามคำบังคับหรือบังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินที่ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี โดยลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบุคคลภายนอกผู้มีส่วนได้เสียอาจร้องต่อศาลขอให้มีการสั่งยกเลิกหมายนั้นเสียตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 มาตรา 296 ก็ได้

ข. การถอนบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 295 ตรี กรณีเจ้าหนี้เพิกเฉยไม่ดำเนินการบังคับคดีภายในกำหนดระยะเวลาเจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถขอให้ศาลเพิกถอนการบังคับคดีได้ แต่การถอนการบังคับคดีตามกรณีนี้ผู้ร้องเฉลี่ยอาจขอสวมสิทธิบังคับคดีแทนได้

เมื่อศาลมีคำสั่งให้ถอนการบังคับคดีตาม มาตรา 295 ทวิ แล้วเจ้าพนักงานบังคับคดีต้องดำเนินการถอนการบังคับคดีถ้าเป็นสังหาริมทรัพย์ก็จะคืนให้ลูกหนี้รับไป ถ้าเป็นอสังหาริมทรัพย์ เช่น ที่ดินเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องแจ้งถอนการยึดไปยังเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจในการจดทะเบียนนิติกรรม ส่วนการถอนการยึดตาม มาตรา 295 ตริ เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องเรียกเจ้าหนี้ผู้ทำการยึดให้มาเสียค่าธรรมเนียมการถอนการบังคับคดี ถ้าโจทก์ไม่ยอมมาเสียค่าธรรมเนียมดังกล่าว มาตรา 295 จะให้อำนาจเจ้าพนักงานบังคับคดีขอยกหมายบังคับคดีบังคับเอาทรัพย์สินของเจ้าหนี้ผู้ยึดทรัพย์นั้นเพื่อนำออกขายทอดตลาดนำเงินมาชำระค่าธรรมเนียมเจ้าพนักงานบังคับคดีได้โดยถือว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา

การคิดค่าธรรมเนียมเจ้าพนักงานบังคับคดีในกรณีถอนการบังคับคดี เจ้าพนักงานบังคับคดีจะคิดค่าธรรมเนียมในการถอนการบังคับคดีตามอัตราในท้ายตาราง 5 ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ให้แก่เจ้าพนักงานบังคับคดีเนื่องจากตนเป็นผู้ตั้งเรื่องในการบังคับคดี ซึ่งหากทรัพย์สินดังกล่าวไม่มีการถอนการบังคับคดีและได้มีการขายทอดตลาดไปเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมให้แก่เจ้าพนักงานบังคับคดีโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีจะคิดค่าใช้จ่ายในการบังคับคดีและค่าธรรมเนียมในการขายทรัพย์สินได้โดยหักจากเงินที่ขายทอดตลาดได้ซึ่งลูกหนี้จะเป็นผู้รับผิดชอบในส่วนนี้เป็นค่าตอบแทนเจ้าพนักงานบังคับคดี เมื่อหักเงินที่ได้จากการขายทรัพย์แล้วมีเงินเหลือในคดีเท่าใดก็จะคืนให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา จะเห็นได้ว่าหากมีการถอนการยึดเจ้าหนี้จะต้องเสียค่าธรรมเนียม แต่หากไม่มีการถอนการยึดและทรัพย์สินได้มีการขายทอดตลาดไปเจ้าหนี้ก็จะไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมแต่ลูกหนี้จะต้องเป็นผู้ชำระในส่วนนี้แทน

2.1.5.6 การเพิกถอนการบังคับคดี

ขั้นตอนในการบังคับคดีนั้นหลังจากศาลมีคำพิพากษานั้นเป็นขั้นตอนที่ยุ้งยากมาก โดยขั้นตอนและกระบวนการต่าง ๆ จะต้องอาศัยบทบัญญัติของกฎหมายนอกจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งแล้วยังต้องอาศัยหลักในเรื่องการขายทอดตลาดจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ด้วย โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามขั้นตอนที่กฎหมายบัญญัติไว้ เพราะหากมีการปฏิบัติฝ่าฝืนต่อกฎหมายในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งแล้วอาจเป็นเหตุให้มีการเพิกถอนการบังคับคดีซึ่งการถอนการบังคับคดีจะเป็นกรณีที่เกิดจากความผิดพลาดในการปฏิบัติงานในกระบวนการบังคับคดีทำให้ต้องมีการเพิกถอนการบังคับคดีและต้องกลับมาดำเนินกระบวนการบังคับคดีใหม่ ทำให้เจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้มีส่วนได้เสียต้องได้รับ

ความเสียหายเนื่องจากการทำให้การบังคับคดีล่าช้าลง ดังนั้น เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องปฏิบัติหน้าที่ในการบังคับคดีโดยระมัดระวังและเคร่งครัดตามกฎหมายมิให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือผู้มีส่วนได้เสีย เช่น ต้องดำเนินการบังคับคดีในเวลากลางวันระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตกในวันทำการตามปกติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 มาตรา 279 วรรคแรก หรือเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาภายในเวลาอันควรทำตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 มาตรา 283 วรรค 2 และจะต้องยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเกินกว่าที่จะชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาพร้อมทั้งค่าฤชาธรรมเนียมในคดีและค่าธรรมเนียมในการบังคับคดีไม่ได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 มาตรา 284 วรรคแรก หากศาลหรือเจ้าพนักงานบังคับคดีปฏิบัติหน้าที่ฝ่าฝืนต่อกฎหมายผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีย่อมยื่นคำขอต่อศาลให้ยกเลิกเพิกถอนหรือแก้ไขหมายบังคับคดีหรือกระบวนการบังคับคดีที่ล่วงได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 มาตรา 296²⁸ โดยผู้ที่จะมีสิทธิขอให้เพิกถอนการบังคับคดีที่ไม่ชอบตามมาตรานี้ ได้แก่ 1. ศาล ในกรณีที่ศาลเห็นสมควรศาลอาจมีคำสั่งให้เพิกถอนการบังคับคดีเองได้ 2. เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา 3. ลูกหนี้ตามคำพิพากษา 4. บุคคลภายนอกผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีซึ่งจะต้องเสียหายจากการบังคับคดีที่ฝ่าฝืนกฎหมายนั้น เช่น ผู้เข้าสู่ราคาในการขายทอดตลาด ผู้ซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาด การขอเพิกถอนการบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 296 นี้จะต้องยื่นขอต่อศาลชั้นต้นที่ออกหมายบังคับคดีนั้นก่อนการบังคับคดีได้เสร็จสิ้นลง คือ เมื่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้รับเงินจากการขายทอดตลาดแล้วแต่ต้องไม่ช้ากว่า 15 วันนับแต่วันที่ทราบการฝ่าฝืนนั้น ที่ว่าศาลหรือเจ้าพนักงานบังคับคดีปฏิบัติหน้าที่ฝ่าฝืนต่อกฎหมายนั้นมิได้หมายถึงเฉพาะการฝ่าฝืนต่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งตั้งแต่ มาตรา 271-323 เท่านั้น แต่หมายรวมถึงกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องด้วยและจะต้องรวมถึงหลักความยุติธรรมหรือที่เกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนประกอบกัน²⁹

²⁸ มาโนช จรมาศ, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 ว่าด้วยวิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรสาส์น, 2523), หน้า 1431-1432.

²⁹ ประจักษ์ พุทธิสมบัติ, คำบรรยายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาคบังคับคดี (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศรีสมบัติการพิมพ์, 2540), หน้า 87.

กรณีมีการร้องขอเพิกถอนการขายทอดตลาดเนื่องจากการขายทอดตลาดทรัพย์สินไปในราคาต่ำเกินสมควร ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 309 ทวิ ได้กำหนดให้ผู้มีสิทธิร้องขอเพิกถอน คือ เจ้าหนี้ ลูกหนี้ ตามคำพิพากษา หรือบุคคลผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดี และจะต้องเป็นกรณีที่ขายทรัพย์สินได้ในราคาต่ำเกินสมควรโดยเกิดจากการฉ้อฉลในระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องในการเข้าสู่ราคาหรือเกิดจากความไม่สุจริตหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของเจ้าพนักงานบังคับคดีในการปฏิบัติหน้าที่ ส่วนการคัดค้านว่าราคาขายทอดตลาดต่ำเกินสมควรโดยเหตุอื่นนอกจากกรณีนี้ไม่อาจทำได้³⁰ ระยะเวลาในการคัดค้านตามมาตรานี้จะต้องร้องขอต่อศาลก่อนการบังคับคดีเสร็จลงแต่ต้องไม่ช้ากว่า 15 วัน นับแต่วันที่ทราบข้อความหรือพฤติการณ์อันเป็นมูลเหตุนั้น และคำสั่งศาลตามมาตรานี้ก็ถือเป็นที่สุด ซึ่งในการให้สิทธิเช่นนี้เป็นกระบวนการที่กฎหมายประสงค์ที่จะให้การคุ้มครองให้การขายทอดตลาดเป็นไปโดยสุจริตมีการแข่งขันอย่างเป็นธรรมเพื่อคุ้มครองทุกฝ่ายเนื่องจากการขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้ในบางครั้งกลุ่มผู้เข้าประมูลจะเป็นกลุ่มที่จะเข้ามาเพื่อแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากการขายทอดตลาดโดยอาจจะเข้ามาเพื่อกดราคาทรัพย์สินนั้นให้มีราคาต่ำโดยกระทำในรูปแบบต่าง ๆ เช่นรวมกันกดราคาทรัพย์สิน รวมกันข่มขู่ข่มขู่บุคคลภายนอกหรืออาจจะเรียกร้องผลประโยชน์จากลูกหนี้หรือบุคคลอื่นที่จะมาสู่ราคาโดยสุจริต ซึ่งทำให้ผู้สนใจซื้อหรือผู้ประสงค์จะซื้อทรัพย์สินเกิดความเบื่อหน่ายเดือดร้อนรำคาญใจและไม่เข้าร่วมประมูลซื้อทรัพย์สินในงานขายทอดตลาด³¹ ผู้วิจัยเห็นว่า ปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาที่สำคัญและเป็นเหตุให้เกิดการเพิกถอนการขายทำให้การบังคับคดีล่าช้า และทำให้การขายไม่มีผู้สนใจเข้าสู่ราคา หรือทำให้ขายทรัพย์สินได้ราคาต่ำ ส่งผลกระทบให้เจ้าหนี้ ลูกหนี้ และบุคคลผู้มีส่วนได้เสียเดือดร้อนและเสียประโยชน์ ดังนั้น ในการแก้ปัญหาดังกล่าวเจ้าพนักงานบังคับคดีซึ่งเป็นผู้ที่มีหน้าที่ควบคุมดูแลการขายทอดตลาดควรเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหา โดยในการขายควรจะให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีการตรวจสอบประวัติผู้ที่จะเข้ามาประมูลและผู้สนใจเข้ามาฟังการประมูล โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีควรกำหนดให้บุคคลดังกล่าวมีการลงทะเบียนกับเจ้าพนักงานบังคับคดีทุกครั้ง และหากมีการร้องเรียนกับเจ้าพนักงานบังคับคดีว่ามีการข่มขู่ หรือมีพฤติการณ์ที่บ่งชี้ให้เห็นว่าจะทำการกดราคา ขูยงส่งเสริม ที่เกินกว่าปกติ เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจประสานงานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจเรียกตัวผู้ข่มขู่มาสอบสวนและหากได้ความดังว่าจริงก็ให้เจ้าพนักงานบังคับคดี

³⁰ วิเชียร ดิเรกอุดมศักดิ์, วิ. แพ่งพิศดาร (กรุงเทพฯ: แสงจันทร์การพิมพ์, 2547), หน้า 329.

³¹ วิศิษฐ์ วิศิษฐ์สุวรรณ และคณะ, การพัฒนาระบบเพื่อการบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้, โครงการตามแผนพัฒนากฎหมายประจำปี 2548 เสนอคณะกรรมการปรับปรุงกฎหมายเพื่อขยายโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของรัฐ และติดตามการบังคับใช้กฎหมาย, สิงหาคม 2549 หน้า 126.

บันทึกประวัติไว้และจะไม่อนุญาตให้ผู้กระทำผิดนั้นเข้าร่วมประมวลชื้อทรัพย์ หรือเข้าฟังประมวลอีกต่อไป

กรณีที่มีการร้องขอเพิกถอนการขายเนื่องจากมีกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบ กรณีที่จะถือว่าเป็นกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบจะต้องเป็นกรณีที่ไม่ได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในการขอให้เป็นไปตามความยุติธรรมหรือที่เกี่ยวข้องด้วยความสงบเรียบร้อยของประชาชนในเรื่องต่อไปนี้ เช่น การเขียน การยื่น หรือการส่งคำคู่ความ หรือเอกสาร อื่น ๆ ในการพิจารณาคดี หรือการพิจารณาพยานหลักฐาน และการบังคับคดี เช่น ศาลออกคำบังคับ หรือหมายบังคับคดีผิดไปจากคำพิพากษา หรือเจ้าพนักงานบังคับคดีขายทอดตลาดโดยไม่ถูกต้องตามวิธีการขั้นตอนของกฎหมาย³²

เมื่อมีเหตุให้ศาลต้องมีคำสั่งเพิกถอนการบังคับคดี ไม่ว่าจะทรัพย์นั้นจะอยู่ในขั้นตอนที่ยึดหรืออยู่ระหว่างการขายทอดตลาด ผลของการที่ศาลมีคำสั่งเพิกถอนการยึดอายัด หรือการขายทอดตลาดจะถือว่าทรัพย์ดังกล่าวไม่มีการยึดหรืออายัดเลยหรือหากทรัพย์นั้นได้มีการขายทอดตลาดไปแล้วก็จะถือว่าทรัพย์ดังกล่าวไม่เคยมีการขายทอดตลาดเลยผู้ซื้อทรัพย์จากการขายทอดตลาดจะไม่ได้รับการคุ้มครองแม้จะซื้อไว้โดยสุจริตก็ตาม

2.1.6 การบังคับคดีโดยเจ้าหน้าที่รายอื่นร้องขอรับชำระหนี้โดยอาศัยอำนาจแห่งการจำนองหรือบุริมสิทธิ

หลังจากที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาแล้วในบางครั้งอาจมีบุคคลภายนอกที่มีสิทธิเหนือทรัพย์สินที่จะได้รับชำระหนี้ก่อนเจ้าหน้าที่รายอื่น ๆ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 289 กำหนดไว้ในกรณีถ้าบุคคลใดชอบที่จะบังคับการชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดไว้หรือชอบที่จะได้เงินที่ขายหรือจำหน่ายทรัพย์สินเหล่านั้นได้โดยอาศัยอำนาจแห่งการจำนองที่อาจบังคับได้ก็ดีหรืออาศัยอำนาจแห่งบุริมสิทธิก็ดี บุคคลนั้นอาจยื่นคำร้องขอต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดีให้เอาเงินที่ได้มานั้นมาชำระหนี้ตนก่อนเจ้าหน้าที่อื่น ๆ หรือบุคคลภายนอกที่มีสิทธิตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในกรณีที่อาจบังคับเอาทรัพย์สินจำนองหลุดบุคคลภายนอกนั้นสามารถมีคำขอดังกล่าวข้างต้นให้เอาทรัพย์สินซึ่งจำนองนั้นหลุดก็ได้

³² มาโนช จรมาศ, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 และ 2 ว่าด้วยบททั่วไปและวิธีพิจารณาในศาลชั้นต้น เล่ม 2 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์บรรณาคม, 2516), หน้า 108.

ในกรณีจำนองอสังหาริมทรัพย์หรือบุริมสิทธิเหนืออสังหาริมทรัพย์อื่นได้ไปจดทะเบียนไว้ นั้นให้ยื่นคำร้องขอเสียก่อนส่งคำบอกกล่าวตามที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 319

ถ้าศาลมีคำสั่งอนุญาตให้เอาทรัพย์สินที่จำนองหลุดการยึดทรัพย์สินที่จำนองนั้นเป็นอันเพิกถอนไปในตัว ในกรณีอื่น ๆ ที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตตามคำร้องขอเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาชอบที่จะได้รับแต่เงินที่เหลือถ้าหากมาภายหลังที่หักชำระค่าธรรมเนียมการบังคับจำนองและชำระหนี้ผู้รับจำนองหรือเจ้าหนี้บุริมสิทธิแล้ว จากบทบัญญัติของกฎหมายมาตราดังกล่าวจะเห็นได้ว่าผู้ที่มีสิทธิขอให้บังคับชำระหนี้จำนองและหนี้บุริมสิทธิ ได้แก่

2.1.6.1 ผู้รับจำนอง

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 712 วรรค 2 บัญญัติว่า “ผู้รับจำนองชอบที่จะได้รับชำระหนี้จากทรัพย์สินที่จำนองก่อนเจ้าหนี้สามัญผู้ฟ้องพิเคราะห์ว่ากรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่จะได้อินไปยังบุคคลภายนอกแล้วหรือหาไม่” ตามบทบัญญัตินี้ผู้รับจำนองมีสิทธิได้รับชำระหนี้จากทรัพย์สินที่จำนองนั้นก่อนเจ้าหนี้สามัญอื่น ๆ และการเอาชำระหนี้นี้แม้ทรัพย์สินที่จำนองจะมีการขายทอดตลาดไปหรือจะตกอยู่ในกรรมสิทธิ์ของบุคคลใดก็ไม่เป็นข้อสำคัญถ้าเจ้าพนักงานบังคับคดีได้มีการขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาโดยติดจำนองไป หรือถ้าผู้จำนองโอนทรัพย์สินที่ติดภาระจำนองนั้นให้แก่บุคคลภายนอกผู้รับจำนองยังคงบังคับจำนองเหนือทรัพย์สินนั้นได้ การจำนองเป็นการผูกพันกับตัวทรัพย์สินเป็นทรัพย์สินที่การเปลี่ยนแปลงเจ้าของทรัพย์สินไม่กระทบกระเทือนการจำนองโดยผู้ที่เป็นเจ้าของทรัพย์สินที่รับโอนทรัพย์สินที่ติดจำนองไปมีภาระที่จะต้องชำระหนี้ให้แก่ผู้จำนอง

เนื่องจาก มาตรา 289 วรรคแรก ใช้คำว่าโดยอาศัยอำนาจแห่งการจำนองที่อาจบังคับได้ จึงต้องหมายถึงการจำนองที่หนี้ถึงกำหนดชำระแล้วแต่กรณีทรัพย์สินซึ่งจำนองสูญหายหรือบุบสลายทำให้ไม่พอแก่การประกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 723 ซึ่งผู้รับจำนองบังคับคดีได้ทันที ข้อสำคัญคือการที่ผู้รับจำนองจะใช้สิทธิตาม มาตรา 289 นี้ได้ก็ต่อเมื่อ

เป็นการจำนองที่อาจบังคับได้แล้วเท่านั้นหรือเป็นกรณีที่สามารถบังคับได้ก่อนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 723³³

2.1.6.2 ผู้ทรงบุริมสิทธิ

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 251 บัญญัติว่า ผู้ทรงบุริมสิทธิย่อมทรงไว้ซึ่งสิทธิเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ในการที่จะได้รับชำระหนี้อันค้างชำระแก่ตนจากทรัพย์สินนั้นก่อนเจ้าหนี้อื่น ๆ โดยนัยดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายนี้หรือบทกฎหมายอื่นตามบทบัญญัตินี้ผู้ทรงบุริมสิทธิมีสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้อันค้างชำระแก่ตนจากทรัพย์สินของลูกหนี้ทั้งหมดหรือเฉพาะบางสิ่งบางอย่างได้ก่อนเจ้าหนี้อื่น ๆ โดยสามารถแบ่งบุริมสิทธิได้เป็น 3 ชนิด คือ 1. บุริมสิทธิสามัญ 2. บุริมสิทธิพิเศษเหนือสังหาริมทรัพย์ 3. บุริมสิทธิพิเศษเหนืออสังหาริมทรัพย์ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 289 กล่าวถึงบุริมสิทธิเช่นเดียวกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287 แต่มิได้ระบุว่าบุริมสิทธิชนิดใด เหตุที่ไม่ได้ระบุไว้เพราะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 251 ผู้ทรงบุริมสิทธิย่อมทรงไว้ซึ่งสิทธิเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ในการที่จะรับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้ก่อนเจ้าหนี้อื่น ดังนั้น ผู้ทรงบุริมสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 289 จึงไม่จำกัดเจาะจงเฉพาะผู้ทรงบุริมสิทธิชนิดหนึ่งชนิดใด เว้นแต่กรณีที่บัญญัติเป็นพิเศษตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 289 วรรค 2 คือบุริมสิทธิตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 285, 286 และ 288³⁴

การดำเนินการขอรับชำระหนี้ของเจ้าหนี้จำนองหรือเจ้าหนี้บุริมสิทธิ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 289 ได้บัญญัติวิธีการดำเนินการยื่นขอรับชำระหนี้ของผู้รับจำนองหรือผู้ทรงบุริมสิทธิไว้โดยเจ้าหนี้จะต้องยื่นเป็นคำร้องขอต่อศาลชั้นต้นที่ออกหมายบังคับคดีก่อนนำทรัพย์สินนั้นออกขายทอดตลาดซึ่งหากยื่นขอรับชำระหนี้เกินกำหนดจะไม่มีสิทธิได้รับเงินก่อนตามมาตรานี้ แต่ก็ไม่ทำให้สิทธินั้นสิ้นไปผู้รับจำนองอาจขอให้บังคับเหนือทรัพย์สินนั้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 289 และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 732 ได้ โดยเจ้าหนี้อาจจะยื่นขอต่อศาลให้เอาเงินที่ได้จากการขายทอดตลาด

³³ พัทธนะ จักวางกูร, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง: การบังคับคดี (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 2533), หน้า 307.

³⁴ ยุทธพงษ์ พุ่มเชื้อ, ปัญหาทางกฎหมายในการแบ่งขายอสังหาริมทรัพย์โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีกรณีติดจำนอง, วิทยานพนธ์ปริญญานิติศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2544, หน้า 69.

มาชำระหนี้ต้นก่อนเจ้าหนี้รายอื่น ๆ หรืออาจจะขอให้ทรัพย์สินจำนองหลุดและเจ้าหนี้ที่ยื่นคำขอไม่จำเป็นต้องเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา โดยการที่เจ้าหนี้ขอให้ทรัพย์สินจำนองหลุดนั้นจะเป็นสิทธิเฉพาะของผู้รับจำนองเท่านั้นผู้ทรงบุริมสิทธิไม่มีสิทธิ

ค่าธรรมเนียมคำขอรับชำระหนี้บุริมสิทธิตาม มาตรา 289 นี้เนื่องจากคำขอดังกล่าวเป็นคำขอที่เป็นคำฟ้องตาม มาตรา 1 (3) จึงต้องเสียค่าขึ้นศาลและถือว่าคดีมีทุนทรัพย์เพราะการร้องขอให้เอาเงินชำระหนี้ต้นก่อนเจ้าหนี้อื่นหรือขอให้เอาทรัพย์สินที่จำนองหลุดเป็นคำขอให้ปลดปล่อยทุกข้ออันอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ ค่าขึ้นศาลต้องคิดคำนวณตาม มาตรา 150 โดยคิดคำนวณตามทุนทรัพย์ที่เรียกร้อง³⁵ เมื่อมีการยื่นขอรับชำระหนี้ต่อศาลแล้วศาลก็ต้องนัดไต่สวนเนื่องจากการไต่สวนการยื่นคำร้องตาม มาตรา 289 เป็นกรณีที่ต้องตาม มาตรา 21 (2) ซึ่งต้องห้ามมิให้ศาลทำคำสั่งในเรื่องนั้นโดยมิให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมีโอกาสคัดค้านก่อนดังนั้นศาลจะต้องทำการไต่สวนคำร้องโดยเมื่อมีการยื่นคำร้องมาศาลจะต้องส่งสำเนาให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ลูกหนี้ตามคำพิพากษา และเจ้าพนักงานบังคับคดีทราบเพื่อเปิดโอกาสให้มีการร้องคัดค้านเข้ามาได้ และส่วนมากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้คัดค้านเนื่องจากตนอาจจะต้องเป็นผู้เสียประโยชน์³⁶

2.1.7 กระบวนการบังคับคดีภายหลังจากศาลมีคำพิพากษา

เมื่อศาลมีคำพิพากษาในแต่ละคดีแล้วหากคู่ความไม่ปฏิบัติตาม เพื่อให้คำพิพากษามีผลใช้บังคับได้ก็จะต้องมีกระบวนการบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลโดยเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องร้องขอให้มีการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งภายใน 10 ปี นับจากวันที่คดีหรือคำพิพากษาถึงที่สุด การบังคับคดีเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องร้องขอต่อศาลขอให้ออกหมายบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 275 และเมื่อมีการออกหมายบังคับคดีแล้วเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องแจ้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบว่าได้มีการออกหมายบังคับคดีแล้วตาม มาตรา 276 และต้องแถลงต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีขอให้ยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตาม มาตรา 278 หลังจากนั้นเจ้าหนี้จะต้องดำเนินการร่วมกับเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อสืบหาและเก็บรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ โดยผู้ที่ทำการบังคับคดีตามคำพิพากษาแต่เดิมนั้นเป็นหน้าที่ของเจ้าศาลหรือเจ้าหน้าที่ของศาลที่ได้รับมอบหมายจากศาลให้

³⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 71.

³⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 71.

ดำเนินการบังคับคดีกับลูกหนี้ตามคำพิพากษาแต่ต่อมาเมื่อมีงานที่จะต้องบังคับคดีมากขึ้นจนเจ้าหน้าที่ของศาลไม่เพียงพอต่อปริมาณคดีที่มีมากมายจึงต้องจัดตั้งหน่วยงานหนึ่งขึ้นเป็นกรมบังคับคดีและเรียกผู้ปฏิบัติงานในส่วนนี้ว่า “เจ้าพนักงานบังคับคดี” โดยมีกฎหมายกำหนดความหมายและหน้าที่ความรับผิดชอบไว้

เดิมงานของกรมบังคับคดีมีที่มาจากหน่วยงานราชการระดับกองในสำนักปลัดกระทรวงยุติธรรม 2 กอง คือ กองบังคับคดีแพ่งและกองบังคับคดีล้มละลาย จนกระทั่งปี พ.ศ. 2517 สมัยรัฐบาล ฯพณฯ ศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี ท่านกิตติ สีหนนท์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมได้เห็นความสำคัญของทั้งสองกองดังกล่าวประกอบกับงานบังคับคดีแพ่งและงานบังคับคดีล้มละลายเพิ่มขึ้นมากหน่วยงานที่จัดไว้แต่เดิมไม่เหมาะสมกับงานที่นับวันแต่จะทวีปริมาณมากขึ้นทุก ๆ ปี ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเกี่ยวกับการบังคับคดีแพ่ง คดีล้มละลาย งานเกี่ยวกับการวางทรัพย์ได้ขยายอำนาจหน้าที่ทั่วราชอาณาจักร รวมทั้งงานชำระบัญชีห้างหุ้นส่วนบริษัท หรือนิติบุคคลตามคำสั่งศาล ได้ดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความสามารถชำนาญงานในหน้าที่และเป็นไปอย่างถูกต้องมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นรัฐบาลจึงได้ออกพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 216 ลงวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2515 (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2517 ให้ยกฐานะกองบังคับคดีแพ่งและกองบังคับคดีล้มละลายรวมจัดตั้งขึ้นเป็นกรมบังคับคดีอยู่ในสังกัดกระทรวงยุติธรรมและได้ตราพระราชบัญญัติโอนกิจการบริหารงานบางส่วนของสำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2517 โดยให้โอนบรรดาอำนาจหน้าที่ในส่วนเกี่ยวกับกองบังคับคดีแพ่งและกองบังคับคดีล้มละลายรวมทั้งให้โอนบรรดากิจการ ทรัพย์สิน หนี้ ข้าราชการ ลูกจ้าง และเงินงบประมาณของสำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรมเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับกองบังคับคดีแพ่งและกองบังคับคดีล้มละลายไปเป็นของกรมบังคับคดีและนอกจากนี้ยังได้จัดตั้งหน่วยงานใหม่ ได้แก่ สำนักงานวางทรัพย์กลางและงานอนุญาโตตุลาการเพื่อชี้ขาดถึงข้อพิพาทเกี่ยวกับการวางทรัพย์ภูมิภาคขึ้นรวม 9 ภาค กรมบังคับคดีจึงมีอำนาจหน้าที่ บังคับคดีแพ่งและคดีล้มละลาย ตลอดจนวางทรัพย์ทั่วประเทศแล้วเริ่มดำเนินการในฐานะเป็นกรมบังคับคดี นับแต่นั้นเป็นต้นมากรมบังคับคดีเป็นหน่วยงานหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมที่มีภารกิจหลักเกี่ยวกับงานด้านการบังคับคดีแพ่ง การบังคับคดีล้มละลาย การฟื้นฟูกิจการลูกหนี้ การวางทรัพย์ ตลอดจนการชำระบัญชี ทั้งนี้เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศจากภาวะวิกฤติเศรษฐกิจและช่วยปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมของประเทศได้มีความเหมาะสมทันเหตุการณ์กับสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

การบังคับคดีของไทยจะเป็นการที่รัฐใช้อำนาจเข้ามาดำเนินกิจการเองโดยมีเจ้าพนักงานบังคับคดีซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามาปฏิบัติหน้าที่และได้รับเงินเดือนจากงบประมาณแผ่นดินและในการดำเนินการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นการใช้อำนาจของรัฐและอาจกระทบสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ดังนั้น การดำเนินการบังคับคดีจึงต้องดำเนินการโดยเจ้าพนักงานของรัฐและอยู่ในขอบเขตที่สามารถควบคุมได้ เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องมีความเป็นกลางเนื่องจากเป็นตัวแทนของรัฐในการปฏิบัติงาน

การบังคับคดีตามคำพิพากษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 278 ได้กำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจในฐานะเป็นผู้แทนของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและมีอำนาจที่จะยึด อายัด และยึดถือทรัพย์สินของลูกหนี้รวมทั้งมีอำนาจในการขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้ด้วยรวมทั้งมีอำนาจจำหน่ายทรัพย์สินหรือเงินรายได้จากทรัพย์สินนั้นและดำเนินวิธีการบังคับคดีทั่ว ๆ ไปตามที่ศาลได้กำหนดไว้ในหมายบังคับคดีโดยได้มีกฎหมายกำหนดคำนิยามของเจ้าพนักงานบังคับคดีไว้ใน มาตรา 1 (14) ซึ่งต่อมา มาตรา 1 (14) ได้ถูกพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ฉบับที่ 22 พ.ศ. 2548 ยกเลิกความในมาตราดังกล่าวและได้บัญญัติความหมายของเจ้าพนักงานบังคับคดีไว้ดังนี้ “มาตรา 1 (14) เจ้าพนักงานบังคับคดี หมายความว่า เจ้าพนักงานในสังกัดกรมบังคับคดีหรือพนักงานอื่นผู้มีอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ใช้อยู่ ในอันที่จะปฏิบัติตามวิธีการที่บัญญัติไว้ในภาค 4 แห่งประมวลกฎหมายนี้เพื่อคุ้มครองสิทธิของคุณความในระหว่างการพิจารณาหรือเพื่อบังคับตามคำพิพากษา หรือคำสั่งและให้หมายความร่วมมือถึงบุคคลที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ปฏิบัติการแทน” จากบทบัญญัตินี้ดังกล่าวเจ้าพนักงานบังคับคดีจึงหมายถึงบุคคล 3 ประเภท คือ 1. เจ้าพนักงานในสังกัดกรมบังคับคดี 2. บุคคลที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ปฏิบัติการแทน (ต่อมากรมบังคับคดีได้มีการเสนอร่างกฎกระทรวงว่าด้วยคุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข ของบุคคลที่จะได้รับมอบหมายจากเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ปฏิบัติราชการแทน พ.ศ.เพื่อรองรับการแก้ไขพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ฉบับที่ 22 พ.ศ. 2548 โดยได้กำหนดคำนิยามและความหมายของผู้รับมอบหมายไว้ในร่างกฎกระทรวงดังกล่าว) 3. เจ้าพนักงานอื่นผู้มีอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ใช้อยู่ในอันที่จะปฏิบัติตามวิธีการที่บัญญัติไว้ใน ภาค 4 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งบุคคลทั้ง 3 ประเภท นั้นจะเป็นผู้มีอำนาจตามบทบัญญัติของกฎหมายที่จะต้องปฏิบัติตามวิธีการที่บัญญัติไว้ในภาค 4 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

เจ้าพนักงานบังคับคดีแตกต่างจากเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย ซึ่งบัญญัติการแต่งตั้งถอดถอนไว้และมีอำนาจของตนเองไม่ต้องให้ศาลแต่งตั้งผิดกับเจ้าพนักงานบังคับคดีซึ่งไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ถึงการแต่งตั้งถอดถอนเพียงแต่ศาลมีหมายบังคับคดีส่งไปยังเจ้าพนักงานบังคับคดีซึ่งเรียกว่า “หมายตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดี” เจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะมีหน้าที่บังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาคบังคับคดี

2.2 อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดี

เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามคำพิพากษา³⁷ โดยอาจจะแบ่งอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีตามกฎหมายต่าง ๆ ได้ ดังนี้

2.2.1 อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 278 ได้กำหนดเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีไว้โดยกำหนดให้นับแต่วันที่ได้ส่งหมายบังคับคดีให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือถ้าหมายนั้นมิได้ส่งให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือถ้าหมายนั้นมิได้ส่งนับแต่วันออกหมายนั้นเป็นต้นไป เจ้าพนักงานบังคับคดีจะมีอำนาจในฐานะเป็นผู้แทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่จะรับชำระหนี้กับทรัพย์สินที่ลูกหนี้นำมาวางและออกใบรับให้กับมีอำนาจที่จะยึดหรืออายัดและยึดถือทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษามีอำนาจที่จะนำทรัพย์สินออกขายทอดตลาด และมีอำนาจที่จะจำหน่ายทรัพย์สินหรือเงินรายได้จากการนั้นและดำเนินวิธีการบังคับทั่ว ๆ ไปตามที่ศาลได้กำหนดไว้ในหมายบังคับคดี อีกทั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีจะเป็นผู้รับผิดชอบในการรักษาซึ่งเงินหรือทรัพย์สินหรือเอกสารที่ยึดมาหรือที่ได้ชำระหรือส่งมอบให้แก่เจ้าพนักงานตามหมายบังคับคดี หลังจากนั้นเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องทำบันทึกแล้วรักษาทรัพย์สินดังกล่าวไว้ในที่ปลอดภัยและรายงานต่อศาลเป็นระยะ ๆ ไป โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีจะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐและได้รับค่าตอบแทนจากรัฐเท่านั้น ต่อมาได้มีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ฉบับที่ 22 พ.ศ. 2548 เพิ่มเติมความใน มาตรา 278 ในวรรค 4 และ 5 ให้การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถจะมอบหมายให้บุคคลอื่นปฏิบัติการแทนได้แต่ต้องอยู่ในเงื่อนไข ตามคุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการที่กำหนดใน

³⁷ กรมบังคับคดี กระทรวงยุติธรรม, คู่มือปฏิบัติราชการกรมบังคับคดี, การบังคับคดีล้มละลาย การชำระบัญชี การบังคับคดีแพ่ง การวางทรัพย์ การประเมินราคาทรัพย์สิน (กรุงเทพฯ: กรุงเทพฯ, 2540) หน้า 449-451.

กฎกระทรวง และให้หักค่าธรรมเนียมเจ้าพนักงานบังคับคดีตามตาราง 5 ท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยให้กรมบังคับคดีจะเป็นผู้พิจารณาจ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้ที่ได้รับมอบหมาย การมอบหมายงานให้บุคคลภายนอกปฏิบัติงานแทนเจ้าพนักงานบังคับคดีตามมาตราที่แก้ไขใหม่นั้นผู้ที่ได้รับมอบหมายไม่จำเป็นต้องเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐอาจเป็นบุคคลภายนอกที่เจ้าพนักงานบังคับคดีเห็นว่าอยู่ในหลักเกณฑ์ที่กำหนดในกฎกระทรวง และปัจจุบันร่างกฎกระทรวงว่าด้วยคุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข ของบุคคลที่จะได้รับมอบหมายจากเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ปฏิบัติราชการแทน พ.ศ.ดังกล่าวขณะนี้อยู่ระหว่างเสนอรัฐมนตรีลงนามเพื่อประกาศใช้ในราชกิจจานุเบกษาต่อไป โดยกฎกระทรวงดังกล่าวเมื่อประกาศใช้แล้วจะเป็นการแบ่งเบาภาระหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดี โดยรัฐไม่จำเป็นต้องเพิ่มบุคลากรในส่วนนี้เป็นการประหยัดงบประมาณของรัฐส่วนหนึ่ง

2.2.2 อำนาจ หน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีตามกฎหมายอื่น

2.2.2.1 อำนาจ หน้าที่ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ศาลในคดีอาญามีคำสั่งปรับนายประกันจำเลยฐานความผิดสัญญาประกันที่ทำไว้ต่อศาล โดยศาลมีอำนาจสั่งบังคับตามสัญญาประกัน หรือตามที่ศาลเห็นสมควรโดยไม่ต้องฟ้องร้อง กรณีนี้ศาลจะออกหมายบังคับคดีตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อจัดการยึดทรัพย์สินซึ่งนายประกันยื่นเป็นหลักประกันต่อศาลนำออกขายทอดตลาดเอาเงินชำระค่าปรับ

2.2.2.2 อำนาจ หน้าที่ตามกฎหมายอาญา ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 บัญญัติว่า “ผู้ใดต้องโทษปรับและไม่ชำระค่าปรับภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษา ผู้นั้นจะต้องถูกยึดทรัพย์สินไว้ค่าปรับ” ซึ่งศาลจะออกหมายบังคับคดีตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีจัดการยึดทรัพย์สินของผู้ต้องโทษปรับนำออกขายทอดตลาดเอาเงินชำระค่าปรับต่อไป

2.2.2.3 อำนาจ หน้าที่ตามกฎหมายล้มละลาย การยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ผู้ล้มละลายในคดีล้มละลาย เพื่อรวบรวมเข้ากองทรัพย์สินอันเป็นอำนาจหน้าที่โดยตรงของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 19, 22 แต่ในทางปฏิบัติและระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะบังคับคดีกับทรัพย์สินของลูกหนี้ผู้ล้มละลายในคดีล้มละลายเองหรืออาจมีบันทึกเป็นหนังสือแจ้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทำการยึดแทนโดยโจทก์จะเป็นผู้นำยึดก็ได้ ถ้าทรัพย์สินที่จะยึดอยู่ต่างจังหวัดและในเขต

อำนาจศาลจังหวัดอื่น ๆ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะแจ้งขอให้ศาลนั้น ๆ สั่งเจ้าพนักงานบังคับคดีของศาลดำเนินการให้โดยโจทก์จะเป็นผู้ไปนำยึด³⁸

จะเห็นได้ว่า อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่ใช่มีเพียงแต่อำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเท่านั้นเจ้าพนักงานบังคับคดียังมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายอื่น ๆ อีก เช่น อำนาจที่เกี่ยวกับการบังคับทรัพย์สินในทางอาญาและคดีล้มละลาย แต่อย่างไรก็ตามภารกิจหลักของเจ้าพนักงานบังคับคดีก็คือ อำนาจหน้าที่บังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

2.3 การปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

เมื่อเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาต้องการใช้สิทธิบังคับคดีกับทรัพย์สินของลูกหนี้ เจ้าหนี้ไม่อาจบังคับคดีเองตามอำเภอใจได้ จะต้องให้เจ้าพนักงานบังคับคดีของรัฐเป็นผู้ดำเนินการดังกล่าวแทน โดยเจ้าหนี้จะต้องไปดำเนินการตั้งเรื่องขอยึดทรัพย์สินต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีซึ่งหลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานบังคับคดีมีดังนี้

2.3.1 การยึดหรือการอายัดทรัพย์สิน

2.3.1.1 การยึดทรัพย์สิน

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 282 กำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจที่จะรวบรวมเงินให้พอชำระตามคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยวิธียึดหรืออายัดและขายทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาโดยการยึดทรัพย์สินดังกล่าวเจ้าพนักงานบังคับคดีอาจมีวิธีในการบังคับคดีโดย 1. วิธียึดและขายทอดตลาดสังหาริมทรัพย์อันมีรูปร่างและอสังหาริมทรัพย์ 2. โดยวิธีอายัดสังหาริมทรัพย์อันมีรูปร่างและอสังหาริมทรัพย์รวมทั้งสิทธิทั้งปวงอันมีอยู่ในทรัพย์สินเหล่านั้นซึ่งบุคคลภายนอกจะต้องส่งมอบหรือโอนมายังลูกหนี้ตามคำพิพากษาในภายหลัง 3. โดยวิธีอายัดเงินที่บุคคลภายนอกจะต้องชำระให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาใน

³⁸ ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522 หมวดที่ 1 การบังคับคดีในปัจจุบัน กรมบังคับคดีได้จัดตั้งสำนักงานบังคับคดีในเขตอำนาจศาลจังหวัดครบทุกเขตศาลแล้ว ซึ่งในทางปฏิบัติจะแจ้งให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ของสำนักงานบังคับคดีจังหวัดนั้นดำเนินการยึดให้โดยตรง.

ภายหลังแล้วเรียกเก็บตามนั้นในกรณีเช่นว่านี้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจที่จะยึดบรรดา เอกสารทั้งปวงที่ให้สิทธิแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาในอันที่จะได้รับชำระเงินเช่นว่านั้น 4. โดยวิธี ยึดเอกสารอื่น ๆ ทั้งปวง เช่น สัญญาการทำงานต่าง ๆ ซึ่งได้ชำระเงินทั้งหมดหรือแต่บางส่วนแล้ว ซึ่งการบังคับตามสัญญาเช่นว่านี้อาจทวิจำนวนหรือราคาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้

ทรัพย์สินที่ถือว่าเป็นทรัพย์สินของลูกหนี้ในบางครั้งไม่จำเป็นต้องมีชื่อลูกหนี้เป็นผู้ถือ กรรมสิทธิ์เสมอไป เช่น ทรัพย์สินที่เป็นของภรรยาหรือที่เป็นของบุตรผู้เยาว์ของลูกหนี้ตามคำ พิพากษาซึ่งตามกฎหมายอาจถือได้ว่าเป็นทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือเป็นทรัพย์สิน ที่อาจบังคับเอาชำระหนี้ตามคำพิพากษาได้นั้นเจ้าพนักงานบังคับคดีอาจยึดหรืออายัดและเอา ออกขายได้

นอกจาก มาตรา 282 ที่กำหนดถึงอำนาจของเจ้าพนักงานบังคับคดีแล้วยังมี มาตรา 303 เป็นบทบัญญัติถึงวิธีการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานบังคับคดีในกรณีที่เป็นการยึดเอกสาร และ สั่งห้ามทรัพย์สินมีรูปร่างของลูกหนี้ตามคำพิพากษาโดยมาตราดังกล่าวกำหนดให้เมื่อเจ้า พนักงานบังคับคดีได้ทำการยึดแล้วเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องนำทรัพย์สินนั้นมาอยู่ในความ ครอบครองของเจ้าพนักงานบังคับคดีหรือนำเอกสารหรือทรัพย์สินนั้นมาและฝากไว้ ณ สถานที่ใดหรือ แก่บุคคลใดตามที่เห็นสมควรและแจ้งการยึดนั้นให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาทราบหรือมอบไว้ใน ความอารักขาของลูกหนี้ตามคำพิพากษาโดยความยินยอมของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือมอบ ไว้ในอารักขาของบุคคลอื่นใดซึ่งครอบครองทรัพย์สินนั้นอยู่และแจ้งการยึดให้ลูกหนี้หรือบุคคล เช่นว่านั้นทราบและกระทำให้การยึดนั้นเห็นประจักษ์แจ้งโดยการประทับตราหรือกระทำโดยวิธี อื่นใดที่สมควร และในการยึดสั่งห้ามทรัพย์สินมีรูปร่างนั้นจะครอบไปถึงดอกผลแห่งทรัพย์สินนั้นด้วย ส่วน มาตรา 304 เป็นบทบัญญัติวิธีการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานบังคับคดีในกรณีเป็นการ ยึดอสังหาริมทรัพย์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องยึดโดยนำเอาหนังสือ สำคัญสำหรับทรัพย์สินนั้นมาและฝากไว้ ณ สถานที่ใดหรือแก่บุคคลใดตามที่เห็นสมควรและแจ้ง การยึดนั้นให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาและเจ้าพนักงานที่ดินผู้มีหน้าที่ทราบ ให้เจ้าพนักงานที่ดิน บันทึบการยึดไว้ในทะเบียนถ้าหนังสือสำคัญยังไม่ได้ออกหรือนำมาแสดงไม่ได้หรือหาไม่พบให้ ถือว่าการที่ได้แจ้งการยึดต่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาและเจ้าพนักงานที่ดินนั้นเป็นการยึดตาม กฎหมายแล้ว

การยึดอสังหาริมทรัพย์นั้นครอบไปถึงเครื่องอุปกรณ์และดอกผลนิติภัยของ อสังหาริมทรัพย์นั้นด้วย เว้นแต่จะได้มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นดอกผลธรรมดาที่ลูกหนี้

ตามคำพิพากษาจะต้องเป็นผู้เก็บเกี่ยวหรือบุคคลอื่นเก็บเกี่ยวในนามของลูกหนี้ นั่นเมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้แจ้งเป็นหนังสือให้ทราบในขณะทำการยึดว่าจะทำการเก็บเกี่ยวเองแล้วเจ้าพนักงานบังคับคดีอาจจัดให้เก็บเกี่ยวดอกผลนั้นได้เมื่อถึงกำหนดและทำการขายทอดตลาด

กล่าวโดยสรุป การยึดทรัพย์สินแบ่งเป็น 1. การยึดเอกสารและสังหาริมทรัพย์ 2. การยึดอสังหาริมทรัพย์

โดยการยึดเอกสารและสังหาริมทรัพย์เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจยึดทรัพย์ คือ เอาทรัพย์มาอยู่ในความดูแลของเจ้าพนักงานบังคับคดี³⁹ เพื่อรวบรวมแล้วขออนุญาตศาลทำการขายทอดตลาดต่อไป การยึดเอกสารอาจเป็นการยึดเอกสารในลักษณะที่เป็นทรัพย์สินและนำออกขายทอดตลาดหรือจำหน่ายโดยวิธีอื่นได้เช่นกรณีทรัพย์เป็นเอกสารสิทธิเรียกร้องตามมาตรา 310 อาจจะนำออกจำหน่ายได้เลย กรณีสังหาริมทรัพย์ไม่มีรูปร่าง เช่น สิทธิการเช่า หมายเลขโทรศัพท์ ทรัพย์สินทางปัญญา เป็นทรัพย์ของลูกหนี้มีราคาและถือเอาได้โอนแก่กันได้ ย่อมยึดมาบังคับคดีได้แม้กฎหมายไม่ได้กำหนดวิธีการไว้ชัดเจนก็มีได้หมายความว่ายึดมาบังคับไม่ได้เพียงแค่ส่วนใดที่กฎหมายเห็นว่าควรบัญญัติไว้แต่ที่ไม่ได้บัญญัติไว้ดังกล่าวก็สามารถดำเนินกระบวนการวิธีบังคับคดีต่อไปได้ตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดี⁴⁰ เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์มาแล้วต้องแจ้งให้ลูกหนี้ทราบ และทรัพย์ที่ยึดมาแล้วต้องนำมาไว้ในความดูแลของเจ้าพนักงานบังคับคดี ปัจจุบันกรมบังคับคดีมีสถานรักษาทรัพย์ถ้าทรัพย์มีค่ามาก เช่น เพชร พลอย ก็จะมีห้องเก็บแข็งแรงแต่ถ้าเป็นทรัพย์ที่ลำบากต่อการขนย้ายก็อาจมอบให้บุคคลที่สมควรดูแลรักษาไว้ บุคคลที่เห็นสมควร คือ บุคคลตามที่เจ้าพนักงานบังคับคดีเห็นสมควร หรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาโดยความยินยอมของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา หรือบุคคลอื่นที่ครอบครองทรัพย์นั้นอยู่ ในกรณีที่หาผู้รักษาทรัพย์ดังกล่าวไม่ได้เจ้าพนักงานบังคับคดีอาจมอบให้เจ้าหนี้รักษาไว้หรืออาจจ้างบุคคลอื่นรักษาทรัพย์นั้นไว้ก็ได้

เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินอย่างใดของลูกหนี้แล้วเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอื่นจะมายึดทรัพย์สินนั้นอีกไม่ได้ กรณีเช่นว่านี้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอื่นมีอำนาจยื่นคำขอเป็นคำร้องต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดี ขอเฉลี่ยในเงิน หรือทรัพย์สินที่ได้จากการยึดหรืออายัดนั้นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าหนี้จำนองหรือเจ้าหนี้บุริมสิทธิตามมาตรา 289 หรือเจ้าหนี้

³⁹ คำพิพากษาฎีกาที่ 187/2490.

⁴⁰ ประจักษ์ พุทธิสมบัติ, คำบรรยายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาคบังคับคดี (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศรีสมมติการพิมพ์, 2540), หน้า 314.

บุริมสิทธิอื่น ๆ ตามมาตรา 287 ย่อมมีสิทธิเข้าขอรับชำระหนี้ของตนได้ การยึดหรืออายัดทรัพย์สินโดยเจ้าพนักงานอื่น มาตรา 290 วรรค 3 เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจตามกฎหมายว่าด้วยภาษีอากร มีอำนาจยึด หรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ภาษีอากรที่ค้างชำระ (ต้องเป็นหนี้ที่เด็ดขาดแล้ว) และเจ้าพนักงานสามารถนำทรัพย์สินนั้นออกขายทอดตลาดได้เอง โดยเจ้าหนี้ภาษีอากรนี้ เสมือนเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่ต้องฟ้องเป็นคดีก่อนและมีอำนาจบังคับคดีได้เองแต่เมื่อเจ้าหนี้ภาษีอากรได้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินใดของลูกหนี้ไว้แล้วก็ไม่ต้องห้ามมิให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษานำเจ้าพนักงานบังคับคดีไปยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นอีกเพราะมิใช่เป็นการยึดหรืออายัดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี ซึ่งนอกจากนี้การได้รับชำระหนี้ของเจ้าหนี้ภาษีอากรมีได้ 2 กรณี คือ 1. เจ้าหนี้ภาษีอากรได้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ไว้ก่อน แต่ถูกเจ้าหนี้ตามคำพิพากษายึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นเข้าเจ้าหนี้ภาษีอากรสามารถยื่นขอเฉลี่ยทรัพย์สินในคดีที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ยึดไว้โดยไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ตามหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 คือ พิสูจน์ว่ายังมีทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาอีกหรือไม่ 2. หากเจ้าหนี้ภาษีอากรไม่ได้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นไว้ก่อนก็มีสิทธิขอเฉลี่ยได้ภายในข้อบังคับของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 วรรค 2 กล่าวคือ เจ้าหนี้ภาษีอากรนั้นต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินทั่วไปของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา และในกรณีที่ลูกหนี้วางเงินเพื่อชำระหนี้ถือว่าเจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้แล้วโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีรับเงินไว้แทนเจ้าหนี้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอื่นจะยึดหรืออายัดหรือขอเฉลี่ยไม่ได้⁴¹

ส่วนการยึดอสังหาริมทรัพย์ เนื่องจากการยึดอสังหาริมทรัพย์ไม่สามารถนำตัวทรัพย์มาได้ซึ่งต่างกับการยึดอสังหาริมทรัพย์ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 303 ดังนั้นกฎหมายจึงกำหนดวิธีการยึดอสังหาริมทรัพย์ไว้อีกลักษณะหนึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 304 คือ จะต้องนำหนังสือสำคัญสำหรับทรัพย์มาไว้ หนังสือสำคัญเกี่ยวกับทรัพย์ เช่น ที่ดินได้แก่โฉนดที่ดิน โฉนดแผนที่ โฉนดตราจอง น.ส. 3 ก เหล่านี้ เป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีจัดการให้ได้มา ถ้าไม่ได้มา เช่น เรียกจากจำเลยแล้วจำเลยบิดพลิ้วไม่นำมาให้หรือหาไม่ได้หาไม่พบเจ้าพนักงานบังคับคดีอาจขอสำเนาจากสำนักงานทะเบียนที่ดินมาและเมื่อขายทอดตลาดก็จะขายไปตามสำเนานี้หนังสือสำคัญนั้นเวลาโอนก็แจ้งให้เจ้าพนักงานที่ดินโอนให้แก่ผู้ซื้อและออกหนังสือสำคัญให้เป็นของผู้ซื้อโดยการยกเลิกหนังสือสำคัญ เช่น ยกเลิกโฉนดและออกโฉนดใหม่ เมื่อมีการยึดอสังหาริมทรัพย์แล้วเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องแจ้งการยึดไปยังลูกหนี้ตามคำพิพากษาให้ทราบ ส่วนกรณีอสังหาริมทรัพย์ที่ไม่มีหนังสือสำคัญ

⁴¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 244.

หาไม่ได้หาไม่พบให้ถือว่าการที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้แจ้งการยึดแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาแล้วเป็นการยึดที่ถูกต้องตามกฎหมาย ภายหลังจากที่ยึดทรัพย์แล้วเจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะแจ้งการยึดให้เจ้าพนักงานที่ดินทราบ การแจ้งการยึดอสังหาริมทรัพย์ตามปกติให้เจ้าพนักงานบังคับคดีแจ้งลูกหนี้ทราบและแจ้งเจ้าพนักงานที่ดินเพื่อบันทึกการยึดไว้ในทะเบียนถือว่าการยึดสมบูรณ์ตามกฎหมาย

เมื่อมีการยึดทรัพย์สินแล้วจะมีผลครอบคลุมไปถึงดอกผลตามนิตินัยและดอกผลธรรมดาของตัวทรัพย์สินนั้นด้วย คำว่าดอกผลนิตินัยของอสังหาริมทรัพย์ คือ ทรัพย์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 148 วรรค 3 เช่น เงินค่าเช่าที่ดิน การยึดอสังหาริมทรัพย์หากโจทก์ประสงค์จะยึดดอกผลนิตินัยด้วยศาลหรือเจ้าพนักงานบังคับคดีต้องสั่งให้ส่งดอกผลนิตินัยนั้น หากไม่มีคำสั่งเช่นนั้นลูกหนี้ยังคงมีสิทธิเก็บดอกผลนิตินัยได้เพราะอสังหาริมทรัพย์ยังเป็นของลูกหนี้อยู่และถ้าดอกผลนั้นเป็นสิทธิเรียกร้อง เช่น ลูกหนี้ให้เช่าอสังหาริมทรัพย์เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องอายัดค่าเช่าไปยังผู้เช่า⁴² ส่วนดอกผลธรรมดา ได้แก่ ทรัพย์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 148 วรรค 2 ได้กล่าวถึงดอกผลธรรมดา คือ ดอกผลตามธรรมดาที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาต้องเป็นผู้เก็บเกี่ยวหรือบุคคลอื่นเก็บเกี่ยวในนามของลูกหนี้

โดยปกติเมื่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาเพิกเฉยไม่ดำเนินการชำระหนี้เจ้าหนี้ชอบที่จะใช้สิทธิบังคับคดีได้โดยเจ้าหนี้จะต้องเป็นผู้นำเจ้าพนักงานบังคับคดีไปยึดทรัพย์สินดังกล่าวของลูกหนี้เพื่อที่จะนำมาขายทอดตลาดซึ่งในบางครั้งทรัพย์สินที่เป็นอสังหาริมทรัพย์ที่สามารถเคลื่อนย้ายได้ลูกหนี้อาจยกย้ายหรือซ่อนเร้นจากการบังคับคดี ดังนั้น กฎหมายจึงให้อำนาจเจ้าพนักงานบังคับคดีในการดำเนินการบังคับคดีโดยให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจเท่าที่จำเป็นเพื่อค้นสถานที่ใด ๆ ที่เป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษารอบครองอยู่ได้

⁴² เรื่องเดียวกัน, หน้า 317.

ก. ขั้นตอนปฏิบัติในการยึดทรัพย์ในปัจจุบัน

ในทางปฏิบัติเจ้าหนี้สามารถไปตั้งเรื่องบังคับคดีกับเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ที่กรมบังคับคดีหรือที่สำนักงานบังคับคดีแล้วแต่กรณี โดยกรมบังคับคดีจะมีการแบ่งเขตอำนาจไว้โดยยึดจากหมายบังคับคดีของลูกหนี้เป็นหลัก เมื่อมีหมายบังคับคดีกับลูกหนี้ที่เขตศาลใดเจ้าหนี้จะต้องไปตั้งเรื่องบังคับคดีกับเจ้าพนักงานบังคับคดีที่อยู่ในเขตศาลที่ออกหมายบังคับคดีนั้น ซึ่งหากทรัพย์สินที่จะบังคับคดีอยู่ที่เขตอื่นเจ้าพนักงานบังคับคดีเจ้าของเรื่องจะต้องส่งเรื่องไปยังเจ้าพนักงานบังคับคดีที่ทรัพย์สินนั้นตั้งอยู่เพื่อให้เจ้าพนักงานบังคับคดีที่อยู่ในเขตทรัพย์สินนั้นบังคับคดีแทนต่อไป

การยึดสังหาริมทรัพย์ เนื่องจากสังหาริมทรัพย์เป็นทรัพย์ที่เคลื่อนที่ได้และอยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งหรือกฎหมายอื่น ในการดำเนินการต้องใช้ความระมัดระวังเพื่อมิให้เกิดความเสียหายต่อตัวทรัพย์ ค่าใช้จ่ายในการยึดสังหาริมทรัพย์ เช่น รถยนต์ สิ่งของ เครื่องใช้ต่าง ๆ ที่เป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเจ้าหนี้จะต้องจ่ายเงินทรองจ่ายไปก่อนจำนวน 1,500 บาท ในกรณีการยึดสังหาริมทรัพย์ที่มีทะเบียนควบคุม เช่น ปืน รถยนต์ ไบฮุน เจ้าหนี้จะต้องส่งหนังสือสำคัญการจดทะเบียนหรือหากไม่มีต้นฉบับเจ้าหนี้จะต้องนำส่งสำเนาที่เจ้าพนักงานรับรองไม่เกิน 1 เดือนและเจ้าหนี้จะต้องจัดเตรียมพาหนะที่จะนำเจ้าพนักงานบังคับคดีออกไปทำการยึดทรัพย์ ณ สถานที่ยึดนั้นด้วย

การยึดสังหาริมทรัพย์ แต่เดิมขั้นตอนการยึดสังหาริมทรัพย์นั้นเริ่มจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องนำเจ้าพนักงานบังคับคดีไปที่ตั้งของทรัพย์เพื่อตรวจสอบสภาพและทำเล ที่ตั้ง แล้วจดบันทึกการยึดทรัพย์พร้อมทั้งประเมินราคาทรัพย์สินนั้น⁴³ ก่อนการเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540 กรมบังคับคดีจะต้องใช้วิธีให้เจ้าพนักงานบังคับคดีออกไปยึดนอกสถานที่ซึ่งเจ้าพนักงานบังคับคดี 1 คน จะยึดทรัพย์ได้เพียง 1 คดี ต่อวันกว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีจะทำการยึดกลับมาก็เย็นทำให้เจ้าหนี้จะต้องรอคิวในการนัดเจ้าพนักงานบังคับคดีไปทำการยึดทรัพย์ แต่ภายหลังเนื่องจากสภาพปัญหาทางเศรษฐกิจส่งผลให้งานของกรมบังคับคดีเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจนเจ้าหน้าที่ของกรมบังคับคดีไม่เพียงพอที่จะดำเนินการบังคับคดีกับคดีที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและกะทันหันกรมบังคับคดีจึงได้มีการปรับปรุงระบบในการบังคับคดี การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญคือขั้นตอนการยึดสังหาริมทรัพย์ ณ ที่ทำการโดยมีการแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2544 ลงวันที่ 11 มกราคม พ.ศ.

⁴³ กรมบังคับคดี, "การยึดสังหาริมทรัพย์ ณ ที่ทำการ" *วารสารกรมบังคับคดี*, (กรกฎาคม-สิงหาคม 2544) : หน้า 5.

2544 โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีจะดำเนินการยึดอสังหาริมทรัพย์ ณ ที่กรมบังคับคดี ส่วนเรื่อง การดำเนินการปิดประกาศยึดทรัพย์และการตรวจสภาพทรัพย์เป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานเดิน หมาย โดยกรมบังคับคดีได้มีคำสั่งที่ 151/2544 สั่ง ณ วันที่ 11 เมษายน พ.ศ. 2544 มาใช้บังคับ เป็นวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการยึดอสังหาริมทรัพย์โดยอาศัยพื้นฐานตามประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความแพ่ง มาตรา 304 เป็นตัวกำหนดวิธีการดำเนินการทำให้การยึดทรัพย์ของเจ้า พนักงานบังคับคดีมีความสะดวกและรวดเร็วโดยมีวิธีการดำเนินการ ดังนี้

ในกรณียึดอสังหาริมทรัพย์ เช่น ที่ดิน ที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างหรือห้องชุดให้ดำเนินการ ยึด ณ ที่ทำการโดยไม่ต้องออกไปดำเนินการยึด ณ ที่ทรัพย์ตั้งอยู่เว้นแต่ผู้อำนวยการกองหรือ หัวหน้าสำนักงานบังคับคดีจังหวัดมีคำสั่งอนุญาตเนื่องจากสภาพทรัพย์มีรายละเอียดมากมี โครงสร้างที่ซับซ้อนหรือมีราคาประเมินเกินกว่า 20 ล้านบาทขึ้นไป การยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ ณ ที่ทำการนั้นแม้จะเป็นวิธีที่สะดวกรวดเร็วประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย แต่อาจไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ ตรงกันข้ามกับการที่เจ้าพนักงานบังคับคดีออกไปยึดทรัพย์สิน ณ สถานที่ทรัพย์สินนั้นตั้งอยู่ซึ่ง จะได้ข้อมูลที่ครบถ้วนชัดเจนและผิดพลาดน้อยกว่าแต่เสียเวลาและค่าใช้จ่ายมากกว่า⁴⁴

ตั้งแต่ พ.ศ. 2545-2543 ภายหลังจากวิกฤติเศรษฐกิจ และการเงิน พ.ศ. 2540 กรมบังคับคดี มีการเริ่มพัฒนาระบบบังคับคดีและปรับปรุงกองภายในกรม และต่อมาใน พ.ศ. 2544-2545 กรมบังคับคดีได้มีการแบ่งแยกการทำงานออกจากกันโดยชัดเจนโดยแบ่งเป็นกองยึดกับกองขาย ทำหน้าที่ของแต่ละฝ่ายอย่างชัดเจนไม่ก้าวร้าวกัน ซึ่งแต่เดิมเจ้าพนักงานบังคับคดีคนเดียว จะต้องดำเนินการตั้งแต่เริ่มต้นยึดไปจนถึงขั้นตอนการขายทอดตลาด พ.ศ. 2545-2546 กรม บังคับคดีเริ่มมีการนำเทคโนโลยีมาใช้โดยมีการนำระบบคอมพิวเตอร์มาใช้ในส่วนของการยึดทำ ให้ขั้นตอนการยึดมีความรวดเร็วมากขึ้น และในอนาคตกรมบังคับคดีมีเป้าหมายจะนำระบบ Online มาใช้ คือ จะยึดอะไรก็สามารถ Key ข้อมูลได้เลยและจะขยายไปในส่วนของการขายด้วย อีกทั้งยังมีการทำโครงการจะขอแผนที่จากกรไฟฟ้านครหลวงเพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการยึด ทำให้การยึดของกรมมีความรวดเร็วและแม่นยำขึ้นเนื่องจากหากเกิดกรณีแผนที่ที่เจ้าหน้าที่ส่งมาให้ ไม่ชัดเจนและเจ้าพนักงานบังคับคดีสงสัยก็สามารถที่จะใช้แผนที่ของกรมไฟฟ้านครหลวง

⁴⁴ วิศิษฐ์ วิศิษฐ์สรอรรถ และคณะ, การพัฒนาระบบเพื่อการบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้, โครงการตาม แผนพัฒนากฎหมายประจำปี 2548 เสนอคณะอนุกรรมการปรับปรุงกฎหมายเพื่อขยายโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของรัฐ และติดตามการบังคับใช้กฎหมาย, สิงหาคม 2549 หน้า 177.

ตรวจสอบว่าถูกต้องหรือไม่หรือมีจุดใดใกล้เคียงโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่ต้องออกไปดูเองทำให้การบังคับคดีรวดเร็วขึ้น

ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการยึดอสังหาริมทรัพย์เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้ขายจะต้องจ่ายตรงจ่ายไปก่อนจำนวน 2,500 บาท ซึ่งค่าใช้จ่ายดังกล่าวเป็นเงินค่าใช้จ่ายที่เจ้าพนักงานบังคับคดีใช้ในการส่งหมายแจ้งการยึดให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาทราบและเป็นค่าใช้จ่ายในการประกาศขายทอดตลาดโดยเจ้าหนี้จะได้รับคืนเมื่อขายทอดตลาดทรัพย์สินที่ยึดได้แล้วโดยลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะเป็นผู้รับผิดชอบเงินในส่วนนี้ เอกสารที่ใช้ประกอบในการดำเนินการยึดทรัพย์สินเจ้าหนี้ต้องนำส่งต้นฉบับเอกสารแสดงกรรมสิทธิ์ เช่น โฉนดที่ดิน น.ส. 3 ก หนังสือแสดงกรรมสิทธิ์ห้องชุดหรือเอกสารสำคัญของที่ดินที่จะยึด แต่หากไม่มีต้นฉบับดังกล่าวจะต้องคัดสำเนาเอกสารสิทธิ์ดังกล่าวที่เจ้าพนักงานที่ดินรับรองแต่ต้องไม่เกิน 1 เดือน และต้องนำส่งสำเนาทะเบียนบ้านของลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือผู้ถือกรรมสิทธิ์หรือหนังสือรับรองนิติบุคคลอาคารชุดที่เป็นปัจจุบัน หรือที่เจ้าพนักงานรับรองไม่เกิน 1 เดือนและนำส่งแผนที่แสดงที่ตั้งทรัพย์สินภาพถ่ายปัจจุบัน พร้อมระบุแผนผัง ขนาดกว้างยาว และสภาพของทรัพย์สิน ราคาประเมินทรัพย์สินของทรัพย์สินที่จะทำการยึดด้วย

การวางค่าใช้จ่ายในการบังคับคดีตามปกติเมื่อเจ้าหนี้มีการตั้งเรื่องบังคับคดีกับเจ้าพนักงานบังคับคดีแล้วเจ้าหนี้จะต้องวางเงินค่าใช้จ่ายในการบังคับคดีโดยค่าใช้จ่ายดังกล่าวเจ้าพนักงานบังคับคดีจะนำไปเป็นค่าใช้จ่ายในการส่งหมายแจ้งการยึดให้แก่ผู้มีส่วนได้เสียทราบโดยกรมบังคับคดีจะกำหนดจำนวนเงินที่จะวางเป็นค่าใช้จ่ายครั้งแรกไว้จำนวน 2,500 บาท⁴⁵ ซึ่งในบางครั้งการวางเงินค่าใช้จ่ายในครั้งแรกไม่เพียงพอ เช่น จำเป็นต้องส่งหมายแจ้งการยึดให้แก่จำเลยหลายครั้งเนื่องจากจำเลยย้ายที่อยู่หรือจำเป็นต้องประกาศแจ้งการยึดทางหนังสือพิมพ์แทนการส่งหมายทำให้มีค่าใช้จ่ายในการส่งหมายเพิ่มขึ้นจำนวนที่โจทก์ได้วางไว้ และเมื่อมีค่าใช้จ่ายเกินจำนวนกว่าที่โจทก์ได้วางไว้เจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะหยุดการบังคับคดีไว้และมีหมายแจ้งให้โจทก์มาวางเงินเพิ่มและรอจนกว่าโจทก์จะมาวางเงินเพิ่มเจ้าพนักงานบังคับคดีถึงจะดำเนินการบังคับคดีต่อไปทำให้การบังคับคดีล่าช้าลง⁴⁶ ดังนั้น ควรจะกำหนดจำนวนเงินค่าใช้จ่ายในการบังคับคดีโดยคำนวณตั้งแต่กระบวนการยึดทรัพย์สินไปจนถึงกระบวนการขาย

⁴⁵ ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522.

⁴⁶ วิศิษฐ์ วิศิษฐ์สุวรรณ และคณะ, การพัฒนาระบบเพื่อการบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้, โครงการตามแผนพัฒนาฯ ประจำปี 2548 เสนอคณะกรรมการปรับปรุงกฎหมายเพื่อขยายโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของรัฐ และติดตามการบังคับใช้กฎหมาย, สิงหาคม 2549 หน้า 121.

ทอดตลาดตั้งแต่ตอนเริ่มตั้งเรื่องยึดทรัพย์สินกับเจ้าพนักงานบังคับคดีเลย และหากเงินค่าใช้จ่ายในขั้นตอนการยึดยังไม่เพียงพอก็ให้หักเงินจากส่วนที่โจทก์ได้วางค่าใช้จ่ายในส่วนสำหรับการขายทอดตลาดไว้และให้โจทก์มาวางเพิ่มในภายหลัง⁴⁷ ทำให้ขั้นตอนการบังคับคดีมีความรวดเร็วขึ้น ไม่หยุดชะงักเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่ต้องรอจนกว่าโจทก์จะมาวางเงินในส่วนที่ขาด

ขั้นตอนต่อมาเมื่อเจ้าหนี้ยื่นคำขอยึดทรัพย์สินไม่ว่าจะเป็นสังหาริมทรัพย์ หรือ อสังหาริมทรัพย์ เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องดำเนินการตรวจหมายบังคับคดี คำสั่งของศาลว่าให้ดำเนินการบังคับคดีโดยวิธีการใด เช่น ให้ยึด อายัด ชับไล่ หรือรื้อถอน รวมทั้งตรวจสอบระยะเวลาในการใช้สิทธิบังคับคดี หากเกินกำหนด 10 ปี เจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะไม่ดำเนินการบังคับคดีให้ และต่อมาเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องตรวจสอบว่าหมายบังคับคดีนั้นเป็นหมายบังคับคดีที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลใดหากเป็นหมายบังคับคดีของศาลอื่นซึ่งเป็นการบังคับคดีแทน เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องมอบหมายให้เจ้าพนักงานบังคับคดีที่มีอำนาจดำเนินการยึดและขายทอดตลาดแทน หรือถ้าเป็นหมายยึดชั่วคราว ซึ่งเป็นหมายยึดทรัพย์สินที่ให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินจำเลยไว้ชั่วคราว เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องปฏิบัติตามคำสั่งของศาลจะยึดทรัพย์สินอื่นไม่ได้ และเจ้าพนักงานบังคับคดีจะไปรับชำระหนี้ไว้แทนก็ไม่ได้เช่นกัน⁴⁸

การตรวจคำขอยึดทรัพย์สินเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องวินิจฉัยว่าทรัพย์สินที่เจ้าหนี้ขอให้นำยึดนั้นสามารถที่จะยึดได้หรือไม่ ทรัพย์สินอยู่ในความรับผิดชอบแห่งคดีหรือไม่ หากเจ้าพนักงานบังคับคดีเห็นว่าเมื่อยึดมาแล้วจะไม่สามารถโอนกรรมสิทธิ์ให้แก่ผู้ซื้อได้ เช่น ทรัพย์สินนั้นเป็นที่ดินในป่าสงวนซึ่งเป็นทรัพย์สินของแผ่นดินเจ้าพนักงานบังคับคดีจะอนุญาตให้ยึดไม่ได้ หรือที่ดินมีชื่อบุคคลอื่นนอกจากลูกหนี้เป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์แต่เจ้าหนี้อ้างว่าเป็นของลูกหนี้เจ้าพนักงานบังคับคดีอาจวินิจฉัยไม่ยึดทรัพย์สินนั้นให้แต่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องรายงานเหตุที่ไม่ยึดดังกล่าวให้ศาลทราบ และต่อมาเจ้าพนักงานบังคับคดีต้องคำนวณยอดหนี้โดยประมาณรวมทั้งค่าฤชาธรรมเนียมในคดีเทียบกับราคาทรัพย์สินที่เจ้าหนี้จะยึดซึ่งจะยึดเกินกว่าหนี้ที่ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบไม่ได้และต่อมาเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องตรวจสอบว่าทรัพย์สินของลูกหนี้ที่จะทำการยึดนั้นถูกเจ้าหนี้ตามคำพิพากษารายอื่นยึดไว้ก่อนหรือไม่ และหากทรัพย์สินนั้นถูกเจ้าหนี้รายอื่นยึดไว้ก่อนแล้วเจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะไม่สามารถยึดทรัพย์สินนั้นซ้ำได้อีกโดย

⁴⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 192.

⁴⁸ กรมบังคับคดี กระทรวงยุติธรรม, คู่มือปฏิบัติราชการกรมบังคับคดี, หน้า 452-467.

หลักเกณฑ์ในการยึดทรัพย์สินดังกล่าวนี้เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องปฏิบัติงานอย่างเคร่งครัด ระมัดระวัง

เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีทำการตรวจสอบแล้วก็จะไปทำการยึดทรัพย์เมื่อไปถึง สถานที่ที่ทรัพย์ตั้งอยู่ก็จะแสดงหมายบังคับคดีให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาทราบแต่หากไม่พบ เจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะแสดงแก่ผู้ที่พบในสถานที่นั้น หลังจากนั้นเจ้าพนักงานบังคับคดีจะจัด รายงานการยึดโดยระบุชื่อผู้รับจำนอง ผู้เช่าที่ดิน ภาระจำยอม ชื่อผู้ถือกรรมสิทธิ์ร่วม บรรยาย สภาพที่ดิน และจะประเมินราคาว่าหน่วยละเท่าใด รวมทั้งแปลงเป็นเงินเท่าใด รวมราคาที่ดิน และสิ่งปลูกสร้างเป็นเงินเท่าใด ซึ่งหากเป็นทรัพย์ที่จำเลยมีกรรมสิทธิ์ร่วมกับบุคคลภายนอกเจ้า พนักงานบังคับคดีก็จะระบุราคาประเมินเฉพาะส่วนของจำเลยไว้

วิธีการยึดเจ้าพนักงานบังคับคดีจะทำการยึดโดยปิดแผ่นป้าย หรือประทับตราไว้ที่ตัว ทรัพย์ แสดงให้ทราบโดยแจ้งชัดว่าทรัพย์นั้น ๆ ได้ถูกยึดไว้แล้ว และนำไปเก็บรักษาไว้ ณ สถานที่ รักษาและจำหน่ายทรัพย์สินกรมบังคับคดี หรือให้บุคคลอื่นรักษาไว้ โดยความยินยอมของเจ้าหนี้ ตามคำพิพากษาแล้วแต่กรณี เมื่อดำเนินการแล้วเจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะดำเนินการทำ รายงานการยึดทรัพย์ จัดทำบัญชียึดทรัพย์ ระบุประเภทของทรัพย์ที่ยึด เครื่องหมายการค้าเลข ทะเบียน สภาพทรัพย์ จำนวน ราคา ประมาณ หากเป็นการยึดหุ้นให้ระบุเลขหมายหุ้น จำนวน หุ้นที่ทำการยึด มูลค่าหุ้น และราคา ส่วนการยึดเครื่องจักรเจ้าพนักงานบังคับคดีจะระบุ หมายเลขเครื่องจักร ชนิดของเครื่องสภาพทรัพย์ หรือเป็นกรณียึดเครื่องหมายการค้าเจ้า พนักงานบังคับคดีก็จะระบุจำนวน และราคาประมาณของเครื่องหมายการค้า

หลังจากที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ทำการยึดทรัพย์สินแล้วจะต้องปฏิบัติตามขั้นตอน ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ระเบียบกระทรวงยุติธรรม และคำสั่งของกรมบังคับ คดี โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องแจ้งเจ้าพนักงานหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินที่ยึดนั้นแจ้ง จำเลย ผู้ถือกรรมสิทธิ์หรือผู้ถือกรรมสิทธิ์ร่วม เช่น คู่สมรส เจ้าของอสังหาริมทรัพย์ กรณีที่ยึด สิทธิการเช่า แจ้งผู้มีส่วนได้เสีย เช่น ผู้มีกรรมสิทธิ์เหนือทรัพย์สิน ผู้ทรงสิทธิอื่น ๆ ให้นำส่ง เอกสารสิทธิที่ครอบครอง การส่งหมายแจ้งให้ผู้มีส่วนได้เสียทราบเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้อง ปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 72 ถึงมาตรา 80 โดยเจ้าพนักงาน บังคับคดีจะต้องส่งหมายแจ้งการยึดให้ผู้มีส่วนได้เสียทราบโดยเริ่มส่งตามที่อยู่ที่ได้รับแจ้งในคำ พิพากษาหรือหมายบังคับคดีถ้าส่งไม่ได้ด้วยเหตุใด เช่น จำเลยย้ายภูมิลำเนาเจ้าพนักงานบังคับ คดีก็จะแจ้งให้โจทก์มาแถลงที่อยู่ใหม่ของจำเลยให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบซึ่งโจทก์จะต้องใช้

เวลาในการสืบหาที่อยู่ของลูกหนี้โดยอาจจะใช้วิธีการคัดสำเนาทะเบียนบ้านของจำเลยมาแสดง หรือหากใจทักก็ไม่สามารถสืบหาภูมิลำเนาของจำเลยได้ใจทักก็จะขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดี ประกาศแจ้งทางหนังสือพิมพ์ ซึ่งทั้งการส่งหมายแจ้งการยึดโดยทางประกาศหนังสือพิมพ์แล้ว ต่อมาเมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีมีประกาศขายทอดตลาด การส่งหมายแจ้งประกาศขายก็ยังคง ต้องเริ่มต้นส่งประกาศไปยังที่อยู่ของจำเลยเดิมจนกว่าจะส่งไม่ได้จริง ๆ ถึงจะลงประกาศ หนังสือพิมพ์ได้ซึ่งขั้นตอนการส่งหมายดังกล่าวเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คดีล่าช้า⁴⁹ จากนั้นเจ้า พนักงานบังคับคดีจะลงนัดแจ้งเจ้าหนี้ให้นำส่งเอกสารเพิ่มเติมในกรณีที่เอกสารไม่ครบถ้วน เช่น ภาพถ่าย สถานที่ตั้งทรัพย์สิน ภูมิลำเนาของจำเลยและบุคคลที่มีชื่อถือกรรมสิทธิ์ ชื่อเจ้าของที่ดิน กรณีที่ยึดเฉพาะสิ่งปลูกสร้าง และรอเจ้าพนักงานที่ดินแจ้งราคาประเมินที่ดินกลับมาและ รายงานการยึดให้ศาลทราบ หากเป็นการบังคับคดีแทนเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องรายงานการ ยึดให้ศาลที่ออกหมายบังคับคดีหรือสำนักงานบังคับคดีที่ขอให้บังคับคดีแทนทราบด้วย และเมื่อ ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ขายทอดตลาดได้ศาลก็จะแจ้งคำสั่งเป็นหนังสือมาให้เจ้าพนักงานบังคับ คดีทราบ และเจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะดำเนินการตรวจสำนวนเพื่อจัดทำประกาศขาย ทอดตลาดต่อไป

กรณีที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในคดีล้มละลายขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการ ยึดทรัพย์สินแทน เมื่อศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ลูกหนี้ไม่ว่าจะเป็นการพิทักษ์ทรัพย์ชั่วคราวหรือ พิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด เมื่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์แจ้งคำสั่งมายังเจ้าพนักงานบังคับคดีปัจจุบัน วิธีการยึดทรัพย์สินก็ปฏิบัติเช่นเดียวกันกับการยึดทรัพย์สินในคดีแพ่งทั่วไปแต่ต้องคำนึงถึง บทบัญญัติตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 109 และมาตรา 19 ด้วย และเมื่อดำเนินการยึดทรัพย์สินแล้วเจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะมีบันทึกแจ้งเจ้าพนักงานพิทักษ์ ทราบพร้อมทั้งส่งสำเนาบัญชียึดทรัพย์สิน และดำเนินการแจ้งการยึดทรัพย์สินให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง ทราบพร้อมทั้งดำเนินการบังคับคดีเช่นเดียวกับคดีแพ่งทั่วไป

ข. ผลของการยึดทรัพย์สิน

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 305 ได้กำหนดเกี่ยวกับผลของการ ยึดทรัพย์สินของเจ้าพนักงานบังคับคดีไว้ โดยกำหนดว่าเมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดทรัพย์สิน

⁴⁹ สงคราม สกุลพรหมณ์, “ความล่าช้าในการบังคับคดี : ศึกษาเฉพาะกรณีการบังคับคดีจำนองหรือหลักประกันทรัพย์สิน จำนอง” (งานวิจัยการอบรมหลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.) รุ่นที่ 3 วิทยาลัยการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, พ.ศ. 2541).

ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาแล้วลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะโอนหรือเปลี่ยนแปลงซึ่งสิทธิในทรัพย์สินที่ถูกยึดภายหลังที่ได้ทำการยึดไว้แล้วนั้นไม่ได้และหากมีการเปลี่ยนแปลงในสิทธิดังกล่าวภายหลังที่มีการยึดไว้แล้วจะใช้อ้างต่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่ได้ ถึงแม้ว่าราคาแห่งทรัพย์สินนั้นจะเกินกว่าจำนวนหนี้ตามคำพิพากษาและค่าฤชาธรรมเนียมในการฟ้องร้องและการบังคับคดีและลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้จำหน่ายทรัพย์สินเพียงส่วนที่เกินจำนวนนั้นก็ตาม ตามกฎหมายจะถือว่าการเปลี่ยนแปลงสิทธิดังกล่าวนั้นไร้ผล และในบางกรณีเมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ทำการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาแล้วเจ้าพนักงานบังคับคดีอาจจะมอบหมายให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้อารักขาส่งหาทรัพย์สินหรือเป็นผู้ครอบครองอสังหาริมทรัพย์ที่ถูกยึดนั้นก็ได้ในกรณีดังกล่าวลูกหนี้สามารถที่จะใช้ทรัพย์สินเช่นว่านั้นได้ตามสมควร แต่ถ้าเจ้าพนักงานบังคับคดีเห็นว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษาอาจจะทำให้ทรัพย์สินที่ได้รับมอบไว้ในอารักขาหรือทรัพย์สินที่อยู่ในครอบครองเสียหายหรือเกือบจะเสียหายโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีเห็นเองหรือเมื่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือบุคคลผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีแก่ทรัพย์สินนั้นร้องขอ เจ้าพนักงานบังคับคดีจะรักษาทรัพย์สินนั้นไว้เองหรือตั้งให้ผู้อื่นเป็นผู้จัดการทรัพย์สินนั้นก็ไว้

เมื่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้มีการตั้งเรื่องยึดทรัพย์สินลูกหนี้ไว้แล้วเจ้าหนี้ตามคำพิพากษารายอื่นจะตั้งเรื่องยึดทรัพย์สินนั้นซ้ำอีกไม่ได้ หากมีการยึดทรัพย์สินนั้นซ้ำและต่อมามีการขายทอดตลาดทรัพย์สินในคดีที่ได้ยึดไว้ภายหลังถือว่าเป็นการดำเนินการบวณการบังคับคดีที่ไม่ชอบศาลจะต้องเพิกถอนกระบวนการบังคับคดีดังกล่าวในทางปฏิบัติเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องมีความระมัดระวังโดยจะต้องตรวจสอบการยึดทรัพย์สินดังกล่าวอย่างละเอียดเพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายในภายหลัง

หลังจากการยึดทรัพย์สินแล้วเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องรายงานศาลขอให้มีการขายทอดตลาดทรัพย์สินดังกล่าวต่อไป ซึ่งหากว่าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเห็นว่าเป็นเวลานานแล้วเจ้าพนักงานบังคับคดียังไม่มีประกาศขายทอดตลาดทรัพย์สินดังกล่าวเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอาจมีคำขอเร่งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีประกาศขายทอดตลาดได้

2.3.1.2 การอายัด

นอกจากเจ้าพนักงานบังคับคดีจะมีอำนาจหน้าที่ในการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาแล้วยังมีอำนาจในการอายัดทรัพย์สินแทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอีกด้วย ซึ่งทรัพย์สินที่

สามารถอายัดได้กฎหมายได้บัญญัติไว้ใน มาตรา 282 (2) และ (3) ได้แก่ สंहามทรัพย์มีรูปร่าง สंहามทรัพย์ สิทธิทั้งปวงอันมีอยู่ในตัวทรัพย์ เงิน และสิทธิเรียกร้องดังกล่าวอยู่ในความรับผิดชอบ แห่งการบังคับคดีตามที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 286 และวิธีการอายัดทรัพย์สินนั้น กฎหมายได้ บัญญัติวิธีการไว้เป็นกรณีพิเศษตาม มาตรา 301 โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 310 บัญญัติว่า เมื่อได้มีการยึดทรัพย์แล้ว สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้อันมีต่อ บุคคลภายนอกนั้นถ้าเป็นพันธบัตรและหลักทรัพย์ที่เป็นประกันซึ่งเป็นของลูกหนี้ตามคำ พิพากษา (ออกให้แก่ผู้ถือ หรือออกให้ในนามของลูกหนี้ตามคำพิพากษา) เจ้าพนักงานบังคับคดี จะร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งอนุญาตให้จำหน่ายสิ่งเหล่านั้นตามรายการขานราคาในวันที่ขายก็ได้ หากสิ่งเหล่านั้นได้มีรายการขานราคากำหนดไว้ ณ สถานที่แลกเปลี่ยนหรือจะขายโดยวิธีขาย ทอดตลาดดังบัญญัติไว้ในลักษณะนี้ก็ได้ ถ้ามิได้ทำคำขอเช่นนั้นหรือคำขอถูกยกเลิกให้ขายสิ่ง เหล่านั้นโดยวิธีขายทอดตลาด ถ้าเป็นตราสารเปลี่ยนมือให้เจ้าพนักงานบังคับคดีร้องขอให้ศาลมี คำสั่งอนุญาตให้จำหน่ายตามราคาที่ปรากฏในตราสาร หรือราคาต่ำกว่านั้นตามที่ศาล เห็นสมควรกำหนด ถ้าศาลสั่งยกคำขอให้นำตราสารนั้นออกขายทอดตลาด ถ้าเป็นสิทธิเรียกร้อง ขอให้ชำระเงินจำนวนหนึ่งหรือเรียกให้ส่งมอบสิ่งของนอกจากที่กล่าวไว้ในสองอนุมาตราข้างบน นี้ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีอายัดและจำหน่ายไปตามที่บัญญัติไว้ ถ้าเป็นสิทธิเรียกร้องอื่น ๆ ให้ เจ้าพนักงานบังคับคดีร้องขอให้ศาลออกหมายเรียกบุคคล ซึ่งต้องรับผิดชอบในการชำระหนี้ตามสิทธิ เรียกร้องนั้นให้มาศาลถ้าบุคคลนั้นมาศาลและยินยอมชำระหนี้ให้แก่เจ้าพนักงานบังคับคดีให้ ศาลจดยางานไว้ ถ้าบุคคลนั้นไม่มาศาลหรือไม่ยินยอมชำระหนี้ดังกล่าวแล้ว เมื่อเจ้าหนี้ตามคำ พิพากษาร้องขอให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้เจ้าหนี้ฟ้องตามเอกสารที่ได้ยึดนั้น และถ้าศาล พิพากษาในที่สุดให้เจ้าหนี้เป็นผู้ชนะคดี เจ้าหนี้ต้องให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบจำนวนเงินที่ รับชำระหนี้จากการนั้นด้วย

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่ากรณีทรัพย์สินที่ยึด ถ้าเป็นพันธบัตรและหลักทรัพย์ที่ เป็นประกันที่มีมูลค่า หลักทรัพย์ที่เป็นประกันอาจจะจำหน่ายได้ เช่น สลากออมสิน พันธบัตร รัฐบาล ใบรับของในคลังสินค้า ประทวนสินค้า ใบหุ้น หรือตราสารเปลี่ยนมือซึ่งออกให้แก่ลูกหนี้ ตามคำพิพากษาในนามของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องขอต่อศาลให้ ขายตามราคาที่กำหนด หรือมูลค่าราคาที่ปรากฏในวันขาย

วิธีการอายัดทรัพย์สินของเจ้าพนักงานบังคับคดีนั้นเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องมีคำสั่ง อายัดไปยังบุคคลภายนอกผู้ถูกอายัด และจะต้องกำหนดระยะเวลาให้บุคคลภายนอกชำระหรือ ส่งมอบเงินหรือสิ่งของที่ยึดแก่ศาลหรือเจ้าพนักงานบังคับคดี ถ้าไม่ส่งภายในกำหนดและไม่ได้

ปฏิเสธสิทธิโต้แย้งเจ้าพนักงานบังคับคดีอาจใช้สิทธิขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีบังคับแก่บุคคลภายนอกนั้น ถ้าคำสั่งสิทธิเรียกร้องนั้นต้องเสียหายไปเพราะความผิดของบุคคลภายนอกเนื่องจากการไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาลไม่ว่าด้วยประการใดบุคคลภายนอกเช่นว่านี้ต้องรับผิดชอบค่าสินไหมทดแทนแก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา และในบางกรณีศาลหรือเจ้าพนักงานบังคับคดีอาจมิได้กำหนดระยะเวลาไว้เนื่องจากสิทธิเรียกร้องอาจยังไม่ถึงกำหนดชำระจึงอาจขาดได้โดยไม่กำหนดเวลา

การปฏิเสธ หรือการโต้แย้งคำสั่งอายัดของเจ้าพนักงานบังคับคดี หากมิได้กำหนดระยะเวลาไว้ สามารถคัดค้านได้ก่อนมีการจ่ายเงินให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือแก่ผู้มีสิทธิได้รับและเมื่อบุคคลภายนอกปฏิเสธหรือโต้แย้งคำสั่งอายัดศาลจะเป็นผู้ทำการไต่สวนพยานหลักฐานทั้ง 2 ฝ่าย คือ พยานของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้อายัดและบุคคลภายนอก ลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องที่โต้แย้งคำสั่งนั้น

ผลของการอายัด เมื่อมีการแจ้งอายัดเกิดขึ้นโดยชอบแล้ว ลูกหนี้ไม่อาจก่อให้เกิด โอนหรือเปลี่ยนแปลงสิทธิเรียกร้องนั้นได้ โดยมีผลตั้งแต่วันที่ลูกหนี้ได้รับคำสั่งเป็นต้นไป หากมีการฝ่าฝืน การกระทำนั้นก็ไม่เกิดผลทางกฎหมายแม้ว่าลูกหนี้จะจำหน่ายสิทธิเรียกร้องไปเพียงบางส่วนซึ่งเป็นส่วนเกินจากจำนวนหนี้ตามคำพิพากษาและค่าฤชาธรรมเนียมในการฟ้องร้องและการบังคับคดีก็ตาม

ก. ขั้นตอนปฏิบัติในการอายัดทรัพย์สิน⁵⁰

การอายัดทรัพย์สินตามลักษณะการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานบังคับคดีแบ่งได้เป็น 2 กรณี คือ

- (1) การอายัดสิทธิเรียกร้องขอให้ชำระเงินจำนวนหนึ่งหรือที่เรียกว่า การอายัดเงิน
- (2) การขอให้งดหรือห้ามจำหน่ายจ่ายโอนหรือทำนิติกรรมเกี่ยวกับทรัพย์สินหรือที่เรียกว่าการอายัดห้ามโอน

การอายัดเงินเป็นการอายัดสิทธิเรียกร้องให้ชำระเงินจำนวนหนึ่งซึ่งลูกหนี้ตามคำพิพากษามีต่อบุคคลภายนอกโดยห้ามลูกหนี้ตามคำพิพากษาให้งดเว้นการจำหน่ายสิทธิ

⁵⁰ กรมบังคับคดี กระทรวงยุติธรรม, คู่มือปฏิบัติราชการกรมบังคับคดี, หน้า 469-475.

เรียกรอเงินนั้นและห้ามบุคคลภายนอกไม่ให้ชำระเงินให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาแต่ให้ชำระแก่เจ้าพนักงานบังคับคดี ณ. เวลา หรือภายในเวลาที่กำหนดไว้ในคำสั่ง ขั้นตอนของการดำเนินการอายัด เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องตรวจหมายบังคับคดี โดยตรวจข้อความและคำสั่งศาลในหมายบังคับคดี ต่อจากนั้นก็จะต้องตรวจคำขออายัดทรัพย์ ตรวจสิทธิและอำนาจของเจ้าหนี้ผู้ขออายัด และหากสิทธิอายัดนั้นถูกอายัดไว้ก่อนแล้วเจ้าหนี้ผู้ขออายัดก็จะไม่สามารถขออายัดซ้ำอีกได้

กรณีอายัดเงินอันเป็นสิทธิเรียกรอเงินให้ชำระเงินคราวเดียว กล่าวคือ เป็นกรณีที่บุคคลภายนอกต้องชำระเงินให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นเงินจำนวนหนึ่งและชำระในคราวเดียวเจ้าพนักงานบังคับคดีคิดยอดหนี้ตามคำพิพากษาก่อนเพื่อดำเนินการอายัดไปตามจำนวนหนี้ที่คิดนั้น

กรณีศาลได้เคยมีคำสั่งอายัดเงินจำนวนนั้นไว้ชั่วคราวก่อนพิพากษาแล้วในคดีเดียวกันเมื่อศาลมีหมายบังคับคดีสามารถคำนวณภาระหนี้ตามคำพิพากษาและนำเงินทั้งหมดมาชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ในคราวเดียวได้

กรณีศาลได้เคยมีคำสั่งอายัดเงินจำนวนนั้นไว้ชั่วคราวก่อนพิพากษาแล้วในคดีเดียวกันเมื่อศาลมีหมายบังคับคดีแล้วการอายัดมีผลทันทีโดยไม่ต้องออกหนังสืออายัดใหม่

ขั้นตอนในการดำเนินการอายัดนั้นเจ้าพนักงานบังคับคดีจะส่งหนังสือแจ้งการอายัดไปยังบุคคลภายนอกให้ชำระหนี้และนำส่งเงินต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีตามจำนวนที่แจ้งอายัดไป ถ้าบุคคลภายนอกปฏิเสธหนี้หรือสิทธิเรียกรอที่อายัดไปโดยสิ้นเชิง เช่น ปฏิเสธว่าไม่ได้เป็นหนี้ลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือเป็นหนี้จริงแต่ได้ชำระหนี้ให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาไปก่อนที่ได้รับแจ้งการอายัดนั้น หรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ออนสิทธิเรียกรอหนี้ไปให้บุคคลอื่นแล้วก่อนที่จะได้รับแจ้งการอายัดเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องแจ้งให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาทราบ

กรณีบุคคลภายนอกส่งเงินตามจำนวนที่แจ้งอายัดมายังเจ้าพนักงานบังคับคดีแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีจะนำส่งเงินนั้นเข้ากองคลังและแจ้งเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาทราบและตอบรับเงินไปยังบุคคลภายนอก เมื่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษายื่นคำขอรับเงินจำนวนดังกล่าวเจ้าพนักงานบังคับคดีต้องตรวจสอบว่าโจทก์ จำเลยนั้นถูกศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์หรือไม่และรอให้พ้นกำหนด 14

วัน นับแต่ได้รับเงินตามอายุัดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 วรรค 5 เนื่องจากอาจมีเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอื่นยื่นคำร้องขอเฉลี่ยในเงินที่อายุัดไว้

เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ตรวจสอบแล้วไม่ปรากฏว่าโจทก์ จำเลย ถูกศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์และไม่มีเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอื่นขอเฉลี่ยภายใน 14 วัน ดังกล่าวเจ้าพนักงานบังคับคดีจะทำหนังสือส่งสำนวนไปกองคำนวณและเฉลี่ยทรัพย์ดำเนินการจ่ายเงินแก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาโดยกองคำนวณและเฉลี่ยทรัพย์จะแสดงรายการรับ-จ่ายเงินนั้นให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษารับรองและรับเงินไปพร้อมรายงานบัญชีรับ-จ่ายให้ศาลทราบ

กรณีเจ้าพนักงานบังคับคดีได้อายุัดเงินครบจำนวนหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะแจ้งถอนการอายุัดเงินไปยังบุคคลภายนอก

ในกรณีมีการแจ้งการอายุัดไปยังบุคคลภายนอกทราบและบุคคลภายนอกไม่ส่งเงินตามที่อยู่อายุัดไปโดยไม่แจ้งเหตุขัดข้องหรือปฏิเสธหนี้ เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องมีหนังสือเตือนไปอีกครั้งหนึ่งหากบุคคลภายนอกยังคงเพิกเฉยเจ้าพนักงานบังคับคดีต้องรายงานศาลทราบและขอให้ศาลมีหมายเรียกบุคคลภายนอกให้ส่งเงินจำนวนตามที่อายุัดมายังเจ้าพนักงานบังคับคดีต่อไป

สำหรับการอายุัดห้ามโอนทรัพย์สินการอายุัดลักษณะนี้เป็นการแจ้งไปยังพนักงานเจ้าหน้าที่หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องในการจำหน่ายจ่ายโอนหรือทำนิติกรรมเกี่ยวกับทรัพย์สินนั้นไว้ชั่วคราวโดยมีวัตถุประสงค์ป้องกันมิให้มีการทำนิติกรรมโอนไปยังบุคคลอื่นก่อนที่จะทำการยึดทรัพย์ เพื่อนำออกขายทอดตลาดเอาเงินชำระหนี้ตามคำพิพากษาให้แก่โจทก์ การอายุัดห้ามโอนทรัพย์สินนั้นในทางปฏิบัติมักจะเป็นทรัพย์ประเภทที่มีการเปลี่ยนแปลงสิทธิทางทะเบียนได้ เช่น ที่ดิน หุ่น เครื่องหมายการค้า เป็นต้น

2.3.2 การประเมินราคาทรัพย์สิน⁵¹

หลังจากเจ้าพนักงานบังคับคดีได้มีการยึดทรัพย์แล้วขั้นตอนต่อมาเจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะทำการประเมินราคาทรัพย์สิน ในทางปฏิบัติการประเมินราคาทรัพย์สินของเจ้าพนักงาน

⁵¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 603-614.

บังคับคดีเจ้าพนักงานบังคับคดีจะทำการประเมินราคาทรัพย์สินนั้นเองหรืออาจจะมีคำขอให้ฝ่ายประเมินราคาทรัพย์สินประเมินราคาให้ การประเมินราคาทรัพย์สินโดยฝ่ายประเมินราคาทรัพย์สินสำนักงานวางทรัพย์กลาง โดยฝ่ายประเมินราคาทรัพย์สินปฏิบัติหน้าที่ประเมินราคาทรัพย์สินตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการประเมินราคาทรัพย์สิน สำนักงานวางทรัพย์กลาง สำนักงานบังคับคดีและวางทรัพย์ภูมิภาคและสำนักงานบังคับคดีจังหวัด พ.ศ. 2540 และตามคำสั่งกรมบังคับคดีเพื่อกำหนดราคาทรัพย์สินการขายทอดตลาดทรัพย์สินที่ยึดไว้ตามคำสั่งศาล

การประเมินราคา คือ ผลสรุปตามวิธีการและเทคนิคในการประเมินราคา ซึ่งผู้ประเมินได้นำข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญมาพิจารณาเปรียบเทียบตามขั้นตอนและกระบวนการในการประเมินราคาอย่างมีระบบเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ของมูลค่าทรัพย์สินที่ประเมินโดยหลักเกณฑ์ในการประเมินราคาทรัพย์สินตามหลักสากลที่นิยมใช้กันมี 3 วิธี คือ 1. วิธีคิดจากต้นทุน 2. วิธีเปรียบเทียบจากราคาตลาด 3. วิธีคิดจากรายได้ของทรัพย์สิน ซึ่งขั้นตอนในการประเมินราคาทรัพย์สินเจ้าหน้าที่จะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ในการประเมิน รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินที่ประเมินและเลือกวิธีการประเมินราคาให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ และเจ้าพนักงานประเมินราคาทรัพย์สินผู้ได้รับมอบหมายดำเนินการตามขั้นตอนต้องไปตรวจทรัพย์สิน ณ ที่ตั้งของทรัพย์สินโดยผู้ขอให้ประเมินจะเป็นผู้นำเจ้าพนักงานไปในกรณีผู้ขอให้ประเมินเป็นบุคคลภายนอกหรือไปตามแผนที่ของผู้ขอให้ประเมินกรณีผู้ขอให้ประเมินเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีหรือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์

ในกรณีทรัพย์สินที่ให้ประเมินเป็นสังหาริมทรัพย์เจ้าพนักงานประเมินราคาทรัพย์สินจะทำการตรวจสภาพโดยการนำไปของผู้ขอให้ประเมินและทำการประเมินราคาโดยเปรียบเทียบกับราคาซื้อขายในท้องตลาด และในการประเมินราคาทรัพย์สินบางประเภทเจ้าพนักงานประเมินราคาทรัพย์สินไม่อาจทำการประเมินราคาด้วยตนเองได้ต้องให้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเป็นผู้ทำการประเมินเจ้าพนักงานประเมินราคาทรัพย์สินต้องทำหนังสือขอความร่วมมือไปยังผู้เชี่ยวชาญและนำผู้เชี่ยวชาญตรวจสภาพทรัพย์สินและทำการประเมินราคาทรัพย์สินดังกล่าว

การเก็บรวบรวมข้อมูลของสังหาริมทรัพย์ที่ทำการประเมิน เช่น สภาพทำเลที่ตั้ง สภาพแวดล้อม การสาธารณูปโภค การคมนาคม แนวโน้มความเจริญ ราคาซื้อขายตามท้องตลาดปัจจุบัน เจ้าพนักงานจะต้องสอบถามจากผู้อยู่อาศัยใกล้เคียงหรือจากแหล่งข้อมูลอื่น ๆ และสอบถามราคาประเมินที่ดิน สิ่งปลูกสร้าง ห้างชุด จากสำนักงานกลางประเมินราคาทรัพย์สิน กรมที่ดินหรือสำนักงานที่ดินสาขาตามที่ตั้งที่ดินที่ทำการประเมินราคา และเมื่อได้

ข้อมูลดังกล่าวครบถ้วนแล้วเจ้าหน้าที่จะทำรายงานประเมินตามแบบฟอร์มและคำนวณราคาประเมินที่ดินและสิ่งปลูกสร้างตามหลักเกณฑ์และวิธีการกำหนดไว้โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ และความเป็นธรรมเมื่อทำรายงานประเมินราคาทรัพย์สินเสร็จเรียบร้อยแล้วก่อนนำเสนอผู้ตรวจรายงานประเมินต่อไป การประเมินราคาทรัพย์สินก่อนที่จะมีการขายทอดตลาดบางครั้งอาจเป็นเวลานานกว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีจะมีประกาศขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้นโดยราคาประเมินตามประกาศขายของเจ้าพนักงานบังคับคดีจะใช้ราคาประเมินในขณะยึดซึ่งกว่าจะมีการขายทอดตลาดบางครั้งอาจเป็นเวลานานทำให้ราคาประเมินของเจ้าพนักงานบังคับคดีตามประกาศขายมีมูลค่าไม่ตรงกับมูลค่าปัจจุบันซึ่งอาจทำให้มีการเริ่มต้นประมูลทรัพย์สินในราคาที่สูงเกินไป หรือสูงมากเกินความเป็นจริง ซึ่งในทางปฏิบัติหากเจ้าพนักงานบังคับคดีมีประกาศขายทอดตลาดทรัพย์สินโดยมีราคาประเมินเจ้าพนักงานบังคับคดีที่สูงเกินความเป็นจริงเจ้าหน้าที่อาจยื่นคำแถลงต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีปรับลดราคาประเมินได้ ผู้วิจัยเห็นว่า หากในกรณีที่ทรัพย์สินมีราคาประเมินเจ้าพนักงานบังคับคดีต่ำกว่าความเป็นจริงลูกหนี้ หรือผู้มีส่วนได้เสียก็น่าจะชอบที่จะยื่นคำแถลงขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเพิ่มราคาประเมินได้เช่นกัน

2.3.3 การขายทอดตลาดทรัพย์สิน

หลังจากได้มีการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาทั้งหมด หรือบางส่วนแล้ว กระบวนการต่อมาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 306 กำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องยื่นคำขอต่อศาลขอให้สั่งอนุญาตขายทรัพย์สิน โดยศาลจะพิจารณาและมีคำสั่งเมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ขายทอดตลาดแล้ว ตามมาตราดังกล่าวกำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องแจ้งวันขายทอดตลาดให้แก่ผู้มีส่วนได้เสียทราบด้วย เช่น หากทรัพย์สินที่ยึดของลูกหนี้มีชื่อผู้ถือหุ้นในทะเบียนของทรัพย์สินด้วยเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องแจ้งผู้ถือหุ้นในทะเบียนให้ทราบด้วยจึงจะถือว่าการขายทอดตลาดชอบด้วยกฎหมาย และการขายทอดตลาดเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องขายโดยวิธีการประมูลราคาโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายเท่านั้นจะขายโดยวิธีอื่นไม่ได้ การขายทอดตลาด คือ การขายทอดตลาดโดยวิธีประมูลแข่งขันราคากันระหว่างผู้ซื้อหลายคนเพื่อให้ได้ราคาสูงกว่าการขายโดยวิธีขายธรรมดา แต่ในทางปฏิบัติทรัพย์สินส่วนใหญ่ที่ขายได้โดยเฉลี่ยแล้วจะมีราคาที่ขายได้ไม่สูงไปกว่าราคาตลาดเนื่องจากเป็นทรัพย์สินที่ถูกบังคับคดีขายตามคำสั่งศาลและหากมีการประมูลขายได้และทรัพย์สินนั้นมีลูกหนี้หรือบริวารอาศัยอยู่ผู้ประมูลได้อาจต้องรับภาระในการฟ้องขับไล่ภายหลัง จึงเป็นเหตุให้ไม่ค่อยมีผู้สนใจประมูล หรือหากมีผู้สนใจก็ไม่อยากให้ราคาสูงเพราะมีภาระในภายหลัง

วิธีการขายทอดตลาดเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องอาศัยกฎเกณฑ์ตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยการขายทอดตลาด มาตรา 509-517 และอาศัยบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเกี่ยวกับการขายทอดตลาดรวมทั้งกฎกระทรวง ข้อกำหนดของศาล ระเบียบปฏิบัติของกรมบังคับคดีและความเป็นธรรมเป็นหลักด้วย เมื่อขายทอดตลาดได้แล้วเจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะนำเงินที่ได้จากการขายทรัพย์สินนั้นมาชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ การขายทอดตลาดเป็นขั้นตอนสุดท้ายในการจำหน่ายทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาในระหว่างที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดทรัพย์สินของลูกหนี้จนถึงวันที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้ไปลูกหนี้ยังสามารถเข้ามาเจรจาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ และเจ้าหนี้ อาจจะมีการขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีงดการขายทอดตลาดหรือขอให้ถอนการยึดทรัพย์ดังกล่าวได้ แต่หากภายหลังจากที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้มีการขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาโดยชอบด้วยกฎหมายแล้วลูกหนี้จะไม่สามารถเข้ามาเจรจาขอให้เรียกทรัพย์สินที่ขายไปกลับมาได้เลยหรือจะขอให้เพิกถอนการขายก็ไม่ได้เช่นกันเพราะไม่มีเหตุให้ต้องเพิกถอนการขาย ดังนั้น ก่อนที่จะมีการขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้นไปจะต้องพิจารณาการกำหนดราคาทรัพย์สินที่จะขาย วิธีการขายทรัพย์สินของเจ้าพนักงานบังคับคดีว่าเป็นธรรม และเป็นประโยชน์สูงสุดแก่เจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้มีส่วนได้เสียแล้วหรือไม่ และการขายทอดตลาดทรัพย์สินที่รวดเร็ว และขายได้ในราคาสูงจะเป็นประโยชน์มากที่สุด

2.3.3.1 กำหนดเวลาการขายทอดตลาด และวิธีการขายทอดตลาดทรัพย์สิน

เมื่อศาลได้มีคำสั่งอนุญาตให้ขายทรัพย์สินแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถที่จะขายทอดตลาดทรัพย์สินที่ยึดได้ทันทีเมื่อพ้นระยะเวลาอย่างน้อย 5 วัน นับแต่วันที่ยึดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 308 โดยการขายนั้นเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องดำเนินการตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎกระทรวง และตามข้อกำหนดของศาล และระเบียบปฏิบัติของกรมบังคับคดี การยึดทรัพย์ของเจ้าพนักงานบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 308 นี้จะใช้บังคับกับการบังคับคดีทรัพย์สินทั่ว ๆ ไป ยกเว้นไม่ใช้บังคับแก่ทรัพย์สินที่มีสภาพเป็นของสดของเสียได้ ซึ่งหากปล่อยไว้นานอาจทำให้ทรัพย์สินนั้นขายได้ราคาต่ำ หรืออาจเสื่อมราคาลง เจ้าพนักงานบังคับคดีย่อมมีอำนาจที่จะขายได้ทันที เพื่อมิให้เจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้มีส่วนได้เสียต้องได้รับความเสียหาย

เมื่อได้มีการยึดทรัพย์สินแล้วหากทรัพย์สินนั้นมีหลายสิ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 301 ได้กำหนดเกี่ยวกับ วิธีการขายทรัพย์สินหากทรัพย์สินที่ขายมีหลายสิ่ง

ด้วยกันให้เจ้าพนักงานบังคับคดีแยกขายทีละสิ่งต่อเนื่องไป และเจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจจัดสังหาริมทรัพย์ซึ่งมีราคาเล็กน้อยรวมขายเป็นกอง ๆ ได้เสมอ และเจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจจัดสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์สองสิ่งหรือกว่านั้นรวมขายไปด้วยกันได้เมื่อคาดหมายได้ว่าเงินรายได้ในการขายจะเพิ่มขึ้นเพราะเหตุนั้น และในกรณีการขายอสังหาริมทรัพย์ซึ่งอาจแบ่งขายแยกออกได้เป็นตอน ๆ เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจขายทรัพย์สินนั้นเป็นตอน ๆ ได้หากคาดหมายได้ว่าเงินรายได้ในการขายทรัพย์สินบางตอนจะเพียงพอแก่การบังคับคดี หรือเงินที่ขายได้จะเพิ่มขึ้นเพราะเหตุนั้น และในการขายทอดตลาดเจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจในการกำหนดลำดับที่จะขายทรัพย์สินนั้นได้

การที่กฎหมายเปิดโอกาสให้เจ้าพนักงานบังคับคดีใช้ดุลพินิจในการขายทรัพย์สินรวมหรือแยกกันนั้นในบางครั้งผู้มีส่วนได้เสียอาจไม่เห็นด้วย ตัวอย่างเช่น ทรัพย์ที่ยึดมามี 2 แปลง เจ้าพนักงานบังคับคดีประกาศขายทรัพย์แต่ละแปลงแยกกัน แต่ลักษณะของตัวทรัพย์ทรัพย์สมควรที่จะต้องขายรวมกันไปถึงจะทำให้ทรัพย์นั้นมีมูลค่าสูงขึ้น เช่น ทรัพย์แปลงหนึ่งมีทางเข้าออกแต่อีกทีหนึ่งเป็นที่ดินตาบอดไม่มีทางเข้าออก ซึ่งเป็นทรัพย์ที่ติดกันหากเจ้าพนักงานบังคับคดีประกาศขายทรัพย์แยกแปลง เมื่อมีการประมูลได้ผู้ประมูลได้แปลงข้างเคียงแปลงที่สองก็จะไม่มีทางเข้าออก ทำให้เกิดปัญหาอาจทำให้การขายทรัพย์แปลงที่ 2 มีผู้ให้ราคาต่ำกว่าแปลงแรกซึ่งมีทางเข้าออก หรืออาจไม่มีผู้สนใจเข้าประมูลทรัพย์แปลงนั้น ซึ่งหากทรัพย์ทั้ง 2 แปลง เจ้าพนักงานบังคับคดีประกาศขายทรัพย์นั้นรวมกันไปก็จะทำให้ทรัพย์อีกแปลงนั้นราคาไม่ตก เจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้มีส่วนได้เสีย ย่อมได้ประโยชน์จากการประกาศขายทรัพย์ดังกล่าว ดังนั้นกฎหมายจึงเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียสามารถยื่นคำร้องต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีขอให้ขายตามวิธีที่ตนเห็นสมควรได้ โดยบุคคลผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีแก่ทรัพย์สินซึ่งจะขาย อาจร้องขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีรวม หรือแยกทรัพย์สิน หรือขอให้ขายทรัพย์สินนั้นตามลำดับที่กำหนดไว้หรืออาจจะคัดค้านคำสั่งเจ้าพนักงานเกี่ยวกับการจัดการขายทรัพย์สินก็ได้ หากเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่ปฏิบัติตามคำร้องหรือคัดค้าน ผู้ร้องสามารถยื่นคำร้องขอต่อศาลได้ ภายในสองวันนับแต่วันที่ปฏิเสธและคำสั่งศาลกรณีดังกล่าวถือเป็นที่สุด

2.3.3.2 การจัดทำประกาศขายทอดตลาด⁵²

กระบวนการหลังจากที่มีการยึดทรัพย์และศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ขายทรัพย์สินแล้ว ขั้นตอนต่อมาเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องจัดทำประกาศขายทอดตลาดซึ่งการจัดทำประกาศขายทอดตลาดนั้นก่อนร่างประกาศขายทอดตลาดเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องตรวจสอบจำนวนก่อนว่ามีการปฏิบัติตามขั้นตอนที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 303 และ 304 กำหนดไว้ หรือไม่โดยจะต้องตรวจสอบว่าได้มีการแจ้งการยึดทรัพย์ให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษา และผู้มีส่วนได้เสียอื่น ๆ ทราบการยึดแล้วหรือไม่ ผู้มีส่วนได้เสีย ได้แก่ 1. เจ้าของกรรมสิทธิ์ร่วม 2. ผู้รับจำนอง 3. ผู้จัดการนิติบุคคลอาคารชุด ฯลฯ ซึ่งหากยังไม่มีการส่งหมายแจ้งไปยังผู้มีส่วนได้เสียทราบถึงการขาย ในวันประชุมหากเจ้าพนักงานบังคับคดีมีประกาศขายทอดตลาดไปจะทำให้การขายนั้นไม่ชอบ และอาจจะมีการร้องเพิกถอนการขายภายหลังได้

กรณีอสังหาริมทรัพย์หรือทรัพย์ที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงทางทะเบียน ก่อนที่จะทำการร่างประกาศขายทอดตลาดได้มีการแจ้งให้นายทะเบียนทราบด้วย เช่น แจ้งการยึดไปยังเจ้าพนักงานที่ดินให้ทราบเพื่อแจ้งดำเนินการทางทะเบียนทรัพย์สินของลูกหนี้

การร่างประกาศขายทอดตลาดทรัพย์สินต้องให้มีรายละเอียด คือ ต้องมีชื่อศาลที่ออกหมายบังคับคดี หมายเลขคดีแดง ชื่อโจทก์ ชื่อจำเลย เพื่อให้ผู้มีส่วนได้เสียไปร้องยังศาลที่ถูกต้องและในประกาศขายจะต้องมีการแจ้งว่าทรัพย์สินที่จะขายเป็นของผู้ใด ในกรณีมีจำเลยหลายคนต้องระบุว่า เป็นของจำเลยที่เท่าใดเพื่อที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของลูกหนี้ที่ไม่ได้ยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ จะได้ร้องเฉลี่ยได้ถูกต้อง ต่อมาในประกาศขายทอดตลาดจะต้องระบุสถานที่ที่จะขายทรัพย์สินและต้องมีการแจ้งว่าเมื่อถึงกำหนดวันขาย กรณีขายนอกสถานที่ตั้งสำนักงาน ในวันขายถ้าโจทก์ไม่มานำขายโดยไม่แจ้งเหตุขัดข้องต้องทำรายงานเสนอให้งดการขายไว้เพราะโจทก์มีหน้าที่ช่วยเหลือเจ้าพนักงานบังคับคดีในการนำทรัพย์สินที่จะขายและจัดพาหนะรับส่งแต่ถ้าโจทก์ไม่นำขายก็ดำเนินการขายทอดตลาดไปตามที่ปิดประกาศ การขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์ตามปกติจะทำการขาย ณ ที่ทำการของเจ้าพนักงานบังคับคดี และในส่วนกลางสังหาริมทรัพย์จะทำการขาย ณ สถานรักษาและจำหน่ายทรัพย์สินยกเว้นขายทอดตลาดโรงเรือนหรือเครื่องจักรที่มีขนาดใหญ่หรือทรัพย์ที่ไม่สามารถขนย้ายทรัพย์สินมาได้หรือ

⁵² เรื่องเดียวกัน, หน้า 482-493.

หากขนย้ายมาจะทำให้ทรัพย์สินเสียหายเสื่อมราคาเจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะทำการขาย ณ ที่ทรัพย์สินนั้นตั้งอยู่

กรณีการขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์ที่มีการผูกพันราคาแล้วในการขายทอดตลาดนัดถัดไป หากเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาไม่มานำเจ้าพนักงานบังคับคดีไปทำการขายทอดตลาดเจ้าพนักงานบังคับคดีจะบันทึกในรายงานเจ้าหน้าที่ว่าเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาไม่นำไปขายทอดตลาด และถือว่าเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาไม่ประสงค์บังคับคดี เจ้าพนักงานบังคับคดีจะสั่งงดการขายทอดตลาดทุกนัดและหมายเรียกเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาให้แถลงความประสงค์ในการบังคับคดีตามกำหนด และหากเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาไม่มาแถลงความประสงค์ในการบังคับคดี เจ้าพนักงานบังคับคดีก็อาจมีคำสั่งถอนการบังคับคดีต่อไป⁵³

ในประกาศขายทอดตลาดนอกจากจะต้องมีรายละเอียดตามที่กล่าวไว้ข้างต้นแล้วในประกาศขายทอดตลาดเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องกำหนดวันขายทอดตลาดทั้ง 4 นัด ในประกาศขายฉบับเดียวกันโดยมีระยะเวลาห่างกันแต่ละนัดไม่เกิน 25 วัน และระบุครั้งที่ขายสถานที่ขาย และเวลาที่จะทำการขายทอดตลาดไว้ในประกาศขายทอดตลาดด้วย หากในแต่ละครั้งขายไม่ได้ ไม่มีการขาย หรือขายไม่ครบทุกรายการ เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องทำการขายครั้งต่อไปตามกำหนดดังกล่าวเว้นแต่ในนัดที่ 3 หากมีการงดการขายไม่ว่าด้วยเหตุใดเจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะงดการขายในนัดที่ 4 ด้วย

ต่อมา รายละเอียดที่สำคัญที่สุดซึ่งในประกาศขายทอดตลาดจะต้องระบุให้ชัดเจน คือ รายละเอียดเกี่ยวกับทรัพย์สินที่จะขายเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องบรรยายให้ละเอียดที่สุดเท่าที่จะทำได้ เช่น ถ้าทรัพย์สินที่จะขายเป็นที่ดินหรือที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างต้องให้ปรากฏเลขที่ดิน ระบุวง เลขโฉนด ตำบล อำเภอ จังหวัด ชื่อผู้ถือกรรมสิทธิ์เนื้อที่เท่าใดขายทั้งแปลงหรือเฉพาะส่วน ความกว้างยาวของที่ดิน สภาพลักษณะของที่ดินลักษณะของสิ่งปลูกสร้างและรายละเอียดในการเดินทางไปยังที่ดินมีสิทธิต่าง ๆ เนื้อที่ดินหรือไม่ เช่น การเช่า ภาระจำยอม จำนวนถ้ามี ต้องระบุให้ชัด ในกรณีการจำนอง ต้องระบุเงินจำนอง ดอกเบี้ยค้างชำระ ระบุเฉพาะกรณีขายติดจำนอง วิธีการขาย ว่าขายโดยติดจำนอง หรือปลอดจำนอง และข้อสัญญาในการชำระราคา และค่าเดือนผู้ซื้อ ซึ่งรายละเอียดที่สำคัญในส่วนนี้หากเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ระบุผิดพลาดจะเป็นสาระสำคัญที่ทำให้มูลค่าทรัพย์สินที่จะประมูลนั้นเพิ่มขึ้น หรือลดลง ขายได้หรือขายไม่ได้ และ

⁵³ แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการยึดทรัพย์ ชับได้ ร้อยถอน และจำหน่ายทรัพย์สิน ลงวันที่ 23 พ.ค. 49.

หากมีการประมูลไปโดยสำคัญผิดในสาระสำคัญบางอย่าง เช่น เจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินเฉพาะส่วนของลูกหนี้ และนำมาขายเฉพาะส่วนแต่ตามประกาศของเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ประกาศผิดพลาดหรือไม่ชัดเจนโดยประกาศขายทั้งแปลงหรือประกาศคลุมเคลือทำให้ผู้ซื้อเข้าใจผิดในสาระสำคัญดังกล่าว และได้ประมูลไปโดยเข้าใจว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีประกาศขายทอดตลาดทรัพย์ดังกล่าวทั้งแปลง ก็เป็นเหตุให้ศาลมีคำสั่งเพิกถอนกระบวนการขายทรัพย์ดังกล่าวภายหลังและเกิดความล่าช้าในการบังคับคดีได้ ดังนั้น เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องระมัดระวังเป็นพิเศษกับรายละเอียดในส่วนนี้

ในกรณีทรัพย์ที่ขายเป็นห้องชุดและมีภาระหนี้สินที่จะต้องรับผิดชอบ ต้องระบุภาระที่ต้องรับผิดชอบด้วยว่าเป็นจำนวนเท่าใด ส่วนกรณีทรัพย์ที่ขายเป็นสังหาริมทรัพย์ต้องแจ้งรายละเอียดว่าเป็นทรัพย์อะไร สภาพทรัพย์เป็นอย่างไร มีจำนวนกี่ชิ้น

ในประกาศขายทอดตลาดเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องระบุเงื่อนไขต่าง ๆ ในการเข้าประมูลราคาของผู้ซื้อทรัพย์ เช่น ผู้เข้าสู้ราคาต้องนำเงินสด แคชเชียร์เช็ค หรือหนังสือค้ำประกันของธนาคารโดยไม่มีเงื่อนไข มาวางประกันในการสู้ราคาต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี หรือต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ตามคำสั่งกรมบังคับคดีที่ 241/2537 ในกรณีที่ทรัพย์สินดังกล่าวมีค่าธรรมเนียมในการเปลี่ยนแปลงทางทะเบียน (เฉพาะสิทธิการเช่าโทรศัพท์ต้องระบุให้ผู้ซื้อปฏิบัติตามระเบียบขององค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย) และจะต้องชำระค่าเช่าค้างชำระ (ถ้าหากมี) ค่าภาษีอากรที่ค้างชำระ (ถ้าหากมี) โดยผู้ซื้อทรัพย์ได้เป็นผู้ออกชำระ

ข้อสัญญาในการให้ราคาสำหรับทรัพย์ เช่น ข้อสัญญาที่กำหนดในประกาศขายทอดตลาดว่าผู้ซื้อต้องชำระราคาเป็นเงินสดในวันซื้อหรือข้อสัญญาในการให้ราคาและค่าเตือนผู้ซื้อในการขายอสังหาริมทรัพย์ เช่น ผู้ซื้อต้องวางเงินมัดจำร้อยละ 25 % ของราคาทรัพย์ในวันซื้อ และสัญญาชำระเงินที่เหลือภายในกำหนด 15 วัน นับแต่วันซื้อเป็นต้นไปและผู้ซื้อต้องเสียค่าธรรมเนียมในการโอนและภาษีเงินได้จากการขายอสังหาริมทรัพย์ตามประมวลรัษฎากร

2.3.3.3 ขั้นตอนปฏิบัติในการขายทอดตลาดทรัพย์สิน

ขั้นตอนปฏิบัติของเจ้าพนักงานบังคับคดีนั้นจะมีขั้นตอนตามกฎหมายและกฎระเบียบของกรมบังคับคดีบังคับให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องปฏิบัติตามเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่อาจปฏิบัติงานตามอำเภอใจได้ นอกจากเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมาย

วิธีพิจารณาความแพ่งภาคบังคับคดีแล้วยังต้องปฏิบัติตามระเบียบปฏิบัติของกรมบังคับคดีที่ได้วางกฎเกณฑ์ไว้อีกด้วย ซึ่งในการขายทอดตลาดนั้นหากเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่ปฏิบัติตามกฎหมายหรือตามระเบียบปฏิบัติของเจ้าพนักงานบังคับคดีก็อาจเป็นเหตุให้เกิดการฟ้องร้องเจ้าพนักงานบังคับคดีในการดำเนินการที่ไม่ถูกต้องนั้นภายหลังและอาจทำให้ขั้นตอนหรือกระบวนการที่ดำเนินการฝ่าฝืนนั้นถูกยกเลิกเพิกถอนต้องกลับมาดำเนินการใหม่ได้

ตามระเบียบปฏิบัติของเจ้าพนักงานบังคับคดีก่อนการขายทอดตลาดกำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องปักธงเครื่องหมายการขายทอดตลาดแล้วอ่านประกาศโฆษณาการขายทอดตลาด ณ สถานที่ที่ทำการขายทรัพย์สินโดยเปิดเผย ชี้แจงเงื่อนไข วิธีการเข้าสู่ราคา การขานราคา วิธีขายโดยการเคาะไม้ ข้อสัญญาในการชำระราคาค่าเตือนผู้ซื้อให้ผู้เข้าฟังการขาย และผู้ราคาทราบในการขาย

ในกรณีการขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์โดยปลอดการจำนอง ในส่วนกลางเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องดำเนินการประกาศกำหนดราคาเริ่มต้น และประกาศกำหนดจำนวนเงินขั้นต่ำที่ผู้เข้าสู่ราคาอาจเสนอเพิ่มให้สูงกว่าราคาที่ผู้เสนอก่อนตนได้ เมื่อมีผู้ให้ราคาสูงสุดและราคาดังนั้นเป็นราคาที่สมควรโดยพิจารณาจากชนิดประเภทของทรัพย์สินที่จะขายเมื่อไม่มีผู้ใดให้ราคาสูงกว่านี้อีกเจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะเคาะไม้ขายไป แต่ถ้าหากว่าไม่มีผู้ใดเสนอราคาให้ราคาต่ำ หรือผู้บังคับบัญชาไม่อนุมัติให้ขาย หรือหากผู้มีส่วนได้เสียคัดค้านเพื่อกันบุคคลภายนอกที่ไม่ใช่สมัครพรรคพวกตนไม่ให้ซื้อ ถ้าคัดค้านมีเหตุผลเจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะงดการขาย แต่ถ้าเจ้าพนักงานบังคับคดีพิจารณาแล้วเห็นว่าคัดค้านไม่มีเหตุผลและเห็นว่าเป็นราคาที่สมควรแล้ว หากปล่อยเงินเข้าไปทรัพย์สินอาจชำรุดบกพร่องเสื่อมราคาเกิดความเสียหายต่อเจ้าหนี้ ลูกหนี้ ผู้มีส่วนได้เสีย เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องเคาะไม้ขายไปโดยปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522 และการจัดทำรายงานการขายเสนอต่อผู้บังคับบัญชาต่อไป

2.4 การประมูลซื้อทรัพย์สิน

การขายทอดตลาดทรัพย์สินเป็นกระบวนการหนึ่งในการบังคับคดี เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ดำเนินการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ ขออนุญาตศาลขาย และเมื่อศาลได้มีคำสั่งอนุญาตแล้ว หลังจากนั้นเจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะนำทรัพย์สินของลูกหนี้มาขายทอดตลาดโดยวิธีการประมูลราคาและเปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปเข้าประมูลซื้อทรัพย์สินเพื่อนำเงินที่ได้จากการ

ขายทอดตลาดมาชำระหนี้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา โดยผู้ที่สนใจเข้าประมูลจะต้องตรวจสอบรายละเอียดเกี่ยวกับทรัพย์สินที่จะประมูลตามรายละเอียด สถานที่ และแผนที่ที่ปรากฏในประกาศขายทอดตลาดโดยถือว่าผู้ซื้อทรัพย์สินได้ทราบถึงสภาพทรัพย์สินนั้นโดยละเอียดแล้ว และผู้ประมูลจะต้องตรวจสอบวัน เวลา สถานที่ เงื่อนไขในการชำระราคา และการวางเงินประกันเข้าสู่ราคาจากประกาศขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดี

เนื่องจากปัจจุบันผู้ที่ทำการขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้ คือ เจ้าพนักงานบังคับคดี ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบ คำสั่ง ข้อบังคับ ของกรมบังคับคดี ซึ่งมีรายละเอียดและขั้นตอนในการปฏิบัติงานอยู่มากทำให้เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องปฏิบัติตามกฎที่วางไว้อย่างเคร่งครัดเนื่องจากกลัวที่จะถูกร้องเรียนเป็นเหตุให้การขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้เจ้าพนักงานบังคับคดีจะไม่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวทรัพย์สินอย่างละเอียด เช่น สภาพของทรัพย์สิน ทำเล แนวโน้มการพัฒนา ฯลฯ โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีจะให้เพียงแต่ข้อมูลเบื้องต้นและข้อมูลเกี่ยวกับทางกฎหมายเท่านั้นทำให้ผู้สนใจเข้าประมูลจะต้องไปติดต่อเจ้าหน้าที่ หรือต้องไปหาข้อมูลเองทำให้ผู้สนใจเข้าประมูลเกิดความไม่แน่ใจในการซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาด ผู้วิจัยเห็นว่า หากมีการแก้ไขกฎหมายให้ชัดเจนโดยกำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีหน้าที่ต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับทรัพย์สินที่จะทำการขายด้วยจะทำให้มีผู้สนใจเข้าประมูลมากขึ้น และขายทรัพย์สินได้ราคาสูงขึ้น

หลักฐานที่ผู้ประมูลจะต้องนำมาในวันประมูลราคา กรณีประมูลสังหาริมทรัพย์และสังหาริมทรัพย์ สิ่งที่ผู้ประมูลต้องเตรียม คือ บัตรประจำตัวประชาชน หรือบัตรประจำตัวข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือบัตรพนักงานรัฐวิสาหกิจ พร้อมสำเนารับรองถูกต้อง 1 ฉบับ กรณีนิติบุคคลเป็นผู้ซื้อต้องส่งหนังสือรับรองนิติบุคคลที่นายทะเบียนรับรองไม่เกิน 1 เดือน กรณีผู้ประมูลมอบอำนาจให้บุคคลอื่นเข้าสู่ราคาแทนจะต้องมีใบมอบอำนาจปิดอากรแสตมป์ 30 บาท และต้องมีบัตรประจำตัวประชาชนหรือบัตรประจำตัวข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือบัตรพนักงานรัฐวิสาหกิจพร้อมสำเนารับรองถูกต้อง 1 ฉบับ ของผู้มอบอำนาจและผู้รับมอบอำนาจ หลังจากนั้นผู้ประมูลจะต้องนำเงินสดหรือเช็คเช็คสั่งจ่ายตามเงื่อนไขของเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อเป็นหลักประกันในการเข้าสู่ราคาตามจำนวนที่เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนดตามประกาศขาย การวางเงินประกันเข้าสู่ผู้เข้าสู่ราคาที่เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือผู้มีสิทธิหักส่วนได้ใช้แทนหรือคู่สมรสที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้กันส่วน ผู้ขอเฉลี่ยทรัพย์สินที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตไม่ต้องวางเงินประกัน

2.4.1 การกำหนดราคาเริ่มต้นประมูลของเจ้าพนักงานบังคับคดี

การกำหนดราคาเริ่มต้นประมูลทรัพย์สินของเจ้าพนักงานบังคับคดีกฎหมายไม่ได้กำหนดอัตราเริ่มต้นประมูลไว้ทำให้เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถกำหนดอัตราเริ่มต้นประมูลได้เอง โดยการออกเป็นประกาศของกรมบังคับคดีโดยมีหลักเกณฑ์ดังนี้ ในกรณีทรัพย์สินที่ขายเป็นสิ่งหริมทรัพย์ เช่น เครื่องจักรเจ้าพนักงานบังคับคดีจะกำหนดราคาเริ่มต้นตามดุลพินิจของเจ้าพนักงานบังคับคดีโดยดูจากสภาพทรัพย์สิน ราคาตลาด และความเหมาะสม ในกรณีทรัพย์สินที่ขายเป็นสิ่งหริมทรัพย์ในครั้งแรกของการขายทอดตลาด เจ้าพนักงานบังคับคดีจะเริ่มต้นราคาขายที่ร้อยละ 80 % ของราคาประเมินเจ้าพนักงานบังคับคดี หากในครั้งแรกไม่มีผู้เข้าสู้ราคาเจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะงดการขายและจะทำการขายทอดตลาดใหม่ในครั้งที่ 2 โดยการขายในครั้งที่ 2 ของการขาย เป็นต้นไปเจ้าพนักงานบังคับคดีจะเริ่มต้นราคาขายที่ร้อยละ 50 % ของราคาประเมินเจ้าพนักงานบังคับคดี หากในแต่ละนัดขายไม่ได้ ไม่มีการขาย หรือขายไม่ครบทุกรายการ เจ้าพนักงานบังคับคดีจะทำการขายนัดต่อไปตามกำหนดดังกล่าวและหากในนัดที่ 3 หากมีการงดการขายไม่ว่าด้วยเหตุใดเจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะงดการขายในนัดที่ 4 ด้วยการขายทอดตลาดในกรณีที่ส่งหมายแจ้งการขายทอดตลาดไม่ชอบจะต้องเลื่อนการขายทอดตลาดออกไปจนกว่าจะถึงการขายในครั้งต่อไปโดยในการขายครั้งต่อไปเจ้าพนักงานบังคับคดีจะเริ่มต้นการขายที่ราคาร้อยละ 80 % ของราคาประเมิน หากไม่มีผู้ใดสนใจเข้าสู้ราคาในการขายครั้งที่ 2 เจ้าพนักงานบังคับคดีจะเริ่มต้นที่ ร้อยละ 50 % ของราคาประเมินเจ้าพนักงานบังคับคดี

ในกรณีทรัพย์สินที่จะขายเป็นห้องชุดมีค่าภาระส่วนกลางค้างชำระและเจ้าพนักงานบังคับคดีได้แจ้งค่าภาระส่วนกลางไว้ในประกาศขายทอดตลาด ตอนประมูลราคาเจ้าพนักงานบังคับคดีจะเริ่มต้นโดยหักค่าภาระส่วนกลางออกจากราคาประเมินเจ้าพนักงานก่อน แล้วจึงเริ่มต้นประมูลตามเกณฑ์เจ้าพนักงานบังคับคดีต่อไป

การขายอสังหาริมทรัพย์กฎหมายไม่ได้กำหนดอัตราเริ่มต้นประมูลทรัพย์สินเอาไว้ทำให้เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถกำหนดอัตราเริ่มต้นในการประมูลได้เองโดยการออกเป็นประกาศของกรมบังคับคดี ผู้วิจัยเห็นว่า ไม่เป็นธรรมเนื่องจากภายหลังจากที่ทรัพย์สินของลูกหนี้ได้ถูกยึดแล้วเจ้าพนักงานบังคับคดีจะประเมินราคาทรัพย์สินของลูกหนี้โดยการประเมินราคาทรัพย์สินของลูกหนี้ ณ วันยึดทรัพย์สินซึ่งกว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีจะรายงานขออนุญาตศาลในการขายทรัพย์สินและประกาศขายทอดตลาดนั้นใช้เวลานานมากบางครั้งเป็นปีทำให้ลูกหนี้ต้องรับภาระดอกเบี้ยที่เพิ่มขึ้นในระหว่างรอการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดีและเมื่อมีการนำทรัพย์สินออกขายทอดตลาดมูลค่า

ของทรัพย์สินที่นำมาขายทอดตลาดจึงลดลงต่ำกว่าราคาตลาดที่แท้จริงปัจจุบันขณะนั้นมากแม้ว่าเจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้มีส่วนได้เสียอาจขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีปรับลดราคาประเมินทรัพย์สินให้มีมูลค่าตรงกับมูลค่าที่แท้จริงปัจจุบันก็ตาม แต่หลักเกณฑ์ในการประเมินนั้นเจ้าพนักงานบังคับคดีจะกำหนดอัตราเริ่มต้นโดยในการขายครั้งที่ 1 จะเริ่มต้นประมูลในอัตราที่ 80% ของราคาประเมินเจ้าพนักงานบังคับคดีและครั้งที่ 2 จะเริ่มต้นที่ 50 % ซึ่งราคาประเมินทรัพย์สิน 100 % ของเจ้าพนักงานบังคับคดีก็มีราคาต่ำมากอยู่แล้วในวันประมูลขายยังมีการลดราคาประมูลเริ่มต้นลงอีกถึง 50 % ผู้วิจัยเห็นว่า การกำหนดราคาเริ่มต้นของเจ้าพนักงานบังคับคดีน้อยเกินไปไม่เป็นธรรมต่อเจ้าหนี้ ลูกหนี้ ผู้มีส่วนได้เสีย หากทรัพย์สินขายได้โดยที่ขณะนั้นมีผู้สนใจเข้าสู้ราคาซื้อขาย หรือมีแค่รายเดียว ก็จะทำให้ขายทรัพย์สินได้ในราคาที่ต่ำกว่าความเป็นจริงมากเกิดความไม่เป็นธรรมแก่ลูกหนี้ หากทรัพย์สินที่ขายได้ติดทนกับหนี้ไม่ครบเจ้าหนี้ก็ยังสามารถใช้สิทธิยึดทรัพย์สินอื่นของลูกหนี้ นำออกขายทอดตลาดได้อีก และกระบวนการบังคับคดีที่ยาวนานกว่าจะมีการขายทอดตลาดทำให้ทรัพย์สินของลูกหนี้เสื่อมค่า เสื่อมราคาลง หรือหากลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินใดแล้วเจ้าหนี้ก็จะได้รับชำระหนี้ในจำนวนที่น้อย ทั้ง ๆ ที่ทรัพย์สินนั้นน่าจะขายในตลาดทั่วไปได้ราคาสูงกว่านี้ และจากสถิติการขายทอดตลาดทรัพย์สินในคดีแพ่งของกรมบังคับคดีโดยรวม จะเห็นว่าราคาของทรัพย์สินขายได้จะน้อยกว่าราคาประเมินเจ้าพนักงานบังคับคดี ผู้วิจัยเห็นว่า ควรจะมีการออกกฎหมายให้ชัดเจนกำหนดอัตราเริ่มต้น โดยเปลี่ยนเป็น 85% และครั้งที่ 2 เป็น 65 % จะช่วยลดปัญหานี้ได้ เพราะจะทำให้ขายทรัพย์สินได้ในราคาสูงขึ้นและอาจจะทำให้มีราคาใกล้เคียงกับมูลค่าตลาดจริงขณะนั้นทรัพย์สินของลูกหนี้สามารถขายได้ในราคาที่สูงขึ้นสามารถนำมาติดทนกับหนี้ได้มากขึ้นโดยไม่ต้องรับภาระค่าใช้จ่ายโดยไม่จำเป็นและเจ้าหนี้ก็จะได้รับชำระหนี้มากขึ้น

การขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้แล้วในบางครั้งผู้ประมูลซื้อทรัพย์สินได้อาจไม่วางเงินในกรณีดังกล่าวเจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะริบมัดจำของผู้ประมูลได้เจ้าพนักงานบังคับคดีจะมีคำสั่งริบเงินทันทีในวันที่ทำการถัดไปนับจากวันครบกำหนดให้ชำระเงินโดยผู้มีส่วนได้เสียและผู้ประมูลเดิมจะไม่มีสิทธิคัดค้านราคาได้อีกโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีจะนำเงินมัดจำที่ริบนั้นไปหักลดกับหนี้ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาและนำทรัพย์สินของลูกหนี้กลับมาขายทอดตลาดใหม่ซึ่งหากมีการนำทรัพย์สินของลูกหนี้กลับมาขายใหม่หากในการขายครั้งต่อไปขายได้และหากในการนำกลับมาขายหากได้เงินสุทธิต่ำกว่าราคาของผู้ประมูลเดิมได้ให้ราคาไว้ในครั้งก่อนผู้ประมูลเดิมจะต้องรับผิดชอบเงินในส่วนที่ยังขาดอยู่ ในส่วนของเงินมัดจำในครั้งก่อนนั้นเจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะริบเงินมัดจำและนำไปหักลดหนี้ของลูกหนี้ในคดี จะเห็นได้ว่ามาตรการดังกล่าวเป็นมาตรการที่ปกป้องผลประโยชน์ของเจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้มีส่วนได้เสียโดยไม่ให้บุคคลภายนอกใช้สิทธิโดยไม่ชอบก่อให้เกิดความเสียหายได้

การเริ่มราคาขายทรัพย์สินในกรณีทรัพย์สินดังกล่าวเคยมีผู้ประมูลได้แต่ไม่วางเงิน ในนัดแรกของการขายทอดตลาดเจ้าพนักงานบังคับคดีจะเริ่มต้นราคาขายที่ราคาผู้ซื้อเดิมไม่วางเงิน หากในนัดแรกไม่มีผู้เข้าสู้ราคาเจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะงดการขายและจะทำการขายทอดตลาดใหม่ในนัดที่ 2 โดยการขายในนัดที่ 2 เป็นต้นไป เจ้าพนักงานบังคับคดีจะเริ่มต้นราคาขายที่ร้อยละ 50 % ของราคาประเมินเจ้าพนักงานบังคับคดี ในกรณีที่ผู้ซื้อไม่วางเงินดังกล่าวก็เป็นปัญหาในกระบวนการบังคับคดีเหมือนกัน ในกรณีที่มีผู้ประมูลซื้อทรัพย์สินได้แต่ไม่มีศักยภาพในการชำระราคาทรัพย์สินที่ประมูลได้ ทำให้ทรัพย์สินดังกล่าวต้องนำมาขายทอดตลาดใหม่เป็นการทำให้การบังคับคดีล่าช้า เพราะกว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีจะมีกำหนดประกาศขายทอดตลาดใหม่ต้องใช้เวลานานและถ้าทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินที่มีมูลค่าทรัพย์สินสูงแต่การกำหนดการวางเงินมัดจำทรัพย์สินในการเข้าสู่ราคาต่ำอาจเป็นช่องทางให้ลูกหนี้ใช้ประวิงคดีโดยมิชอบทำให้มีการขายทรัพย์สินนั้นช้าลงด้วย ในทางปฏิบัติเจ้าหนี้ อาจจะมีการร้องขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนดเกณฑ์การวางเงินมัดจำเพื่อเข้าประมูลที่สูงขึ้นเพื่อลดปัญหาดังกล่าวได้ในระดับหนึ่ง

2.4.1.1 การเพิ่มราคาในการประมูล

ในระหว่างการประมูลราคาผู้ประมูลจะต้องเสนอราคาแข่งขันกัน โดยในการที่จะเสนอเพิ่มราคาของผู้ประมูลแต่ละครั้งผู้ประมูลจะต้องเสนอราคาโดยเพิ่มราคาแต่ละครั้งจะต้องไม่ต่ำกว่าหลักเกณฑ์ที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้กำหนดไว้ ดังนี้⁵⁴

ตารางที่ 1 แสดงการเพิ่มราคาของเจ้าพนักงานบังคับคดีในการประมูลขายทอดตลาด

ราคาประเมินเริ่มต้น (บาท)	เพิ่มราคาไม่น้อยกว่าครั้งละ (บาท)
ต่ำกว่า 50,000	1,000
ตั้งแต่ 50,000 – 100,000	2,000
เกิน 100,000 – 300,000	5,000
เกิน 300,000 – 500,000	10,000
เกิน 500,000 – 700,000	20,000
เกิน 700,000 – 1,000,000	30,000
เกิน 1,000,000 – 5,000,000	50,000

⁵⁴ คำสั่งกรมบังคับคดีที่ 453/2548 เรื่องการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจำหน่ายทรัพย์สิน.

เกิน 5,000,000 – 20,000,000	100,000
เกิน 20,000,000 – 50,000,000	200,000
เกิน 50,000,000 – 80,000,000	500,000
เกิน 80,000,000 บาทขึ้นไป	1,000,000

อัตราดังกล่าวไม่ใช้บังคับกับการขายทอดตลาดสังหาริมทรัพย์ที่มีราคาประเมินเจ้าพนักงานบังคับคดีต่ำกว่า 50,000 บาท

เมื่อมีการประมูลเจ้าพนักงานบังคับคดีจะทำการขายทอดตลาดจนได้ราคาสูงสุดเมื่อมีผู้ให้ราคาสูงสุดแล้วเจ้าพนักงานบังคับคดีจะสอบถามเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ลูกหนี้ตามคำพิพากษา และผู้มีส่วนได้เสียว่าจะคัดค้านราคาดังกล่าวหรือไม่ หากไม่มีผู้ใดคัดค้านเจ้าพนักงานบังคับคดีจะขายราคาและนับหนึ่งสามครั้งขายราคาและนับสองอีกสามครั้งและหากไม่มีผู้ให้ราคาสูงกว่านั้นเจ้าพนักงานบังคับคดีจะขายราคานับสามพร้อมเคาะไม้ขายให้ผู้เสนอราคาสูงสุด

การใช้สิทธิคัดค้านราคา แต่เดิมในการขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้นั้น เจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้มีส่วนได้เสีย สามารถใช้สิทธิคัดค้านราคาที่มีผู้สนใจประมูลได้ไม่จำกัดจำนวนครั้ง โดยหากมีผู้คัดค้านราคาและไม่มีผู้ให้ราคาตามที่เจ้าหนี้ ลูกหนี้ หรือผู้มีส่วนได้เสียคัดค้าน เจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะงดการขายทรัพย์สินนั้นและทำการประมูลใหม่จนกว่าจะมีการขายทรัพย์สินนั้นได้ทำให้เกิดปัญหาว่ากว่าจะขายทอดตลาดทรัพย์สินดังกล่าวได้จะต้องใช้เวลานานและเป็นช่องทางให้เจ้าหนี้ ลูกหนี้ หรือผู้มีส่วนได้เสียใช้สิทธิบังคับคดีแต่ประวิงเวลาไว้ไม่ให้มีการขายทรัพย์สินนั้นและทำให้มีคดีค้างที่กรมบังคับคดีมากมายซึ่งในปัจจุบันได้มีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยมีการแก้ไขกฎหมายภาคบังคับคดีโดยการขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้ เจ้าหนี้ ลูกหนี้ ตามคำพิพากษา และผู้มีส่วนได้เสียในคดีสามารถใช้สิทธิคัดค้านราคารวมกันได้ครั้งเดียวเท่านั้น หากมีผู้ใช้สิทธิคัดค้านราคาแล้วในการขายนัดต่อไปจะไม่มีสิทธิคัดค้านราคาอีกทำให้การบังคับคดีมีความรวดเร็วขึ้นเนื่องจากการขายสามารถใช้สิทธิเพื่อเลื่อนคดีต่อไปได้เพียงครั้งเดียวเท่านั้น หากคดีมีการใช้สิทธิคัดค้านราคาแล้วก็จะไม่สามารถใช้สิทธิเพื่อเลื่อนคดีต่อไปได้อีก การแก้ไขกฎหมายดังกล่าวจึงเป็นการทำให้การบังคับคดีรวดเร็วขึ้นและทำให้การขายทรัพย์สินรวดเร็วขึ้นด้วย

การแก้ไขการใช้สิทธิคัดค้านราคาตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ฉบับที่ 22 พ.ศ. 2548 นั้นได้ยกเลิกความในมาตรา 309 ทวิ เดิม และได้แก้ไขเป็น มาตรา 309 ทวิ ใหม่ โดยกำหนดให้ในการขายทอดตลาดหากมีเจ้าหนี้ ลูกหนี้ หรือผู้มีส่วน

ส่วนได้เสียคัดค้านราคาของผู้ประมูลที่เสนอราคาสูงสุด ผู้เสนอราคาสูงสุดจะต้องผูกพันราคาไว้ และเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องเลื่อนการขายออกไปโดยผู้ประมูลที่ให้ราคาสูงสุดจะต้องผูกพันกับราคาที่เสนอไว้เป็นเวลา 30 วัน นับแต่วันที่เสนอราคานั้นและถือว่าผู้ประมูลที่ผูกพันราคาทราบกำหนดนัดและสถานที่ขายในนัดต่อไปแล้วและไม่อาจถอนราคาอันได้ให้ไว้ระหว่างระยะเวลา 30 วัน นับแต่วันเสนอราคาเว้นแต่ศาลมีคำสั่งให้งดการบังคับคดีเพราะมีการร้องคัดค้านต่าง ๆ และเมื่อพ้นกำหนด 30 วัน นับแต่วันเสนอราคาถือว่าผู้ประมูลที่ผูกพันราคาหลุดพ้นเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องคืนเงินผูกพันให้แก่ผู้ประมูลที่ผูกพันราคา แต่หากไม่มีการงดการบังคับคดีหรือร้องคัดค้านในการขายทอดตลาดนัดต่อไปเจ้าพนักงานบังคับคดีจะเริ่มต้นประมูลที่ราคาที่มีผู้ผูกพันในนัดก่อนหากมีผู้เสนอราคาสูงสุดเจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะขายทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้เสนอราคาสูงสุดและคืนเงินให้แก่ผู้ผูกพันราคา แต่หากไม่มีผู้เสนอราคาสูงกว่าราคาผูกพันเจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะขายทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้ผูกพันราคาและให้ถือว่าเงินมัดจำเป็นส่วนหนึ่งของการชำระราคาและผู้ประมูลที่ผูกพันราคาจะต้องชำระราคาส่วนที่เหลือภายใน 15 วัน ในกรณีที่ผู้ผูกพันราคาไม่ชำระราคาส่วนที่เหลือเจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะริบมัดจำที่ผู้ผูกพันราคาได้วางไว้

ในกรณีที่มีการผูกพันราคาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 309 ตรีใหม่และเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแถลงขอถอนการยึดทรัพย์สินหรือถอนการบังคับคดี เจ้าพนักงานบังคับคดีจะมีหนังสือสอบถามไปยังผู้ร้องขอเฉลี่ย ผู้รับจำนอง และผู้มีส่วนได้เสียซึ่งอาจสวมสิทธิบังคับคดีแทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ว่าจะสวมสิทธิบังคับคดีแทนหรือไม่โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีจะกำหนดให้ผู้ขอสวมสิทธิแถลงความประสงค์ก่อนพ้นกำหนดผูกพันราคา หากไม่มีผู้ใดขอสวมสิทธิเจ้าพนักงานบังคับคดีจะคืนเงินมัดจำให้แก่ผู้ผูกพันราคา หากมีผู้ขอสวมสิทธิเจ้าพนักงานบังคับคดีจะทำการขายทอดตลาดต่อไปตามกำหนดเดิมหรือนัดที่เหลือในประกาศขายโดยไม่ต้องทำการประกาศขายใหม่⁵⁵

การขายทรัพย์สินผู้ให้ราคาสูงสุดจะเป็นผู้ประมูลทรัพย์สินได้ เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้เคาะไม้ขายทรัพย์สินไปแล้วหากไม่มีการเพิกถอนการบังคับคดีในภายหลังก็จะมีกรณีที่สามารคนำทรัพย์สินนั้นกลับมาขายใหม่ได้เลยแม้ว่าในภายหลังจากที่ขายทอดตลาดไปแล้วมีผู้เสนอราคาสูงกว่าผู้ประมูลไปแล้วก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่า ควรจะมีการเพิ่มเติมแก้ไขกฎหมายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งโดยเพิ่มในเรื่องการขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้เป็น

⁵⁵ แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการยึดทรัพย์สิน ชับได้ รื้อถอน และจำหน่ายทรัพย์สิน ลงวันที่ 23 พ.ค. 49.

ครั้งที่ 2 ได้เนื่องจากหากมีการขายทอดตลาดได้รวดเร็วเท่าใดและได้ราคาสูงเท่าใดโดยอมเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่ายเท่านั้นซึ่งการนำมาขายใหม่นั้นจะต้องไม่นานจนเกินไปและต้องได้ราคาที่เหมาะสมด้วยโดยควรกำหนดให้ในกรณีที่มีการขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้ไปแล้วหากในภายหลังมีผู้เสนอราคาที่สูงกว่าผู้ที่ประมูลไปในครั้งแรกจำนวนเกินกว่าร้อยละ 25 % ของราคาทรัพย์สินที่ประมูลได้ในครั้งแรกภายในกำหนดระยะเวลา 10 วัน นับแต่วันที่ประมูลทรัพย์สินได้ให้ผู้ที่ให้ราคาสูงสุดในครั้งหลังสุดเป็นผู้ได้ทรัพย์สินนั้นไปโดยผู้ให้ราคาหลังสุดจะต้องชำระเงินทั้งหมดทันที การกำหนดหลังเกณฑ์ดังกล่าวทำให้ทรัพย์สินลูกหนี้สามารถขายได้ในราคาสูงขึ้นและใช้เวลาไม่นานอีกทั้งยังได้ชำระเงินในทันทีโดยไม่ต้องรอว่าผู้ซื้อได้ขอขยายการวางเงินหรือไม่

2.4.2 การปฏิบัติเมื่อประมูลซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาดได้แล้ว

ในการขายทอดตลาดก่อนเข้าสู่ราคาผู้สนใจเข้าร่วมประมูลจะต้องวางหลักประกันตามระเบียบของกรมบังคับคดีและหากผู้เข้าสู่ราคาประมูลซื้อทรัพย์สินไม่ได้เจ้าพนักงานบังคับคดีจะคืนเงินสดหรือเช็คที่วางไว้คืนในวันประมูลนั้น ในส่วนของผู้ที่ประมูลซื้อทรัพย์สินได้จะต้องทำสัญญาซื้อขายกับเจ้าพนักงานบังคับคดีพร้อมชำระเงินตามราคาที่ประมูลได้ให้ครบถ้วนในวันซื้อหากไม่สามารถชำระเงินได้ผู้ประมูลได้อาจทำสัญญาซื้อขายโดยให้ถือว่าหลักประกันเงินที่วางในการเข้าสู่ราคาเป็นส่วนหนึ่งของการชำระราคาและจะต้องชำระส่วนที่เหลือภายใน 15 วัน นับแต่วันซื้อทรัพย์สินเป็นต้นไป⁵⁶ หากผู้ซื้อกำลังขอสินเชื่อกับสถาบันการเงินที่มีข้อตกลงเกี่ยวกับการให้สินเชื่อกับกรมบังคับคดีแล้วและไม่สามารถนำเงินส่วนที่เหลือมาชำระได้ทันภายใน 15 วันผู้ประมูลได้อาจยื่นคำร้องขอขยายระยะเวลาในการวางเงินส่วนที่เหลือโดยจะต้องมีหนังสือขอขยายระยะเวลาการวางเงินของสถาบันการเงินมาแสดงหรือมีเหตุอันสมควรโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีจะอนุญาตให้ขยายการวางเงินส่วนที่เหลือแต่ไม่เกิน 3 เดือนและไม่ว่ากรณีใด ๆ เจ้าพนักงานบังคับคดีจะไม่อนุญาตให้ขยายเวลาอีก การขอขยายการวางเงินดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่า การที่ระเบียบปฏิบัติของกรมบังคับคดีที่อนุญาตให้ผู้ซื้อขอขยายระยะเวลาในการวางเงินได้เป็นการเหมาะสมแล้ว เนื่องจากในบางครั้งผู้ประมูลได้อาจจะติดปัญหาทางการเงินหากไม่มีการอนุญาตให้ขอขยายการวางเงินอาจเป็นเหตุให้ผู้ซื้อจำเป็นต้องทิ้งการประมูลทรัพย์สินนั้นโดยยินยอมให้เจ้าพนักงานริบเงินมัดจำและนำทรัพย์สินออกขายใหม่ ดังนั้นหากมีการอนุญาตให้ขยายการวางเงินได้ก็จะทำให้ผู้ซื้อทรัพย์สินมีเวลาในการรวบรวมเงินมาชำระ

⁵⁶ ข้อ 85 ของระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดยระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2530.

ส่วนที่เหลือได้เป็นวิธีดึงดูดใจทำให้ผู้ประมูลสนใจเข้าประมูลทรัพย์มากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามหากภายหลังการขอขายการวางเงินแล้วหากผู้ซื้อทรัพย์ไม่วางเงินส่วนที่เหลือก็จะทำให้การบังคับคดีมีความล่าช้าและเสียหายในภายหลังได้

ภายหลังจากที่มีการขายทอดตลาดทรัพย์ให้แก่ผู้ประมูลได้แล้วจะต้องมีการออกเอกสารเพื่อโอนกรรมสิทธิ์ให้แก่ผู้ประมูลได้ โดยหากทรัพย์สินที่ประมูลได้เป็นอสังหาริมทรัพย์เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องทำรายงานเสนอศาลเพื่อมีคำสั่งให้เจ้าพนักงานที่ดินจดทะเบียนระงับการจำนอง (กรณีที่มีการจำนองและขายโดยปลอดการจำนอง) แล้วโอนกรรมสิทธิ์ให้แก่ผู้ประมูลหรือออกไปแทนโฉนด (กรณีไม่มีต้นฉบับโฉนด) โดยศาลจะมีคำสั่งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีโอนกรรมสิทธิ์โดยทำเป็นหนังสือแล้วส่งมายังเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อมอบให้แก่ผู้ซื้อนำหนังสือดังกล่าวพร้อมต้นฉบับโฉนดที่ดินไปดำเนินการโอนกรรมสิทธิ์ด้วยตนเอง แต่หากเป็นการขายโดยการจำนองติดไปก็ต้องให้ผู้ซื้อและผู้รับจำนองมารับหนังสือและต้นฉบับโฉนดที่ดินพร้อมสัญญาจำนองไปดำเนินการจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ด้วยกัน แต่ถ้าหากผู้จำนองไม่สามารถมาพร้อมผู้ซื้อได้เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องเป็นผู้ดำเนินการโดยทำหนังสืออีกฉบับหนึ่งถึงเจ้าพนักงานที่ดินซึ่งมีข้อความว่าเมื่อได้ดำเนินการจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์แล้วเสร็จต้องมอบต้นฉบับโฉนดที่ดินพร้อมสัญญา จำนองคืนเจ้าพนักงานบังคับคดี เพื่อนำกลับมายังกรมบังคับคดีรอให้ผู้รับจำนองมารับคืน

เมื่อผู้ซื้อทรัพย์ชำระราคาครบถ้วนแล้วเจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะออกหนังสือโอนกรรมสิทธิ์เพื่อใช้เป็นหลักฐานในการขอจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์กับเจ้าพนักงานที่ดินให้แก่ผู้ซื้อทรัพย์และผู้ซื้อทรัพย์ได้ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2546 เป็นต้นไป เมื่อไปดำเนินการโอนกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินที่ประมูลซื้อได้แล้วสามารถนำไปเสร็จรับเงินที่มีรายการชำระค่าภาษีเงินได้หัก ณ ที่จ่าย มายื่นต่อกรมบังคับคดีเพื่อขอภาษีคืนได้ภายใน 15 วัน นับแต่วันรับหนังสือโอนกรรมสิทธิ์จากเจ้าพนักงานบังคับคดีโดยต้องทำเป็นคำร้องและหากไม่มาใช้สิทธิขอคืนภาษีภายใน 15 วัน จะไม่มีสิทธิขอคืนภาษีดังกล่าวโดยภาษีคืนในส่วนนี้คือภาษีค่าโอนกรรมสิทธิ์นั่นเอง โดยค่าภาษีโอนกรรมสิทธิ์ดังกล่าวเป็นปัญหาถกเถียงกันมากกว่าฝ่ายใดจะเป็นผู้ต้องรับผิดชอบจ่ายค่าภาษีโอนกรรมสิทธิ์เนื่องจากการซื้อทรัพย์จากการขายทอดตลาดเป็นการบังคับขายทรัพย์ตามคำสั่งศาล การขายทอดตลาดดังกล่าวเมื่อมีการประมูลขายทรัพย์ได้ถือว่ามีภาษีซื้อขายเกิดขึ้น และเมื่อมีการซื้อขายเกิดขึ้นฝ่ายผู้ซื้อคือผู้ประมูลได้ และฝ่ายผู้ขายคือลูกหนี้ ฝ่ายใดจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบในการจ่ายค่าโอนทรัพย์ดังกล่าว ต่อมาปัญหาดังกล่าวก็มีข้อยุติโดยผู้ซื้อทรัพย์ได้สามารถขอคืนภาษีโอนกรรมสิทธิ์ได้ โดยภาวะในการรับผิดชอบการชำระค่าภาษี

โอนกรรมสิทธิ์จะตกอยู่แก่ลูกหนี้ทั้งหมดนี้ โดยผู้ซื้อทรัพย์สินได้สามารถนำไปเสิร์จที่ชำระภาษีคืนดังกล่าวภายหลังจากที่โอนกรรมสิทธิ์แล้วมาขอคืนภาษีกับเจ้าพนักงานบังคับคดีได้

หากผู้ซื้อทรัพย์สินจำนองซึ่งศาลมีคำสั่งแล้ว หรือเป็นผู้ที่มีชื่อร่วมกับลูกหนี้ตามคำพิพากษาในที่ดินที่ซื้อได้ หรือเป็นผู้มีส่วนได้จากกองมรดกตามคำพิพากษาในคดีที่เข้าประมวล บุคคลดังกล่าวมีสิทธิขอหักส่วนได้ใช้แทน โดยทำสัญญาซื้อขายและวางเงินร้อยละ 5.5 % ของราคาซื้อได้โดยไม่ต้องชำระราคา แต่เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีคำนวณหักส่วนได้ใช้แทนแล้วยังมีส่วนขาดอยู่เท่าใดผู้ซื้อจะต้องชำระส่วนที่เหลือให้ครบ

กรณีผู้ซื้อทรัพย์สินซื้อทรัพย์สินได้แต่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาและบริวารไม่ยอมออกจากอสังหาริมทรัพย์นั้น แต่เดิมผู้ซื้อทรัพย์สินได้จากการขายทอดตลาดจะต้องไปฟ้องขับไล่เองเนื่องจากผู้ซื้อไม่ได้เป็นคู่ความในคดีเดิมและคำพิพากษาบังคับให้ใช้นี้เงินเท่านั้นมิใช่ให้บังคับขับไล่จำเลย ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงไม่อาจนำคำพิพากษาในคดีเดิมมาบังคับขับไล่จำเลยและบริวารได้ทำให้เกิดปัญหาในการขายทรัพย์สินมาก ซึ่งหากมีการขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้ได้ราคาสูงเท่าใดยอมเป็นประโยชน์กับเจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้มีส่วนได้เสียมากเท่านั้น การขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้นเป็นการบังคับขายทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำสั่งของศาลและในบางครั้งทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีนำมาขายทอดตลาดอาจจะมีลูกหนี้และบริวารอาศัยอยู่เป็นภาวะของผู้ซื้อทรัพย์สินต้องไปดำเนินการขับไล่ลูกหนี้และบริวารออกจากทรัพย์สินนั้น ทำให้ทรัพย์สินดังกล่าวมีผู้สนใจซื้อน้อยราย หรืออาจทำให้ทรัพย์สินที่ประมูลได้นั้นมีราคาต่ำ เมื่อขายทรัพย์สินชำระหนี้ได้น้อย เจ้าหนี้ลูกหนี้ และผู้มีส่วนได้เสียย่อมเสียประโยชน์และส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ⁵⁷ ต่อมาจึงมีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ฉบับที่ 22 พ.ศ. 2548 ได้เพิ่มเติม มาตรา 309 ตี ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งกำหนดให้เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีโอนอสังหาริมทรัพย์ที่ขายให้แก่ผู้ซื้อหากทรัพย์สินที่โอนนั้นมีลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบริวารอยู่อาศัยและลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบริวารไม่ยอมออกไปจากอสังหาริมทรัพย์นั้นผู้ซื้อขอขบที่จะยื่นคำขอฝ่ายเดียวต่อศาลที่อสังหาริมทรัพย์นั้นตั้งอยู่ในเขตศาลให้ออกคำสั่งบังคับให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบริวารออกไปจากอสังหาริมทรัพย์นั้นภายในระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควรกำหนด แต่ไม่น้อยกว่า 30 วัน ถ้าลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบริวารไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง ให้บังคับตามมาตรา 296 ทวิ มาตรา 296 ตี มาตรา 296 จัตวา มาตรา

⁵⁷ คณะกรรมการเนติบัณฑิต สมัยที่ 45, ฎพ 45 (กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2545), หน้า 37.

296 ๓ มาตรา 296 สัตต มาตรา 299 มาตรา 300 มาตรา 301 และมาตรา 302 โดยอนุโลม โดยเจ้าพนักงานศาลเป็นผู้ส่งคำสั่ง และให้ถือว่าผู้ซื้อเป็นเจ้าของนี้ตามคำพิพากษาและลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบริวารที่อยู่อาศัยในอสังหาริมทรัพย์นั้นเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษิตามบทบัญญัติดังกล่าว

ในการดำเนินการขับไล่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีหากมีผู้ขัดขวางเจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถขอความช่วยเหลือจากเจ้าพนักงานตำรวจได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 279 เนื่องจากการจัดการให้ผู้ซื้อได้เข้าครอบครองทรัพย์สินที่ขายทอดตลาดโดยปราศจากการรบกวนเป็นการดำเนินการบังคับคดีอย่างหนึ่ง และเมื่อลูกหนี้หรือบริวารที่อาศัยอยู่ในทรัพย์สินไม่ยอมออกไปจากอสังหาริมทรัพย์ที่ถูกบังคับคดี ถือว่าเป็นการขัดขวางการดำเนินการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถขอความช่วยเหลือจากเจ้าพนักงานตำรวจดำเนินการให้ผู้ซื้อได้เข้าครอบครองทรัพย์สินนั้นได้⁵⁸ การแก้ไขกฎหมายเรื่องการฟ้องขับไล่ดังกล่าวทำให้การบังคับคดีรวดเร็วขึ้น อีกทั้งเป็นการลดการพิจารณาดีที่ศาลลงด้วยและเป็นการลดภาระของผู้ซื้อทรัพย์สิน ทำให้ทรัพย์สินนั้นมีผู้สนใจประมูล และให้ราคาสูงขึ้น

2.4.3 สภาพปัญหาเกี่ยวกับการขายทรัพย์สิน

การขายทรัพย์สินที่รวดเร็วเป็นประโยชน์แก่เจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย แต่อย่างไรก็ตามจะต้องคำนึงถึงมูลค่าของทรัพย์สินที่ควรขายได้ด้วยซึ่งหากขายได้ในราคาสูงเท่าใด และขายทรัพย์สินได้รวดเร็วเท่าใดย่อมเป็นประโยชน์เท่านั้น แต่ปัญหาที่สำคัญ คือ ทำอย่างไรให้ขายทรัพย์สินของลูกหนี้ได้อย่างรวดเร็วและมีผู้สนใจเข้ามาประมูลทรัพย์สินในราคาที่สูง ซึ่งทรัพย์สินของลูกหนี้ที่นำมาขายทอดตลาดนั้นเป็นทรัพย์สินที่ถูกบังคับคดีขายทอดตลาดตามคำสั่งศาล ในการขายทรัพย์สินอาจมีปัญหาในการขายหลายอย่างที่เป็เหตุให้ขายทรัพย์สินได้ช้าหรือทำให้ขายทรัพย์สินได้ในราคาต่ำ ซึ่งปัญหาดังกล่าวมีปัญหากับการขายทรัพย์สิน ดังนี้

2.4.3.1 ปัญหาเรื่องทรัพย์สินที่ประมูลนั้นยังคงมีลูกหนี้หรือบริวารใช้สอยอยู่

ในกรณีที่ทรัพย์สินที่ประมูลนั้นมีลูกหนี้ หรือบริวารยังคงใช้สอยอยู่อาจเป็นเหตุให้ทรัพย์สินนั้นไม่มีผู้สนใจประมูล มีผู้สนใจน้อยราย หรือเป็นเหตุให้ทรัพย์สินนั้นมีราคาประมูลได้ต่ำ เนื่องจากหากมี

⁵⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 37.

การประมูลทรัพย์สินไปแล้วมีลูกหนี้และบริวารยังคงใช้สอยทรัพย์สินนั้นอยู่จะเป็นภาระกับผู้ซื้อทรัพย์สินได้เนื่องจากกว่าจะได้เข้าใช้สอยทรัพย์สินจะต้องใช้เวลาและในบางครั้งหากลูกหนี้และบริวารเดิมไม่ยอมออกผู้ซื้อทรัพย์สินต้องไปดำเนินการฟ้องร้องเป็นคดีความกันขึ้นมาอีก เป็นภาระและสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายทำให้ผู้เข้าประมูลไม่ยอมประมูลซื้อทรัพย์สิน ซึ่งหากเจ้าหนี้ เจ้าพนักงานบังคับคดีมีวาทะศิลปะในการเจรจาที่ดีอาจทำให้ปัญหาดังกล่าวลดน้อยลงและอาจทำให้ขายทรัพย์สินได้ราคาสูงขึ้น

2.4.3.2 ปัญหาผู้ซื้อทรัพย์สินไม่วางเงินส่วนที่เหลือ

หลังจากที่ประมูลขายทรัพย์สินได้แล้วแต่ภายหลังผู้ซื้อประมูลทรัพย์สินได้ไม่วางเงินส่วนที่เหลือทำให้การขายทรัพย์สินช้าลง การที่ผู้ซื้อทรัพย์สินไม่วางเงินอาจมีหลากหลายสาเหตุ เช่น ผู้ซื้อไม่มีศักยภาพทางการเงินเพียงพอที่จะชำระส่วนที่เหลือ ผู้ซื้อเกิดเปลี่ยนใจ ผู้ซื้อต้องการประวิงคดี เป็นต้น แม้ว่าในทางปฏิบัติเจ้าพนักงานบังคับคดีจะสามารถริบเงินมัดจำและนำทรัพย์สินกลับมาขายใหม่ได้ก็ตาม หรือในการนำทรัพย์สินกลับมาขายใหม่อาจจะมีการกำหนดมาตรการวางเงินประกันเข้าสู่ราคาทรัพย์สินที่สูงขึ้น หรืออาจจะมีการบังคับให้ผู้ประมูลต้องชำระในส่วนต่างหากนำทรัพย์สินกลับมาประมูลในครั้งที่ 2 และได้ราคาต่ำกว่าในครั้งแรกก็ตามแต่การไม่วางเงินแล้วยังต้องนำทรัพย์สินกลับมาขายใหม่ทำให้คดีล่าช้า แม้ว่าเจ้าหนี้ ลูกหนี้อาจจะไม่เสียหายเท่าใดนักเนื่องจากการริบเงินมัดจำบางส่วนเข้าไปในคดีก็ตาม แต่การขายทรัพย์สินที่รวดเร็วให้คดีจบไปในคราวเดียวจะเป็นผลดีกว่า ดังนั้นเมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีทราบผลการไม่วางเงินแล้วควรริบนำทรัพย์สินนั้นกลับมาขายใหม่ทันที

2.4.3.3 ปัญหาทรัพย์สินที่นำมาขายเป็นทรัพย์สินที่ไม่มีศักยภาพหรือทรัพย์สินที่นำมาขายนั้นมีศักยภาพที่ดีแต่ไม่มีผู้สนใจเข้าสู่ราคา

ปัญหาทรัพย์สินที่นำมาขายเป็นทรัพย์สินที่ไม่มีศักยภาพนี้เป็นปัญหาสำคัญทำให้การบังคับคดีล่าช้า เนื่องจากทรัพย์สินของลูกหนี้ที่นำมาขายทอดตลาดเป็นทรัพย์สินที่ไม่มีศักยภาพ เช่น เป็นทรัพย์สินที่ไม่มีมูลค่า มีมูลค่าน้อย เป็นที่ดินว่างเปล่า ที่ดินรกร้าง ที่ดินตาบอด อยู่ในป่า ก้นดาด ที่ดินห่างไกลความเจริญ เป็นต้น ทำให้ไม่มีคนสนใจประมูล มีผู้สนใจน้อยราย หรือเป็นเหตุให้ทรัพย์สินนั้นมีราคาประมูลได้ต่ำ เนื่องจากบุคคลภายนอกอาจมองว่าหากซื้อไว้ก็จะไม่สามารถนำทรัพย์สินนั้นมาใช้ประโยชน์ได้ เป็นภาระในการดูแลและยากต่อการขายต่อในอนาคต ส่วนปัญหาทรัพย์สินที่นำมาขายมีศักยภาพแต่ไม่มีผู้สนใจเข้าสู่ราคานั้นเนื่องจากในบางครั้งทรัพย์สินที่นำมาขายมีศักยภาพดี เช่น อยู่ในทำเลดีแต่เนื่องจากหลากหลายสาเหตุ เช่น ภาวะ

เศรษฐกิจ การประชาสัมพันธ์ที่เข้าไม่ถึงตัวทรัพย์ ทำให้ทรัพย์สินดังกล่าวขายทอดตลาดไม่ได้ไม่มีผู้เข้าสู่อำนาจ ผู้วิจัยเห็นว่า ปัญหาเหล่านี้ก่อนการขายหากมีการโฆษณา และประชาสัมพันธ์ที่ดี เช่น สำรวจสภาพแวดล้อมของตัวทรัพย์หากสามารถติดต่อผู้ที่อาศัยข้างเคียงหรือติดต่อกับกลุ่มเป้าหมายที่จะนำทรัพย์นั้นไปใช้ประโยชน์ได้โดยตรงให้เข้าร่วมประมูลซื้อทรัพย์ไปทำให้ขายทรัพย์ได้และเกิดประโยชน์มากกว่าทำให้สามารถขายทรัพย์นั้นได้ หรืออาจทำให้ทรัพย์นั้นขายได้ราคาสูงขึ้น เป็นการลดคดีที่ค้างอยู่ในระบบบังคับคดีด้วยและเป็นประโยชน์แก่ทุกฝ่าย ดังนั้น เจ้าหนี้ เจ้าพนักงานบังคับคดีหากมีความรู้เกี่ยวกับตัวทรัพย์ที่ขายจะเป็นประโยชน์ ทำให้ขายทรัพย์ได้ราคาสูงขึ้น แต่อย่างไรก็ตามต้องคำนึงถึงหลักสุจริตด้วย และปัจจุบันสถาบันการเงินหลายแห่งจะพยายามที่จะมีส่วนในการเร่งระบายนทรัพย์สินที่ค้างอยู่ในระบบบังคับคดีโดยมีการให้สิทธิพิเศษทางการเงินต่อผู้ที่ซื้อทรัพย์จากการขายทอดตลาดที่กรมบังคับคดี เช่น ลดอัตราดอกเบี้ยสินเชื่อให้ ยกเว้นค่าธรรมเนียมในการจัดทำสินเชื่อ เป็นต้น แต่ปัญหาไม่มีผู้สนใจซื้อทรัพย์ก็ยังคงมีอยู่ซึ่งหากทั้งทางภาครัฐและภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการให้ความช่วยเหลือทางการเงินมากขึ้นก็จะเป็นประโยชน์อย่างมาก

2.4.3.4 ปัญหาการข้อขัดแย้งระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องในการเข้าสู่อำนาจ

นอกจากนั้นยังมีปัญหาที่เกิดจากการข้อขัดแย้งระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องในการเข้าสู่อำนาจเป็นเหตุทำให้ศาลต้องเพิกถอนการขายทรัพย์ทำให้การบังคับคดีล่าช้าลง หรือปัญหากลุ่มบุคคลที่เข้ามาแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากการประมูลขายทรัพย์ เช่น ร่วมกันกดราคา ยุง หรือเรียกร้องผลประโยชน์ ทำให้ทรัพย์นั้นขายได้ราคาต่ำ หรือทำให้บุคคลผู้สนใจประมูลซื้อทรัพย์โดยสุจริตเกิดความเบื่อกว่าไม่อยากเข้ามาประมูล เป็นเหตุให้ขายทรัพย์ไม่ได้ทำให้การบังคับคดีล่าช้า ผู้วิจัยเห็นว่า ปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาที่สำคัญและเป็นเหตุให้การบังคับคดีล่าช้า และทำให้การขายไม่มีผู้สนใจเข้าสู่อำนาจ หรือทำให้ขายทรัพย์ได้ราคาต่ำ ทำให้เจ้าหนี้ ลูกหนี้ และบุคคลผู้มีส่วนได้เสียเดือดร้อน และเสียประโยชน์ ดังนั้น ในการแก้ปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่า เจ้าพนักงานบังคับคดีซึ่งเป็นผู้ที่มีหน้าที่ควบคุมดูแลการขายทอดตลาดควรเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหา โดยในการขายควรจะให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีการตรวจสอบประวัติผู้ที่เข้ามาประมูล และผู้ที่สนใจเข้ามาฟังการประมูล โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีควรกำหนดให้บุคคลดังกล่าวมีการลงทะเบียนกับเจ้าพนักงานบังคับคดีทุกครั้ง และหากมีการร้องเรียนกับเจ้าพนักงานบังคับคดีว่ามีการข่มขู่ หรือมีพฤติกรรมที่บ่งชี้ให้เห็นว่าจะทำการกดราคา ยุงส่งเสริมที่เกินกว่าปกติ เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจประสานงานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจเรียกตัวผู้ข่มขู่มา

สอบสวนและหากได้ความดังว่าจริงก็ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีบันทึกประวัติไว้ และจะไม่อนุญาตให้ผู้กระทำผิดนั้นเข้าร่วมประมูลซื้อทรัพย์สิน หรือเข้าฟังประมูลอีกต่อไป

2.4.3.5 ปัญหาเจ้าพนักงานไม่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับทรัพย์สิน

เนื่องจากปัจจุบันผู้ที่ทำการขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้ คือ เจ้าพนักงานบังคับคดีซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบ คำสั่ง ข้อบังคับ ของกรมบังคับคดี ซึ่งมีรายละเอียดและขั้นตอนในการปฏิบัติงานอยู่มากทำให้เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องปฏิบัติตามกฎที่วางไว้อย่างเคร่งครัดเนื่องจากกลัวที่จะถูกร้องเรียน เป็นเหตุให้การขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้เจ้าพนักงานบังคับคดีจะไม่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับทรัพย์สินอย่างละเอียด เช่น ลักษณะ สภาพของทรัพย์สิน ทำเล แนวโน้มการพัฒนา ฯลฯ โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีจะให้เพียงแต่ข้อมูลเบื้องต้น และข้อมูลเกี่ยวกับทางกฎหมายเท่านั้น เป็นเหตุทำให้ผู้สนใจเข้าประมูลจะต้องไปติดต่อเจ้าหน้าที่ หรือต้องไปหาข้อมูลเองทำให้ผู้สนใจเข้าประมูลเกิดความไม่แน่ใจในการซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาด ผู้วิจัยเห็นว่า หากมีการแก้ไขกฎหมายให้ชัดเจนโดยกำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีหน้าที่ต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับทรัพย์สินที่จะทำการขายด้วยจะทำให้มีผู้สนใจเข้าประมูลมากขึ้น และขายทรัพย์สินได้ราคาสูงขึ้น

2.4.3.6 ปัญหาการกำหนดราคาเริ่มต้นของเจ้าพนักงานบังคับคดี

ภายหลังจากที่ทรัพย์สินของลูกหนี้ได้ถูกยึดแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีจะประเมินราคาทรัพย์สินของลูกหนี้โดยการประเมินราคาทรัพย์สินของลูกหนี้ ณ วันยึดทรัพย์สิน ซึ่งกว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีจะรายงานขออนุญาตศาลในการขายทรัพย์สิน และประกาศขายทอดตลาดนั้นใช้เวลานานมาก บางครั้งเป็นปีทำให้ลูกหนี้ต้องรับภาระดอกเบี้ยที่เพิ่มขึ้นในระหว่างรอการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี และเมื่อมีการนำทรัพย์สินออกขายทอดตลาดมูลค่าของทรัพย์สินที่นำมาขายทอดตลาดจึงลดลงต่ำกว่าราคาตลาดที่แท้จริงปัจจุบันขณะนั้นมาก แม้ว่าเจ้าพนักงานและผู้มีส่วนได้เสียอาจขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีปรับลดราคาประเมินทรัพย์สินให้มีมูลค่าตรงกับมูลค่าที่แท้จริงปัจจุบันก็ตาม แต่หลักเกณฑ์ในการประมูลนั้นเจ้าพนักงานบังคับคดีจะกำหนดอัตราเริ่มต้นโดยในการขายครั้งที่ 1 จะเริ่มต้นประมูลในอัตราที่ 80% ของราคาประเมินเจ้าพนักงานบังคับคดี และครั้งที่ 2 จะเริ่มต้นที่ 50 % ซึ่งราคาประเมินทรัพย์สิน 100 % ของเจ้าพนักงานบังคับคดีก็มีราคาที่สูงมากอยู่แล้ว ในวันประมูลขายยังมีการลดราคาประมูลเริ่มต้นลงอีก ถึง 50 % ผู้วิจัยเห็นว่า การกำหนดราคาเริ่มต้นของเจ้าพนักงานบังคับคติน้อยเกินไปไม่เป็น

ธรรมต่อเจ้าหนี้ ลูกหนี้ ผู้มีส่วนได้เสีย หากทรัพย์ขายได้โดยที่ขณะนั้นมีผู้สนใจเข้าสู่ราคาร้อยราย หรือมีแค่รายเดียว ก็จะทำให้ขายทรัพย์ได้ในราคาต่ำกว่าความเป็นจริงมากเกิดความไม่เป็นธรรมแก่ลูกหนี้ หากทรัพย์ที่ขายได้ติดทอนกับหนี้ไม่ครบเจ้าหนี้ก็ยังสามารใช้สิทธิยึดทรัพย์อื่นของลูกหนี้ นำออกขายทอดตลาดได้อีก และกระบวนการบังคับคดีที่ยาวนานกว่าจะมีการขายทอดตลาดทำให้ทรัพย์สินของลูกหนี้เสื่อมค่า เสื่อมราคาลง หรือหากลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินใดแล้ว เจ้าหนี้ก็จะได้รับชำระหนี้ในจำนวนที่น้อย ทั้ง ๆ ที่ทรัพย์นั้นน่าจะขายในตลาดทั่วไปได้ราคาสูงกว่านี้ และจากสถิติการขายทอดตลาดทรัพย์สินในคดีแพ่งของกรมบังคับคดีโดยรวม จะเห็นว่าราคาของทรัพย์ขายได้จะน้อยกว่าราคาประเมินเจ้าพนักงานบังคับคดี ผู้วิจัยเห็นว่า น่าจะมีการออกกฎหมายให้ชัดเจนกำหนดอัตราเริ่มต้น โดยเปลี่ยนเป็นการขายครั้งที่ 1 ให้เริ่มราคา 85 % ของราคาประเมินเจ้าพนักงานบังคับคดี และครั้งที่ 2 เป็นต้นไป ให้เริ่มราคา 65 % ของราคาประเมินเจ้าพนักงานบังคับคดี จะช่วยลดปัญหานี้ได้ จะทำให้ขายทรัพย์ได้ในราคาสูงขึ้นและอาจจะทำให้มีราคาใกล้เคียงกับมูลค่าตลาดจริงขณะนั้น ทรัพย์สินของลูกหนี้สามารถขายได้ในราคาที่สูงขึ้นสามารถนำมาตัดทอนกับหนี้ได้มากขึ้น โดยไม่ต้องรับภาระค่าใช้จ่ายโดยไม่จำเป็น และเจ้าหนี้ก็จะได้รับชำระหนี้มากขึ้น

2.4.3.7 ปัญหาในการนำทรัพย์กลับมาขายใหม่ในครั้งที่ 2

ในการขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้เจ้าหนี้หรือผู้มีส่วนได้เสียสามารถใช้สิทธิในการค้ำราคารวมกันได้เพียงครั้งเดียวเท่านั้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 309 ทวิ โดยเมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้เคาะไม้ขายทรัพย์ไปแล้วหากไม่มีการเพิกถอนการบังคับคดีในภายหลังก็จะมีกรณีที่สามารถนำทรัพย์สินนั้นกลับมาขายใหม่ได้เลย แม้ว่าในภายหลังจากที่ขายทอดตลาดไปแล้วมีผู้เสนอราคาสูงกว่าผู้ที่ประมูลไปแล้วก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่า ควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งให้มีการขายใหม่เป็นครั้งที่ 2 ได้ เนื่องจากการขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้หากมีการขายทอดตลาดได้รวดเร็วเท่าใดและได้ราคาสูงเท่าใดย่อมเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่ายเท่านั้น ในกรณีที่มีการขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้ไปแล้วหากในภายหลังมีผู้เสนอราคาที่สูงกว่าผู้ที่ประมูลไปในครั้งแรกจำนวนเกินกว่าร้อยละ 25 % ของราคาทรัพย์ที่ประมูลได้ในครั้งแรกภายในกำหนดระยะเวลา 10 วัน นับแต่วันที่ประมูลทรัพย์ได้ให้ผู้ที่ให้ราคาสูงสุดในครั้งหลังสุดเป็นผู้ได้ทรัพย์นั้นไปโดยผู้ที่ให้ราคาหลังสุดจะต้องชำระเงินทั้งหมดทันที การกำหนดหลังเกณฑ์ดังกล่าวทำให้ทรัพย์สินลูกหนี้สามารถขายได้ในราคาสูงขึ้นและใช้เวลาไม่นาน อีกทั้งยังได้ชำระเงินในทันทีโดยไม่ต้องรอว่าผู้ซื้อได้ขอขยายการวางเงินหรือไม่

ปัญหาการขายทรัพย์สินได้ล่าช้าแม้ว่าปัจจุบันได้มีการแก้ไขกฎหมายในหลายเรื่องเกี่ยวกับการบังคับคดีทำให้การบังคับคดีรวดเร็วขึ้น เช่น การแก้ไขกฎหมายเรื่องการฟ้องขับไล่ ทำให้ผู้ประกอบการได้เกิดความเชื่อมั่น และทำให้ทรัพย์สินที่ถูกขายทอดตลาดตามคำสั่งศาลมีผู้สนใจเข้ามาประมูลซื้อมากขึ้นและทำให้ราคาขายทรัพย์สินสูงขึ้นในระดับหนึ่ง การแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับคดีโดยกำหนดให้การงดการบังคับคดีจะต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้มีส่วนได้เสีย ทำให้ลดปัญหาคดีที่ค้างอยู่ที่กรมบังคับคดีได้ในระดับหนึ่ง และการแก้ไขกฎหมายเรื่องการผูกพันราคาทรัพย์สินที่ประมูลได้ทำให้ทรัพย์สินนั้นขายได้ในคราวเดียวทำให้การบังคับคดีรวดเร็วขึ้น แม้ว่าการแก้ไขกฎหมายทั้งการฟ้องขับไล่ การงดการบังคับคดี และการผูกพันราคาดังกล่าวจะทำให้การบังคับคดีรวดเร็วขึ้น อีกทั้งยังทำให้ปริมาณ และมูลค่าการขายทรัพย์สินของกรมบังคับคดีเพิ่มขึ้นก็ตาม แต่ปัญหาการบังคับคดีที่ล่าช้าก็ยังมีอยู่ และแม้ว่าในอนาคตหากมีการแก้ไขปัญหาการบังคับคดีที่ล่าช้าให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี แต่ปัญหาราคาขายทรัพย์สิน ที่ขายทรัพย์สินได้ราคาต่ำก็ยังคงเป็นปัญหาสำคัญที่จะต้องหาหนทางทำให้การขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้นมีประสิทธิภาพ ต้องหาหนทางทำให้ทรัพย์สินที่จะขายมีมูลค่าสูงขึ้นโดยคำนึงถึงหลักสุจริต และยุติธรรม

2.5 การคำนวณภาระหนี้ที่ต้องจ่ายคืนให้แก่เจ้าหนี้

ภายหลังจากที่มีการอายัดทรัพย์สินหรือขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาและได้มีการขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้นไปเรียบร้อยแล้ว ก่อนที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะจ่ายเงินคืนให้แก่เจ้าหนี้เจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะคิดค่าตอบแทนในการปฏิบัติงานโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีจะคิดค่าธรรมเนียมในการบังคับคดีซึ่งคำนวณจากตาราง 5 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและจะคิดค่าใช้จ่ายในการบังคับคดีรวมกัน เป็นค่าตอบแทนของเจ้าพนักงานบังคับคดี โดยค่าตอบแทนดังกล่าวเจ้าพนักงานบังคับคดีจะนำมาหักลดกับเงินที่ขายทรัพย์สินได้เหลือเงินสุทธิเท่าใดจึงจ่ายคืนให้แก่เจ้าหนี้

กรณีมีการตั้งเรื่องอายัดทรัพย์สิน หรือยึดทรัพย์สินแต่ไม่มีการอายัด หรือขายทรัพย์สินเจ้าพนักงานบังคับคดีจะคิดค่าธรรมเนียมจากราคาทรัพย์สินที่อายัด หรือยึด ตามตาราง 5 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และคิดค่าใช้จ่ายในการบังคับคดี เป็นค่าตอบแทนเจ้าพนักงานบังคับคดี

การคิดหนี้จะมีอยู่หลายลักษณะ แตกต่างกันไปแล้วแต่สิทธิของเจ้าหนี้ที่พึงจะได้รับโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีจะมีหลักเกณฑ์ในการคิดภาระหนี้ซึ่งแตกต่างกัน คือ

การคิดหนี้ตามปกติเจ้าพนักงานบังคับคดีจะคิดหนี้ให้แก่เจ้าหนี้บุริมสิทธิก่อน และเมื่อมีเงินเหลือสุทธิหลังจากหักค่าใช้จ่ายแล้วจึงจ่ายให้แก่เจ้าหนี้สามัญที่เหลือต่อไป

การคิดหนี้ในกรณีมีการขอเฉลี่ยทรัพย์เข้ามาในคดี การเฉลี่ยทรัพย์จะเฉลี่ยให้เจ้าหนี้ผู้ขอเฉลี่ยต่อเมื่อเหลือเงินสุทธิหลังหักค่าใช้จ่ายที่จ่ายให้แก่เจ้าหนี้บุริมสิทธิแล้วเท่านั้น โดยการคิดหนี้ จะต้องนำเงินที่ขายทอดตลาดทรัพย์สินได้หักค่าธรรมเนียม และค่าใช้จ่ายในการบังคับคดีทรัพย์สินที่ขายได้ เมื่อเหลือเงินสุทธิเท่าใดจึงจะเฉลี่ยตามสัดส่วนที่เจ้าหนี้แต่ละรายพึงได้

การคิดหนี้ในกรณีมีการร้องขอกันส่วน การคิดหนี้จะต้องกันเงินค่าขายครั้งหนึ่งไว้ก่อนหักค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายเพื่อจ่ายให้ผู้ร้องขอกันส่วนตามคำสั่งศาล

การคิดหนี้ในกรณีที่มีบุคคลภายนอกถือกรรมสิทธิ์ร่วมอยู่ด้วย การคิดหนี้จะต้องแบ่งเงินค่าขายออกเป็นส่วน ๆ ตามชื่อผู้ถือกรรมสิทธิ์ และให้คิดค่าธรรมเนียมขายในส่วนของจำเลยเท่านั้น ในเงินส่วนที่จ่ายคืนให้แก่ผู้ถือกรรมสิทธิ์ร่วมจะไม่มีหักค่าใช้จ่ายใด ๆ

การคิดหนี้ในกรณีมีการขอหักส่วนได้ใช้แทนราคา โดยผู้ขอหักส่วนได้ใช้แทนราคา จะต้องเป็นเจ้าหนี้บุริมสิทธิและเป็นผู้ซื้อทรัพย์สินในคราวเดียวกัน

2.5.1 การคิดค่าธรรมเนียม

การคิดค่าธรรมเนียมของเจ้าพนักงานบังคับคดีจะคิดตามตาราง 5 ท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งปัจจุบันได้มีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ฉบับที่ 22 พ.ศ. 2548 ได้ยกเลิกความในตาราง 5 ท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเดิม และให้ใช้ความใหม่ ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงอัตราค่าธรรมเนียมในการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดีตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ฉบับที่ 22 พ.ศ. 2548

ท้ายตาราง 5 ของพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ฉบับที่ 22 พ.ศ. 2548

ค่าธรรมเนียม	จำนวน	หมายเหตุ
1. ขายทอดตลาดหรือจำหน่ายโดยวิธีอื่นซึ่งทรัพย์สินที่ยึดหรืออายัด	ร้อยละ 3 ของจำนวนเงินที่ขาย หรือจำหน่ายได้	ทั้งนี้ต้องเสียค่าประกาศและค่าใช้จ่ายต่างหาก
2. จ่ายเงินที่ยึดหรืออายัดแก่เจ้าหนี้	ร้อยละ 2 ของราคาทรัพย์สินที่ยึด	ส่วนการคำนวณราคาทรัพย์สินที่ยึดหรืออายัด
3. เมื่อยึดทรัพย์สินซึ่งไม่ใช่ตัวเงินแล้วไม่มีการขายหรือจำหน่าย	ร้อยละ 2 ของราคาทรัพย์สินที่ยึด	เพื่อเสียค่าธรรมเนียมตามหมายเลข 3 และ 4 ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นผู้กำหนด ถ้าไม่ตกลงกันให้คู่ความที่เกี่ยวข้องเสนอเรื่องต่อศาลตามที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 296
4. เมื่อยึดหรืออายัดเงินหรืออายัดทรัพย์สินแล้ว ไม่มีการขายหรือจำหน่าย	ร้อยละ 1 ของจำนวนเงินที่ยึดหรืออายัด หรือราคาทรัพย์สินที่อายัด	
5. ขายโดยวิธีประมุขระหว่างคู่ความ	ร้อยละ 2 ของราคาประมุขสูงสุด	

ตารางค่าธรรมเนียมข้างต้นจะไม่ใช้บังคับแก่การบังคับคดีของบรรดาคดีที่ได้ยื่นฟ้องไว้ก่อนวันที่ได้มีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ฉบับที่ 22 พ.ศ. 2548 ใช้บังคับ และให้ใช้ตาราง 5 ท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเดิมที่ใช้บังคับอยู่ในวันที่มีการฟ้องคดีบังคับแก่การบังคับคดีดังกล่าว

2.5.2 การคิดค่าใช้จ่ายในการบังคับคดี

ค่าใช้จ่ายในการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดีมีหลายอย่าง เช่น ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าใช้จ่ายในการประกาศขายทอดตลาดทรัพย์สิน เป็นต้น โดยจะคิดเมื่อมีการถอนการบังคับคดีหรือคดีมีการปิดสำนวน โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีจะตรวจสอบค่าใช้จ่ายใน

สำนวนว่ามีเกิดขึ้นมากหรือน้อยกว่าค่าใช้จ่ายที่โจทก์วางไว้หากมากกว่าให้เรียกโจทก์ชำระเพิ่ม หากมีน้อยกว่าที่โจทก์วางไว้ ให้คืนโจทก์ไปตามส่วนที่เหลือ

2.5.3 การจัดทำบัญชีรับจ่าย⁵⁹

เมื่อได้รับเงินจากผู้ซื้อทรัพย์สินครบถ้วน และได้ขายทรัพย์สินนั้นครบถ้วนทุกรายการแล้ว ตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522 กำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องรอสำนวนไว้ 14 วัน นับแต่วันที่ขายทรัพย์สินได้เพื่อดูว่าจะมีผู้ร้องขอเข้าเฉลี่ยทรัพย์สินหรือไม่ ถ้าไม่มีผู้ร้องเฉลี่ยทรัพย์สินก็ส่งสำนวนไปให้กองคำนวณ และเฉลี่ยทรัพย์สินจัดทำบัญชีรับ-จ่ายเงิน เพื่อชำระหนี้ให้แก่โจทก์ หากมีเงินเหลือก็คืนแก่จำเลย หากมีผู้ร้องขอเฉลี่ยเข้ามาในคดี ก็ต้องรอให้ศาลมีคำสั่งก่อนจากนั้นเจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะส่งสำนวนให้กองคำนวณและเฉลี่ยทรัพย์สินจัดทำบัญชีรับจ่ายเงิน การจัดทำบัญชีรับ-จ่ายแม้กฎหมายจะกำหนดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีแต่ในทางปฏิบัติเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องเสนอความเห็นต่อผู้บังคับบัญชาเพื่อให้มีคำสั่งให้นักบัญชีเป็นผู้ดำเนินการ และเมื่อนักบัญชีผู้บังคับบัญชาได้รับทราบคำสั่งแล้วก็มีคำสั่งให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาเป็นผู้ดำเนินการแทนอีกที และเมื่อนักบัญชีคำนวณเสร็จก็จะส่งรายงานกลับมาให้นักบัญชีผู้บังคับบัญชาและส่งคืนกลับมาให้ผู้บังคับบัญชาเจ้าพนักงานบังคับคดีอีกครั้ง จะเห็นได้ว่าการเสนองานดังกล่าวจะมีลำดับขั้นตอนที่ยุ่งยากหลายขั้นตอนเกินไปทำให้การบังคับคดีล่าช้า⁶⁰

เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้จัดทำบัญชีรับ-จ่ายเสร็จสิ้นแล้วเจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะส่งบัญชีรับ-จ่ายให้เจ้าหน้าที่ทราบเมื่อเจ้าหน้าที่ตรวจสอบบัญชีแล้วหากเห็นว่าบัญชีไม่ถูกต้องเจ้าหน้าที่สามารถคัดค้านบัญชีได้โดยต้องยื่นคำคัดค้านต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีภายใน 7 วัน นับแต่ได้รับคำบอกกล่าว ซึ่งการคัดค้านบัญชีรับ-จ่ายของเจ้าหน้าที่มักจะทำให้เวลาค่อนข้างมากเนื่องจากเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องออกหมายเรียกให้เจ้าหน้าที่มาชี้แจงเมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้พิจารณาคำชี้แจงของเจ้าหน้าที่แล้วเจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะทำคำสั่งยืนยัน หรือแก้ไขบัญชีและ

⁵⁹ กรมบังคับคดี กระทรวงยุติธรรม, คู่มือปฏิบัติราชการกรมบังคับคดี การเงินและการคลัง การคำนวณและเฉลี่ยทรัพย์สิน การตรวจสอบภายใน การตรวจการบังคับคดี (กรุงเทพฯ: กงสุยาม พรินติ้ง กรุ๊ป, 2540) หน้า 177-183.

⁶⁰ วิศิษฐ์ วิศิษฐ์สุวรรณ และคณะ, การพัฒนาระบบเพื่อการบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้, โครงการตามแผนพัฒนากฎหมายประจำปี 2548 เสนอคณะกรรมการปรับปรุงกฎหมายเพื่อขยายโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของรัฐ และติดตามการบังคับใช้กฎหมาย, สิงหาคม 2549 หน้า 131.

ส่งให้เจ้าหน้าที่ทราบอีกครั้ง และหากเจ้าหน้าที่คัดค้านคำสั่งต่อศาลเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องเลื่อนการจ่ายเงินออกไปอีกเพื่อรอคำสั่งศาล⁶¹ ซึ่งระยะเวลาเหล่านี้ทำให้การบังคับคดีล่าช้าลง

2.5.4 การรายงานศาล

เมื่อมีการขายทรัพย์สินได้หลังจากนั้นเจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะคำนวณภาระหนี้ที่ต้องจ่ายคืนแก่เจ้าหนี้ คิดค่าธรรมเนียม และค่าใช้จ่าย และจัดทำบัญชีรับ-จ่ายเงิน เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีจัดทำบัญชีแสดงรายรับ-จ่ายเงินเสร็จเรียบร้อยแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีจะแจ้งให้ผู้มีส่วนได้ในคดีมารับเงินได้นั้น เมื่อจ่ายเงินส่วนได้ให้แก่ผู้มีส่วนได้แล้วทุกครั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องรายงานศาลทราบว่าคดีดังกล่าวได้ดำเนินการชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ไปแล้วเท่าใด คงเหลือหนี้อีกจำนวนเท่าใด หรือครบหนี้ตามหมายบังคับคดีแล้ว โดยมีสำเนารายการรับ-จ่ายเงิน ตามแบบรายงานศาลแนบประกอบไปด้วย

2.6 ความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานบังคับคดี

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 283 ได้กำหนดถึงความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานบังคับคดีว่าถ้าจะต้องยึดหรืออายัดและขายทรัพย์สินที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้อ้างว่าเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาภายใต้บทบัญญัติ มาตรา 284 และ 288 ถ้าเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่ยึดทรัพย์สินอันจะต้องยึดภายในเวลาอันควรทำโดยปราศจากความระมัดระวัง หรือโดยสมรู้เป็นใจกับลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือบุคคลซึ่งเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่จะต้องยึด หรือเพิกเฉยไม่กระทำการโดยเร็วตามสมควร เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้ต้องเสียหายเพราะการนั้นอาจยื่นคำร้องขอให้ศาลปลดเปลื้องทุกข์ถ้าศาลได้สอบสวนเป็นที่พอใจว่าข้ออ้างนั้นเป็นความจริงศาลก็จะมีคำสั่งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีผู้นั้นตกอยู่ในความรับผิดชอบและจะต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่เกินกว่าจำนวนตามคำพิพากษา และถ้าเจ้าพนักงานไม่ชำระค่าสินไหมทดแทนตามคำสั่งของศาลศาลอาจออกหมายบังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินของเจ้าพนักงานผู้นั้นได้ กรณีดังกล่าวเป็นกรณีที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องรับผิดชอบ แต่ถ้าหากเป็นกรณีที่เจ้าพนักงานบังคับคดีมีความสงสัยในการนำยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้นำชี้ดังกล่าวแล้วโดยมีบุคคลอื่นมีชื่อเป็นเจ้าของในทะเบียน เจ้าพนักงานบังคับที่สามารถที่

⁶¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 131.

จะงดเว้นการยึด หรืออายัด ทรัพย์สินเหล่านั้นได้ และร้องต่อศาลให้กำหนดการอย่างใด ๆ เพื่อมิให้ตนต้องรับผิดชอบในค่าสินไหมทดแทนดังกล่าว

ความรับผิดของเจ้าพนักงานบังคับคดีตาม มาตรา 283 นี้เป็นเรื่องไม่ยึดในเวลาอันควร โดยปราศจากความระวัง หรือเพิกเฉย หรือโดยสมรู้เป็นใจเท่านั้น คือ เป็นเรื่องไม่ยึดแล้วเกิดความเสียหายแก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา แต่ถ้าเป็นเรื่องไปยึดทรัพย์สินผิด เช่น เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไปยึดทรัพย์สินของคนอื่นไม่ใช่ของจำเลยก็ดี หรือไปยึดเกินความจำเป็นก็ดี ซึ่งทำให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือบุคคลภายนอกเสียหายแล้วความรับผิดจะตกอยู่กับเจ้าหนี้ผู้นำยึด จะไม่ตกแก่เจ้าพนักงานบังคับคดีเนื่องจากตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 284 วรรคท้าย ให้ความคุ้มครองไว้ แต่ในกรณีที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้กระทำผิดเองโดยฝ่าฝืนต่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ความรับผิดดังกล่าวเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องชดเชยค่าเสียหายเป็นการส่วนตัว ตามมาตรา 283 วรรค 2 เช่น เจ้าพนักงานบังคับคดีไปบังคับคดีโดยประมาทเลินเล่อ⁶²

วิธีการที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษารับผิดชอบชดเชยค่าสินไหมทดแทนตาม มาตรา 283 เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่จำเป็นต้องฟ้องเป็นคดีใหม่แต่อาจจะยื่นคำร้องต่อศาลโดยแสดงเหตุที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องรับผิดชอบและขอให้ศาลสั่งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีชดเชยค่าสินไหมทดแทน โดยศาลจะต้องส่งสำเนาคำร้องให้แก่เจ้าพนักงานบังคับคดีแล้วนัดไต่สวนเมื่อศาลวินิจฉัยแล้วปรากฏว่า เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องรับผิดชอบให้ชดเชยค่าสินไหมทดแทน หากเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่ปฏิบัติตามศาลมีอำนาจออกหมายบังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินของเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ โดยคำสั่งศาลให้ชดเชยค่าสินไหมทดแทนกรณีเช่นนี้เจ้าพนักงานบังคับคดีย่อมอุทธรณ์ได้ เพราะเป็นเรื่องที่ศาลสั่งให้รับผิดชอบส่วนตัว⁶³

การยึดทรัพย์สินของลูกหนี้นั้นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 284 วรรคแรก บัญญัติว่า เว้นแต่จะได้มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น หรือศาลจะได้มีคำสั่งเป็นอย่างอื่นห้ามมิให้ยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเกินกว่าที่พอชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ทั้งค่าฤชาธรรมเนียมในคดี และค่าธรรมเนียมในการบังคับคดี อนึ่ง ถ้าได้เงินมาพอ

⁶² กรมบังคับคดี, รายงานการศึกษาแนวทางการบังคับคดีโดยเอกชน, หน้า 47.

⁶³ พิชฌิม์ จักรางกูร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษา และการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง (กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ, 2521), หน้า 559.

จำนวนที่จะชำระหนี้แล้วห้ามมิให้เอาทรัพย์สินที่ยึดหรืออายัดออกขายทอดตลาด ความรับผิดชอบ
 เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือต่อบุคคลภายนอกเพื่อความเสียหายถ้าหากมีอันเกิดจากการยึด
 และขายทรัพย์สินโดยมิชอบ หรือยึดทรัพย์สินเกินกว่าที่จำเป็นแก่การบังคับคดีนั้นยอมไม่ตกแก่
 เจ้าพนักงานบังคับคดีแต่ตกอยู่แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา เว้นแต่ในกรณีที่เจ้าพนักงานบังคับคดี
 ได้กระทำการฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้

เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องรับผิดชอบในกรณีบังคับคดีฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติของกฎหมาย
 เกี่ยวกับการบังคับคดี เช่น การยึดทรัพย์สินของบุคคลอื่นโดยเจ้าหนี้ไม่ได้นำชื่อ หรือยืนยันให้ยึด
 หรือในการบังคับคดีนั้นเจ้าพนักงานบังคับคดีประมาทเลินเล่อยึดของสดของเสียได้หรือเป็นของ
 เก็บไว้นานไม่ได้มาแล้วไม่ขายทันที เช่น ยึดแจกันลายครามของเก่าซึ่งมีราคาสูงโดยไม่ระวังทำ
 แจกันแตก เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องรับผิดชอบเป็นการส่วนตัว ตามประมวลกฎหมายแพ่ง
 มาตรา 420 เป็นต้น

มาตรา 284 วรรคท้าย บัญญัติว่า ความรับผิดชอบลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือต่อบุคคล
 ภายนอกเพื่อความเสียหาย ถ้าหากมีอันเกิดจากการยึดและขายทรัพย์สินโดยมิชอบ หรือ
 ยึดทรัพย์สินเกินกว่าที่จำเป็นแก่การบังคับคดีนั้น ยอมไม่ตกแก่เจ้าพนักงานบังคับคดีแต่ตกอยู่แก่
 เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา เว้นแต่ในกรณีที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้กระทำฝ่าฝืน ก็ยอมจะต้องรับผิดชอบ
 เป็นส่วนตัว จึงต้องพิจารณาว่ามีในกรณีใด การยึดและขายโดยมิชอบกับยึดเกินความจำเป็น ไม่
 ต้องรับผิดชอบเพราะกฎหมายบัญญัติไว้แล้วว่าไม่ต้องรับผิดชอบ เช่น เจ้าหนี้ตามคำพิพากษานำยึด
 ทรัพย์สินของคนอื่นโดยยืนยันว่าเป็นทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าพนักงานบังคับคดีจึง
 ยึดให้ เจ้าพนักงานบังคับคดีก็ไม่ต้องรับผิดชอบ เป็นต้น⁶⁴ แม้ว่ามาตรา 284 วรรคท้าย จะบัญญัติให้
 เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องรับผิดชอบเพราะบังคับคดีฝ่าฝืนต่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ
 แพ่งก็ตาม

⁶⁴ กรมบังคับคดี, รายงานการศึกษาแนวทางการบังคับคดีโดยเอกชน, หน้า 47.

3. แนวคิดที่สำคัญในการนำกฎหมายบังคับคดีโดยเอกชนมาใช้ในประเทศไทย

เนื่องจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งเน้นเสนอให้นำกฎหมายบังคับคดีโดยเอกชนในรูปแบบที่เหมาะสมมาใช้ในประเทศไทย เพื่อให้สอดคล้อง และเป็นปัจจุบัน นอกจากนี้จะต้องทราบถึงแนวคิดในการบังคับคดี และรูปแบบขั้นตอนในการบังคับคดีของไทยในปัจจุบันแล้ว จะต้องพิจารณาปัจจัยอื่นที่จำเป็น และข้อจำกัดที่หลากหลาย สิ่งสำคัญที่ต้องนำมาพิจารณามี ดังนี้

3.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

3.1.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติกับการจัดระบบโครงสร้าง บริหาร การจัดการ

ที่ผ่านมาประเทศไทยได้เปิดกว้างออกสู่นานาชาติมากขึ้น มีการเปิดการค้าแบบเสรี การกำหนดข้อตกลงเงินโอนไหล กติกาการค้า และการลงทุนระหว่างประเทศใหม่มากขึ้น⁶⁵ การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศในช่วงที่ผ่านมายังขาดการเตรียมพร้อมที่ดีในการแข่งขันกับต่างประเทศ โครงสร้างพื้นฐานด้านการบริหารจัดการยังมีคุณภาพไม่ดีพออีกทั้งปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจและการเงินของประเทศที่เกิดขึ้นใน พ.ศ. 2540 ทำให้ภาครัฐต้องรับภาระหนี้สาธารณะและเป็นข้อจำกัดทางงบประมาณในการพัฒนาประเทศ สาเหตุของปัญหาส่วนหนึ่งมาจากการบริหารจัดการในประเทศของภาครัฐ ภาคธุรกิจและภาคประชาชน มีความไม่เหมาะสม และเมื่อประเทศเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วจึงไม่สามารถปรับตัวได้ทัน การบริหารจัดการที่ไม่เหมาะสมของภาคส่วนต่าง ๆ ปรากฏให้เห็นในลักษณะต่าง ๆ เช่น ภาครัฐหลายหน่วยงานใช้จ่ายงบประมาณอย่างฟุ่มเฟือย และระบบราชการขาดการพัฒนาเทคโนโลยีให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคม กฎระเบียบต่าง ๆ ที่ยังล้าสมัย ขาดความยืดหยุ่น เชื้อต่อการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่เป็นหลัก ดังนั้น ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องสร้างระบบบริหารจัดการที่ดีมีประสิทธิภาพ ปัจจุบันประเทศไทยอยู่ระหว่างประกาศใช้แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 10 ซึ่งได้วางแนวทางในการแก้ปัญหาดังกล่าวโดยในแผน ฯ ดังกล่าวจะเน้นเรื่องการปรับโครงสร้าง ลดขนาด และเพิ่มประสิทธิภาพของหน่วยงานรัฐ ปรับบทบาทหน่วยงานรัฐ จากการเป็นผู้ปฏิบัติไปเป็นผู้กำกับดูแลและอำนวยความสะดวก ให้เป็นองค์กรขนาดเล็ก ลดภาระค่าใช้จ่ายของรัฐบาล มีรูปแบบองค์กรและการจ้างงานที่หลากหลาย

⁶⁵ คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย (กรุงเทพฯ: ภารกิจการเผยแพร่และสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบราชการสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2546), หน้า 7.

เหมาะสมสอดคล้องกับบทบาทภารกิจที่ปรับเปลี่ยนไป รวมทั้งปรับระบบบริหารบุคคลและจำนวนบุคลากรให้สอดคล้องกับบทบาทภารกิจใหม่ พัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพ มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบสูง มีศักยภาพในการทำงานเทียบเคียงได้กับภาคเอกชน และทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม⁶⁶ อีกทั้งยังเน้นเรื่องการปรับระบบงบประมาณให้คุ้มค่ากับการดำเนินงาน หากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 เป็นไปตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ การออมในประเทศจะเพิ่มขึ้น การจัดสรรทุนจะกระจายไปตามภาคส่วนต่าง ๆ มากขึ้น จำนวนข้าราชการและหน่วยงานของรัฐจะมีขนาดลดลง ภาคเอกชนจะมีบทบาทในกิจการของรัฐมากขึ้น งานบางอย่างจะโอนไปให้เอกชนดำเนินการแทน ทำให้ประเทศไทยมีงบประมาณเหลือมาพัฒนาประเทศใน ส่วนอื่น ๆ แต่อย่างไรก็ตามปัญหาภาระหนี้สาธารณะและปัญหาหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้จากวิกฤตเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540 ก็ยังคงเป็นภาระของประเทศอยู่

3.2 การปฏิรูประบบบริหารราชการ การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี และมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง

ในช่วงที่ผ่านมาประเทศไทย มีความจำเป็นต้องปฏิรูประบบราชการเนื่องจากสถานการณ์ภายนอกประเทศ คือ สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลก และสถานการณ์ภายในประเทศ คือ สถานการณ์ด้านค่าใช้จ่ายบุคลากรภาครัฐ มีอัตราเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยค่าใช้จ่ายด้านบุคลากรภาครัฐซึ่งประกอบด้วย เงินเดือน เงินประจำตำแหน่ง ค่าจ้างประจำ ค่าจ้างชั่วคราวค่าตอบแทน ค่าเช่าบ้าน ค่าเบี้ยประชุม เงินบำเหน็จบำนาญ ค่ารักษาพยาบาล เงินช่วยเหลือข้าราชการและลูกจ้าง มีอัตราเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทั้งนี้เป็นเพราะจำนวนตำแหน่งข้าราชการเพิ่มขึ้นโดยตลอดจนทำให้มีงบประมาณเหลือสำหรับการพัฒนาประเทศน้อยมาก ระบบราชการไม่สามารถสนองความต้องการของประชาชนได้ดีพอ เจ้าหน้าที่ของรัฐยังทำงานไม่มีประสิทธิภาพ ล่าช้า ทุกจริต ไม่รับผิดชอบต่อคนจากนี้ กระแสเรียกร้องของสังคมอีกทั้งบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 75 บัญญัติว่า “รัฐต้องจัดระบบงานราชการและงานของรัฐอย่างอื่นให้มีประสิทธิภาพเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน สาเหตุเหล่านี้ทำให้รัฐบาลมีความจำเป็นต้องปฏิรูประบบราชการใหม่โดยได้มีการยกร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูประบบราชการเมื่อต้นปี 2545 และประกาศใช้เป็นกฎหมายเมื่อวันที่ 2 ตุลาคม พ.ศ. 2545 โดยได้มีการตราพระราชบัญญัติระเบียบบริหารแผ่นดิน พ.ศ. 2545 และพระราชบัญญัติปรับปรุง กระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 โดยเริ่มมีผลใช้บังคับใน วันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2545

⁶⁶ สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9, หน้า 29-34.

ในการปฏิรูประบบราชการดังกล่าวได้มีการวางกรอบแนวทางการบริหารราชการแผ่นดินไว้อย่างชัดเจนไว้ในพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2545 และพระราชบัญญัติปรับปรุง กระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 โดยกฎหมายดังกล่าวกำหนดให้มีการจัดตั้ง คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ หรือเรียกว่า ก.พ.ร. ขึ้นเพื่อทำหน้าที่ดูแลติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานของส่วนราชการต่าง ๆ ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่องโดย ก.พ.ร. ได้ดำเนินการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย พ.ศ. 2546-2550⁶⁷ ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบแผนยุทธศาสตร์ดังกล่าวเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2546 โดยแผนดังกล่าวได้ตั้งเป้าหมายให้หน่วยงานราชการจะต้องมีการลดขั้นตอนและระยะเวลาการปฏิบัติราชการลงรวมทั้งภารกิจที่ไม่ใช่ภารกิจหลักของส่วนราชการจะต้องลดลง จำนวนข้าราชการจะต้องลดลงอย่างน้อยร้อยละ 10 % แต่หน่วยงานราชการได้รับการรับรองคุณภาพมาตรฐาน ข้าราชการได้รับการพัฒนาขีดความสามารถตรงตามที่กำหนดไว้ ส่วนราชการได้รับการพัฒนาการให้บริการหรือสามารถดำเนินงานในรูปแบบรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ได้ ประชาชนมีความเชื่อมั่นศรัทธาเกี่ยวกับความโปร่งใสและใสสะอาดในวงราชการ หน่วยงานราชการไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 % ได้วางมาตรการหรือดำเนินกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยเป้าหมายดังกล่าวจะต้องดำเนินการให้ได้ร้อยละ 80 % ภายใน พ.ศ. 2550 แผนยุทธศาสตร์ดังกล่าวเป็นนโยบายที่กว้างไว้อย่างกว้าง ๆ เพื่อให้หน่วยงานของรัฐนำไปปฏิบัติและปรับใช้

เมื่อรัฐบาลได้มีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทยขึ้นมาแล้วก็ต้องมีการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนโดยในส่วนของแผนการปรับลดขนาดกำลังคนภาครัฐเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญเนื่องจากปัจจุบันข้าราชการยังทำงานไม่เต็มศักยภาพโดยส่วนหนึ่งขาดแรงจูงใจในการทำงานทั้งสิ่งจูงใจที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ส่วนราชการยังไม่พร้อมใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เนื่องจากขาดงบประมาณสนับสนุน และกำลังคนรุ่นเก่ายังไม่ได้รับการพัฒนาให้สามารถใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยได้อย่างคล่องตัว ค่าตอบแทนภาครัฐไม่สอดคล้องกับอัตราตลาดแรงงานทำให้ไม่อาจดึงดูดใจคนเก่งคนดีเข้าสู่ระบบราชการ⁶⁸ หากมีการลดกำลังคนลงก็จะทำให้มีงบประมาณเหลือนำมาพัฒนาเทคโนโลยี และเพิ่มสิ่งเสริมแรงต่าง ๆ ให้แก่ข้าราชการ

⁶⁷ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, คู่มือคำอธิบาย และแนวทางปฏิบัติตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546, (กรุงเทพฯ: สิริบุตรการพิมพ์, 2546), หน้า (7).

⁶⁸ ฝ่ายเลขานุการร่วม คณะกรรมการกำหนดเป้าหมายและนโยบายกำลังคนภาครัฐ สำนักงาน ก.พ., ยุทธศาสตร์การปรับขนาดกำลังคนภาครัฐ พ.ศ. 2549-2551) และแนวทางปฏิบัติ, (กรุงเทพฯ: สิริบุตรการพิมพ์, 2549), หน้า 10-11.

ทำงานได้อย่างเต็มศักยภาพ และดึงดูดให้คนมีความสามารถอยากเข้าสู่ระบบราชการมากขึ้น นอกจากนี้การที่องค์กรของรัฐมีขนาดเล็กลงก็จะง่ายต่อการพัฒนาองค์กรเป็นผลดีต่อการพัฒนา ศักยภาพในการแข่งขันของประเทศ⁶⁹ การมีทรัพยากรบุคคลในระบบราชการเป็นจำนวนมากทำ ให้องค์กรมีขนาดใหญ่มีสายการบังคับบัญชาบางครั้งอาจทำให้เกิดความซ้ำซ้อนของงาน และยากต่อการควบคุมและปรับปรุงระบบหรือพัฒนาจะเป็นไปได้ซ้ำอีกทั้งทำให้เกิดค่าใช้จ่าย และเป็นภาระทางงบประมาณของภาครัฐ

ดังนั้น จึงมีมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 23 กันยายน พ.ศ. 2546 เห็นชอบเรื่องยุทธศาสตร์การ ปรับลดขนาดกำลังคนภาครัฐ โดยมติดังกล่าวจะกำหนดไม่ให้เป็นจำนวนข้าราชการในอัตราตั้ง ใหม่ยกเว้นกรณีจำเป็นอันมิอาจหลีกเลี่ยงได้โดยกำหนดไว้เป็นมาตรการระยะสั้น 2 ปี ผลใช้ บังคับในปีงบประมาณ พ.ศ. 2547-2548⁷⁰ เมื่อสิ้นสุดระยะเวลาของแผนดังกล่าว ต่อมา คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบในหลักการยุทธศาสตร์การปรับขนาดกำลังคนภาครัฐ (พ.ศ. 2549-2551) ใหม่เพื่อให้มีการดำเนินการต่อเนื่องในส่วนของแผนงานเดิมที่ได้ดำเนินการไปแล้ว โดยคปร.ได้เสนอยุทธศาสตร์การปรับขนาดกำลังคนภาครัฐ (พ.ศ. 2549-2551) ให้สอดคล้องกับ แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย (พ.ศ. 2546-2550) และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วย หลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 โดยให้ครอบคลุมถึงกำลังคน ภาครัฐในฝ่ายพลเรือนทุกประเภท (ข้าราชการ พนักงานราชการ ลูกจ้างประจำ และกำลังคน ประเภทอื่น ๆ) ในส่วนราชการที่สังกัดฝ่ายบริหารที่ใช้งบประมาณ งบบุคลากรจากงบประมาณ รายจ่ายของแผ่นดิน⁷¹ โดยแผนดังกล่าวได้กำหนดเป็น 1. มาตรการปกติ ให้ทุกส่วนราชการถือ ปฏิบัติ⁷² คือ ไม่ให้เพิ่มอัตราข้าราชการตั้งใหม่ในภาพรวมสำหรับข้าราชการทุกประเภท ยกเว้น กรณีจำเป็นอันมิอาจหลีกเลี่ยงได้ 2. มาตรการจูงใจ นอกเหนือจากมาตรการปกติส่วนราชการ อาจเลือกดำเนินการตามมาตรการจูงใจซึ่งเป็นกลยุทธ์สำคัญในการปรับขนาดกำลังคน ภาครัฐ คือ ภาครัฐจะต้องทบทวนและปรับลดบทบาทภารกิจ โดยดำเนินการเฉพาะภารกิจหลัก ที่สำคัญจำเป็นและมีความคุ้มค่าในการดำเนินการเท่านั้นยุบเลิกงานที่มีความจำเป็นน้อยเพื่อนำกำลังคนส่วนนี้ไปใช้ในภารกิจหลักที่มีความจำเป็นมากกว่า เช่น ลดช่วงชั้นการบังคับบัญชา การมอบอำนาจการกระจายอำนาจ การปรับเปลี่ยน หรือลดขั้นตอนงานที่ไม่จำเป็นต้อง

⁶⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 12.

⁷⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 8.

⁷¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 13-14.

⁷² เรื่องเดียวกัน, หน้า 14-15.

ดำเนินการ การยืดหยุ่นคลาสิกการระเบียบ การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เหมาะสมในการทำงาน⁷³ ระบบนี้จะเป็นระบบที่ครอบคลุมทุกมิติทำให้กำลังคนของรัฐลดลงแต่มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

3.3 สาเหตุของวิกฤติเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540

ในช่วงปีก่อนภาวะวิกฤติเศรษฐกิจ และการเงิน พ.ศ. 2540 โครงสร้างทางเศรษฐกิจของไทยเปลี่ยนแปลงไปมาก จากการพึ่งพาเกษตรกรรมเป็นหลักมามุ่งการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมและบริการเพื่อทดแทนการนำเข้าและมุ่งส่งออก กิจกรรมการส่งออกและนำเข้าสินค้าและบริการจึงทวีความสำคัญและเพิ่มปริมาณมากขึ้นโดยอาศัยความได้เปรียบจากต้นทุนแรงงานราคาถูก แต่โดยโครงสร้างการผลิตสินค้าของไทยที่ยังต้องพึ่งพาสินค้าทุนและวัตถุดิบนำเข้าจากต่างประเทศในสัดส่วนที่สูงประกอบกับประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากรในประเทศอยู่ในระดับต่ำส่งผลให้การผลิตสินค้าส่วนใหญ่ยังไม่ครบวงจรและเป็นเหตุให้มูลค่าการนำเข้ายังคงสูงกว่ามูลค่าการส่งออกอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกันการขยายตัวของการเปิดประเทศภายใต้การแข่งขันที่รุนแรงมากขึ้นในตลาดโลกทั้งของคู่แข่งรายเดิมและรายใหม่และการรวมกลุ่มการค้าของประเทศที่อยู่ในภูมิภาคเดียวกันเพื่อสร้างอำนาจต่อรองทางการค้าที่ได้แผ่ขยายความเชื่อมโยงกิจกรรมทางเศรษฐกิจการเงิน การค้าและการลงทุนไปทั่วโลก โดยที่โครงสร้างการผลิตของไทยปรับตัวอย่างเชื่องช้าและยังคงเน้นแรงงานราคาถูกเป็นปัจจัยดึงดูดเงินทุนจากต่างประเทศ แต่แล้วในที่สุดก็ต้องสูญเสียความได้เปรียบในการผลิตสินค้าแบบ Labour Intensive ให้กับประเทศที่มีต้นทุนค่าแรงต่ำกว่าเป็นเหตุให้การขยายตัวของการส่งออกของไทยลดลงในช่วง พ.ศ. 2533-2538 และส่งผลต่อเนื่องต่อการขยายตัวเพิ่มขึ้นของการขาดดุลบัญชีเดินสะพัด⁷⁴

โครงสร้างการผลิตสินค้าของไทยยังคงพึ่งพาการนำเข้าสินค้าทุนทั้งในรูปแบบเครื่องจักรและวัตถุดิบบางประเภทในสัดส่วนที่สูง อีกทั้งการบริโภคสินค้าสำเร็จรูปและสินค้าฟุ่มเฟือยจากต่างประเทศส่งผลให้เกิดการขาดดุลการค้าและการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดของไทยในระดับสูงและเป็นปัญหาเรื้อรังหลายปีติดต่อกันเป็นที่มาของการพึ่งพาเงินทุนจากต่างประเทศในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อชดเชยช่องว่างดังกล่าว

⁷³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 15-25.

⁷⁴ บริษัทศูนย์วิจัยไทยพาณิชย์ จำกัด, ปีแห่งความปั่นป่วนตลาดการเงินไทย, (กรุงเทพฯ: บริษัทมาสเตอร์ คีย์ จำกัด, 2541), หน้า 3.

การพึ่งพาเงินทุนจากต่างประเทศสะท้อนถึงการขาดความสามารถในการพึ่งพาตนเองในทางการเงินของไทยเนื่องจากเงินออมในประเทศไม่สามารถตอบสนองทันต่อการขยายตัวของการลงทุนไทย ดังนั้นจึงต้องอาศัยเงินออมจากต่างประเทศมาใช้ในการลงทุนในประเทศที่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว⁷⁵ รวมทั้งการที่ต้นทุนการกู้ยืมเงินจากต่างประเทศต่ำกว่าในประเทศมากทำให้สถาบันการเงินและภาคธุรกิจมุ่งกู้ยืมเงินจากต่างประเทศ เมื่อพิจารณาสถานการณ์ออมและการลงทุนในประเทศในช่วง พ.ศ. 2530-2539 พบว่าช่องว่างระหว่างการออมและการลงทุนในประเทศมีสัดส่วนสูงขึ้น แต่ก็ไม่สามารถสนองความต้องการของการลงทุนในประเทศที่เพิ่มขึ้นในช่วงขณะเดียวกันได้ การประเทศไทยให้สิทธิประโยชน์ด้านภาษีเป็นสิ่งจูงใจในการออม เช่น การยกเว้นภาษีสำหรับเงินฝากระยะยาว หรือสามารถนำภาษีเงินฝากไปลดหย่อนภาษีทางอื่นได้ รวมทั้งการสนับสนุนให้สถาบันการเงินระดมเงินออมโดยเฉพาะเงินฝากระยะยาวที่มีการผูกพันเพื่อวัตถุประสงค์อย่าง อาทิ เพื่อการศึกษานูตกร การให้สิทธิประโยชน์ดังกล่าวก็ยังไม่เป็นการเพียงพอท่ามกลางการขยายตัวอย่างรวดเร็วของเศรษฐกิจ

การเปิดเสรีทางการเงิน จากการผ่อนคลายปฏิวรรตเงินตราโดยประกาศรับพันธะข้อ 8 แห่งข้อตกลงว่าด้วยกองทุนการเงินระหว่างประเทศเมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2533 ของประเทศไทยเป็นประเด็นสำคัญที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างการเคลื่อนย้ายเงินทุนจากต่างประเทศของของไทย การออกพระราชบัญญัติกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ใน พ.ศ. 2535 โดยเฉพาะการพัฒนาตลาดตราสารหนี้ ซึ่งอนุญาตให้ภาคธุรกิจสามารถระดมทุนได้เองโดยตรง อีกทั้งการอนุญาตให้ธนาคารพาณิชย์เปิดดำเนินกิจการวิเทศนกิจ ได้เอื้ออำนวยให้การเคลื่อนย้ายเงินทุนของภาคเอกชนทำได้สะดวกขึ้น แต่การไหลเข้าของเงินทุนสุทธิที่ก่อให้เกิดหนี้ มีอัตราการเติบโตสูงกว่าการไหลเข้าของเงินทุนสุทธิที่ไม่ก่อให้เกิดหนี้ ทำให้มีภาระผูกพันในการชำระคืนเงินต้นและดอกเบี้ย ซึ่งได้กลายเป็นปัญหาหลักใน พ.ศ. 2540 เนื่องจากความไม่เชื่อมั่นในเสถียรภาพทางเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ ส่งผลให้เกิดกระแสการเคลื่อนย้ายเงินทุนออกอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในส่วนของธุรกิจธนาคารพาณิชย์ เพื่อการชำระคืนเงินกู้และดอกเบี้ยจ่ายเป็นสำคัญ

จากการเปิดเสรีทางการเงินเต็มที่ โดยไม่มีมาตรการมารองรับ มีการไหลเข้าของเงินตราต่างประเทศอีกทั้งมีการเปลี่ยนแปลงของระบบอัตราแลกเปลี่ยน มีการเก็งกำไรในรูปแบบอสังหาริมทรัพย์กับตลาดหุ้นมาก และในที่สุดเมื่อมีปัญหาดุลบัญชีเดินสะพัดไทยสูงขึ้น และ

⁷⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 5.

มีแนวโน้มว่าจะขาดดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ และดุลงบประมาณ ทำให้นักลงทุนจากต่างประเทศขาดความเชื่อมั่น ชะลอการลงทุน นอกจากนี้การส่งออกที่ติดลบ อีกทั้งนโยบายในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจมหภาคของประเทศในขณะนั้นไม่มีความชัดเจน ทำให้กองทุนเก็งกำไรต่าง ๆ เริ่มทำการเก็งกำไรและโจมตีค่าเงินบาท โดยอาศัยการขาดความเชื่อมั่นของนักลงทุนที่มีต่อเศรษฐกิจไทยเป็นฐานสำคัญในการโจมตี ในที่สุดรัฐบาลได้แพ่งสงครามเงินตราในครั้งนี้ และต้องสูญเสียเงินสำรองระหว่างประเทศไปถึงกว่า 35,500 ล้านดอลลาร์สหรัฐในช่วงเวลาเพียง 6 เดือน เท่านั้น โดยเฉพาะในช่วงวันที่ 8-15 พฤษภาคม 2540 ประเทศไทยต้องสูญเสียเงินในการปกป้องค่าเงินบาทไปถึง 21,200 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ตามรายงานของ ศปรจากการพ่ายแพ้ในสงครามครั้งนี้ทำให้ประเทศไทยไม่มีทางเลือกอื่นนอกจากประกาศลอยตัวค่าเงินบาท เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2540 และต้องขอรับความช่วยเหลือทางการเงินและแนวทางแก้ไขปัญหาคงทุนการเงินระหว่างประเทศ ซึ่งที่สำคัญที่สุดคือการขอกู้เงินจำนวน 17.2 พันล้านเหรียญสหรัฐ เพื่อนำมาใช้เป็นทุนสำรองระหว่างประเทศ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและรักษาเสถียรภาพของค่าเงินบาท ซึ่งในระยะแรกค่าเงินบาทก็ยังคงต่ำลงไปเรื่อย ๆ จนอยู่ที่ระดับ 55 บาท ต่อ 1 ดอลลาร์สหรัฐ⁷⁶ แล้วค่อย ๆ แข็งค่าขึ้นมาจนถึงทุกวันนี้

การเปิดเสรีทางการเงินโดยไม่มีมาตรการมารองรับจนทำให้เกิดการขาดดุลบัญชีเดินสะพัด การเปลี่ยนแปลงของค่าเงินบาทและการขาดความเชื่อมั่นทางการเงินตามมาทำให้เกิดความเสียหายอย่างรุนแรงที่สุดในประวัติศาสตร์ สถาบันการเงินหลายแห่งต้องปิดกิจการลง บางแห่งต้องลดทุน เพิ่มทุน รวมทั้งควบกิจการ หาพันธมิตรร่วมลงทุนจากสถาบันการเงินต่างประเทศ นอกจากนั้น พ.ศ. 2541 ธนาคารแห่งประเทศไทยได้กำหนดให้สถาบันการเงินทุกแห่งมีการเพิ่มทุนที่เพียงพอต่อมาตรฐาน เร่งรัดการปรับโครงสร้างหนี้ เกิดหนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้มากมาย ลูกหนี้ในประเทศมีหนี้สินเพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ ลูกหนี้บางคนต้องปิดกิจการ ต้องล้มละลาย ตกงาน สาเหตุหนึ่งของการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดไทยสูงทำให้ต่างประเทศขาดความเชื่อมั่นทางการเงินเกิดเป็นปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจนั้นเกิดจากการให้สินเชื่อของผู้บริหารสถาบันการเงินที่เลินเล่อและผู้บริหารสถาบันการเงินอาศัยตำแหน่งหน้าที่แสวงหาประโยชน์ให้ตนเองและพวกพ้องนำทรัพย์สินจากสถาบันการเงินที่ตนเองบริหารอยู่มาเป็นของตนเองและพวกพ้องโดยวิธีการต่าง ๆ เช่น ปลอมกู้ให้ตนเองโดยใช้บริษัทที่ตนเองบริหารอยู่โดยการตั้งบริษัทขึ้นมาเอง หรือไปซื้อกิจการบริษัทที่ใกล้ล้มละลายแล้วไปขอกู้เงินจากสถาบันการเงินที่

⁷⁶ สถาบันนโยบายสังคมและเศรษฐกิจ, กฎหมายฟื้นฟูเศรษฐกิจกับอนาคตของประเทศ, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ร่วมด้วยช่วยกัน, 2542), หน้า 25-26.

ตนเองบริหารอยู่ โดยมีวิธีการที่หลากหลาย เช่น ปล่อยกู้โดยไม่มีหลักประกัน ปล่อยกู้โดยสร้างมูลค่าของหลักประกันที่สูงเกินจริง ใช้ที่นารกร้างว่างเปล่าในต่างจังหวัด ที่ดินตาดอบด อาคารที่ก่อสร้างยังไม่เสร็จ เป็นหลักทรัพย์ค้ำประกันเงินกู้ โดยหลังจากที่ดินและพวกพ้องได้เงินมาแล้วก็นำไปแสวงหาผลประโยชน์ในทางอื่น เช่น นำกลับมาซื้อหุ้นในสถาบันการเงินที่ตนบริหารเพื่อตบต่านักลงทุนว่ากิจการของตนได้รับความสนใจจากนักลงทุนอย่างคับคั่ง⁷⁷ ทำให้ผู้รู้เท่าไม่ถึงการณ์แห่เข้ามาซื้อหุ้นในสถาบันการเงินเหล่านั้น ต่อมาภายหลังจากที่เกิดวิกฤติเศรษฐกิจ และการเงิน พ.ศ. 2540 การฉ้อโกงดังกล่าวก็เป็นที่น่าประหลาดใจได้อย่างชัดเจน ผู้บริหารที่ทุจริตหลายรายหลบหนีไปต่างประเทศ สถาบันการเงินทั้ง 56 แห่ง ถูกปิดกิจการสาเหตุของการล่มสลายทางสถาบันการเงินเหล่านี้เป็นผลพวงมาจากการบริหารที่ไร้คุณภาพ แสวงหาผลประโยชน์ใส่ตนและพวกพ้อง ขาดจรรยาบรรณในการเป็นนักบริหาร ความเสียหายในส่วนดังกล่าวอาจประมาณความเสียหายเป็นมูลค่ามากกว่า 500,000 ล้านบาท หรือมากกว่าครึ่งหนึ่งของงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ 2542 ที่มีมูลค่า 825,000 ล้านบาท⁷⁸ ซึ่งความเสียหายเหล่านี้ตกเป็นภาระหน้าที่ของกองทุนฟื้นฟู IMF ซึ่งต้องรับผิดชอบ โดยมีประชาชนผู้เสียหาย หรือเหยื่อของผู้บริหารที่เดินเลื้อ และผู้บริหารที่ทุจริตเหล่านั้น เป็นผู้รับภาระ⁷⁹

วิกฤติเศรษฐกิจ และการเงิน พ.ศ. 2540 ดังกล่าวรัฐบาลพยายามหาทางแก้ไขโดยอาศัยมาตรการต่าง ๆ เช่น ขอรับความช่วยเหลือจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ การออกกฎหมายมาแก้ไขปัญหาเป็นต้น มีการดำเนินมาตรการต่าง ๆ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่นักลงทุนจากต่างประเทศหลายประการโดยเฉพาะอย่างยิ่งมาตรการทางกฎหมาย เช่น การประกาศปิดการดำเนินงานของบริษัทเงินทุน และบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ รวมทั้งสิ้น 56 แห่ง การออกพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 เพื่อจัดตั้งองค์การเพื่อการปฏิรูประบบสถาบันการเงินหรือ ป.ร.ส. การออกพระราชกำหนดบรรษัทบริหารสินทรัพย์สถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารสินทรัพย์ด้วยคุณภาพของสถาบันการเงินที่มีปัญหาตามแผนการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน การออกพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติธนาคารแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2483 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2540 เพื่อให้กองทุนฟื้นฟูเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาระบบสถาบันการเงินมีอำนาจเพิ่มฐานในการคำนวณเงินที่

⁷⁷ จิตติศักดิ์ นันทพานิช, *ถลกสุทพอมคการเงิน* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บริษัท ดีไว เฮาส์ จำกัด), 2544 หน้า 333.

⁷⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 333.

⁷⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 334.

สถาบันการเงินจะต้องนำส่งให้กองทุนเพื่อใช้ในการประกันผู้ฝากเงินและเจ้าหน้าที่ของสถาบันการเงิน⁸⁰

การออกพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2540 เพื่อให้อำนาจแก่ธนาคารแห่งประเทศไทยสามารถเข้าไปแก้ไขปัญหาลูกหนี้และการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ที่ประสบปัญหาได้รวดเร็วและเด็ดขาดยิ่งขึ้น การออกพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเออร์ พ.ศ. 2522 (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2540 เพื่อให้อำนาจธนาคารแห่งประเทศไทยเข้าไปแก้ไขปัญหาลูกหนี้และการดำเนินงานของสถาบันการเงินดังกล่าวที่ประสบปัญหาได้รวดเร็วและเด็ดขาดอย่างยิ่ง การออกพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ 17) พ.ศ. 2540 เพื่อเป็นการลดภาระภาษีให้แก่ธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุน บริษัทหลักทรัพย์ และบริษัทเครดิตฟองซิเออร์ซึ่งจะทำให้ฐานะการเงินของสถาบันการเงินดังกล่าวดีขึ้นในสมัยรัฐบาลของพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ⁸¹

นอกจากนั้นยังได้มีการออกมาตรการกฎหมายต่าง ๆ อีกหลายฉบับในสมัยรัฐบาลของนายกรัฐมนตรีชวน หลีกภัย เช่น การออกพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 เพื่อลดอุปสรรคในการดำเนินการขององค์การปฏิรูประบบสถาบันการเงินให้สามารถจัดการกับบริษัทเงินทุน 56 แห่ง ที่ถูกระงับการดำเนินกิจการได้อย่างรวดเร็ว และสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ซื้อหลักทรัพย์สินค้า ป.ร.ส. โดยสุจริตให้ได้รับความคุ้มครองอย่างเต็มที่เพื่อระดมเงินทุนจากต่างประเทศเข้ามาเสริมสภาพคล่องในระบบเศรษฐกิจไทย การออกพระราชกำหนดให้อำนาจกระทรวงการคลังกู้เงินจากต่างประเทศ เพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจ พ.ศ. 2541 เพื่อให้อำนาจกระทรวงการคลังในการออกพันธบัตรระดมทุนจากแหล่งเงินกู้ในวงเงินไม่เกิน 2 แสนล้านบาท เพื่อนำมาใช้ปรับโครงสร้างของระบบการเงินและการหมุนเวียนทางการเงินในระบบเศรษฐกิจซึ่งช่วยให้การฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศเป็นไปอย่างรวดเร็ว⁸²

⁸⁰ สถาบันนโยบายสังคมและเศรษฐกิจ, กฎหมายฟื้นฟูเศรษฐกิจกับอนาคตของประเทศ, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ร่วมด้วยช่วยกัน, 2542), หน้า 27.

⁸¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 27.

⁸² เรื่องเดียวกัน, หน้า 28.

การออกพระราชกำหนดให้อำนาจกระทรวงการคลังกู้เงินและจัดการเงินกู้เพื่อช่วยเหลือกองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาระบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2541 เพื่อให้อำนาจกระทรวงการคลังออกพันธบัตรระดมทุนจากแหล่งเงินกู้ภายในประเทศในวงเงินไม่เกิน 5 แสนล้านบาท เพื่อนำมาลดภาระทางการเงินของกองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาระบบสถาบันการเงิน และแก้ไขการบิดเบือนในตลาดการเงินระยะสั้นภายในประเทศ รวมทั้งจัดตั้งกองทุนขึ้นมากองทุนหนึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อระดมทุนนำมาใช้คืนเงินกู้ให้แก่กองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาระบบสถาบันการเงิน การออกพระราชกำหนดให้อำนาจกระทรวงการคลังกู้เงินเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของระบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2541 เพื่อให้อำนาจกระทรวงการคลังออกพันธบัตรระดมทุนจากแหล่งเงินกู้ภายในประเทศ เพื่อนำมาใช้ในการเพิ่มทุนตามมาตราการ 14 สิงหาคม 2541 ให้แก่สถาบันการเงินที่ประสบปัญหาการเพิ่มทุน และปัญหาปริมาณสินทรัพย์ด้อยคุณภาพที่มีจำนวนมาก การออกพระราชกำหนดบรรษัทบริหารสินทรัพย์สถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 เพื่อให้อำนาจแก่บรรษัทบริหารสินทรัพย์สถาบันการเงิน (บ.บ.ส.) สามารถเพิ่มทุนโดยการขายหุ้นให้แก่ประชาชนเป็นการทั่วไปได้ และให้มีมาตรการดึงดูดใจแก่ผู้มาลงทุนในบรรษัทเพื่อพัฒนาหนี้ด้อยคุณภาพให้มีคุณภาพดีขึ้นซึ่งจะส่งผลให้เกิดการหมุนเวียนทางการเงินในระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ⁸³

การออกพระราชกำหนดบรรษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 เพื่อให้สถาบันการเงินที่ประสบปัญหาหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้เป็นจำนวนมากสามารถแยกหนี้นั้นออกมา แล้วโอนให้แก่บรรษัทบริหารสินทรัพย์เพื่อบริหารสินทรัพย์นั้นต่อไป หรือเรียกว่าเป็นการให้สถาบันการเงินนั้นจัดตั้งบริษัทขึ้นมาเพื่อแยกหนี้เสียของสถาบันการเงินนั้นออกมาบริหารต่างหาก การออกพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 (ฉบับที่ 4) และพ.ศ. 2541 เพื่อให้อำนาจแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังในการสั่งโอนกิจการของธนาคารพาณิชย์ไปให้แก่ธนาคารพาณิชย์อื่น หรือสถาบันการเงินอื่น เพื่อแก้ไขปัญหาของธนาคารพาณิชย์ตามมาตราการ 14 สิงหาคม 2541⁸⁴

การออกพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเออร์ พ.ศ. 2522 (ฉบับที่ 5) และ พ.ศ. 2541 เพื่อแก้ไขบทบัญญัติเกี่ยวกับการควบหรือโอนกิจการของสถาบันการเงินตามกฎหมายนี้ให้เป็นไปใน

⁸³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 29.

⁸⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 29.

แนวทางเดียวกับการแก้ไขกฎหมายธนาคารพาณิชย์ เพื่อให้การควบกิจการหรือโอนกิจการระหว่างธนาคารพาณิชย์กับสถาบันการเงินอื่นมีความสอดคล้องกัน และการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนด แก้ไขเพิ่มเติมบัญญัติธนาคารแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2485 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2540 และ พ.ศ. 2541 เพื่อให้กองทุนเพื่อการฟื้นฟู และพัฒนาระบบสถาบันการเงินมีฐานะเป็นเจ้าของหนี้ของสถาบันการเงินที่ถูกสั่งระงับการดำเนินกิจการซึ่งกองทุนได้ประกันหรือให้ความช่วยเหลือทางการเงิน ไม่ว่าจะก่อนหรือหลังถูกสั่งให้ระงับการดำเนินกิจการ เพื่อมิให้กองทุนต้องได้รับความเสียหายจากการให้ความช่วยเหลือและสละหลักประกันที่ได้จากสถาบันการเงินที่ถูกสั่งระงับกิจการ⁸⁵

นอกจากนี้ยังมีมาตรการที่มีได้อยู่ในรูปของกฎหมายที่เป็นพระราชบัญญัติหรือพระราชกำหนดอีกมากมาย เช่นการจัดตั้งธนาคารรัตนสินเพื่อให้เป็นเครื่องมือในการบริหารสินทรัพย์ที่มีคุณภาพของสถาบันการเงินที่ถูกระงับการดำเนินกิจการ 56 แห่ง การแก้ไขเกณฑ์การรับรู้รายได้และการกันสำรองของธนาคารพาณิชย์จากเดิมใช้เกณฑ์ 12 เดือน มาเป็นเกณฑ์ 6 เดือน และ 3 เดือน ตามลำดับ เพื่อให้ธนาคารพาณิชย์ไทยมีมาตรฐานที่สูงขึ้น การออกมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจ 25 มาตรการ เพื่อช่วยฟื้นฟูภาคการผลิตให้เข้มแข็งมากขึ้น และมาตรการ 14 สิงหาคม 2541 หรือมาตรการเบ็ดเสร็จเพื่อแก้ไขปัญหาระบบสถาบันการเงิน เป็นต้น ซึ่งมาตรการหลาย ๆ เรื่องที่กล่าวมาไม่ว่าจะเป็นกฎหมายหรือไม่ใช่กฎหมายล้วนแต่เป็นมาตรการที่ปรากฏอยู่ในหนังสือแจ้งความจำนงขอรับความช่วยเหลือทางวิชาการและการเงิน ฉบับที่ 1-5 ที่รัฐบาลได้ยื่นต่อกองทุนการเงินระหว่างประเทศแทบทั้งสิ้น⁸⁶ นอกจากนี้ยังมีการออกกฎหมายเศรษฐกิจอีก 11 ฉบับ เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว

จากภาพรวมดังกล่าวจะเห็นได้ว่าวิกฤติเศรษฐกิจ และการเงิน พ.ศ. 2540 เป็นความเสียหายทางระบบเศรษฐกิจ และการเงินที่รุนแรงที่สุดของประเทศไทย บุคคลผู้มีเงินฝากไว้กับสถาบันการเงินที่ถูกปิดกิจการ หรือบุคคลที่ลงทุนซื้อหุ้นในสถาบันการเงินที่ถูกปิดกิจการประสบความเดือดร้อน บุคคลที่กู้ยืมเงินจากต่างประเทศมีหนี้สินจากต่างประเทศเพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ ทำให้ลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้คืนให้แก่เจ้าหนี้ได้ และแม้รัฐบาลได้พยายามหาทางแก้ไขและป้องกันปัญหาดังกล่าวในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือเจ้าหนี้และลูกหนี้ที่ประสบปัญหาจากวิกฤติดังกล่าว เช่น กู้เงินจากกองทุน IMF มาเพื่อช่วยเหลือผู้เดือดร้อน แก้ไข หรือออกกฎหมาย

⁸⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 29-30.

⁸⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 30-31.

ใหม่ก็ตามแต่การช่วยเหลือของรัฐดังกล่าวก็สามารถช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งปัจจุบันก็ยังมีปัญหาในระยะยาวที่เกิดจากวิกฤติเศรษฐกิจดังกล่าวและส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจปัจจุบันที่รัฐจะต้องเร่งหาทางแก้ไข เช่น ปัญหานี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้ที่ค้างรอการบังคับคดีอยู่ในกรมบังคับคดี เป็นต้น

3.3.1 หนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้กับปริมาณและความเสี่ยงของสินเชื่อ

ปัจจุบันเจ้าหนี้ส่วนใหญ่จะเป็นเจ้าหนี้สถาบันการเงิน ปริมาณของสินเชื่อและความเสี่ยงของสินเชื่อที่สถาบันการเงินต่าง ๆ ได้ปล่อยให้กับประชาชนนั้นจะขึ้นอยู่กับสถานการณ์ภายนอกและสถานการณ์ภายใน โดยสถานการณ์ภายนอกจะเป็นสถานการณ์ที่สถาบันการเงินไม่อาจจะควบคุมได้ เช่น ภาวะเศรษฐกิจโลก อัตราดอกเบี้ย อัตราแลกเปลี่ยน สังคม การเมือง เทคโนโลยี นโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาลซึ่งผลกระทบจากปัจจัยภายนอกเป็นสิ่งที่สถาบันการเงินไม่อาจจะควบคุมได้แต่การเกิดผลกระทบจะผลต่อสถาบันการเงินมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับกลยุทธ์ในการดำเนินงานของสถาบันการเงินนั้น ตลอดจนความสามารถของผู้บริหาร เป็นต้น ส่วนสถานการณ์ภายใน คือ ปัจจัยที่เกิดจากการดำเนินงาน การบริหาร เครื่องมือ อุปกรณ์ บุคลากร และวัฒนธรรมองค์กร ตลอดจนความสามารถของผู้บริหาร ซึ่งปัจจัยภายในนั้นสถาบันการเงินสามารถควบคุมได้⁸⁷ หากมีปริมาณสินเชื่อในระบบเศรษฐกิจสูง และสินเชื่อต่าง ๆ มีความเสี่ยงสูงไม่มีมาตรการควบคุมที่ดี โอกาสที่จะเกิดหนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้จะมีสูงและเป็นสาเหตุที่ทำให้มีปริมาณงานคดีเข้ามาสู่กรมบังคับคดีมากขึ้น

3.3.1.1 การจัดประเภทหนี้

ในปัจจุบันรัฐบาลได้มีการควบคุมการปล่อยสินเชื่อของสถาบันการเงินต่าง ๆ หลากหลายที่สำคัญ คือ การควบคุมการปล่อยสินเชื่อโดยทางระบบบัญชี โดยกำหนดให้ทางสถาบันการเงินต่าง ๆ จะต้องมีการประเมินคุณภาพของสินทรัพย์เหล่านั้นโดยจัดเป็นลำดับชั้นจำแนกลักษณะของหนี้ออกเป็น 2 ประเภท คือ⁸⁸

⁸⁷ ศิวพร วงศ์สุนทร, ปัญหาหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้กับความรับผิดชอบทางอาญา, วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545, หน้า 36-37.

⁸⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 39-41.

ก. ประเภทหนี้ที่ดี

ข. ประเภทลูกหนี้ที่ไม่ดี

ซึ่งประเภทลูกหนี้ที่ไม่ดีตามหลักสากลการจัดชั้นสินเชื่อกุณนาการจะมีการจัดระดับสินเชื่อบางอย่างมาอย่างน้อย 3 ลำดับชั้นด้วยกัน คือ

(1) หนี้ต่ำกว่ามาตรฐาน (Substandard) คือ หนี้ที่ยังไม่เข้าข่ายหนี้สงสัยในระยะนั้นแต่วินิจฉัยได้ว่าเป็นหนี้ที่มีความเสี่ยงพอสมควร เช่น เป็นหนี้ที่ถึงกำหนดชำระแล้วไม่มีหลักประกันหรือมีหลักประกันแต่ไม่คุ้มภาระหนี้และลูกหนี้นั้นไม่สามารถชำระหนี้ได้เนื่องจากมีเหตุขัดข้องทางการเงินที่ไม่มีลักษณะเป็นการชั่วคราว หรือหนี้ที่ถึงกำหนดชำระแล้วมีหลักประกันคุ้มหนี้แม้ว่าธนาคารจะต่ออายุสัญญาให้และลูกหนี้ได้ค้างดอกเบี้ยเกิน 6 เดือน แล้วหรือหนี้ที่มีหลักประกันพอคุ้มหนี้แต่มีความสามารถในการชำระหนี้อ่อน หรือหนี้เดิมที่เคยจัดชั้นเป็นหนี้สงสัยหรือหนี้สูญแต่ธนาคารสามารถเรียกให้ลูกหนี้้นำหลักประกันมาวางคุ้มหนี้แต่ฐานะการเงินและความสามารถในการชำระหนี้ยังไม่เป็นที่มั่นใจได้ว่าจะเรียกให้ชำระหนี้คืนโดยไม่ต้องใช้เวลานาน

(2) หนี้จัดชั้นสงสัย (Doubtful) หมายถึง หนี้ที่ไม่มีหลักประกันหรือมีหลักประกันแต่ไม่คุ้มหนี้ และค้างชำระดอกเบี้ยนานเกิน 1 ปี และมีกรณีแวดล้อมแสดงให้เห็นโดยแจ้งชัดว่าจะเรียกเก็บหนี้ส่วนใหญ่ไม่ได้ในที่สุด เช่น หนี้ที่ไม่สามารถติดต่อลูกหนี้ได้หรือหาลูกหนี้ไม่พบหรือลูกหนี้ที่มีความสามารถชำระหนี้ได้อ่อนได้ผิดผ่อนการชำระหนี้ไว้แต่ผิดนัดไม่ชำระตามกำหนดหรือหนี้ที่มีหลักประกันไม่คุ้มหนี้และถึงกำหนดชำระแล้วหรือหลักประกันที่ลูกหนี้นำมาวางไว้ไม่สมบูรณ์ตามกฎหมายและลูกหนี้ดำเนินธุรกิจขาดทุนมาเป็นเวลาหลายปี เลิกกิจการแล้ว อยู่ระหว่างชำระบัญชีและคาดได้แน่นอนว่าจะไม่สามารถชำระหนี้ให้ธนาคารได้ครบถ้วน หรือหนี้ที่ถึงกำหนดชำระหนี้แล้วและมีกรณีแวดล้อมว่าอาจจะต้องดำเนินคดี หรือหนี้ที่ถึงกำหนดชำระหนี้แล้วกำลังดำเนินคดีบังคับชำระหนี้อยู่ หรือหนี้ที่ศาลสั่งให้เป็นบุคคลล้มละลายและธนาคารได้ยื่นขอรับชำระหนี้ไว้แล้วและคาดว่าส่วนแบ่งที่ได้รับจะไม่เพียงพอกับหนี้ที่ค้างชำระ

(3) หนี้สูญ (Loss) หมายถึง หนี้ส่วนที่เรียกเก็บเงินคืนไม่ได้ เช่น หนี้ขาดอายุความหมดสิทธิเรียกร้องแล้ว ไม่มีหลักฐานจะฟ้องร้องเรียกทรัพย์สินจากลูกหนี้ได้หรือลูกหนี้ล้มละลายและได้มีการแบ่งเฉลี่ยทรัพย์สินครั้งสุดท้ายแล้วหรือลูกหนี้ถึงแก่กรรมแล้วและไม่มีมรดกจะชำระหนี้

ได้ หรือหนี้ที่ลูกหนี้ตกลงชำระหนี้ได้บางส่วนส่วนที่เหลือไม่มีทางชำระหนี้ได้หนี้ที่โอนมาชำระแล้วแต่ราคาไม่คุ้มหนี้หรือหนี้ที่ลูกหนี้เลิกกิจการชำระบัญชีแล้วแต่ไม่มีทรัพย์สินจะชำระหนี้ได้

โดยในการจัดชั้นสินเชื่อดังกล่าวในภาคปฏิบัติบางธนาคารอาจจัดชั้นอื่น ๆ เพิ่มเติม นอกจากที่กำหนดไว้ก็ได้ขึ้นอยู่กับนโยบายและวัตถุประสงค์

การจัดลำดับชั้นลูกหนี้เป็นลูกหนี้ที่ดีหรือลูกหนี้ที่ไม่ดีนั้นจะทำให้ทราบว่าสินเชื่อกำลังไปทั้งหมดมีจำนวนเท่าใดโดยผลรวมลูกหนี้ทั้ง 2 ประเภท จะนำไปใช้ในการประเมินคุณภาพของ Portfolio (Portfolio Quality Rating) ต่อไปแนวทางระบบบัญชีเมื่อสถาบันการเงินให้ลูกหนี้กู้ยืมเงินไปจะถือว่าเป็นสินทรัพย์ของสถาบันการเงินซึ่งจะต้องมีการประเมินคุณภาพของทรัพย์สินเหล่านั้นเป็นทรัพย์สินจัดชั้นโดยการจัดคุณภาพสินเชื่อจะแยกเป็นระดับออกมาว่าในประมาณสินเชื่อทั้งหมดของธนาคารหนึ่ง ๆ หรือใน Portfolio หนึ่ง ๆ ของธนาคารนั้นมีสินเชื่อระดับอะไรบ้างจำนวนแต่ละระดับมีกี่รายและแต่ละระดับเป็นเงินเท่าใด เพื่อช่วยให้ผู้บริหารและบรรดาผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถมองเห็นภาพรวมสินเชื่อทั้งระบบได้ชัดเจน และหากสินเชื่อนั้นมีคุณภาพไม่ดีธนาคารจะต้องกันเงินสำรองไว้⁸⁹ โดยเงินสำรองนั้น หมายถึง เงินสำรองที่กันไว้เป็นค่าเผื่อหนี้สูญหรือหนี้สงสัยจะสูญ ค่าเผื่อการลดราคา ค่าเผื่อการต่อราคา ค่าเผื่อการปรับมูลค่า สำหรับทรัพย์สินที่สงสัยว่าจะไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้โดยธนาคารพาณิชย์จะต้องกันเงินสำรองสำหรับทรัพย์สินจัดชั้นแต่ละประเภทตามอัตราและหลักเกณฑ์ตามประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทย⁹⁰ โดยการกันเงินสำรองดังกล่าวทำให้ธนาคารนั้นมีสินเชื่อที่จะปล่อยให้แก่ประชาชนน้อยลง กล่าวโดยสรุป คือ หากสถาบันการเงินหรือธนาคารใดมีสินเชื่อที่มีคุณภาพไม่ดีจะทำให้ธนาคารต้องกันเงินสำรองไว้ทำให้มีสินเชื่อที่จะปล่อยให้แก่ประชาชนน้อยลง⁹¹

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่าปัจจุบันเจ้าหนี้ส่วนใหญ่จะเป็นเจ้าหนี้สถาบันการเงิน ปริมาณการปล่อยสินเชื่อและความเสี่ยงของสินเชื่อในระบบเศรษฐกิจจะขึ้นอยู่กับสถานการณ์ภายนอกซึ่งอยู่นอกเหนือการควบคุมของสถาบันการเงินและสถานการณ์ภายในซึ่งสถาบันการเงินสามารถควบคุมได้ ซึ่งปริมาณของสินเชื่อและความเสี่ยงของสินเชื่อในระบบเศรษฐกิจจะมีผลต่อการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของปริมาณหนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้ที่เข้ามาสู่กรมบังคับคดี ซึ่งการ

⁸⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 42.

⁹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 41.

⁹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 34.

เกิดหนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้จะส่งผลกระทบต่อโดยรวมและก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทุกฝ่าย ทั้งภาครัฐและเอกชนจะต้องหาทางควบคุมและป้องกันไม่ให้เกิดเหมือนดังวิกฤติเศรษฐกิจ และการเงิน พ.ศ. 2540 ที่ผ่านมาซึ่งมาตรการควบคุมต่าง ๆ อาจจะถูกกำหนดโดยการใช้นโยบายการควบคุมสินเชื่อในทางบัญชี เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามโอกาสที่จะเกิดวิกฤติเศรษฐกิจเช่นเดียวกับวิกฤติเศรษฐกิจ และการเงิน พ.ศ. 2540 ก็ยังอาจจะเกิดขึ้นได้ในรูปแบบต่าง ๆ ดังนั้น ทุกส่วนงานจึงจำเป็นต้องระวังและหาทางป้องกันแก้ไขไม่ให้เกิดขึ้น

3.4 ผลกระทบของวิกฤติเศรษฐกิจ และการเงิน พ.ศ. 2540

จากวิกฤติเศรษฐกิจ และการเงิน พ.ศ. 2540 ทำให้เกิดหนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้จำนวนมากมาย ส่งผลให้ปริมาณคดีฟ้องร้องเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยสถิติการรับฟ้องของศาลแพ่งในเขตกรุงเทพมหานครมีคดีที่ฟ้องเกี่ยวกับการกู้ยืมขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งในจำนวนนี้ประมาณร้อยละ 80 % เป็นคดีกู้ยืมเพื่อซื้อที่อยู่อาศัย โดยมีการจำนองเป็นประกันการชำระหนี้กู้ยืม⁹² จากวิกฤติเศรษฐกิจดังกล่าวส่งผลให้ปริมาณคดีที่ต้องฟ้องร้องและบังคับคดีมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จะเห็นได้จากปริมาณคดีที่กรมบังคับคดีมีสถิติคดียึดทรัพย์ และคดีที่ขายทอดตลาดตั้งแต่ พ.ศ. 2538 จนถึง พ.ศ. 2549 ดังนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁹² ธนคารอาคารสงเคราะห์, ศูนย์วิชาการ “อสังหาริมทรัพย์ในความครอบครองของสถาบันการเงิน”,วารสารธนาคาร
อาคารสงเคราะห์ 6, (กรกฎาคม-กันยายน 2543) : 6-8.

ตาราง 3 แสดงสถิติการยืมทรัพย์สินในคดีแพ่งของกรมบังคับคดี

สถิติการยืมทรัพย์สินในคดีแพ่งตั้งแต่ พ.ศ. 2538-2549

ปีงบประมาณ	ค้างมา		เกิดใหม่		รวม		เสร็จ		ค้างไป	
	เรื่อง	ทุนทรัพย์	เรื่อง	ทุนทรัพย์	เรื่อง	ทุนทรัพย์	เรื่อง	ทุนทรัพย์	เรื่อง	ทุนทรัพย์
2538	10,766	17,082,238,868.71	24,146	38,166,218,248.83	34,912	55,248,457,117.54	24,985	15,976,580,352.81	9,927	29,420,208,649.97
2539	9,927	29,420,208,649.97	19,065	40,666,189,317.23	28,992	70,086,397,967.20	26,533	63,436,593,596.97	2,459	6,649,804,370.23
2540	2,459	6,649,804,370.23	19,904	42,897,444,550.80	22,363	49,547,248,921.03	18,077	42,052,152,290.88	4,286	7,495,096,630.15
2541	4,286	74,495,096,630.15	29,378	49,336,104,494.53	33,664	123,831,201,124.68	20,340	42,433,368,299.81	13,324	14,397,832,824.87
2542	32,350	117,357,511,087.67	46,035	64,389,143,568.47	78,385	181,746,654,656.14	30,457	52,089,678,777.92	47,928	129,656,975,878.22
2543	51,964	545,519,724,440.40	57,046	87,172,484,852.77	109,010	632,692,209,293.17	45,621	80,994,538,823.85	63,389	551,697,670,469.32
2544	63,389	551,697,670,469.32	66,361	290,397,225,339.32	129,750	842,094,895,808.64	49,947	76,854,054,912.70	79,803	765,240,840,895.94
2545	79,803	765,240,840,895.94	62,481	136,332,123,101.27	142,284	901,572,963,997.21	71,903	258,869,620,191.86	70,381	642,703,343,805.35
2546	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2547	69,153	371,195,676,298.27	71,962	207,788,617,570	141,115	578,984,293,868	85,063	393,361,837,764	56,052	185,622,456,104
2548	56,052	185,622,455,104.00	55,394	111,610,142,676	111,446	297,232,597,780	62,753	184,605,656,031	48,693	112,626,942,749
2549	48,693	112,626,942,749.00	45,060	92,711,649,596	93,753	205,338,592,345	51,072	93,365,521,810	42,681	111,973,070,535

ที่มา กรมบังคับคดี

ตาราง 4 แสดงสถิติการขายทอดตลาดทรัพย์สินในคดีแพ่งของกรมบังคับคดี

สถิติการขายทอดตลาดทรัพย์สินในคดีแพ่งตั้งแต่ พ.ศ. 2538-2549

ปีงบประมาณ	ค้างมา		เกิดใหม่		รวม		เสร็จ		ค้างไป	
	เรื่อง	ทุนทรัพย์	เรื่อง	ทุนทรัพย์	เรื่อง	ทุนทรัพย์	เรื่อง	ทุนทรัพย์	เรื่อง	ทุนทรัพย์
2538	19,325	12,853,653,859.76	11,281	17,326,374,846.24	30,606	30,180,028,706.00	16,738	13,520,729,807.58	13,868	16,659,298,898.42
2539	13,868	16,659,298,898.42	16,122	46,810,704,786.38	29,990	63,470,003,684.80	7,073	7,627,054,022.14	22,917	55,842,949,662.66
2540	22,917	55,842,949,662.66	12,000	27,583,071,246.01	34,917	83,426,020,908.67	6,123	8,266,463,772.52	28,794	75,159,557,136.15
2541	28,794	75,159,557,136.15	22,719	70,207,861,722.33	51,513		11,484	32,130,867,053.00	40,029	113,236,551,805.48
2542	29,670	51,111,052,183.93	23,921	46,994,102,376.44	53,591	98,105,154,560.37	15,376	26,765,512,179.86	38,215	71,339,642,380.51
2543	49,200	100,240,909,019.76	34,589	66,241,102,303.84	83,789	166,482,011,323.60	17,617	36,669,246,258.17	66,172	139,812,765,065.43
2544	66,172	129,812,765,065.43	44,266	62,796,987,797.18	110,438	192,609,752,862.61	15,110	21,859,638,347.50	95,328	170,750,114,515.11
2545	70,463	111,920,766,539.37	51,211	1,204,890,997,119.89	121,674	1,316,811,763,659.26	21,057	29,168,627,018.58	100,617	1,287,643,136,640.68
2546	153,099	-	60,883	-	213,982	-	39,817	-	174,165	-
2547	199,307	-	70,968	-	270,275	-	85,376	-	184,899	-
2548	181,739	-	53,097	-	234,830	-	72,436	-	162,400	-
2549	162,834	-	47,313	-	210,147	-	71,465	-	138,682	-

ที่มา กรมบังคับคดี

ตาราง 5 แสดงสถิติมูลค่าการขายทอดตลาดทรัพย์สินในคดีแพ่งของกรมบังคับคดีโดยคิดตามราคาประเมินเจ้าพนักงานบังคับคดี

สถิติการขายทอดตลาดทรัพย์สินในคดีแพ่ง คิดตามราคาประเมินเจ้าพนักงานบังคับคดีตั้งแต่ พ.ศ. 2546-2549

ปี งบประมาณ	ค้างมา		เกิดใหม่		ถอนการยึด				งดการขาย			ขายได้		ค้างไป	
	เรื่อง	ราคาประเมินเจ้าพนักงานบังคับคดี	เรื่อง	ราคาประเมินเจ้าพนักงานบังคับคดี	เรื่อง	ราคาประเมินเจ้าพนักงานบังคับคดี	เรื่อง	ราคาประเมินเจ้าพนักงานบังคับคดี	เรื่อง	ราคาประเมินเจ้าพนักงานบังคับคดี	เรื่อง	ราคาประเมินเจ้าพนักงานบังคับคดี	ราคาที่ยังขายได้	เรื่อง	ราคาประเมินเจ้าพนักงานบังคับคดี
2546	153,099	203,787,624,939.00	60,883	92,045,971,232.00	9,991	14,239,960,042.00	169,870	193,231,011,982.00	29,826	39,587,622,477.00	33,946,628,613.00	174,165	240,396,559,984.00		
2547	199,307	263,833,355,697.00	70,968	107,325,822,207.00	19,929	37,439,891,366.00	174,970	271,772,019,395.00	65,447	84,730,172,078.00	68,420,338,263.00	184,899	248,989,114,460.00		
2548	181,739	238,895,337,178.00	53,097	79,577,059,830.00	19,086	33,906,458,347.00	132,897	254,841,922,553.00	53,350	76,231,942,310.00	59,918,153,376.00	162,400	208,333,996,351.00		
2549	162,834	222,348,599,404.00	47,313	72,941,953,850.00	20,951	33,946,122,925.00	109,357	217,971,507,281.00	50,514	71,797,200,947.00	59,460,188,645.00	138,682	189,547,229,382.00		

ที่มา
กรม
บังคับคดี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การยี่ดทรัพย์ใน พ.ศ. 2541 มีปริมาณคดีค้างอยู่ในระบบเดิม จำนวน 4,286 คดี ทุนทรัพย์ 74,495,096,630.15 บาท และมีคดีเกิดใหม่ จำนวน 29,378 คดี ทุนทรัพย์ 49,336,104,494.53 บาท โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถดำเนินการได้ จำนวน 20,340 คดี คิดเป็นทุนทรัพย์ 42,433,368,299.81 บาท พ.ศ. 2542 มีปริมาณคดีค้างอยู่ในระบบเดิม จำนวน 32,350 คดี ทุนทรัพย์ 117,357,511,087.67 บาท และมีคดีเกิดใหม่ จำนวน 46,035 คดี ทุนทรัพย์ 64,389,143,568.47 บาทโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถดำเนินการได้ จำนวน 30,457 คดี คิดเป็นทุนทรัพย์ 52,089,678,777.92 บาท พ.ศ. 2543 มีปริมาณคดีค้างอยู่ในระบบเดิม จำนวน 51,964 คดี ทุนทรัพย์ 545,519,724,440.40 บาท และมีคดีเกิดใหม่ จำนวน 57,046 คดี ทุนทรัพย์ 87,172,484,852.77 บาท โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถดำเนินการได้ จำนวน 45,621 คดี คิดเป็นทุนทรัพย์ 80,994,538,823.85 บาท พ.ศ. 2544 มีปริมาณคดีค้างอยู่ในระบบเดิม จำนวน 63,389 คดี ทุนทรัพย์ 551,697,670,469.32 บาท และมีคดีเกิดใหม่ จำนวน 66,361 คดี ทุนทรัพย์ 290,397,225,339.32 บาท โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถดำเนินการได้ จำนวน 49,947 คดี คิดเป็นทุนทรัพย์ 76,854,054,912.70 บาท พ.ศ. 2545 มีปริมาณคดีค้างอยู่ในระบบเดิม จำนวน 79,803 คดี ทุนทรัพย์ 765,240,840,895.94 บาท และมีคดีเกิดใหม่ จำนวน 62,481 คดี ทุนทรัพย์ 136,332,123,101.27 บาท โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถดำเนินการได้ จำนวน 71,903 คดี ทุนทรัพย์ 258,869,620,191.86 บาท พ.ศ. 2547 มีปริมาณคดีค้างอยู่ในระบบเดิม จำนวน 69,153 คดี ทุนทรัพย์ 371,195,676,298.27 บาทและมีคดีเกิดใหม่ จำนวน 71,962 คดี ทุนทรัพย์ 207,788,617,570 บาท โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถดำเนินการได้ จำนวน 85,063 คดี คิดเป็นทุนทรัพย์ 393,361,837,764 บาท พ.ศ. 2548 มีปริมาณคดีค้างอยู่ในระบบเดิม จำนวน 56,052 คดี ทุนทรัพย์ 185,622,455,104 บาท และมีคดีเกิดใหม่ จำนวน 55,394 คดี ทุนทรัพย์ 111,610,142,676 บาทโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถดำเนินการได้ จำนวน 62,753 คดี ทุนทรัพย์ 184,605,656,031 บาท พ.ศ. 2549 มีปริมาณคดีค้างอยู่ในระบบเดิม จำนวน 48,693 คดี ทุนทรัพย์ 112,626,942,749 บาท และมีคดีเกิดใหม่ จำนวน 45,060 คดี ทุนทรัพย์ 92,711,649,596 บาทโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถดำเนินการได้ จำนวน 51,072 คดี ทุนทรัพย์ 93,365,521,810 บาท

จากสถิติการยี่ดทรัพย์จะเห็นได้ว่าแต่เดิมนั้นคดีที่ค้างรอการบังคับคดีมีอยู่เพียงไม่มาแต่ภายหลังวิกฤติเศรษฐกิจ และการเงิน ตั้งแต่ พ.ศ. 2541 เป็นต้นมา ทำให้ปริมาณคดียี่ดทรัพย์ของเจ้าพนักงานบังคับคดีเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยมีคดีเกิดขึ้นใหม่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้มีปริมาณคดีค้างอยู่ในระบบบังคับคดีมากมาย ซึ่งในขณะที่แต่ละปีเจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถ

ดำเนินการบังคับคดีกับคดีค้างอยู่ได้เพียงเกินกว่าคดีที่เกิดขึ้นใหม่เพียงเล็กน้อย โดยอาจจะต้องใช้เวลาอีกประมาณ 5 ปีข้างหน้าถึงจะดำเนินการกับคดีที่ยังคงค้างอยู่หมดสิ้น

การขายทอดตลาดทรัพย์สินใน พ.ศ. 2541 มีปริมาณคดีค้างอยู่ในระบบเดิม จำนวน 28,794 คดีและมีคดีเกิดใหม่จำนวน 22,719 คดี โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถดำเนินการได้ จำนวน 11,484 คดี พ.ศ. 2542 มีปริมาณคดีค้างอยู่ในระบบเดิม จำนวน 29,670 คดีและมีคดีเกิดใหม่จำนวน 23,921 คดี โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถดำเนินการได้ จำนวน 15,376 คดี พ.ศ. 2543 มีปริมาณคดีค้างอยู่ในระบบเดิม จำนวน 49,200 คดีและมีคดีเกิดใหม่ จำนวน 34,589 คดี โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถดำเนินการได้ จำนวน 17,617 คดี พ.ศ. 2544 มีปริมาณคดีค้างอยู่ในระบบเดิม จำนวน 66,172 คดีและมีคดีเกิดใหม่ จำนวน 44,266 คดี โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถดำเนินการได้ จำนวน 15,110 คดี พ.ศ. 2545 มีปริมาณคดีค้างอยู่ในระบบเดิม จำนวน 70,463 คดีและมีคดีเกิดใหม่ จำนวน 51,211 คดี โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถดำเนินการได้จำนวน 21,057 คดี พ.ศ. 2546 มีปริมาณคดีค้างอยู่ในระบบเดิม จำนวน 153,099 คดี คิดเป็นราคาประเมินเจ้าพนักงานบังคับคดีเท่ากับ 203,787,624,939 บาท และมีคดีเกิดใหม่จำนวน 60,883 คดี คิดเป็นราคาประเมินเจ้าพนักงานบังคับคดีเท่ากับ 92,045,971,232 บาทโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถดำเนินการได้ จำนวน 39,817 คดี คิดเป็นราคาประเมินเจ้าพนักงานบังคับคดีเท่ากับ 53,827,582,519 บาท พ.ศ. 2547 มีปริมาณคดีค้างอยู่ในระบบเดิม จำนวน 199,307 คดี คิดเป็นราคาประเมินเจ้าพนักงานบังคับคดีเท่ากับ 263,833,355,697 บาท และมีคดีเกิดใหม่จำนวน 70,968 คดี คิดเป็นราคาประเมินเจ้าพนักงานบังคับคดีเท่ากับ 107,325,822,207 บาทโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถดำเนินการได้ จำนวน 85,376 คดี คิดเป็นราคาประเมินเจ้าพนักงานบังคับคดีเท่ากับ 122,170,063,444 บาท พ.ศ. 2548 มีปริมาณคดีค้างอยู่ในระบบเดิม จำนวน 181,739 คดี คิดเป็นราคาประเมินเจ้าพนักงานบังคับคดีเท่ากับ 238,895,337,178 บาท และมีคดีเกิดใหม่จำนวน 53,097 คดี คิดเป็นราคาประเมินเจ้าพนักงานบังคับคดีเท่ากับ 79,577,059,830 บาทโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถดำเนินการได้ จำนวน 72,436 คดี คิดเป็นราคาประเมินเจ้าพนักงานบังคับคดีเท่ากับ 110,138,400,657 บาท พ.ศ. 2549 มีปริมาณคดีค้างอยู่ในระบบเดิม จำนวน 162,834 คดี คิดเป็นราคาประเมินเจ้าพนักงานบังคับคดีเท่ากับ 222,348,599,404 บาทและมีคดีเกิดใหม่จำนวน 47,313 คดี คิดเป็นราคาประเมินเจ้าพนักงานบังคับคดีเท่ากับ 72,941,953,850 บาทโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถดำเนินการได้ จำนวน 71,465 คดี คิดเป็นราคาประเมินเจ้าพนักงานบังคับคดีเท่ากับ 105,743,323,872 บาท

จากสถิติการขายทอดตลาดทรัพย์สินจะเห็นได้ว่าตั้งแต่ พ.ศ. 2541 เป็นต้นมา ปริมาณคดีขายทอดตลาดทรัพย์สินของเจ้าพนักงานบังคับคดีเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยมีคดีฟ้องร้องเกิดขึ้นใหม่และศาลได้พิพากษาจนคดีถึงที่สุด และได้เข้ามาสู่กรมบังคับคดีเรื่อย ๆ ทำให้มีปริมาณคดีรวมค้างอยู่ในระบบบังคับคดีมากมาย ซึ่งในขณะที่แต่ละปีเจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถดำเนินการบังคับคดีกับคดีค้างอยู่ได้เพียงเกินกว่าคดีที่เกิดขึ้นใหม่เพียงเล็กน้อย โดยอาจจะต้องใช้เวลาอีกประมาณ 4-5 ปีข้างหน้าจึงจะดำเนินการกับคดีที่ยังคงค้างอยู่หมดสิ้น

ปัจจุบันหน่วยงานระดับกองของกรมบังคับคดีที่มีหน้าที่ดำเนินการบังคับคดีแบ่งตามคำพิพากษา ได้แก่ 1. กองยึดทรัพย์สิน 2. กองจำหน่ายทรัพย์สิน 3. กองอายัดทรัพย์สิน 4. สำนักงานบังคับคดีจังหวัดต่าง ๆ โดยบุคลากรในหน่วยงานดังกล่าวมีหน้าที่ในการดำเนินการบังคับคดีแบ่ง คือ เจ้าพนักงานบังคับคดีซึ่งประกอบด้วยข้าราชการและพนักงานราชการ ซึ่งมีอัตรากำลังอยู่รวมทั้งสิ้น 403 คน¹ ในขณะที่กรมบังคับคดีมีคดีที่ค้างอยู่ในระบบบังคับคดี พ.ศ. 2549 โดยมีคดียึดค้ำประมาณ 42,681 คดี มีคดีค้ำขายประมาณ 138,682 คดี รวมทั้งสิ้นประมาณ 181,363 คดี ขณะที่จำนวนเจ้าพนักงานบังคับคดีที่ปฏิบัติงานบังคับคดีมีเพียง 403 คน ซึ่งคำนวณโดยเฉลี่ยเจ้าพนักงานบังคับคดีต่อคดีที่ต้องรับผิดชอบจะตกคนละ 450 คดีต่อคน จะเห็นได้ว่าคดีที่ค้างจากเดิมมาจนถึงปัจจุบันมีจำนวนมากโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีต่อคนมีภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบหลายร้อยคดีจึงมีปัญหาความไม่สมดุลระหว่างปริมาณคดีกับเจ้าพนักงานบังคับคดี

จะเห็นได้ว่าผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจ และการเงิน ทำให้มีคดีค้างอยู่มากมาย และระบบการบังคับคดีของไทยปัจจุบันก็ยังคงมีปัญหาความไม่สมดุลระหว่างปริมาณคดีและจำนวนเจ้าพนักงานบังคับคดี กล่าวคือ จำนวนของเจ้าพนักงานที่จะปฏิบัติงานนำทรัพย์สินออกขายทอดตลาดนั้น มีน้อยขณะที่มีคดีที่รอการบังคับคดีอยู่มากมาย และกว่าจะขายทอดตลาดทรัพย์สินที่ยังคงค้างอยู่ในระบบบังคับคดีเพื่อนำเงินเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจเพื่อมาใช้หมุนเวียนได้จะต้องใช้เวลาประมาณ 5-6 ปีข้างหน้า สาเหตุเนื่องจากมีปริมาณคดีที่เกิดจากวิกฤติเศรษฐกิจ และเกิดจากการกักตุนตามปกติรวมกันมากมาย ประกอบกับจำนวนเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่เพียงพอในการดำเนินการเร่งระบายทรัพย์สินดังกล่าว และรัฐมีนโยบายลดจำนวนข้าราชการอีกทั้งปัญหาคดีที่มีเหตุให้ต้องบังคับคดีล่าช้าลงเนื่องจากติดปัญหาทางปฏิบัติ และปัญหาทางกฎหมาย

¹ อรรถ อรรถานนท์, ผลกระทบจากการถ่ายโอนภารกิจด้านการบังคับคดีแห่งสภาอเนกชน, (งานวิจัยการอบรมหลักสูตรผู้บริหารกระบวนกรยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส) รุ่นที่ 10, วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม, 2550) หน้า 34.

จากสถิติการขายทรัพย์สินตั้งแต่ พ.ศ. 2546-2549 เมื่อเทียบราคาประเมินเจ้าพนักงานบังคับคดี กับราคาซื้อขายทรัพย์สินได้ จะเห็นได้ว่าแตกต่างกันไม่มาก ดังนั้น อาจจะสามารถกล่าวได้ว่าเงินที่ยังคงค้างอยู่ในระบบการขายทอดตลาดทรัพย์สิน ปัจจุบัน พ.ศ. 2549 นั้นยังมีเงินคงค้างอยู่ประมาณ 189,547,229,382 บาท จะเห็นได้ว่าปริมาณมูลค่าของทรัพย์สินที่ไม่สามารถนำมาใช้หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจมีมูลค่าสูงมาก และส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยอย่างมากทำให้ศักยภาพในการใช้จ่ายเงินในประเทศลดลง ต่างประเทศขาดความเชื่อมั่นในประเทศไทยเนื่องจากมองว่าประเทศไทยมีความเสี่ยงสูง มีความไม่แน่นอนในศักยภาพทางการเงิน ซึ่งผลกระทบต่อเหล่านี้ ส่งผลให้เกิดการลงทุน การจ้างงาน การบริโภค และการออมลดลง เกิดปัญหาสังคม เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ

นอกจากนั้นยังได้มีการศึกษาวิจัยข้อมูลการดำเนินการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดีโดยได้มีการคำนวณหาค่าเฉลี่ยข้อมูลที่เกิดขึ้นโดยได้คำนวณจากจำนวนบังคับคดีแพ่งของศาลแพ่งที่แล้วเสร็จและเจ้าพนักงานบังคับคดีจะทำการปลดเผาใน พ.ศ. 2554 จำนวน 843 จำนวน พ.ศ. 2555 จำนวน 440 จำนวน และ พ.ศ. 2556 จำนวน 183 จำนวน รวมทั้งสิ้นจำนวน 1,466 จำนวน โดยมีรายละเอียด ดังนี้²

ตาราง 6 แสดงอัตราส่วนของคดีที่เข้ามาสู่กรมบังคับคดี

ข้อมูล	ร้อยละ
1. ประเภทหนี้ตามคำพิพากษา	
-บุคคลธรรมดา	4.8
-ธนาคาร	72.0
-นิติบุคคล อื่นๆ	23.2
2. ลักษณะของหนี้	
-หนี้ที่มีหลักประกัน	88.2
-หนี้ที่ไม่มีหลักประกัน	11.8

² วิศิษฎ์ วิศิษฎ์สรอรรถ และคณะ, การพัฒนาระบบเพื่อการบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้, โครงการตามแผนพัฒนากฎหมายประจำปี 2548 เสนอคณะกรรมการปรับปรุงกฎหมายเพื่อขยายโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของรัฐ และติดตามการบังคับใช้กฎหมาย, สิงหาคม 2549 หน้า 95-96.

3. จำนวนหนี้ตามคำพิพากษา (ไม่รวมดอกเบี้ย ไม่รวมหนี้ อุปกรณ์)	
-ต่ำกว่า 500,000 บาท	14.6
-500,000-1,000,000 บาท	20.4
-1,000,001-5,000,000 บาท	54.2
-5,000,000-10,000,000 บาท	6.7
-มากกว่า 10,000,000 บาท	4.1
4. ประเภทของทรัพย์สินที่ทำการยึด	
-อสังหาริมทรัพย์	รวม 93.0
1. ที่ดินว่างเปล่า	6.4
2. ที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้าง	66.9
3. อาคารชุด	21.7
-สังหาริมทรัพย์	รวม 6.7
1. ยานพาหนะ	0.3
2. เครื่องจักร	0.3
3. เครื่องใช้ในบ้านและสำนักงาน	6.4
4. อื่นๆ	0.9
-สังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์	รวม 0.3
5. เหตุขัดข้องในการบังคับคดี	
-เหตุขัดข้องก่อนประกาศขายทอดตลาด	30.6
-เหตุขัดข้องระหว่างประกาศขายทอดตลาด	52.9
-เหตุขัดข้องหลังจากขายทอดตลาดแล้ว	27.4
6. ระยะเวลาในการบังคับคดี	
-ต่ำกว่า 1 ปี	11.8
-ตั้งแต่ 1 ปี -1 ปี 6 เดือน	42.6
-มากกว่า 1 ปี 6 เดือน - 2 ปี	18.2
-มากกว่า 2 ปี -2 ปี 6 เดือน	16.2
-มากกว่า 2 ปี 6 เดือนขึ้นไป	11.2

จากข้อมูลดังกล่าวเห็นว่าคดีที่คั่งค้างและเข้าสู่กรมบังคับคดีส่วนใหญ่จะเป็นเจ้าหนี้สถาบันการเงินและเป็นหนี้ที่มีหลักประกันโดยมีมูลค่าตั้งแต่ 1,000,000 บาท-5,000,000 บาท ซึ่งหลักประกันส่วนใหญ่จะเป็นที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างแม้ว่าในปัจจุบันจะมีคดีที่คั่งค้างจากวิกฤติเศรษฐกิจ และการเงิน พ.ศ. 2540 อยู่แต่หากในอนาคตกรมบังคับคดีมีการกระจายงานบังคับคดี ทำให้คดีที่คั่งค้างจากวิกฤติเศรษฐกิจหมดไป ผู้วิจัยคาดว่าอัตราส่วนของประเภทเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ลักษณะของหนี้ จำนวนหนี้ตามคำพิพากษา จะไม่แตกต่างจากอัตราส่วนที่คำนวณมาในปัจจุบันนี้เพียงแต่ปริมาณงานบังคับคดีจะลดลงเท่านั้นเนื่องจากรูปแบบการประกอบธุรกรรมจะไม่เปลี่ยนแปลงโดยเจ้าหนี้ส่วนใหญ่ยังคงเป็นเจ้าหนี้สถาบันการเงินอยู่และหลักประกันส่วนใหญ่ที่เข้ามาสู่ระบบบังคับคดีจะเป็นที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างที่มีมูลค่าทรัพย์สินไม่สูงมาก คือ ตั้งแต่ 1,000,000 บาท-5,000,000 บาท

3.5 สภาพปัญหาการบังคับคดีในปัจจุบัน

จากการวิจัยเห็นว่า ปัจจุบันประเทศไทยยังมีปัญหาการบังคับคดีที่ล่าช้าและขายทรัพย์สินได้ราคาต่ำเนื่องจากทรัพย์สินของลูกหนี้ที่นำมาขายทอดตลาดนั้นเป็นทรัพย์สินที่ถูกบังคับคดีขายทอดตลาดตามคำสั่งศาล ซึ่งหากมีการบังคับคดีที่รวดเร็วเท่าใดและสามารถขายทรัพย์สินได้ราคาสูงเท่าใดย่อมเป็นประโยชน์แก่เจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้มีส่วนได้เสีย ทุกฝ่ายเท่านั้น แต่จะอย่างไรให้มีการขายทรัพย์สินได้รวดเร็วและได้ราคาสูงซึ่งจากการวิจัย ผู้วิจัยเห็นว่า ในการขายทรัพย์สินปัจจุบันอาจมีปัญหาทางปฏิบัติ และปัญหาทางกฎหมาย ในการบังคับคดีหลายอย่างที่เป็เหตุให้การบังคับคดีล่าช้า หรือทำให้ขายทรัพย์สินได้ในราคาต่ำซึ่งเป็นปัญหาที่ทุกฝ่ายจะต้องให้ความสำคัญ โดยปัญหาดังกล่าวมีดังนี้

3.5.1 ปัญหาในทางปฏิบัติ

3.5.1.1 ปัญหาเรื่องทรัพย์สินที่ประมุขนั้นยังคงมีลูกหนี้หรือบริวารใช้สอยอยู่

ในกรณีที่ทรัพย์สินที่ประมุขนั้นมีลูกหนี้ หรือบริวารยังคงใช้สอยอยู่อาจเป็นเหตุให้ทรัพย์สินนั้นไม่มีผู้สนใจประมูล มีผู้สนใจน้อยราย หรือเป็นเหตุให้ทรัพย์สินนั้นมีราคาทีประมุขได้ต่ำ เนื่องจากหากมีการประมูลทรัพย์สินไปแล้วมีลูกหนี้และบริวารยังคงใช้สอยทรัพย์สินนั้นอยู่จะเป็นภาระกับผู้ซื้อทรัพย์สินได้เนื่องจากกว่าจะได้เข้าใช้สอยทรัพย์สินจะต้องใช้เวลานานและในบางครั้งหากลูกหนี้และบริวารเดิมไม่ยอมออกผู้ซื้อทรัพย์สินจะต้องไปดำเนินการฟ้องร้องเป็นคดีความกันขึ้นมาอีก เป็นภาระและสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายทำให้ผู้เข้าประมูลไม่ยอมประมูลซื้อทรัพย์สิน ซึ่งหากเจ้าหนี้ เจ้าพนักงานบังคับ

คดีมีวาทีศิลปะในการเจรจาที่ตีอาจทำให้ปัญหาดังกล่าวลดน้อยลง และอาจทำให้ขายทรัพย์สินได้ราคาสูงขึ้น

3.5.1.2 ปัญหาผู้ซื้อทรัพย์สินไม่วางเงินส่วนที่เหลือ

หลังจากที่ประมวลขายทรัพย์สินได้แล้วแต่ภายหลังผู้ซื้อประมวลทรัพย์สินได้ไม่วางเงินส่วนที่เหลือทำให้การขายทรัพย์สินช้าลง การที่ผู้ซื้อทรัพย์สินไม่วางเงินอาจมีหลากหลายสาเหตุ เช่น ผู้ซื้อไม่มีศักยภาพทางการเงินเพียงพอที่จะชำระส่วนที่เหลือ ผู้ซื้อเกิดเปลี่ยนใจ ผู้ซื้อต้องการประวิงคดี เป็นต้น แม้ว่าในทางปฏิบัติเจ้าพนักงานบังคับคดีจะสามารถริบเงินมัดจำและนำทรัพย์สินกลับมาขายใหม่ได้ก็ตาม หรือในการนำทรัพย์สินกลับมาขายใหม่อาจจะมีการกำหนดมาตรการวางเงินประกันเข้าสู่ราคาทรัพย์สินที่สูงขึ้น หรืออาจจะมีการบังคับให้ผู้ประมวลต้องชำระในส่วนต่างหากนำทรัพย์สินกลับมาประมวลในครั้งที่ 2 และได้ราคาต่ำกว่าในครั้งแรกก็ตาม แต่การไม่วางเงินแล้วยังต้องนำทรัพย์สินกลับมาขายใหม่ทำให้คดีล่าช้า แม้ว่าเจ้าหนี้ ลูกหนี้ อาจจะไม่เสียหายเท่าใดนัก เนื่องจากมีการริบเงินมัดจำบางส่วนเข้าไปในคดีก็ตาม แต่การขายทรัพย์สินที่รวดเร็วให้คดีจบไปในการเดียวจะเป็นผลดีกว่า ดังนั้น เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีทราบผลการไม่วางเงินแล้วควรริบนำทรัพย์สินนั้นกลับมาขายใหม่ทันที

3.5.1.3 ปัญหาทรัพย์สินที่นำมาขายเป็นทรัพย์สินที่ไม่มีศักยภาพหรือทรัพย์สินที่นำมาขายนั้นมีศักยภาพที่ดีแต่ไม่มีผู้สนใจเข้าสู่ราคา

ปัญหาทรัพย์สินที่นำมาขายเป็นทรัพย์สินที่ไม่มีศักยภาพนี้เป็นปัญหาสำคัญทำให้การบังคับคดีล่าช้า เนื่องจากทรัพย์สินของลูกหนี้ที่นำมาขายทอดตลาดเป็นทรัพย์สินที่ไม่มีศักยภาพ เช่น เป็นทรัพย์สินที่ไม่มีมูลค่า มีมูลค่าน้อย เป็นที่ดินว่างเปล่า ที่ดินรกร้าง ที่ดินตาบอด อยู่ในป่า ก้นดาด ที่ดินห่างไกลความเจริญ เป็นต้น ทำให้ไม่มีคนสนใจประมวล มีผู้สนใจน้อยราย หรือเป็นเหตุให้ทรัพย์สินนั้นมีราคาที่ประมวลได้ต่ำ เนื่องจากบุคคลภายนอกอาจมองว่าหากซื้อไว้ก็จะไม่สามารถนำทรัพย์สินนั้นมาใช้ประโยชน์ได้ เป็นภาระในการดูแลและยากต่อการขายต่อในอนาคต ส่วนปัญหาทรัพย์สินที่นำมาขายมีศักยภาพแต่ไม่มีผู้สนใจเข้าสู่ราคานั้นเนื่องจากในบางครั้งทรัพย์สินที่นำมาขายมีศักยภาพดี เช่น อยู่ในทำเลดีแต่เนื่องจากหลากหลายสาเหตุ เช่น ภาวะเศรษฐกิจ การประชาสัมพันธ์ที่เข้าไม่ถึงตัวทรัพย์สิน ทำให้ทรัพย์สินดังกล่าวขายทอดตลาดไม่ได้ไม่มีผู้เข้าสู่ราคา ผู้วิจัยเห็นว่า ปัญหาเหล่านี้ก่อนการขายหากมีการโฆษณา และประชาสัมพันธ์ที่ดี เช่น สรรวจสภาพแวดล้อมของตัวทรัพย์สินหากสามารถติดต่อผู้ที่อาศัยข้างเคียงหรือติดต่อกับกลุ่มเป้าหมายที่จะนำทรัพย์สินนั้นไปใช้ประโยชน์ได้โดยตรงให้เข้าร่วมประมูลซื้อทรัพย์สินไปทำให้ขาย

ทรัพย์ได้และเกิดประโยชน์มากกว่าทำให้สามารถขายทรัพย์นั้นได้ หรืออาจทำให้ทรัพย์นั้นขายได้ราคาสูงขึ้น เป็นการลดคดีที่ค้างอยู่ในระบบบังคับคดีด้วยและเป็นประโยชน์แก่ทุกฝ่าย ดังนั้นเจ้าหนี้ เจ้าพนักงานบังคับคดีหากมีความรู้เกี่ยวกับตัวทรัพย์ที่ขายจะเป็นประโยชน์ ทำให้ขายทรัพย์ได้ราคาสูงขึ้น แต่อย่างไรก็ตามต้องคำนึงถึงหลักสุจริตด้วย และปัจจุบันสถาบันการเงินหลายแห่งจะพยายามที่จะมีส่วนในการเร่งระบายทรัพย์สินที่ค้างอยู่ในระบบบังคับคดีโดยมีการให้สิทธิพิเศษทางการเงินต่อผู้ที่ซื้อทรัพย์จากการขายทอดตลาดที่กรมบังคับคดี เช่น ลดอัตราดอกเบี้ยสินเชื่อให้ ยกเว้นค่าธรรมเนียมในการจัดทำสินเชื่อ เป็นต้น แต่ปัญหาไม่มีผู้สนใจซื้อทรัพย์ก็ยังคงมีอยู่ซึ่งหากทั้งทางภาครัฐและภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการให้ความช่วยเหลือทางการเงินมากขึ้นก็จะเป็นประโยชน์อย่างมาก

3.5.1.4 ปัญหาการฉ้อฉลระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องในการเข้าสู่ราคา

นอกจากนั้นยังมีปัญหาที่เกิดจากการฉ้อฉลระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องในการเข้าสู่ราคาเป็นเหตุทำให้ศาลต้องเพิกถอนการขายทรัพย์ทำให้การบังคับคดีล่าช้าลง หรือปัญหากลุ่มบุคคลที่เข้ามาแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากการประมูลขายทรัพย์ เช่น ร่วมกันกดราคา ยุยง หรือเรียกร้องผลประโยชน์ ทำให้ทรัพย์นั้นขายได้ราคาต่ำ หรือทำให้บุคคลผู้สนใจประมูลซื้อทรัพย์โดยสุจริตเกิดความเบื่อหน่ายไม่อยากเข้ามาประมูล เป็นเหตุให้ขายทรัพย์ไม่ได้ทำให้การบังคับคดีล่าช้า ผู้วิจัยเห็นว่า ปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาที่สำคัญและเป็นเหตุให้การบังคับคดีล่าช้า และทำให้การขายไม่มีผู้สนใจเข้าสู่ราคา หรือทำให้ขายทรัพย์ได้ราคาต่ำ ทำให้เจ้าหนี้ ลูกหนี้ และบุคคลผู้มีส่วนได้เสียเดือดร้อน และเสียประโยชน์ ดังนั้น ในการแก้ปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่า เจ้าพนักงานบังคับคดีซึ่งเป็นผู้ที่มีหน้าที่ควบคุมดูแลการขายทอดตลาดควรเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหา โดยในการขายควรจะให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีการตรวจสอบประวัติผู้ที่เข้ามาประมูล และผู้ที่สนใจเข้ามาฟังการประมูล โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีควรกำหนดให้บุคคลดังกล่าวมีการลงทะเบียนกับเจ้าพนักงานบังคับคดีทุกครั้ง และหากมีการร้องเรียนกับเจ้าพนักงานบังคับคดีว่ามีการข่มขู่ หรือมีพฤติกรรมที่บ่งชี้ให้เห็นว่าจะทำการกดราคา ยุยงส่งเสริมที่เกินกว่าปกติ เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจประสานงานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจเรียกตัวผู้ข่มขู่มาสอบสวนและหากได้ความดังว่าจริงก็ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีบันทึกประวัติไว้ และจะไม่อนุญาตให้ผู้กระทำผิดนั้นเข้าร่วมประมูลซื้อทรัพย์ หรือเข้าฟังประมูลอีกต่อไป

3.5.1.5 ปัญหาจากกระบวนการต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นในระหว่างการบังคับคดี

นอกจากนี้ปัญหาการบังคับคดีที่ล่าช้าที่เกิดจากกระบวนการต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นในระหว่างการบังคับคดี เช่น การงดการบังคับคดี การถอนการบังคับคดี หรือการเพิกถอนการบังคับคดี เหล่านี้ซึ่งสาเหตุไม่ว่าจะเกิดจากขั้นตอนของกฎหมายตามปกติ หรือล่าช้าที่เกิดจากความผิดพลาดในการปฏิบัติงานเหล่านี้ทำให้การบังคับคดีล่าช้าลง เจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่ายได้รับความเสียหาย ปัญหาเหล่านี้ทำให้การบังคับคดีมีความล่าช้า ซึ่งหากสามารถแก้ไขปัญหาเหล่านี้โดยมีการกำหนดมาตรการการปฏิบัติงาน และการป้องกันที่ดีจะทำให้กระบวนการบังคับคดีมีการบังคับคดีที่รวดเร็วขึ้น

3.5.1.6 ปัญหาจากวิกฤติเศรษฐกิจ และการเงิน พ.ศ. 2540

ปัจจุบันยังมีคดีที่เกิดจากวิกฤติเศรษฐกิจ และการเงิน พ.ศ. 2540 ค้างอยู่ที่กรมบังคับคดีมากมายอีกทั้งยังมีคดีที่เกิดใหม่ที่เกิดจากหนี้ปกติเข้ามาเรื่อย ๆ ทำให้มีทรัพย์สินของลูกหนี้จำนวนมากค้างรอการบังคับคดีอยู่ที่กรมบังคับคดี แต่จำนวนผู้ปฏิบัติงานที่นำทรัพย์สินของลูกหนี้มาขายทอดตลาดก็ยังไม่เพียงพอ เนื่องจากข้อจำกัดทางนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการลดจำนวนข้าราชการลง จะเห็นได้ว่าปัญหาจำนวนเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่สอดคล้องกับจำนวนปริมาณคดีที่มีอยู่ก็เป็นสาเหตุหนึ่งทำให้การบังคับคดีล่าช้า ซึ่งหากจำนวนเจ้าพนักงานบังคับคดีมีจำนวนเพียงพอที่จะนำทรัพย์สินมาขายทอดตลาดจะทำให้ไม่มีคดีที่ค้างรอบังคับคดี ทรัพย์สินของลูกหนี้ก็จะไม่เสื่อมค่าเสื่อมราคาในขณะที่รอการขายทอดตลาด เป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น จึงเห็นควรที่จะต้องเร่งหาทางแก้ไขปัญหาจำนวนเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่สอดคล้องกับคดีที่รอการบังคับคดีในส่วนนี้โดยอาจจะเพิ่มจำนวนผู้ที่ทำหน้าที่บังคับคดี แต่การเพิ่มจำนวนเจ้าหน้าที่ดังกล่าวจะต้องไม่เป็นการเพิ่มภาระให้กับทางภาครัฐ ซึ่งปัจจุบันอยู่ระหว่างประกาศใช้กฎกระทรวงว่าด้วยคุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข ของบุคคลที่จะได้รับมอบหมายจากเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ปฏิบัติราชการแทน พ.ศ.ซึ่งกฎกระทรวงดังกล่าวเจ้าพนักงานบังคับคดีของรัฐจะสามารถมอบหมายงานขายทอดตลาดทรัพย์สินที่มีมูลค่าไม่เกิน 5 ล้านบาทได้ ผู้วิจัยเห็นว่า อาจจะแก้ปัญหาได้ในระดับหนึ่งทำให้การบังคับคดีรวดเร็วขึ้นกว่าเดิมเนื่องจากมีการกระจายงานให้บุคคลภายนอกดำเนินการแทนได้ แต่การมอบหมายเพียงบางส่วนทำให้งานบังคับคดีไม่มีความต่อเนื่องอาจมีปัญหาประสานงานทางเอกสาร และปัญหาทางคดีได้ อีกทั้งยังมีปัญหาในการจูงใจให้มาลงทุนประกอบวิชาชีพนี้อีก เนื่องจากงานที่ผู้รับมอบหมายได้รับนั้นเพียงแค่บางส่วนทุนทรัพย์น้อยทำให้ไม่เกิดแรงจูงใจในการเข้ามาลงทุนใน

การประกอบวิชาชีพ การแข่งขันจะไม่เกิด และในอนาคตหากปัญหาการบังคับคดีที่ค้างค้างหมดไป ปัญหาการขายทรัพย์สินได้ราคาต่ำก็ยังคงอยู่ ดังนั้น จึงต้องหาหนทางทำให้การบังคับคดีมีความต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ จูงใจให้มีผู้สนใจเข้ามาลงทุนประกอบวิชาชีพมาก ๆ จะทำให้เกิดการแข่งขันและเกิดการพัฒนาศักยภาพทำให้ขายทรัพย์สินได้ราคาสูงขึ้นด้วย

3.5.1.7 ปัญหาจากขั้นตอนปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานบังคับคดี

เนื่องจากระบบราชการเป็นระบบที่ยุ่งยากมีความซับซ้อนโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องทำหน้าที่ภายใต้การบังคับบัญชาในสายงาน ทั้งยังต้องเสนองานผ่านผู้บังคับบัญชาก่อนทุกครั้งทำให้เสียค่าใช้จ่ายเสียเวลาและบุคลากร อีกทั้งในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานบังคับคดีอาจจะมีปัญหาล่าช้าเนื่องจากเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่กล้าตัดสินใจเนื่องจากกลัวจะถูกร้องเรียน แม้ว่าในบางครั้งเรื่องที่เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องตัดสินใจนั้นจะถูกต้องก็ตามสาเหตุเหล่านี้ทำให้การตัดสินใจในแต่ละครั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องใช้เวลาาน อีกทั้งปัญหาด้านกฎระเบียบคำสั่ง มีรายละเอียดกำหนดวิธีการในการปฏิบัติอยู่มากทำให้การปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานบังคับคดีมุ่งเน้นการปฏิบัติให้ครบถ้วนตามวิธีการที่กฎ ระเบียบคำสั่งได้กำหนดไว้โดยมิได้คำนึงถึงเป้าหมายและความสำเร็จของงานบังคับคดี³ ซึ่งในปัจจุบันรัฐบาลได้มีนโยบายพยายามที่จะลดขั้นตอนการดำเนินงานบางอย่างลงให้มีความคุ้มค่าในการดำเนินงาน ลดช่วงชั้นบังคับบัญชาลง หากการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานดังกล่าวมีการลดขั้นตอนบางอย่างลง และมีการผ่อนคลายกฎระเบียบบางอย่างที่ไม่จำเป็น จะเป็นผลดีต่อระบบการบังคับคดี

3.5.1.8 ปัญหาการกำหนดราคาเริ่มต้นของเจ้าพนักงานบังคับคดี

ภายหลังจากที่ทรัพย์สินของลูกหนี้ได้ถูกยึดแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีจะประเมินราคาทรัพย์สินของลูกหนี้โดยการประเมินราคาทรัพย์สินของลูกหนี้ ณ วันยึดทรัพย์สิน ซึ่งกว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีจะรายงานขออนุญาตศาลในการขายทรัพย์สิน และประกาศขายทอดตลาดนั้นใช้เวลาานานมาก บางครั้งเป็นปีทำให้ลูกหนี้ต้องรับภาระดอกเบี้ยที่เพิ่มขึ้นในระหว่างรอการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดีและเมื่อมีการนำทรัพย์สินออกขายทอดตลาดมูลค่าของทรัพย์สินที่นำมาขายทอดตลาดจึงลดลงต่ำกว่าราคาตลาดที่แท้จริงปัจจุบันขณะนั้นมาก แม้ว่าเจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้มีส่วนได้เสียอาจขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีปรับลดราคาประเมินทรัพย์สินให้มีมูลค่าตรงกับมูลค่า

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 140.

ค่าที่แท้จริงปัจจุบันก็ตาม แต่หลักเกณฑ์ในการประมูลนั้นเจ้าพนักงานบังคับคดีจะกำหนดอัตราเริ่มต้นโดยในการขายครั้งที่ 1 จะเริ่มต้นประมูลในอัตราที่ 80 % ของราคาประเมินเจ้าพนักงานบังคับคดี และครั้งที่ 2 จะเริ่มต้นที่ 50 % ซึ่งราคาประเมินทรัพย์สิน 100 % ของเจ้าพนักงานบังคับคดีก็มีราคาต่ำมากอยู่แล้ว ในวันประมูลขายยังมีการลดราคาประมูลเริ่มต้นลงอีก ถึง 50 % ผู้วิจัยเห็นว่า การกำหนดราคาเริ่มต้นของเจ้าพนักงานบังคับคดีน้อยเกินไปไม่เป็นธรรมต่อเจ้าหนี้ลูกหนี้ ผู้มีส่วนได้เสีย หากทรัพย์สินขายได้โดยที่ขณะนั้นมีผู้สนใจเข้าสู่ราคาน้อยราย หรือมีแค่อายเดียว ก็จะทำให้ขายทรัพย์สินได้ในราคาที่ต่ำกว่าความเป็นจริงมากเกิดความไม่เป็นธรรมแก่ลูกหนี้ หากทรัพย์สินที่ขายได้ตัดทอนกับหนี้ไม่ครบเจ้าหนี้ก็ยังสามารถใช้สิทธิยึดทรัพย์สินของลูกหนี้นำออกขายทอดตลาดได้อีก และกระบวนการบังคับคดีที่ยาวนานกว่าจะมีการขายทอดตลาดทำให้ทรัพย์สินของลูกหนี้เสื่อมค่า เสื่อมราคาลง หรือหากลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินใดแล้วเจ้าหนี้ก็จะได้รับชำระหนี้ในจำนวนที่น้อย ทั้ง ๆ ที่ทรัพย์สินนั้นน่าจะขายในตลาดทั่วไปได้ราคาสูงกว่านี้ และจากสถิติการขายทอดตลาดทรัพย์สินในคดีแพ่งของกรมบังคับคดีโดยรวม จะเห็นว่าราคาของทรัพย์สินขายได้จะน้อยกว่าราคาประเมินเจ้าพนักงานบังคับคดี ผู้วิจัยเห็นว่า น่าจะมีการออกกฎหมายให้ชัดเจนกำหนดอัตราเริ่มต้น โดยเปลี่ยนเป็น 85 % ของราคาประเมินเจ้าพนักงานบังคับคดี และครั้งที่ 2 เป็นต้นไปเริ่มที่ 65 % ของราคาประเมินเจ้าพนักงานบังคับคดี จะช่วยลดปัญหานี้ได้ เพราะจะทำให้ขายทรัพย์สินได้ในราคาสูงขึ้นและอาจจะทำให้มีราคาใกล้เคียงกับมูลค่าตลาดจริง ขณะนั้น การที่ทรัพย์สินของลูกหนี้สามารถขายได้ในราคาที่สูงขึ้นสามารถนำมาตัดทอนกับหนี้ได้มากขึ้น โดยไม่ต้องรับภาระค่าใช้จ่ายโดยไม่จำเป็น และเจ้าหนี้ก็จะได้รับชำระหนี้มากขึ้น

3.5.1.9 ปัญหาในการนำทรัพย์สินกลับมาขายใหม่ในครั้งที่ 2

ในการขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้เจ้าหนี้หรือผู้มีส่วนได้เสียสามารถใช้สิทธิในการค้ำราคารวมกันได้เพียงครั้งเดียวเท่านั้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 309 ทวิ โดยเมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้เคาะไม้ขายทรัพย์สินไปแล้วหากไม่มีการเพิกถอนการบังคับคดีในภายหลังก็จะมีกรณีที่สามารถนำทรัพย์สินนั้นกลับมาขายใหม่ได้เลย แม้ว่าในภายหลังจากการขายทอดตลาดไปแล้วมีผู้เสนอราคาสูงกว่าผู้ที่ประมูลไปแล้วก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่า ควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งให้มีการขายใหม่เป็นครั้งที่ 2 ได้ เนื่องจากการขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้หากมีการขายทอดตลาดได้รวดเร็วเท่าใดและได้ราคาสูงเท่าใดย่อมเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่ายเท่านั้น ในกรณีที่มีการขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้ไปแล้วหากในภายหลังมีผู้เสนอราคาที่สูงกว่าผู้ที่ประมูลไปในครั้งแรกจำนวนเกินกว่าร้อยละ 25 % ของราคาทรัพย์สินที่ประมูลได้ในครั้งแรกภายในกำหนดระยะเวลา 10 วัน นับแต่

วันที่ประมูลทรัพย์ได้ให้ผู้ที่ให้ราคาสูงสุดในครั้งหลังสุดเป็นผู้ได้ทรัพย์นั้นไปโดยผู้ให้ราคาหลังสุด จะต้องชำระเงินทั้งหมดทันที การกำหนดหลังเกณฑ์ดังกล่าวทำให้ทรัพย์สินลูกหนี้สามารถขายได้ในราคาสูงขึ้นและใช้เวลาไม่นาน อีกทั้งยังได้ชำระเงินในทันทีโดยไม่ต้องรอว่าผู้ซื้อได้ขอขยายการวางเงินหรือไม่

3.5.2 ปัญหาทางกฎหมาย

3.5.2.1 ปัญหาเจ้าพนักงานไม่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับทรัพย์

เนื่องจากปัจจุบันผู้ที่ทำการขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้คือเจ้าพนักงานบังคับคดี ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบ คำสั่ง ข้อบังคับ ของกรมบังคับคดี ซึ่งมีรายละเอียดและขั้นตอนในการปฏิบัติงานอยู่มากทำให้เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องปฏิบัติตามกฎที่วางไว้อย่างเคร่งครัดเนื่องจากกลัวที่จะถูกร้องเรียน เป็นเหตุให้การขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้เจ้าพนักงานบังคับคดีจะไม่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวทรัพย์อย่างละเอียด เช่น สภาพของทรัพย์ ทำเล แนวโน้มการพัฒนา ฯลฯ โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีจะให้เพียงแต่ข้อมูลเบื้องต้น และข้อมูลเกี่ยวกับทางกฎหมายเท่านั้น เป็นเหตุทำให้ผู้สนใจเข้าประมูลจะต้องไปติดต่อเจ้าหน้าที่ หรือต้องไปหาข้อมูลเองทำให้ผู้สนใจเข้าประมูลเกิดความไม่แน่ใจในการซื้อทรัพย์จากการขายทอดตลาด ผู้วิจัยเห็นว่า หากมีการแก้ไขกฎหมายให้ชัดเจนโดยกำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีหน้าที่ต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับทรัพย์ที่จะทำการขายด้วยจะทำให้มีผู้สนใจเข้าประมูลมากขึ้น และขายทรัพย์ได้ราคาสูงขึ้น

3.5.2.2 การออกหมายบังคับคดี

การบังคับคดีกับคดีที่มีมูลหนี้ไม่สูงมากเมื่อศาลมีคำพิพากษาและลูกหนี้มาฟังคำพิพากษาโดยมีการลงลายมือชื่อไว้แล้ว ผู้วิจัยเห็นว่า ควรจะนำคำพิพากษาไปบังคับคดีได้เลย โดยเจ้าหน้าที่ไม่ต้องเสียเวลาในการขอศาลออกคำบังคับและหมายบังคับคดี โดยควรจะแก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 272 และมาตรา 278 โดยแก้ไขให้เจ้าหน้าที่สามารถนำคำพิพากษาไปบังคับคดีได้เลย ซึ่งในปัจจุบันนี้ส่วนใหญ่จะเป็นหนี้ที่มีหลักประกันเกือบทั้งสิ้น⁴ และส่วนใหญ่จะมีจำนวนหนี้ตามคำพิพากษาไม่รวมดอกเบี้ยและหนี้อุปกรณ จำนวนหนี้ต่ำกว่า 500,000 บาท ประมาณ 14.6% จำนวนหนี้ตั้งแต่ 500,000 บาท-1,000,000 บาท ประมาณ

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 136.

20.4% จำนวนหนี้ตั้งแต่ 1,000,001 บาท-5,000,000 บาท ประมาณ 54.2% จำนวนหนี้ตั้งแต่ 5,000,001 บาท-10,000,000 บาท ประมาณ 6.7 % และจำนวนหนี้มากกว่า 10,000,000 บาท ประมาณ 4.1 %⁵ ซึ่งหนี้ทั้งหมดจะมีทั้งหนี้ที่มีหลักประกันและหนี้ที่ไม่มีหลักประกัน ซึ่งจะใช้เวลาในการบังคับคดีที่ไม่แตกต่างกัน โดยจะใช้เวลาในการบังคับคดีประมาณ 1 ปี ถึง 1 ปี 6 เดือน โดยสาเหตุที่ทำให้ระยะเวลาในการบังคับคดีไม่แตกต่างกันเนื่องจากรูปแบบการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งมีโครงสร้างในการบังคับคดีนี้ที่คล้ายกัน⁶ โดยภายหลังจากที่มีคำพิพากษาแล้วเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะเริ่มต้นกระบวนการบังคับคดีด้วยการขอออกคำบังคับออกหมายบังคับคดี และแจ้งเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ดำเนินการยึดทรัพย์ และรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน และในอนาคตออกขายทอดตลาด ผู้วิจัยเห็นว่า การบังคับคดีส่วนใหญ่มีจำนวนหนี้อยู่ระหว่าง 1,000,001 บาท-5,000,000 บาท เป็นอันดับ 1 และอยู่ระหว่าง 500,000 บาท-1,000,000 บาท เป็นอันดับ 2 และอยู่ระหว่าง ต่ำกว่า 500,000 บาท เป็นอันดับ 3 การบังคับคดีกับทรัพย์สินของลูกหนี้ไม่ว่าจะเป็นทรัพย์สินที่มีหลักประกันหรือไม่มีหลักประกัน หากเป็นการบังคับคดีที่มีมูลหนี้ไม่มาก คือ มีหนี้ต่ำกว่า 1,000,000 บาท ลงไป ทั้งนี้หนี้ที่มีหลักประกันและไม่มีหลักประกันการบังคับคดีภายหลังจากที่ศาลมีคำพิพากษาและลูกหนี้มาฟังคำพิพากษาโดยมีการลงลายมือชื่อไว้แล้วควรจะนำคำพิพากษานั้นไปบังคับคดีกับทรัพย์สินของลูกหนี้ได้เลยไม่ต้องออกคำบังคับและหมายบังคับคดี และให้ถือคำพิพากษานั้นเสมือนว่าเป็นคำบังคับและหมายบังคับคดีและเจ้าหนี้สามารถนำคำพิพากษาไปตั้งเรื่องยึดทรัพย์กับเจ้าพนักงานบังคับคดีได้เลย ผู้วิจัยเห็นว่า การแก้ไขดังกล่าวจะทำให้ขั้นตอนการบังคับคดีมีความรวดเร็วขึ้น อีกทั้งยังเป็นการแบ่งเบาภาระหน้าที่ของศาลด้วย ซึ่งหลักการดังกล่าวในต่างประเทศ เช่น ประเทศฝรั่งเศสได้มีการเปิดโอกาสให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีสิทธิฟ้องคดีได้ และการบังคับคดีกับหนี้ที่มีหนี้ตั้งแต่ 1,000,000 บาทขึ้นไป เนื่องจากเป็นหนี้ที่มีทุนทรัพย์สูงการบังคับคดีควรจะให้ดำเนินการไปตามขั้นตอนบังคับคดีตามเดิมเพื่อความเป็นธรรมและให้ลูกหนี้ได้มีเวลาในการเจรจาและหาเงินมาชำระหนี้ได้

⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 95.

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 136.

3.5.2.3 การกำหนดอายุหมายบังคับคดี

ภายหลังจากที่ศาลได้มีคำพิพากษาแล้วกระบวนการต่อมา คือ จะต้องมีการขอให้ศาลออกคำบังคับ และหมายบังคับคดีเพื่อให้ลูกหนี้ทราบและมีเวลาปฏิบัติตามคำพิพากษาซึ่งขั้นตอนดังกล่าวตั้งแต่การออกคำบังคับและหมายบังคับคดีบางครั้งอาจจะใช้เวลาเป็นเดือน และเมื่อศาลมีหมายบังคับคดีแล้วเจ้าหนี้ก็อาจเพิกเฉยไม่ดำเนินการบังคับคดีให้แล้วเสร็จไป ผู้วิจัยเห็นว่า ระบบการออกหมายบังคับคดีควรจะมีการแก้ไขกฎหมายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 276 โดยเพิ่มกำหนดอายุของหมายบังคับคดีเข้าไปด้วยโดยในการออกหมายบังคับคดีของศาลแต่ละครั้งจะต้องกำหนดอายุของหมายบังคับคดีไว้ให้หมายบังคับคดีนั้นมีอายุเพียง 1 ปี หากหมายนั้นไม่มีการตั้งเรื่องบังคับคดีภายใน 1 ปี หมายนั้นก็จะต้องสิ้นอายุเจ้าหนี้ไม่สามารถนำหมายนั้นไปตั้งเรื่องบังคับคดีได้โดยจะต้องขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีใหม่ซึ่งเจ้าหนี้จะต้องใช้เวลาในการออกหมายบังคับคดีใหม่อีกครั้ง การแก้ไขโดยการเพิ่มอายุของหมายบังคับคดีนั้นจะทำให้การบังคับคดีรวดเร็วขึ้นเนื่องจากเจ้าหนี้จะต้องบังคับคดีภายในกำหนดระยะเวลา มิฉะนั้นแล้วเจ้าหนี้จะต้องเสียเวลาในการขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีกับทรัพย์สินของลูกหนี้อีกครั้งซึ่งกว่าศาลจะออกหมายใหม่ลูกหนี้อาจจะย้ายถ่ายทรัพย์สินไปที่อื่นแล้วก็ได้

3.5.2.4 ในคดีที่มีทุนทรัพย์ไม่สูงมากควรให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจฟ้องคดีแทนได้

เพื่อให้การบังคับคดีเป็นไปอย่างต่อเนื่องและรวดเร็วผู้วิจัยเห็นว่าในคดีที่มีมูลหนี้ไม่สูงมากควรให้อำนาจเจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจทวงหนี้และฟ้องร้องบังคับคดีเองได้เลย ทั้งนี้ที่มีหลักประกัน และหนี้ที่ไม่มีหลักประกัน โดยหากมีมูลหนี้ไม่เกินกว่า 1,000,000 บาท ซึ่งจากสถิติจะเป็นจำนวนหนี้ที่มีมากที่สุดเป็นอันดับ 2 โดยทั้งนี้ที่มีหลักประกันและไม่มีหลักประกัน เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถทวงหนี้และฟ้องร้องลูกหนี้ได้ ผู้วิจัยเห็นว่า ควรมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจดังกล่าวจะทำให้การบังคับคดีมีความรวดเร็วขึ้น

3.6 ผลกระทบของหนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้

หนี้เสียหรือหนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ในทางธุรกิจจะมีการให้คำจำกัดความเรียกหนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้ว่า non-performing loan หรือ NPLs ไม่ว่าจะมีความหมายในทางทั่วไปหรือความหมายในทางธุรกิจก็ตาม หนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้ คือ การที่มีหนี้เกิดขึ้นและต่อมาลูกหนี้ไม่มีศักยภาพในการชำระหนี้คืนให้แก่เจ้าหนี้ได้จึงก่อให้เกิดเป็นหนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้ขึ้น ซึ่งหนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้มิได้ส่งผลกระทบและสร้างความเสียหายให้แก่เจ้าหนี้เพียงฝ่ายเดียวแต่ส่งผลกระทบต่อเจ้าหนี้ ลูกหนี้ ผู้เกี่ยวข้อง และบุคคลภายนอกด้วยโดยผลกระทบดังกล่าวมีดังนี้

3.6.1 ผลกระทบต่อเจ้าหนี้

ผลกระทบของหนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้ต่อเจ้าหนี้นั้นอาจมองได้หลายมุมมองซึ่งมุมมองของบุคคลทั่วไปหนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้ส่งผลกระทบให้แก่เจ้าหนี้โดยเจ้าหนี้ไม่อาจนำทรัพย์สินนั้นกลับไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ ก่อให้เกิดความเสียหายต่อเจ้าหนี้โดยตรง แต่หากมองในมุมมองธุรกิจการที่กิจการใดมีหนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้มาก อาจหมายถึงกิจการเหล่านั้นมีข้อผิดพลาดในการบริหารหนี้ของตนเองเป็นสิ่งที่ประสงค์ต่อกิจการ เป็นสิ่งที่กิจการพยายามจะหลีกเลี่ยงหรือลดให้น้อยลงที่สุด การที่มีหนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้ส่งผลกระทบต่อภารกิจของกิจการโดยตรงเนื่องจาก การที่เจ้าหนี้ไม่ได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้ ทำให้เจ้าหนี้ขาดสภาพคล่องทางการเงิน อาจมีผลกระทบต่อภารกิจ เช่น มีผลต่อทุนที่ใช้ในการดำเนินกิจการ โดยอาจมีผลต่อการชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ของตน มีผลต่อการจ่ายค่าจ้างเงินเดือนพนักงาน เป็นต้น อีกทั้งยังทำให้กิจการขาดความน่าเชื่อถือ ก่อให้เกิดความเสียหายโดยรวมต่อกิจการ

เมื่อลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้และการเจรจาให้ชำระหนี้ไม่เป็นผลสำเร็จ หนทางที่เจ้าหนี้จะบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ คือ การใช้สิทธิฟ้องร้องบังคับคดีทางศาล แต่การฟ้องร้องบังคับคดีนั้นจะทำให้เกิดค่าใช้จ่าย และใช้ระยะเวลาอันยาวนานกว่าจะดำเนินคดีเสร็จสิ้น ทำให้เกิดต้นทุนที่เสียโอกาสแก่เจ้าหนี้ โดยเจ้าหนี้ไม่อาจได้รับชำระหนี้คืนเพื่อนำเงินไปใช้หมุนเวียนลงทุนทำประโยชน์ต่อ หรือใช้ประโยชน์จากหลักประกันได้ มูลค่าของหลักประกันบางประเภทเมื่อเก็บไว้นานย่อมเสื่อมถอยด้อยราคา เจ้าหนี้คงได้แต่ผลประโยชน์ในรูปแบบดอกเบี้ยที่เพิ่มขึ้นในทางบัญชีแต่ไม่ได้รับชำระหนี้เป็นตัวเงิน ซึ่งเมื่อมีการดำเนินคดีเพื่อบังคับชำระหนี้กับลูกหนี้แล้วในบางครั้งอาจจะเรียกทรัพย์สินกับลูกหนี้ไม่ได้เลย เนื่องจากลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินอื่นใด หรือลูกหนี้ล้มละลาย หลบหนี หรือกรณีที่ลูกหนี้มีหลักประกันมาวางประกันหนี้ เมื่อลูกหนี้ผิดนัด และ

เจ้าหนี้ได้ดำเนินการฟ้องบังคับกับหลักประกันของลูกหนี้ นำมาขายทอดตลาดแล้ว เจ้าหนี้อาจได้รับชำระหนี้คืนโดยไม่คุ้มกับภาระหนี้ อาจมีเหตุหลายอย่างทำให้ขายทรัพย์สินได้ราคาต่ำ หรืออาจจะขายทรัพย์สินไม่ได้เลย ทั้งยังต้องเสียค่าใช้จ่ายในการบังคับคดีแทนลูกหนี้อีกด้วย ในกรณีทรัพย์สิน เป็นทรัพย์สินที่ไม่มีศักยภาพ เช่น ที่ดินรกร้างว่างเปล่าอยู่ในทำเลที่กันดาร ไม่มีผู้ใดสนใจเข้าสู้ราคา

การเกิดหนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้ทำให้เจ้าหนี้ได้รับความเสียหายจากสภาพคล่องทางการเงิน เป็นต้นทุนเสียโอกาสแก่เจ้าหนี้ เจ้าหนี้ไม่สามารถนำทรัพย์สินนั้นกลับมาใช้ประโยชน์ หรือหากได้ทรัพย์สินกลับคืนมาก็ไม่คุ้มกับภาระหนี้ ทั้งยังต้องเสียเวลาและยังต้องเสียค่าใช้จ่ายในการติดตามหนี้เหล่านี้อีกด้วย สาเหตุเหล่านี้ก่อให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าหนี้เป็นอย่างมาก ซึ่งหากกระบวนการติดตามนำทรัพย์สินกลับคืนมา มีความล่าช้าด้วยแล้วจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าหนี้เป็นทวีคูณ และจากวิกฤติเศรษฐกิจ และการเงิน พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบันจะเห็นว่ามีปริมาณคดีที่ค้างค้ำอยู่ที่กรมบังคับคดีมากมาย ประกอบกับนโยบายของรัฐที่ต้องการลดจำนวนข้าราชการลง ทำให้จำนวนเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่เพียงพอที่จะดำเนินการในส่วนนี้ โดยในแต่ละปีเจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถดำเนินการขายทรัพย์สินได้เพียงเล็กน้อย ซึ่งข้อจำกัดเหล่านี้ทำให้มีเงินคงค้างอยู่ในระบบบังคับคดีมากมาย เจ้าหนี้ไม่อาจได้รับเงินชำระหนี้ หรือได้รับชำระหนี้ช้า นอกจากนี้ปัญหาการบังคับคดีช้าที่เกิดจากจำนวนเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่สมดุลกับปริมาณคดีแล้ว ในบางครั้งการดำเนินการกระบวนการบังคับคดีอาจเกิดปัญหาในทางปฏิบัติหรือในทางกฎหมายอื่น ๆ ทำให้การบังคับคดีล่าช้าด้วย เช่น ปัญหาเรื่องทรัพย์สินที่ประมุขนั้นยังคงมีลูกหนี้หรือบริวารใช้สอยอยู่ ปัญหาทรัพย์สินที่นำมาขายเป็นทรัพย์สินที่ไม่มีศักยภาพ ปัญหาการข้อขัดระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องในการเข้าสู่ราคา ปัญหาผู้ซื้อทรัพย์สินไม่วางเงินส่วนที่เหลือ ปัญหาจากกระบวนการต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นในระหว่างการบังคับคดีปัญหาจากขั้นตอนปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานบังคับคดี และปัญหาการบังคับคดีไม่มีความต่อเนื่อง

ปัญหาเหล่านี้ทำให้การบังคับคดีมีความล่าช้า หรือขายทรัพย์สินได้ราคาต่ำก่อให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าหนี้เป็นอย่างมาก หากมีการบังคับคดีที่รวดเร็วและขายทรัพย์สินได้ราคาสูงจะทำให้เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้เร็วและได้รับชำระหนี้สูงขึ้น สามารถนำทรัพย์สินนั้นกลับคืนไปใช้หมุนเวียนให้เกิดประโยชน์ต่อไปได้เป็นการลดความเสียหายทำให้เจ้าหนี้ได้รับความเสียหายน้อยลง

3.6.2 ผลกระทบต่อลูกหนี้

เมื่อลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้ มีผลทำให้เจ้าหนี้ขาดความเชื่อมั่นทางการชำระหนี้ของลูกหนี้ มีผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือและการประกอบธุรกิจในอนาคตของตัวลูกหนี้เอง เมื่อสถานะทางการชำระหนี้ของลูกหนี้ไม่มีความมั่นคงจากลูกหนี้ปกติกลายมาเป็นหนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้ และเจ้าหนี้ต้องบังคับคดีกับทรัพย์สินของลูกหนี้ เพื่อนำทรัพย์สินนั้นกลับมาใช้ประโยชน์ต่อ ซึ่งกระบวนการนำทรัพย์สินกลับมาใช้ประโยชน์ หรือกระบวนการบังคับคดีตามกฎหมายหากมีความล่าช้าไม่ว่าสาเหตุจะเกิดจากเกิดปัญหาในทางปฏิบัติหรือในทางกฎหมายอื่นก็ตาม ความล่าช้าดังกล่าวจะทำให้เจ้าหนี้บังคับคดีได้ทรัพย์สินกลับมาจะต้องใช้เวลานานลูกหนี้ต้องรับภาระดอกเบี้ยที่เดินอยู่ในช่วงที่รอการขาย และทรัพย์สินของลูกหนี้ที่รอการขายกว่าจะถึงกำหนดขาย อาจเสื่อมค่า เสื่อมราคา เมื่อนำออกขายทอดตลาดนำเงินมาชำระหนี้ได้ราคาต่ำ และเจ้าหนี้อาจไปไล่เบี้ยกับหนี้ในส่วนที่ยังขาดกับทรัพย์สินอื่น ๆ ของลูกหนี้ในภายหลัง อีกทั้งในกรณีที่ลูกหนี้ถูกยึดทรัพย์ และขายทอดตลาดแล้วเมื่อนำเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดมาหักชำระกับหนี้สินที่ค้างชำระทั้งหมดแล้ว หากยังมีหนี้สินคงเหลือเจ้าหนี้อาจฟ้องร้องให้ลูกหนี้ล้มละลายได้ ทำให้ธุรกิจที่ลูกหนี้กำลังดำเนินการอยู่ต้องปิดกิจการลง การบังคับคดีที่รวดเร็วจะทำให้ต้นทุนหนี้ของลูกหนี้ได้มากขึ้นทรัพย์สินของลูกหนี้ไม่เสื่อมค่าเสื่อมราคา ลูกหนี้ไม่ต้องรับภาระดอกเบี้ยที่เดินขณะรอการบังคับคดีนาน และการขายทรัพย์สินได้ราคาสูงจะทำให้ลูกหนี้สามารถตัดทอนหนี้ได้มากขึ้น

3.6.3 ผลกระทบต่อบุคคลภายนอก

เมื่อเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ขึ้นมากมาย ทำให้กรมบังคับคดีสามารถขายทรัพย์สินที่อยู่ในระบบบังคับคดีได้ช้า และขายทรัพย์สินได้ราคาต่ำทำให้ภาพรวมของประเทศสังคมโดยรวมขาดความเชื่อถือส่งผลให้เกิดความไม่เชื่อมั่นโดยรวม ทั้งการค้า การลงทุน เกิดความไม่เชื่อมั่นและศรัทธาในกระบวนการยุติธรรม และระบบราชการของไทย เนื่องจากมองว่าล่าช้า มีขั้นตอนที่ยุงยาก และไม่มีประสิทธิภาพ และจากการวิจัยจะเห็นว่า เจ้าหนี้ส่วนใหญ่จะเป็นเจ้าหนี้สถาบันการเงินซึ่งตามกฎหมายเกณฑ์ในแทบทุกประเทศหากสถาบันการเงินใดมีหนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้สูง กฎหมายย่อมบังคับให้สถาบันการเงินนั้นกันเงินสำรองหนี้สูงมากขึ้น⁷ ซึ่งจะทำให้สถาบันการเงินนั้นสามารถปล่อยสินเชื่อให้แก่สาธารณะชนได้น้อยลงทำให้มีเงินหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจน้อยส่งผลกระทบต่อการลงทุนในภาคต่าง ๆ ในวงกว้าง

⁷ พรภรณ์ วิชาชนนท์, การปฏิรูประบบสถาบันการเงินในประเทศไทย, หน้า 6-7.

กล่าวโดยสรุป หนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้ก่อให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทำให้เจ้าหนี้ไม่สามารถนำทรัพย์สินนั้นกลับมาใช้ประโยชน์ต่อได้ เจ้าหนี้ต้องขาดสภาพคล่องทางการเงิน เป็นต้นทุนเสียโอกาสแก่เจ้าหนี้ และอาจมีผลกระทบต่อบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องด้วย ส่วนลูกหนี้เกิดเมื่อลูกหนี้ก่อให้เกิดหนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้ซึ่งมีผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือในการชำระหนี้ของลูกหนี้โดยตรง นอกจากนี้ เจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะได้รับความเสียหายจากหนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้แล้วหากกระบวนการติดตามทรัพย์สินนั้นกลับคืนมาตามกฎหมายเกิดความล่าช้า หรือหากมีการติดตามกลับคืนมาแล้วไม่ได้มูลค่าตามที่ควรจะได้ ยิ่งทำให้เจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เสียหายหนักเป็นทวีคูณ ซึ่งกระบวนการบังคับคดีนั้นจะเป็นขั้นตอนการติดตามทรัพย์สินกลับคืนมาใช้ประโยชน์ต่อโดยกระบวนการดังกล่าวไม่ควรจะมีความล่าช้า หรือมีกระบวนการที่ทำให้มูลค่าของทรัพย์สินนั้นเสื่อมมูลค่าลง กระบวนการติดตามทรัพย์สินกลับคืนมาควรที่จะมีความรวดเร็วและทำให้ทรัพย์สินนั้นเสื่อมมูลค่าน้อยที่สุด ซึ่งกระบวนการอำนวยความสะดวกที่สมควรจะให้ทุกฝ่ายได้กลับคืนสู่สถานะเดิมโดยเร็วที่สุดโดยที่เสียหายน้อยที่สุดจึงจะเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่เจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างแท้จริง

จากการวิจัยพบว่า ปัจจุบันประเทศไทยยังมีการบังคับคดีที่ล่าช้า และการขายทรัพย์สินได้ในราคาต่ำอยู่ สาเหตุเกิดจากปัญหาทางปฏิบัติ และปัญหาทางกฎหมาย ทำให้เจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับความเสียหายส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย ทำให้ศักยภาพในการใช้จ่ายเงินในประเทศลดลง ส่งผลให้เกิดการลงทุน การจ้างงาน การบริโภค และการออมลดลง เกิดปัญหาสังคม เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ เป็นการไม่คุ้มครองสิทธิ เจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้มีส่วนได้เสียอย่างเพียงพอซึ่งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 41 ได้กำหนดไว้ว่า “สิทธิของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง และการบังคับใช้สิทธิย่อมเป็นไปตามกฎหมายกำหนดไว้.” โดยการบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้เป็นกระบวนการหนึ่งในการยืนยันสิทธิของบุคคลโดยได้กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งหากว่ากระบวนการยืนยันสิทธิของบุคคลมีความล่าช้า ขาดความสะดวกรวดเร็วทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับความเสียหาย ก็ย่อมถือว่าเป็นการปฏิเสธความยุติธรรม⁸ หากมีการบังคับคดีที่รวดเร็วมีประสิทธิภาพ และสามารถขายทรัพย์สินได้ในราคาสูงจะเป็นการคุ้มครองสิทธิของเจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้มีส่วนได้เสีย

⁸ วิศิษฎ์ วิศิษฎ์สรอรรถ และคณะ, การพัฒนาระบบเพื่อการบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้, โครงการตามแผนพัฒนากฎหมายประจำปี 2548 เสนอคณะกรรมการปรับปรุงกฎหมายเพื่อขยายโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของรัฐ และติดตามการบังคับใช้กฎหมาย, สิงหาคม 2549 หน้า 1-2.

3.7 แนวคิดและการพัฒนาการของการเสนอกฎหมายบังคับคดีโดยเอกชนในประเทศไทย

เนื่องจากปริมาณงานทางคดีของกรมบังคับคดีมีปริมาณเพิ่มขึ้นและกรมบังคับคดีมีอัตรากำลังไม่เพียงพอและไม่อาจเพิ่มอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ที่จะรองรับปริมาณงานบังคับคดีที่เพิ่มขึ้นในแต่ละปีจึงทำให้เกิดความล่าช้าในการบังคับคดีไม่อาจตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ กรมบังคับคดีจึงได้มีแนวคิดในการปรับปรุงระบบบังคับคดีให้มีประสิทธิภาพ โดยได้มีการดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ. 2542-2543 ซึ่งกรมบังคับคดีได้มีการปรับปรุงกองภายในกรม และต่อมา พ.ศ. 2544-2545 ได้มีการแบ่งแยกการทำงานออกจากกันโดยชัดเจนโดยแบ่งเป็นกองยึดกับกองขายทอดตลาดทำหน้าที่แต่ละฝ่าย และได้มีการปรับปรุงระบบการยึดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถยึดทรัพย์ ณ ที่ทำการได้โดยไม่ต้องออกไปยึด ณ สถานที่จริง ต่อมา พ.ศ. 2545-2546 กรมบังคับคดีได้มีการนำระบบคอมพิวเตอร์มาใช้ในสำนวน หลังจากนั้นกระทรวงยุติธรรมมีความเห็นว่างานบังคับคดีของกรมบังคับคดีนั้นมีความล่าช้าไม่เหมาะสมจึงได้มีการเสนอขอแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งใหม่ เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2548 จึงได้มีการประกาศใช้ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2548 โดยสาระสำคัญของกฎหมายดังกล่าวได้มีแนวคิดที่จะให้บุคคลภายนอกเข้ามาแบ่งเบาภาระของเจ้าพนักงานบังคับคดีในการปฏิบัติหน้าที่ และได้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 1(4) โดยเพิ่มเติมความหมายของคำว่า เจ้าพนักงานบังคับคดี ให้หมายความรวมถึง บุคคลที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ ปฏิบัติการแทน และเพิ่มเติมข้อความใน วรรค 4 และ วรรค 5 ของมาตรา 278 ในเรื่องอำนาจของเจ้าพนักงานบังคับคดีในการมอบหมายงานให้บุคคลอื่นปฏิบัติการแทนได้แต่ทั้งนี้จะต้องดำเนินการตามคุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข ที่กฎหมายกำหนด

จากการประกาศใช้พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2548 ดังกล่าวในวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2548 กรมบังคับคดีจึงได้มีการแต่งตั้งคณะทำงานร่างกฎกระทรวงขึ้นมาเพื่อร่างกฎกระทรวงเกี่ยวกับการมอบหมายงานบังคับคดีให้บุคคลอื่นปฏิบัติการแทน และได้มีการตั้งคณะทำงานศึกษาหาแนวทางในการทำงานเพื่อถ่ายโอนภาระกิจด้านบังคับคดีบางส่วนไปยังภาคเอกชนภายใต้การกำกับดูแลของเจ้าพนักงานบังคับคดีภายหลังจากนั้นกรมบังคับคดีได้ดำเนินการตามขั้นตอนในการออกกฎหมาย โดยกระทรวงยุติธรรมได้เสนอร่างกฎกระทรวงว่าด้วยคุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข ของบุคคลที่จะได้รับมอบหมายจากเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ปฏิบัติราชการแทน พ.ศ. ดังกล่าว

ไปยังสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีเพื่อเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาเมื่อวันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2549 (ตามหนังสือกระทรวงยุติธรรม ที่ ยธ 0501/02330 ลงวันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2549)

-วันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2549 สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีได้ส่งร่างกฎกระทรวงว่าด้วยคุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข ของบุคคลที่จะได้รับมอบหมายจากเจ้าพนักงานบังคับคดี ให้ปฏิบัติราชการแทน พ.ศ. ที่กระทรวงยุติธรรมเสนอให้สำนักนายกรัฐมนตรีพิจารณาเสนอความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาของคณะรัฐมนตรี ซึ่งสำนักนายกรัฐมนตรีได้ส่งร่างกฎกระทรวงดังกล่าวให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณา คือ สำนักงาน ก.พ.ร. สำนักงาน ก.พ. สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานงบประมาณ กระทรวงการคลัง สำนักงานศาลยุติธรรม สำนักงานอัยการสูงสุด

-วันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2549 สำนักงาน ก.พ.ร.พิจารณาแล้วเห็นชอบในหลักการของร่างกฎกระทรวงนี้พร้อมทั้งเสนอข้อสังเกตเพื่อประกอบการพิจารณา (ตามหนังสือสำนักงาน ก.พ.ร. ด่วนที่สุด ที่ นร 1200/00050 ลงวันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2549)

-วันที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2549 สำนักงานตำรวจแห่งชาติ พิจารณาแล้วเห็นชอบในหลักการของร่างกฎกระทรวงนี้ (ตามหนังสือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ ตร 0031.151/2687 ลงวันที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2549)

-วันที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2549 สำนักงานงบประมาณ พิจารณาแล้วเห็นชอบในหลักการของร่างกฎกระทรวงนี้พร้อมทั้งเสนอข้อสังเกตเพื่อประกอบการพิจารณา (ตามหนังสือสำนักงานงบประมาณ ที่ นร 0702/330 ลงวันที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2549)

-วันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ. 2549 กระทรวงการคลัง พิจารณาแล้วเห็นชอบในหลักการของร่างกฎกระทรวงนี้พร้อมทั้งเสนอข้อสังเกตเพื่อประกอบการพิจารณา (ตามหนังสือกระทรวงการคลัง ด่วนที่สุด ที่ กค 0409.3/8235 ลงวันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2549)

-วันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2549 สำนักงานศาลยุติธรรม พิจารณาแล้วเห็นชอบในหลักการของร่างกฎกระทรวงนี้พร้อมทั้งเสนอข้อสังเกตเพื่อประกอบการพิจารณา (ตามหนังสือสำนักงานศาลยุติธรรม ด่วนที่สุด ที่ ศย 016/17571 ลงวันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2549)

-วันที่ 19 มิถุนายน พ.ศ. 2549 สำนักงานอัยการสูงสุด พิจารณาแล้วเห็นชอบในหลักการของร่างกฎกระทรวงนี้พร้อมทั้งเสนอข้อสังเกตเพื่อประกอบการพิจารณา (ตามหนังสือสำนักงานอัยการสูงสุด ด่วนที่สุด ที่ อส (สฝปก.) 0018/7876 ลงวันที่ 19 มิถุนายน พ.ศ. 2549)

-วันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2549 คณะรัฐมนตรีได้มีมติอนุมัติหลักการร่างกฎกระทรวงดังกล่าวตามที่กระทรวงยุติธรรมเสนอ และวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2549 ได้ส่งให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจพิจารณา ต่อมาวันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2550 สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาได้ตรวจพิจารณาเสร็จสิ้น และได้มีหนังสือถึงเลขาธิการคณะรัฐมนตรี (ตามหนังสือที่ นร 0901/1733 ลงวันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2550)

-วันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550 คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบร่างกฎกระทรวงที่สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจพิจารณาเสร็จ

-วันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ. 2550 กรมบังคับคดีได้มีหนังสือถึงรองปลัดกระทรวงยุติธรรม หัวหน้ากลุ่มภารกิจด้านบริหารความยุติธรรม นำร่างกฎกระทรวงดังกล่าวเสนอต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเพื่อพิจารณาลงนามแล้วส่งไปยังสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีเพื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาต่อไป

จะเห็นได้ว่าเนื่องจากปริมาณงานทางคดีของกรมบังคับคดีมีปริมาณเพิ่มขึ้นและกรมบังคับคดีมีอัตรากำลังไม่เพียงพอและไม่อาจเพิ่มอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ที่จะรองรับปริมาณงานบังคับคดีที่เพิ่มขึ้นในแต่ละปีจึงทำให้เกิดความล่าช้าในการบังคับคดีไม่อาจตอบสนองความต้องการของประชาชน และกระทรวงยุติธรรมมีความเห็นว่างานบังคับคดีของกรมบังคับคดีนั้นมีความล่าช้าไม่เหมาะสมจึงได้มีการประกาศใช้ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2548 โดยสาระสำคัญของกฎหมายดังกล่าวได้มีแนวคิดที่จะให้บุคคลภายนอกเข้ามาแบ่งเบาภาระของเจ้าพนักงานบังคับคดีในการปฏิบัติหน้าที่ และกรมบังคับคดีจึงได้มีการเสนอร่างกฎกระทรวงว่าด้วยคุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข ของบุคคลที่จะได้รับมอบหมายจากเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ปฏิบัติราชการแทน พ.ศ.เพื่อรองรับการแก้ไขพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2548 ดังกล่าวอยู่ระหว่างรัฐมนตรีลงนามและประกาศใช้ โดยสาระสำคัญของกฎกระทรวงดังกล่าวมี ดังนี้

3.8 ระบบการบังคับคดีโดยเอกชนตามร่าง กฎกระทรวงว่าด้วยคุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข ของบุคคลที่จะได้รับมอบหมายจากเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ปฏิบัติราชการแทน พ.ศ.

3.8.1 วัตถุประสงค์

เนื่องจากปริมาณงานด้านการบังคับคดีได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและภาคราชการมีข้อจำกัดด้านงบประมาณและอัตรากำลังจึงจำเป็นต้องมอบหมายงานให้เอกชนมาช่วยเหลืองานบางส่วนจากเจ้าพนักงานบังคับคดีโดยได้มีการออกกฎกระทรวงดังกล่าวเพื่อควบคุมการปฏิบัติงานของผู้ที่ได้รับมอบหมายงานดังกล่าวให้ดำเนินการไปโดยเรียบร้อย

3.8.2 รูปแบบและขอบเขต

รูปแบบของผู้ที่ได้รับมอบหมายงานจากเจ้าพนักงานบังคับคดีตามกฎหมายฉบับนี้จะเป็นรูปแบบการมอบหมายงานให้เอกชนดำเนินการบางส่วนของเจ้าพนักงานบังคับคดีโดยจะมีขอบเขตการปฏิบัติงานในส่วนของการขายทอดตลาดทรัพย์สินที่มีมูลค่าไม่มาก และมีหน้าที่ในการจัดทำบัญชีรับ-จ่ายด้วย

3.8.3 นิยามของบุคคลที่เกี่ยวข้อง

ตามกฎหมายกระทรวงดังกล่าวได้กำหนดคำนิยามของผู้ที่เกี่ยวข้องไว้ดังนี้

-“ผู้รับมอบหมาย” หมายความว่า บุคคลที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ปฏิบัติราชการแทนเจ้าพนักงานบังคับคดี

-“เจ้าพนักงานบังคับคดีผู้มอบหมาย” หมายความว่า เจ้าพนักงานบังคับคดีผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในคดีใดคดีหนึ่งซึ่งได้มอบหมายให้บุคคลอื่นปฏิบัติราชการแทน และให้หมายความรวมถึงเจ้าพนักงานบังคับคดีที่ได้รับการแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่แทน

-“อธิบดี” หมายความว่า อธิบดีกรมบังคับคดี

-“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

3.8.4 อำนาจหน้าที่

เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถมอบหมายงานให้ผู้รับมอบหมายให้ปฏิบัติการแทนเจ้าพนักงานบังคับคดีในเรื่องดังต่อไปนี้

-การขายทอดตลาดทรัพย์สินในคดีที่มีราคาประเมินเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่เกิน 5 ล้านบาท

-การจัดทำบัญชีรับ-จ่ายเงินให้แก่ผู้มีส่วนได้เสียโดยการมอบหมายให้ดำเนินการดังกล่าวจะต้องทำเป็นหนังสือและจะต้องมีรายการเกี่ยวกับ 1. ชื่อผู้ที่ได้รับมอบหมาย 2. ชื่อเจ้าหนี้ และลูกหนี้ ตามคำพิพากษา และหมายเลขคดีของศาล 3. เรื่องที่มอบหมาย 4. ลายมือชื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีผู้มอบหมาย

เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้มอบหมายให้ผู้รับมอบหมายปฏิบัติงานแทนแล้วเจ้าพนักงานบังคับคดีผู้มอบหมายมีหน้าที่จะต้องควบคุมกำกับดูแลการปฏิบัติงานของผู้ที่ได้รับมอบหมายให้เป็นไปอย่างเรียบร้อย

3.8.5 คุณสมบัติของผู้รับมอบหมายและการเข้าสู่ตำแหน่ง

ผู้ที่ประสงค์จะเป็น “ผู้รับมอบหมาย” จะต้องยื่นคำขอต่ออธิบดีกรมบังคับคดีโดยบุคคลที่ได้รับมอบหมายต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

- มีสัญชาติไทย
- มีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบห้าปีบริบูรณ์
- สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่าด้านกฎหมาย การเงิน หรือการบัญชี
- สำเร็จหลักสูตรการอบรมเกี่ยวกับงานบังคับคดีของกรมบังคับคดี
- ไม่เป็นข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้าง หรือผู้ปฏิบัติงานประเภทอื่นในหน่วยงานของรัฐ
- ไม่เป็นบุคคลซึ่งมีความประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี
- ไม่เป็นคนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ หรือบุคคลวิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ
- ไม่เป็นบุคคลซึ่งถูกศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์

- ไม่เป็นบุคคลซึ่งเคยต้องรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ
- ไม่เป็นบุคคลซึ่งเคยถูกลงโทษไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของรัฐ หรือไม่เคยถูกนายจ้างเลิกจ้างเพราะเหตุทุจริตต่อหน้าที่

ภายหลังจากที่ยื่นใบสมัครเป็นผู้รับมอบหมายต่อกรมบังคับคดีแล้วอธิบดีกรมบังคับคดีจะเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดทำและควบคุมดูแลบัญชีรายชื่อผู้มีคุณสมบัติเป็นผู้รับมอบหมายรวมทั้งตรวจสอบคุณสมบัติ หลักประกัน และคำขอต่าง ๆ ที่ได้ยื่นตามกฎหมายกระทรวงนี้ต่อไป

การเข้าสู่ตำแหน่งผู้ที่ได้รับมอบหมายงานดังกล่าวนอกจากจะต้องมีคุณสมบัติข้างต้นแล้วยังจะต้องวางหลักประกันในการดำเนินงานอีกด้วยเพื่อเป็นหลักประกันความเสียหายในการปฏิบัติงาน โดยหลักประกันที่ผู้รับมอบหมายงานจะต้องนำมาวางต่อกรมบังคับคดีมีดังนี้

1. เงินสด
2. หนังสือค้ำประกันจากธนาคาร หรือบริษัทเงินทุนที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบธุรกิจในประเทศไทย
3. สลากออมสิน
4. หลักประกันอื่นที่อธิบดีประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา

โดยหลักประกันตามข้อ 2-4 อธิบดีกรมบังคับคดีมีอำนาจพิจารณากำหนดเงื่อนไขตามที่เห็นสมควรและหลักประกันดังกล่าวผู้รับมอบหมายงานจะต้องนำมาวางเป็นประกันต่อกรมบังคับคดีภายหลังจากที่มีการประกาศรายชื่อเป็นผู้รับมอบหมายงานในราชกิจจานุเบกษาแล้วภายใน 3 เดือน โดยการวางหลักประกันทั่วไปจะต้องวางเป็นจำนวนไม่น้อยกว่า 100,000 บาท ซึ่งหากไม่วางหลักประกันดังกล่าวภายในกำหนดจะถือว่าสละสิทธิในการเป็นผู้มีคุณสมบัติเป็นผู้รับมอบหมาย นอกจากนั้นในการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายในแต่ละคดีผู้รับมอบหมายยังจะต้องวางหลักประกันเฉพาะคดีอีกด้วย โดยต้องวางภายใน 7 วัน นับแต่วันได้รับหนังสือมอบหมายงานซึ่งมูลค่าหลักประกันเฉพาะคดีนี้อธิบดีกรมบังคับคดีจะเป็นผู้กำหนดในราชกิจจานุเบกษาอีกที

โดยหลักประกันดังกล่าวทั้งหลักประกันในการปฏิบัติงาน และหลักประกันเฉพาะคดีจะนำไปใช้เป็นหลักประกันในกรณีที่ผู้ที่ได้รับมอบหมายไปดำเนินการก่อให้เกิดความเสียหายและ

ได้มีการดำเนินการตามกฎหมายกับผู้รับมอบหมายเพื่อชดเชยค่าเสียหายอันเกิดจากการปฏิบัติการที่ได้รับมอบหมายดังกล่าวแล้ว กรมบังคับคดีก็จะนำหลักประกันทั่วไป หรือหลักประกันเฉพาะคดี ดังกล่าวไปชำระคดีใช้ค่าเสียหายดังกล่าว โดยเมื่อมีคดีความฟ้องร้องในเรื่องความเสียหายเกิดขึ้นอธิบดีกรมบังคับคดีจะสั่งพักการคืนหลักประกันดังกล่าวไว้จนกว่าคดีจะยุติ

การคืนหลักประกันผู้รับมอบหมายจะต้องทำเป็นหนังสือถึงอธิบดีกรมบังคับคดีขอคืนหลักประกัน โดยหลักประกันทั่วไปผู้รับมอบหมายจะได้คืนภายใน 30 วัน ภายหลังจากที่ได้ทำเป็นหนังสือ โดยผู้รับมอบหมายจะขอคืนได้ในกรณีผู้รับมอบหมายถูกเพิกถอนชื่อจากบัญชีรายชื่อผู้มีคุณสมบัติเป็นผู้รับมอบหมาย ส่วนหลักประกันเฉพาะคดีผู้ที่ได้รับมอบหมายจะได้คืนภายใน 30 วัน นับจากได้ทำเป็นหนังสือเช่นกันโดยจะขอคืนได้ในกรณีผู้รับมอบหมายถูกเพิกถอนชื่อจากบัญชีรายชื่อผู้มีคุณสมบัติเป็นผู้รับมอบหมาย หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายถูกพักการเป็นผู้รับมอบหมาย หรือมีคำสั่งยกเลิกหนังสือมอบหมายในคดีนั้น หรือการบังคับคดีตามที่ได้รับมอบหมายได้เสร็จสิ้นลง

3.8.6 ขั้นตอนการดำเนินงาน

ในการดำเนินงานเจ้าหน้าที่ไม่มีสิทธิที่จะระบุตัวผู้รับมอบหมายได้ โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีของรัฐจะเป็นผู้ระบุเอง เมื่อผู้รับมอบหมายงานได้รับมอบหมายจากเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ปฏิบัติการแทนในคดีใดแล้วผู้รับมอบหมายจะต้องวางหลักประกันเฉพาะคดีต่อกรมบังคับคดีภายใน 7 วัน นับแต่ได้รับหนังสือมอบหมายจึงจะปฏิบัติงานได้ซึ่งหากผู้ที่ได้รับมอบหมายไม่วางหลักประกันภายในกำหนดดังกล่าวจะถือว่าผู้ที่ได้รับมอบหมายสละสิทธิในการเป็นผู้รับมอบหมายงานในเรื่องนั้น โดยจำนวนหลักประกันเฉพาะคดีอธิบดีกรมบังคับคดีจะกำหนดในราชกิจจานุเบกษา ในการดำเนินงานผู้ที่ได้รับมอบหมายงานจะต้องดำเนินการด้วยตนเองโดยจะต้องแสดงบัตรประจำตัวประชาชนพร้อมหนังสือมอบหมายในขณะปฏิบัติงานเมื่อมีบุคคลเกี่ยวข้องร้องขอให้แสดง และในการดำเนินงานผู้รับมอบหมายจะต้องรายงานผลการปฏิบัติการต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีตามขั้นตอน ระยะเวลา ที่อธิบดีกำหนดด้วย และผู้ที่ปฏิบัติงานดังกล่าวจะเป็นผู้มีผลประโยชน์ได้เสียเกี่ยวข้องในคดีนั้นไม่ได้ หรือเป็นคู่หมั้นหรือคู่สมรสของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือเป็นญาติของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งคือเป็นบุตรหรือผู้สืบสันดานไม่ว่าชั้นใด ๆ หรือเป็นพี่น้องหรือลูกพี่ลูกน้องนับได้เพียงภายในสามชั้น หรือเป็นญาติเกี่ยวพันทางแต่งงานนับได้เพียงสองชั้น หรือเคยเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้แทนหรือ

ทนายความของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือเป็นเจ้าหนี้ หรือลูกหนี้ หรือเป็นนายจ้างหรือลูกจ้าง ของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งหากมีการฝ่าฝืนข้อห้ามดังกล่าวอธิบดีอาจจะพิจารณาลงโทษโดย คำนี้ถึงหลักความสุจริตและระดับความร้ายแรงของการกระทำประกอบด้วย ในการขาย ทอดตลาดผู้รับมอบหมายมีอำนาจแต่เพียงการขายทรัพย์สินที่มีมูลค่าไม่เกิน 5 ล้านบาทเท่านั้น และเมื่อขายทอดตลาดเสร็จสิ้นแล้วผู้รับมอบหมายจะต้องจัดทำบัญชีรับ-จ่ายต่อไป

3.8.7 การกำกับดูแล

การกำกับดูแลผู้ที่ได้รับมอบหมายงานอธิบดีกรมบังคับคดีจะเป็นผู้มีหน้าที่กำกับดูแล โดยอธิบดีกรมบังคับคดีจะมีอำนาจในการสั่งเพิกถอนรายชื่อจากบัญชีรายชื่อผู้มีคุณสมบัติเป็นผู้รับมอบหมายขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของความผิด โดยการพิจารณาลงโทษจะมีหลายกรณีด้วยกัน เช่น

3.8.7.1 กรณีที่ผู้รับมอบหมายขาดคุณสมบัติในการเป็นผู้ที่ได้รับมอบหมาย หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายไม่ปฏิบัติงานด้วยตนเองอธิบดีกรมบังคับคดีจะมีอำนาจในการพิจารณาทำเป็นหนังสือเตือนให้ผู้ได้รับมอบหมายงานปฏิบัติตาม และหากยังไม่ปฏิบัติตามอีกอธิบดีอาจจะพิจารณาสั่งพักการเป็นผู้รับมอบหมายเป็นเวลา 6 เดือน นับแต่วันที่ที่มีคำสั่ง และหากผู้มอบหมายเคยถูกสั่งพักการเป็นผู้รับมอบหมายมาแล้วและไม่ปฏิบัติตามอีกอธิบดีอาจพิจารณาเพิกถอนรายชื่อผู้รับมอบหมายจากบัญชีรายชื่อผู้มีคุณสมบัติเป็นผู้ที่ได้รับมอบหมายนั้น

3.8.7.2 กรณีผู้ที่ได้รับมอบหมายในคดีไม่แสดงบัตรประจำตัวประชาชนพร้อมหนังสือมอบอำนาจ อธิบดีกรมบังคับคดีจะมีหนังสือตักเตือนแก่ผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามนั้น และหากผู้ที่ได้รับมอบหมายเคยถูกตักเตือนแล้วยังไม่ปฏิบัติตามที่อธิบดีตักเตือนอีกอธิบดีกรมบังคับคดีจะมีพิจารณาสั่งเพิกถอนรายชื่อจากบัญชีรายชื่อผู้มีคุณสมบัติเป็นผู้ที่ได้รับมอบหมาย

3.8.7.3 ผู้ที่ได้รับมอบหมายจะมีผลประโยชน์ได้เสียเกี่ยวข้องกับคดีนั้นไม่ได้ หรือจะเป็น คู่หมั้นหรือคู่สมรสของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือเป็นญาติของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งคือเป็น บุพการี หรือผู้สืบสันดานไม่ว่าชั้นใด ๆ หรือเป็นพี่น้องหรือลูกพี่ลูกน้องนับได้เพียงภายในสามชั้น หรือเป็นญาติเกี่ยวพันทางแต่งงานนับได้เพียงสองชั้น หรือเคยเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้แทน หรือทนายความของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือเป็นเจ้าหนี้ หรือลูกหนี้ หรือเป็นนายจ้างหรือ ลูกจ้างของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งหากมีการฝ่าฝืนข้อห้ามดังกล่าวอธิบดีอาจจะพิจารณา

ลงโทษโดยคำนึงถึงหลักความสุจริตและระดับความร้ายแรงของการกระทำประกอบด้วยโดยการลงโทษมีดังนี้ 1. เพิกถอนชื่อจากบัญชีรายชื่อผู้มีคุณสมบัติเป็นผู้ที่ได้รับมอบหมาย 2. พักการปฏิบัติการเป็นเวลา 6 เดือน 3. ยกเลิกหนังสือมอบหมายในคดีนั้น

ในการมอบหมายงานดังกล่าวหากผู้มีส่วนได้เสียหรือผู้เสียหายเห็นว่ามีความผิดดังกล่าวเกิดขึ้น ผู้เสียหายอาจร้องเรียนไปยังกรมบังคับคดีได้โดยหากมีการพิจารณาแล้วเห็นว่ามีความผิดเกิดขึ้นจริงหากเป็นความผิดไม่ร้ายแรงอาจจะมีการลงโทษทางวินัย แต่หากเป็นความผิดขั้นร้ายแรงอาจจะมีการพิจารณาถึงขั้นเพิกถอนรายชื่อ และในกรณีที่มิเหตุทำให้ผู้รับมอบหมายงานไม่สามารถปฏิบัติงานได้ต่อไป เนื่องจากผู้รับมอบหมายงานขาดคุณสมบัติในการเป็นผู้ที่ได้รับมอบหมาย หรือตาย หรือยื่นคำขอขอลถอนชื่อจากบัญชีรายชื่อผู้มีคุณสมบัติเป็นผู้ที่ได้รับมอบหมายอธิบดีก็จะมีคำสั่งเพิกถอนรายชื่อผู้รับมอบหมายงานนั้นจากบัญชีรายชื่อผู้มีคุณสมบัติเป็นผู้รับมอบหมาย ในกรณีที่อธิบดีมีคำสั่งเพิกถอนรายชื่อผู้มีคุณสมบัติเป็นผู้รับมอบหมายจะต้องมีการประกาศในราชกิจจานุเบกษาให้ประชาชนทราบทุกครั้งและเมื่อมีคำสั่งเพิกถอนผู้รับมอบหมายงานเกิดขึ้นให้ถือว่าอธิบดียกเลิกหนังสือมอบหมายให้ปฏิบัติการแทนทุกคดีที่อยู่ระหว่างการปฏิบัติการของผู้รับมอบหมายงานคนนั้น และให้เจ้าพนักงานบังคับคดีผู้รับมอบหมายในแต่ละคดีเดิมเข้าไปปฏิบัติการต่อไปนับแต่วันที่คำสั่งเพิกถอนรายชื่อนั้น

3.8.8 การกำหนดค่าตอบแทน

กฎกระทรวงว่าด้วยคุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข ของบุคคลที่จะได้รับมอบหมายจากเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ปฏิบัติราชการแทน พ.ศ. ดังกล่าวได้กำหนดไว้ว่าค่าตอบแทนของผู้รับมอบหมายงานดังกล่าวจะได้รับตามตาราง 5 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยการจ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้รับมอบหมายงานดังกล่าวเจ้าพนักงานบังคับคดีจะเป็นผู้จ่ายให้แก่ผู้รับมอบเองโดยจะใช้เกณฑ์การคำนวณตามตาราง 5 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเป็นเกณฑ์ในการจ่าย

จากการวิเคราะห์กฎหมายดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่า ในประเทศไทยระบบการบังคับคดีของไทยจะเป็นระบบบังคับคดีโดยฝ่ายปกครอง (System of enforcement by the executive branch of government) หน้าที่หลักในการบังคับคดีจะเป็นขององค์กรฝ่ายปกครองซึ่งอยู่ใต้ระบบราชการ หน่วยงานที่ดูแลทั้งระบบจะเป็นหน่วยงานระดับกระทรวงในรัฐบาลกลางซึ่งคือกระทรวงยุติธรรม เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติหน้าที่จะมีสถานะเป็นข้าราชการซึ่งก็คือ เจ้าพนักงานบังคับ

คดีโดยจะได้รับค่าตอบแทนเป็นเงินเดือนจากงบประมาณแผ่นดินภายใต้ระบบความรับผิดชอบทางวินัยและความรับผิดชอบละเมิดของเจ้าหน้าที่⁹ และการดำเนินการบังคับคดีกับลูกหนี้ตามคำพิพากษาของเจ้าพนักงานบังคับคดีจะอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งการใช้อำนาจรัฐของเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นการใช้อำนาจรัฐซึ่งอาจจะกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลโดยหากเจ้าพนักงานบังคับคดีมีการกระทำผิดเกิดขึ้นในการปฏิบัติงานเจ้าพนักงานบังคับคดีอาจจะต้องมีความรับผิดชอบโดยส่วนตัวหรือมีความรับผิดชอบภายใต้พระราชบัญญัติรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ได้เนื่องจากเจ้าพนักงานบังคับคดีมีสถานะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ การดำเนินการบังคับคดีจะต้องกระทำโดยเจ้าหน้าที่รัฐและอยู่ในขอบเขตที่สามารถควบคุมดูแลได้ และเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องมีความเป็นกลางเนื่องจากเป็นการปฏิบัติงานแทนรัฐ ในการบังคับคดีผู้ที่ทำหน้าที่บังคับคดีคือเจ้าพนักงานบังคับคดีโดยมีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่22) พ.ศ.2548 ได้บัญญัติค่านियามความหมายของเจ้าพนักงานบังคับคดีไว้ ซึ่งการที่จะเข้ามาเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีได้นั้นจะต้องมีการเข้ามาตามระเบียบของหน่วยงานที่ดูแลนั้นกำหนดโดยการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานบังคับคดีเจ้าพนักงานบังคับคดีจะได้รับเงินเดือนจากงบประมาณแผ่นดิน

ในปัจจุบันพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่22) พ.ศ. 2548 ได้กำหนดค่านियามของเจ้าพนักงานบังคับคดีไว้ว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีหมายถึง เจ้าพนักงานบังคับคดีในสังกัดกรมบังคับคดีหรือพนักงานอื่นที่มีอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ให้อยู่ในอันที่จะปฏิบัติตามวิธีการที่บัญญัติไว้ใน ภาค 4 แห่งประมวลกฎหมายนี้ เพื่อคุ้มครองสิทธิของคู่ความในระหว่างการพิจารณาหรือเพื่อบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง และให้หมายความรวมถึงบุคคลที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ปฏิบัติการแทนจากการแก้ไขการกำหนดค่านियามความหมายของเจ้าพนักงานบังคับคดีดังกล่าวโดยให้เจ้าพนักงานบังคับคดีหมายความรวมถึงบุคคลที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ปฏิบัติการแทนทำให้กรมบังคับคดีมีการเสนอร่างกฎกระทรวงว่าด้วยคุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข ของบุคคลที่จะได้รับมอบหมายจากเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ปฏิบัติราชการแทน พ.ศ.เพื่อรองรับการแก้ไขพระราชบัญญัติดังกล่าว โดยกฎกระทรวงดังกล่าวได้เปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกเข้ามาปฏิบัติงานแทนเจ้าพนักงานบังคับคดีในบางส่วนโดยกำหนดค่านियามของผู้รับมอบหมายงานไว้ในกฎกระทรวงว่า ผู้รับมอบหมายงาน หมายความว่า บุคคลที่ได้รับ

⁹ สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, การให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบังคับคดีทางแพ่ง, (โครงการศึกษาวิจัยเสนอต่อสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 10 กันยายน 2550). หน้า 127.

มอบหมายจากเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ปฏิบัติการแทนเจ้าพนักงานบังคับคดี โดยกฎกระทรวงดังกล่าวเปิดโอกาสให้เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถมอบอำนาจให้บุคคลภายนอกเข้ามาปฏิบัติงานแทนในบางส่วน คือ งานขายทอดตลาดทรัพย์สินในคดีที่มีราคาประเมินเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่เกิน 5 ล้านบาท และงานจัดทำบัญชีรับ-จ่ายให้แก่ผู้มีส่วนได้เสียโดยในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานบังคับคดีผู้มีความชำนาญจะเป็นผู้ดำเนินการยึดทรัพย์สินนั่นเอง เนื่องจากการยึดทรัพย์สินเป็นงานที่จะต้องใช้ความระมัดระวังและความละเอียดในการปฏิบัติงานหากมีการยึดที่ผิดพลาดอาจจะทำให้เกิดความเสียหายโดยขั้นตอนอาจต้องมีการกลับไปดำเนินการใหม่ทำให้คดีล่าช้าและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับความเสียหาย ภายหลังจากที่เจ้าพนักงานบังคับคดีของรัฐได้ทำการยึดทรัพย์สินแล้วเจ้าพนักงานบังคับคดีของรัฐก็จะเป็นผู้ระบุตัวผู้รับมอบหมายงานให้ดำเนินการขายทอดตลาดและจัดทำบัญชีรับ-จ่ายต่อไป โดยการปฏิบัติงานดังกล่าวผู้รับมอบหมายงานจะต้องมีการวางหลักประกันในการดำเนินงานเพื่อเป็นหลักประกันความเสียหายด้วย

สถานะทางกฎหมายของผู้รับมอบหมายงานตามร่างกฎกระทรวงว่าด้วยคุณสมบัติหลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข ของบุคคลที่จะได้รับมอบหมายจากเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ปฏิบัติราชการแทน พ.ศ.นี้ ผู้รับมอบหมายงานโดยสภาพแล้วจะไม่มีสถานะทางกฎหมายเป็นเจ้าพนักงานของรัฐผู้รับมอบหมายงานจะมีสถานะเป็นเอกชนเนื่องจากการปฏิบัติงานดังกล่าวเป็นการมอบหมายงานจากเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ปฏิบัติงานในบางส่วนที่มีมูลค่าทรัพย์สินที่ขายเพียงเล็กน้อยลักษณะงานจะเป็นงานที่ไม่มีข้อยุ่งยากและซับซ้อนมาก เมื่อผู้รับมอบหมายงานไม่มีสถานะเป็นเจ้าพนักงานของรัฐผู้รับมอบหมายงานก็จะต้องรับผิดชอบทางแพ่งและทางอาญาในฐานะเจ้าพนักงานของรัฐ หากมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นผู้รับมอบหมายงานจะต้องรับผิดชอบในตัวในสถานะที่เป็นเอกชนเท่านั้น

สาระสำคัญของการแก้ไขกฎหมายดังกล่าว คือ ต้องการให้บุคคลภายนอกเข้ามาแบ่งเบาภาระหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีในการปฏิบัติหน้าที่ในงานบังคับคดีบางส่วนโดยอยู่ภายใต้การควบคุมการดำเนินการของเจ้าพนักงานบังคับคดี ทำให้การบังคับคดีมีความรวดเร็วขึ้นโดยการนำกฎหมายดังกล่าวมาใช้จะทำให้ระบบบังคับคดีของไทยเป็นการบังคับคดีโดยเอกชนในประเทศ อังกฤษระบบการบังคับคดีจะเป็นแบบผสมผสาน คือ จะเป็นระบบบังคับคดีโดยฝ่ายปกครอง (System of enforcement by the executive branch of government) ผสมผสานกับระบบการบังคับคดีโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชน (System of enforcement by private bailiffs)

บทที่ 3

การบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดีภาคเอกชนในต่างประเทศ

ระบบกฎหมายหลัก ๆ ที่มีในโลกจะมีอยู่ 2 ระบบใหญ่ ๆ ด้วยกัน คือ ระบบกฎหมาย Civil Law และระบบกฎหมาย Common Law โดยระบบกฎหมาย Civil Law เป็นระบบกฎหมายแบบลายลักษณ์อักษร โดยจะยึดถือตัวบทกฎหมายเป็นสำคัญ และมีแนวคิดว่ามีหลักการทางกฎหมายแทรกอยู่ในตัวบทบัญญัติลายลักษณ์อักษรของระบบนั่นเอง หลักการใช้และการตีความทางกฎหมาย Civil Law ถือว่ากฎหมายนั้นจะต้องปรับใช้ตามที่บัญญัติไว้โดยถือว่าบทกฎหมายทั้งหลายมีฐานะเป็นหลักการอันประกอบด้วยเหตุผล เป็นหลักเกณฑ์ทั่วไปที่ใช้เป็นแนวทางในการวินิจฉัยสิทธิและหน้าที่ของบุคคลในทางปฏิบัติ ในการปรับใช้กฎหมาย ศาลจะต้องพิจารณาข้อเท็จจริงโดยพิจารณาว่าเข้าข่ายอยู่ในเรื่องใดของบทบัญญัติ แล้วอ้างบทบัญญัตินั้น

ระบบกฎหมายนี้มี แนวคิดเกี่ยวกับการบังคับชำระหนี้โดยมุ่งบังคับคู่สัญญาที่จะให้มีการปฏิบัติตามชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจงตามข้อสัญญาอย่างจริงจังและป้องกันมิให้มีการผิดสัญญาอันเป็นการคำนึงถึงความศักดิ์สิทธิ์ของสัญญา และหน้าที่ในทางศีลธรรม ที่จะต้องเคารพและรักษาคำมั่นสัญญา ที่ได้ให้ต่อกันไว้ ก่อนหลักสัญญาต้องเป็นสัญญา¹ และมีแนวคิดการบังคับคดีชำระหนี้ซึ่งยึดถือตามกฎหมายโรมัน ถือว่าเมื่อบุคคลหนึ่งทำสัญญากับอีกบุคคลหนึ่ง ย่อมคาดหวังว่าอีกฝ่ายหนึ่งจะต้องปฏิบัติ ตามสัญญา เมื่อมีสัญญาเกิดขึ้นก็มีหน้าที่จะต้องปฏิบัติตามสัญญา²

1. การบังคับคดีในประเทศฝรั่งเศส

ประเทศฝรั่งเศส เป็นประเทศหนึ่งที่ใช้ระบบกฎหมายแบบ Civil Law โดยมีหลักการคล้าย ๆ กับประเทศต่าง ๆ คือ การบังคับคดีจะเป็นกระบวนการที่จะบังคับให้ลูกหนี้ปฏิบัติตามสัญญาเพื่อให้กฎหมายมีความศักดิ์สิทธิ์นำมาซึ่งความสงบเรียบร้อยในสังคม การบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาลฝรั่งเศสจะเริ่มขึ้นเมื่อคำพิพากษาของศาลนั้นได้ตัดสินถึงที่สุดแล้ว (res

¹ ยุทธพงษ์ พุ่มเชื้อ, ปัญหาทางกฎหมายในการแบ่งขายอสังหาริมทรัพย์โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีกรณีติดจำนอง, วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2544, หน้า 41.

² Barry Nicholas, French Law of Contract (London: Butterworths, 1982), pp 205-206, E.J.Cohn, Manual of German Law, Vol.1 (London : Ocean a publication 1968), p 101.

judicata)³ และในคดีที่ทรัพย์สินที่จะถูกบังคับตั้งอยู่ในสถานที่ต่างกับสถานที่ศาลตัดสินตั้งอยู่ กระบวนการบังคับคดีจะกระทำขึ้นในสถานที่ที่ทรัพย์สินนั้นตั้งอยู่

โดยทั่วไปตามกระบวนการบังคับคดีของกฎหมายฝรั่งเศสมักจะให้สิทธิแก่โจทก์ที่จะบังคับให้จำเลยชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจงมากกว่าที่จะบังคับให้จำเลยใช้เงินค่าเสียหาย โดยข้อยกเว้นหลักการนี้จะขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐในกรณีที่ไม้อาจจะให้ชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจงได้⁴ ซึ่งกรณีจะเห็นว่าเป็นไปตามหลักการที่จะให้โจทก์นั้นได้ประโยชน์ตรงตามสิทธิมากที่สุด

ในกรณีที่เป็นการบังคับคดีต่อทรัพย์สิน ศาลที่พิจารณาคดีเท่านั้นที่จะเกี่ยวข้องกับการบังคับคดี โดยหลักเกณฑ์การบังคับคดีต่อทรัพย์สินนั้นถือว่าเป็นกฎเกณฑ์ที่จำเป็นต้องคำนึงถึง และมีความเกี่ยวข้องกับนโยบายสาธารณะส่วนรวมเป็นอย่างมาก ต้องปฏิบัติตามแบบอย่างเคร่งครัด และคู่ความไม่ควรเปลี่ยนแปลงโดยความตกลงเป็นอย่างอื่นตามอำเภอใจซึ่งคู่ความควรให้ความเคารพและนำไปปฏิบัติเป็นแนวทางเดียวกัน เช่น ในเรื่องการขายทรัพย์สินที่จำนองที่ตกลงให้อำนาจแก่เจ้าหนี้จำนองที่จะขายทรัพย์สินติดจำนองได้เองโดยไม่ต้องดำเนินคดีตามกฎหมาย ข้อตกลงเช่นนี้ถูกถือว่าเป็นสิ่งผิดกฎหมาย⁵ และไร้ผล ระบบการบังคับคดีโดยเอกชนของประเทศฝรั่งเศสจะเป็นระบบการบังคับคดีโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชน (System of enforcement by private bailiffs) โดยผู้ทำหน้าที่ในการบังคับคดีจะเป็นผู้ประกอบวิชาชีพภาคเอกชน และมีระบบค่าตอบแทนจากการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมในการบังคับคดี มีความเป็นอิสระ คล่องตัวในการทำงาน (independent and autonomous) ภายใต้ระบบการกำกับดูแลของหน่วยงานรัฐซึ่งออกใบอนุญาตให้ประกอบวิชาชีพ⁶

ระยะเวลาแห่งการเริ่มบังคับคดีและการงดการบังคับคดีในประเทศฝรั่งเศสนั้นตามปกติคำพิพากษาของศาลย่อมถูกบังคับได้ทันที เว้นแต่ศาลอนุญาตขยายระยะเวลาให้ โดยศาลอาจใช้ดุลพินิจให้งดการบังคับคดีได้ถึง 1 ปี ถ้าศาลเห็นว่ามิเหมาะสมควรทางด้านเศรษฐกิจของ

³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งใหม่ของประเทศฝรั่งเศส บรพ 15 มาตรา 501.

⁴ ตามกฎหมาย Repertoire de Procedure Civile et Commerciaux, Execution des Jugements et actes, at No. 2 (1956).

⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศฝรั่งเศส มาตรา 742 และประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 2088 (Code Civile act. 2088).

⁶ สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, การให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบังคับคดีทางแพ่ง, (โครงการศึกษาวิจัยเสนอต่อสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 10 กันยายน 2550). หน้า 128.

ลูกหนี้ และการงดการบังคับคดีนั้นผู้พิพากษาคนเดียวมีอำนาจพิจารณาได้ และถ้าศาลอนุญาตให้งดบังคับคดี จะต้องระบุไว้เป็นส่วนแรกเริ่มต้นของคำพิพากษานั้น แต่อย่างไรก็ตามกรณีที่ลูกหนี้ล้มละลาย ลูกหนี้หลบหนีการดำเนินคดี ศาลอาจไม่อนุญาตให้งดการบังคับคดี

กรณีที่ศาลมีคำพิพากษาโดยจำเลยขาดนัด การบังคับคดีจะยังกระทำไม่ได้ จนกว่าพ้นเวลาแห่งการอุทธรณ์ หรือเว้นแต่ศาลจะกำหนดให้บังคับคดีได้ทันที⁷

การดำเนินการบังคับคดีในประเทศฝรั่งเศสเจ้าพนักงานบังคับคดีจะเริ่มดำเนินการบังคับคดีตั้งแต่เวลา 6.00 น-21.00 น ในวันทำการปกติ แต่จะไม่กระทำการในวันหยุดตามกฎหมาย และวันหยุดตามประเพณี เว้นแต่ศาลอนุญาตกรณีมีเหตุสมควร วิชาชีพเจ้าพนักงานบังคับคดีของประเทศฝรั่งเศสมีประวัติความเป็นมาตั้งแต่ในสมัยโรมันเรียกว่า Officiales ต่อมาในสมัยกลางมีวิชาชีพ 2 ส่วนแยกจากกัน วิชาชีพแรก คือ sergents ซึ่งทำหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีตามคำพิพากษา และหมายบังคับคดีซึ่งออกโดยวิธีการอื่นโดยไม่ต้องมีคำพิพากษา วิชาชีพที่สอง คือ huissiers ซึ่งทำหน้าที่จริง ๆ คือ ทำหน้าที่ช่วยศาลในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในช่วงการปฏิวัติฝรั่งเศสมีการปฏิรูประบบศาลแต่ยังไม่มีมีการเปลี่ยนแปลงระบบวิชาชีพทั้ง 2 แต่อย่างใดแต่หลังจากการปฏิวัติฝรั่งเศสผ่านไปแล้วในสมัยพระเจ้านโปเลียนจึงได้มีการรวมวิชาชีพทั้ง 2 ให้เป็นวิชาชีพเดียวกันเหมือนปัจจุบันนี้⁸

1.1 อำนาจหน้าที่ และการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานบังคับคดี⁹

เจ้าพนักงานบังคับคดี (L' huissier de justice) ในประเทศฝรั่งเศสจะเป็นเอกชนโดยได้รับความเห็นชอบและแต่งตั้งจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม โดยถือว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ (L' officer ministeriel)¹⁰ ตามกฎหมายเลขที่ 45-2592 ลงวันที่ 2 พฤศจิกายน ค.ศ. 1945 โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีจะเป็นเอกชนไม่ใช่ข้าราชการและไม่ใช่เอกชนโดยแท้ มีอำนาจในการผูกขาดการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลและการบังคับ

⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งใหม่ของประเทศฝรั่งเศส มาตรา 155.

⁸ สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, การให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบังคับคดีทางแพ่ง, (โครงการศึกษาวิจัยเสนอต่อสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 10 กันยายน 2550). หน้า 55.

⁹ คณะทำงานศึกษาแนวทางการบังคับคดีโดยภาคเอกชน, รายงานการศึกษาดูงาน การบังคับคดีแพ่งโดยภาคเอกชนของประเทศฝรั่งเศส ณ กรุงปารีส และเมืองมาร์เซย ระหว่างวันที่ 18-30 เมษายน 2547, กรมบังคับคดี, หน้า 1-2.

¹⁰ คณะอนุกรรมการปรับปรุงกฎหมายเพื่อขยายโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและติดตามการบังคับใช้กฎหมาย คณะที่ 4, เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องการบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้, หน้า 30.

คดีตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งโดยเฉพาะการดำเนินการยึดทรัพย์และอายัดทรัพย์สินตามกฎหมายและเจ้าพนักงานบังคับคดียังมีสถานะตามกฎหมายในการประกอบวิชาชีพและไม่ได้รับเงินเดือนจากงบประมาณแผ่นดินแต่อย่างใด เจ้าพนักงานบังคับคดีจะเป็นผู้ได้รับมอบอำนาจสาธารณะบางส่วนจากรัฐโดยบัญญัติของกฎหมาย เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถใช้อำนาจรัฐในการดำเนินกิจการที่เป็นการผูกขาดกิจการของรัฐในบางอย่าง ซึ่งหากประชาชนมาติดต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนมีหน้าที่ต้องดำเนินการจะปฏิเสธไม่ได้

เจ้าพนักงานบังคับคดีจะถูกจำกัดจำนวนไว้ตามกฎหมาย การปฏิบัติหน้าที่จะไม่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของระบบราชการ โดยการดำเนินการทั่ว ๆ ไปของเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องอยู่ภายใต้การกำกับดูแลขององค์กรวิชาชีพ ส่วนการดำเนินการในส่วนที่ผูกขาดกิจการของรัฐจะมีการควบคุมดูแลจากรัฐ เช่น กระทรวงยุติธรรม อัยการ ศาล และสภาวิชาชีพ เนื่องจากไม่อาจเรียกว่าเป็นภาคเอกชนโดยแท้หากแต่มีองค์ประกอบของอำนาจรัฐมหาชนเข้ามามีส่วนสำคัญ ดังนั้น จึงไม่ใช่เป็นเรื่องของการประกอบธุรกิจโดยแท้แต่เป็นเรื่องของการแบ่งงานของรัฐในทางกระบวนการยุติธรรมบางส่วนออกมาให้เจ้าหน้าที่ของรัฐในรูปแบบอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม จึงจะสามารถกระจายการให้บริการสาธารณะได้อย่างทั่วถึง¹¹ ในประเทศฝรั่งเศสสามารถแบ่งอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีมีหลากหลาย ดังนี้

1.1.1 อำนาจหน้าที่เจ้าพนักงานบังคับคดีในสถานะที่เป็นผู้ประกอบวิชาชีพอิสระ

เจ้าพนักงานบังคับคดี (L' huissier de justice) ในประเทศฝรั่งเศสจะเป็นเอกชนโดยได้รับความเห็นชอบและแต่งตั้งจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม โดยถือว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ (L' officer ministeriel)¹² แต่ไม่ได้เงินเดือนจากรัฐบาลและเป็นผู้ประกอบวิชาชีพอิสระและเสรี (Indépendant et Libéral) สามารถรวมกลุ่มจัดตั้งสำนักงานบังคับคดีของตนเองได้ภายใต้กฎหมายที่กำหนด เพื่อให้บริการในเรื่องเกี่ยวกับกฎหมาย สัญญา เช่น ทำสัญญาเช่าอาคารบ้านเรือน ทำสัญญากู้ยืม เป็นพยานในการทำสัญญาตรวจสอบเอกสาร¹³ หรือคดีความแล้วเรียกเก็บค่าตอบแทน มีอำนาจในการบริหาร

¹¹ สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, การให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบังคับคดีทางแพ่ง, (โครงการศึกษาวิจัยเสนอต่อสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 10 กันยายน 2550). หน้า 54-55.

¹² คณะอนุกรรมการปรับปรุงกฎหมายเพื่อขยายโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและติดตามการบังคับใช้กฎหมาย คณะที่ 4, เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องการบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้, หน้า 30.

¹³ ศาลยุติธรรม, เจ้าพนักงานบังคับคดีฝรั่งเศส, “วารสารศาลยุติธรรม”, (เมษายน 2547-พฤษภาคม 2547) หน้า42.

จัดการองค์กร จัดซื้อวัสดุอุปกรณ์จัดจ้างบุคลากรในสำนักงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน โดยค่าใช้จ่ายที่นำมาบริหารจัดการนั้นล้วนมาจากค่าตอบแทนที่ได้มาจากคู่ความทั้งสิ้น รัฐไม่ต้องให้การสนับสนุนด้านงบประมาณแต่อย่างใด การปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานบังคับคดีอยู่ภายใต้การตรวจสอบควบคุมของพนักงานอัยการและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม และมีการควบคุมดูแลซึ่งกันและกันโดยสภาเจ้าพนักงานบังคับคดีระดับจังหวัด ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ หากมีการประพฤติผิดวินัยหรือจรรยาบรรณที่กำหนดไว้จะถูกลงโทษตามความหนักเบาของความผิด และถ้าเป็นความผิดที่ร้ายแรงจะต้องได้รับโทษจากรัฐ โดยพนักงานอัยการจะเข้ามามีบทบาทในการสอบสวนเพื่อทราบข้อเท็จจริง หรือพิสูจน์ความผิดและเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษศาลจังหวัด (Le tribunal de grande instance) มีอำนาจออกคำสั่งลงโทษเจ้าพนักงานบังคับคดี ซึ่งเป็นโทษที่รุนแรงกว่าโทษที่สภาเจ้าพนักงานบังคับคดีระดับจังหวัดมีอำนาจออกคำสั่งลงโทษ ได้แก่ ห้ามกระทำความผิดนั้นซ้ำอีก ห้ามประกอบอาชีพเจ้าพนักงานบังคับคดีตลอดไป พนักงานอัยการหรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมผู้แต่งตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชน แต่ไม่มีอำนาจออกคำสั่งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการไปในทางใด ๆ ได้

นอกเหนือจากเจ้าพนักงานบังคับคดี (L' huissier de justice) แล้วในประเทศฝรั่งเศสยังมีเอกชนผู้ประกอบวิชาชีพอิสระที่มีสถานะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐตามกฎหมายด้วย ได้แก่ เจ้าพนักงานผู้ขายทอดตลาด (commissaire Priseur) ซึ่งจะทำหน้าที่ขายทอดตลาดทรัพย์สินโดยเฉพาะ และโนตารี (notaire) ซึ่งมีหน้าที่ในการทำเอกสารและสัญญาทั้งหลายและให้คำปรึกษาในการทำเอกสารและสัญญาด้วย เอกสารที่โนตารีทำขึ้นจะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานของกฎหมายในเรื่องความถูกต้องแท้จริงของเอกสาร

1.1.2 อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีในสถานะที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ

เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถใช้อำนาจรัฐเพื่อบังคับคดีกับลูกหนี้อันเป็นการกระทบกระเทือนต่อสิทธิของบุคคลตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้ โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีอาจจะยึดทรัพย์ได้ทั้งสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ อีกทั้งมีอำนาจในการขายทอดตลาดทั้งสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์และมีอำนาจขับไล่บุคคลออกจากอสังหาริมทรัพย์ได้

1.1.2.1 การปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานบังคับคดีในสถานะที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ¹⁴

อำนาจของเจ้าพนักงานบังคับคดีในประเทศฝรั่งเศสเมื่อมีการใช้อำนาจรัฐบังคับคดีกับลูกหนี้ เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถยึดทรัพย์และขายทอดตลาดได้ทั้งสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์โดยระบบการบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้ในประเทศฝรั่งเศสนั้นจะไม่มี การแยกแยะประเภทของทรัพย์สินในการบังคับคดีว่าเป็นทรัพย์สินที่มีหลักประกันหรือไม่มีหลักประกัน¹⁵

เมื่อศาลมีคำพิพากษาแล้วลูกหนี้จะต้องทำการชำระหนี้ภายในระยะเวลา 5 วัน ถ้าลูกหนี้ไม่ปฏิบัติตามชำระหนี้ภายในระยะเวลาที่กำหนดเจ้าหนี้ก็อาจใช้สิทธิขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทำการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นผู้ประเมินราคาทรัพย์สินที่ยึด และหลังจากยึดทรัพย์สินแล้ว 1 เดือน เจ้าพนักงานบังคับคดีจึงจะทำการขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้เนื่องจากระยะเวลาในระหว่าง 1 เดือน นี้กฎหมายจะให้โอกาสให้ลูกหนี้นำทรัพย์สินที่ยึดไปขายเองและนำเงินมาชำระหนี้ต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี¹⁶ ระยะเวลาในการที่เจ้าหนี้จะใช้สิทธิในการบังคับคดีกับลูกหนี้ นั้น ตามกฎหมายประเทศฝรั่งเศสกำหนดให้เจ้าหนี้ต้องใช้สิทธิภายใน 30 ปี ภายหลังจากศาลมีคำพิพากษาหลังจากที่ขายทอดตลาดได้แล้วเจ้าหนี้ไม่ต้องมารับเงินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีเองเนื่องจากเจ้าพนักงานบังคับคดีจะจัดส่งไปให้เจ้าหนี้แต่ละรายเองโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่มีสิทธิเก็บเงินไว้เกิน 60 วัน และหากขายทรัพย์สินแล้วได้ราคาสูงกว่าหนี้ที่ลูกหนี้มีอยู่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องคืนส่วนที่เหลือให้แก่ลูกหนี้แต่ยากมากที่จะเกิดกรณีเช่นนี้¹⁷

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁴ คณะกรรมการพิจารณากำหนดแนวทางในการร่างกฎกระทรวง, รายงานการศึกษาดูงาน การมอบหมายงานบังคับคดี ภาคเอกชน ณ ทวีปยุโรป ระหว่างวันที่ 3-15 ตุลาคม 2548, กรมบังคับคดี, หน้า 4-5.

¹⁵ วิชาญ วิชาญสุวรรธ และคณะ, การพัฒนาระบบเพื่อการบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้, โครงการตามแผนพัฒนากฎหมายประจำปี 2548 เสนอคณะกรรมการปรับปรุงกฎหมายเพื่อขยายโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของรัฐ และติดตามการบังคับใช้กฎหมาย, สิงหาคม 2549 หน้า 58.

¹⁶ คณะกรรมการพิจารณากำหนดแนวทางในการร่างกฎกระทรวง, รายงานการศึกษาดูงาน การมอบหมายงานบังคับคดี ภาคเอกชน ณ ทวีปยุโรป ระหว่างวันที่ 3-15 ตุลาคม 2548, กรมบังคับคดี, หน้า 4.

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 4.

ก. การยึดทรัพย์¹⁸

เมื่อเจ้าหนี้ใช้สิทธิในการบังคับคดีกับทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาในชั้นแรก เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องมาติดต่อกับเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อให้เจ้าพนักงานบังคับคดี ดำเนินการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาและเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องตรวจสอบว่าการบังคับคดีนั้นคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วหรือยังเพราะหากคดียังไม่ถึงที่สุดหรือมีการคุ้มครองชั่วคราวแล้วการบังคับคดีจะถูกระงับไว้จะไม่สามารถนำทรัพย์สินที่ยึดมานั้นมาขายทอดตลาดหรือบังคับคดีได้จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุด นอกจากนั้นเจ้าพนักงานบังคับคดีต้องตรวจสอบอีกว่าการบังคับคดีนั้นอยู่ในเขตอำนาจของตนหรือไม่ สถานภาพของลูกหนี้เป็นอย่างไร และหาวิธีที่ดีที่สุดในการบังคับคดีกับลูกหนี้โดยจะพิจารณาจากจำนวนหนี้และฐานะความเป็นอยู่ของลูกหนี้ เช่น ถ้าลูกหนี้เป็นคนที่ไม่มีที่อยู่อาศัยก็จะไม่ยึดบ้านแต่อาจจะไปยึดเงินที่ลูกหนี้มีไว้ในธนาคาร และหากยังไม่มีเงินในธนาคารอีกก็อาจจะไปยึดเงินเดือนหรือยึดรถยนต์ของลูกหนี้แทน การบังคับคดีจะเป็นผลได้นั้นขึ้นอยู่กับฐานะหรือศักยภาพของลูกหนี้ซึ่งเจ้าพนักงานบังคับคดีมีหน้าที่จะต้องปรับเปลี่ยนหาวิธีดำเนินการบังคับคดีกับลูกหนี้ให้เหมาะสมกับสถานะจริง

ในการบังคับคดีหากไม่สามารถสืบหาข้อมูลเกี่ยวกับตัวลูกหนี้ เช่น นายจ้างของลูกหนี้หรือสถาบันการเงินที่ลูกหนี้มีเงินฝากอยู่ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ยอมเปิดเผยข้อมูลกฎหมายประเทศฝรั่งเศสกำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจสืบหาข้อมูลบางอย่างของลูกหนี้ที่มีความจำเป็นต่อการชำระหนี้สิน แม้ว่าข้อมูลนั้นจะเป็นข้อมูลที่เป็นความลับในการประกอบวิชาชีพ (secret professionnel) ก็ตาม โดยขั้นตอนการขอให้เปิดเผยข้อมูลนั้นเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องร้องขอไปยังพนักงานอัยการและจะต้องเป็นกรณีที่มีการสืบหาข้อมูลโดยวิธีอื่นไม่สามารถทำได้แล้วเท่านั้น

ในประเทศฝรั่งเศสหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับภาษีจะมีข้อมูลเรื่องบัญชีในธนาคารของประชาชนทุกคน เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถสอบถามข้อมูลเรื่องบัญชีในธนาคารของลูกหนี้ได้โดยยื่นคำร้องขอต่อพนักงานอัยการและอยู่ภายใต้การควบคุมของพนักงานอัยการโดยธนาคารต้องแจ้งให้ทราบ ถ้าปรากฏว่าเงินในบัญชีไม่พอในทางปฏิบัติเจ้าพนักงานบังคับคดีจะ

¹⁸ คณะทำงานศึกษาแนวทางการบังคับคดีโดยภาคเอกชน, รายงานการศึกษาดูงาน การบังคับคดีแพ่งโดยภาคเอกชนของประเทศฝรั่งเศส ณ กรุงปารีส และเมืองมาร์แซย์ ระหว่างวันที่ 18-30 เมษายน 2547, กรมบังคับคดี, หน้า 2-4.

ไม่ยึดเพราะไม่คุ้มค่าใช้จ่าย หลังจากนั้นลูกหนี้มีเวลา 1 เดือน หลังจากการถูกอายัดเงินเพื่อคัดค้านที่ศาลบังคับคดีว่าไม่ถูกต้องอย่างไร

กฎหมายประเทศฝรั่งเศสได้มีการกำหนดมาตรการเพื่อคุ้มครองลูกหนี้ โดยการกำหนดวงเงินต่ำสุดที่ไม่อยู่ภายใต้การบังคับคดี ซึ่งตามกฎหมาย วันที่ 31 กรกฎาคม ค.ศ.1992 ได้กำหนดวงเงินรายได้ขั้นต่ำต่ำสุดที่ไม่อยู่ภายใต้การบังคับคดี ซึ่งถูกกำหนดให้เท่ากับจำนวนเงินที่จ่ายช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อย (Revenuminimum d'insertion (RMI)) เนื่องจากคำนึงถึงภาระที่ลูกหนี้ต้องใช้จ่ายในการเลี้ยงชีพตัวเองและเลี้ยงดูครอบครัว โดยมีรายละเอียดปรากฏตามรายการข้างล่างนี้

ตาราง 7 แสดงอัตราส่วนต่อรายได้ลูกหนี้ที่เจ้าพนักงานบังคับคดีประเทศฝรั่งเศสจะบังคับคดีได้

รายได้ต่อปี	ฟรังก์	ส่วนที่ไม่อยู่ภายใต้การบังคับคดี	ส่วนที่อยู่ภายใต้การบังคับคดี
0-17000		19/20	1/20
17001-34000		9/10	1/10
34001-51000		4/5	1/5
51001-68000		3/4	1/4
68001-85000		2/3	1/3
85001-102000		1/3	2/3
มากกว่า 102000		ไม่มี	ทั้งหมด

นอกจากนี้ตามกฎหมายที่แก้ไขใหม่ยังให้อำนาจศาลที่จะอนุญาตให้ลูกหนี้ที่อยู่ในภาวะยากลำบากขยายระยะเวลาชำระหนี้ออกไป หรือกำหนดระยะเวลาชำระหนี้ใหม่โดยลดอัตราดอกเบี้ยลงและในกรณีถ้าจำนวนเงินที่กฎหมายกำหนดว่าเจ้าหนี้จะยึดไม่ได้ ไปฝากไว้กับธนาคารแล้วต่อมาเจ้าหนี้จะบังคับคดีบังคับคดีกับเงินจำนวนนี้ตาม มาตรา 15 ของกฎหมาย วันที่ 9 กรกฎาคม ค.ศ.1991 เงินจำนวนดังกล่าวไม่อยู่ภายใต้การบังคับคดี ภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดโดยสภาของสภาแห่งรัฐ (Conseil d'Etat)

ข. การขายทอดตลาดทรัพย์สิน

นอกจากเจ้าพนักงานบังคับคดีในประเทศฝรั่งเศสจะมีอำนาจหลากหลาย เช่น อำนาจในการให้คำปรึกษากฎหมาย ทำสัญญา ติดตามทวงถามให้ชำระหนี้ อำนาจบังคับชำระหนี้ให้ เป็นไปตามสัญญา ฟ้องคดี ยึดทรัพย์ นอกจากนี้เอกชนยังมีอำนาจในการขายทอดตลาดอีกด้วย โดยการขายทอดตลาดสังหาริมทรัพย์อาจขายโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชน (L' huissier de justice) หรือขายโดยโนตารีพับบลิก (notaire) จำศาลจังหวัด จำศาลแขวง หรือจำศาลพาณิชย์ (greffier du tribunal de grande instance, du tribunal d' instance ou du tribunal de commerce) หรือขายโดยเจ้าพนักงานขายทอดตลาดสังหาริมทรัพย์ตามคำพิพากษา (commissaire-Preneur Judiciaire) ก็ได้ตามรัฐบัญญัติเลขที่ 2000-642 ลงวันที่ 10 กรกฎาคม ค.ศ. 2000¹⁹ และในการขายหากมีการขายทรัพย์สินไปแล้วตามกฎหมายจะไม่อนุญาตให้มีการขายใหม่เป็นครั้งที่ 2 ในกรณีที่ผู้เสนอราคาสูงกว่า (la surenchère) ส่วนอสังหาริมทรัพย์การขายทอดตลาดเมื่อก่อนต้องกระทำภายใต้ความควบคุมของศาล และผู้ที่ประสงค์จะเข้าสู้ราคา จะต้องมีนายความเป็นตัวแทน ต่อมาได้มีการแก้ไขกฎหมายใหม่ตามรัฐกำหนด ลงวันที่ 21 เมษายน ค.ศ. 2006 ให้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2007 เป็นต้นไป ให้การขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์จะต้องขายโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชน (L' huissier de justice) เท่านั้น โดยผู้เข้าสู้ราคาจะต้องเป็นนายความที่ได้รับมอบอำนาจมาให้เข้าสู้ราคาแทน²⁰ และในการขายทอดตลาดทรัพย์สินที่ประมูลไปสามารถขายใหม่เป็นครั้งที่ 2 ได้ ในกรณีที่มีผู้เสนอราคาสูงกว่าซึ่งจะแตกต่างจากการขายสังหาริมทรัพย์ที่ไม่สามารถประมูลใหม่เป็นครั้งที่ 2 ได้

การเข้าประมูลราคาทรัพย์สินที่จะขายทอดตลาดนั้นบุคคลทั่วไปสามารถเข้าประมูลทรัพย์สินได้โดยจะต้องมีนายความเป็นตัวแทนแต่อย่างไรก็ตามกฎหมายประเทศฝรั่งเศสก็ได้กำหนดข้อห้ามบุคคลบางประเภทไม่ให้เข้าประมูลซื้อทรัพย์สิน ซึ่งบุคคลที่ตามกฎหมายกำหนดให้ไม่สามารถเข้าประมูลซื้อทรัพย์สินได้แก่ ผู้เยาว์ ผู้ไร้ความสามารถ ไม่สามารถเข้าเสนอสู้ราคาทรัพย์สินในการขายทอดตลาดได้แต่ถ้าผู้ปกครองหรือผู้อนุบาลตามกฎหมายสามารถเข้าสู้ราคาแทนในนามของผู้เยาว์และผู้ไร้ความสามารถได้ หรือบุคคลที่ทราบกันดีทั่วไปว่าเป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศฝรั่งเศส ฉบับเดิม มาตรา 711

¹⁹ สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, การให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบังคับคดีทางแพ่ง, (โครงการศึกษาวิจัยเสนอต่อสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 10 กันยายน 2550). หน้า 56.

²⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 56.

เนื่องจากหากประมูลซื้อทรัพย์สินไปแล้วก็จะไม่สามารถที่จะชำระหนี้จากการซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาดได้ หรือบุคคลที่มีผลประโยชน์ขัดกันกับการปฏิบัติหน้าที่ในวิชาชีพของตน ได้แก่ ผู้ปกครองไม่สามารถที่จะเข้าเป็นผู้เสนอราคาทรัพย์สินที่เป็นของผู้เยาว์ได้ หรือผู้รับมอบอำนาจให้ขายทรัพย์สินใดไม่สามารถเข้าเป็นผู้เสนอราคาทรัพย์สินที่เป็นของผู้เยาว์ได้ หรือผู้รับมอบอำนาจให้ขายทรัพย์สินใดไม่สามารถเข้าเป็นผู้เสนอราคาทรัพย์สินที่ตนได้รับมอบอำนาจให้ขายได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่ง มาตรา 1596 หรือเจ้าพนักงานในศาลที่ทำการขายทอดตลาดทรัพย์สินไม่สามารถเข้าเป็นผู้เสนอราคาทรัพย์สินที่ขายในศาลที่ตนประจำอยู่ได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 711 เป็นต้น การขายทอดตลาดที่ดำเนินไปโดยฝ่าฝืนหลักเกณฑ์ข้างต้นนี้ ให้อถือว่าการขายทอดตลาดนั้นเป็นโมฆะ โดยผู้มีส่วนได้เสียสามารถร้องขอต่อศาลให้การขายทอดตลาดเป็นโมฆะได้

(1) การขายทอดตลาดสังหาริมทรัพย์²¹

เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถขายทอดตลาดสังหาริมทรัพย์ของลูกหนี้ได้หลังจากวันที่ได้มีการแจ้งประกาศการยึดทรัพย์สินให้ลูกหนี้ทราบแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งเดือนตาม มาตรา 108 ของรัฐธรรมนูญฯ วันที่ 31 กรกฎาคม ค.ศ. 1992 เพื่อให้ลูกหนี้มีเวลาที่จะดำเนินการขายทรัพย์สินที่ถูกยึดได้เอง (la vente amiable) โดยในการขายทรัพย์สินของลูกหนี้นั้นลูกหนี้จะต้องยื่นคำร้องขอต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี (L' huissier de justice) ตามหมายบังคับคดีและเจ้าพนักงานบังคับคดีจะส่งเรื่องต่อให้เจ้าหน้าที่พิจารณาและหากเจ้าหน้าที่ไม่เห็นชอบด้วยเจ้าพนักงานบังคับคดีจะดำเนินการขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้นต่อไปตาม มาตรา 52 ของรัฐธรรมนูญฯ วันที่ 9 กรกฎาคม ค.ศ. 1991 และมาตรา 107 ของรัฐธรรมนูญฯ วันที่ 31 กรกฎาคม ค.ศ. 1992 และในการขายทอดตลาดนั้นลูกหนี้จะไม่สามารถใช้สิทธิในการคัดค้านราคาได้²²

การประกาศขายทอดตลาดสังหาริมทรัพย์ในประกาศขายทอดตลาดทรัพย์สินจะต้องระบุสถานที่ วันและเวลาในการขายทรัพย์สินและจะต้องติดประกาศขายทอดตลาดทรัพย์สิน ณ ที่ทำการอำเภอที่ลูกหนี้มีภูมิลำเนาอยู่ และสถานที่ที่จะทำการขายทอดตลาดทรัพย์สิน 8 วัน ก่อนที่

²¹ คณะทำงานศึกษาแนวทางการบังคับคดีโดยภาคเอกชน, รายงานการศึกษาดูงาน การบังคับคดีแพ่งโดยภาคเอกชนของ ประเทศฝรั่งเศส ณ กรุงปารีส และเมืองมาร์แซย์ ระหว่างวันที่ 18-30 เมษายน 2547, กรมบังคับคดี, หน้า 4.

²² คณะกรรมการพิจารณากำหนดแนวทางในการร่างกฎกระทรวง, รายงานการศึกษาดูงาน การมอบหมายงานบังคับคดี ภาคเอกชน ณ ทวีปยุโรป ระหว่างวันที่ 3-15 ตุลาคม 2548, กรมบังคับคดี, หน้า 4.

จะมีการขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้น หรือจะดำเนินการประกาศขายทอดตลาดทรัพย์สินทางหนังสือพิมพ์ก็ได้ตามมาตรา 111 ของรัฐกฤษฎีกาวันที่ 31 กรกฎาคม ค.ศ. 1992 และเจ้าพนักงานบังคับคดี จะต้องแจ้งให้ลูกหนี้ทราบเกี่ยวกับการขายดังกล่าวทางจดหมายหรือด้วยวิธีอื่นที่เหมาะสมภายใน 8 วัน ก่อนมีการขายทอดตลาดตาม มาตรา 112 ของรัฐกฤษฎีกาวันที่ 31 กรกฎาคม ค.ศ. 1992

ในช่วงระยะเวลา 1 เดือน ที่รอการขายทอดตลาดนั้น ทรัพย์สินจะยังคงอยู่ที่บ้านของลูกหนี้ จนกว่าจะถึงวันขายทอดตลาดจึงจะนำทรัพย์สินมายังสถานที่ทำการประมูลขายทอดตลาด เหตุผลที่ทรัพย์สินยังคงอยู่ที่ลูกหนี้นั้นก็เพื่อให้ลูกหนี้มีเวลาในการที่จะดำเนินการขายทรัพย์สินที่ถูกยึดได้เองในราคาที่ถูกหนี้เห็นว่าเหมาะสมที่สุด (La vente amiable)

สถานที่ขายทอดตลาดทรัพย์สิน โดยปกติแล้วเจ้าหนี้ผู้ดำเนินการยึดทรัพย์สินจะเป็นผู้เลือกสถานที่ที่จะทำการขายทอดตลาดซึ่งอาจจะเป็นสถานที่จำหน่ายทรัพย์สิน สถานที่ที่ทรัพย์สินตั้งอยู่ หรือตลาดสาธารณะตาม มาตรา 110 ของรัฐกฤษฎีกากลาง วันที่ 31 กรกฎาคม ค.ศ. 1992 ก็ได้²³

การขายทอดตลาดสังหาริมทรัพย์ในเมือง Commune เจ้าหน้าที่กระทรวงยุติธรรม จะเป็นผู้มีอำนาจแต่เพียงผู้เดียวที่จะขายทอดตลาดทรัพย์สินตามมาตรา 114 ววรรค 1 ของรัฐกฤษฎีกาฯ วันที่ 31 กรกฎาคม ค.ศ. 1992 ส่วนในเมืองอื่นนอกเหนือจากนี้ผู้มีอำนาจขายทอดตลาด ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของกระทรวงยุติธรรมอื่นที่มีเขตอำนาจ เช่น โนตารีพับบลิก (notaire) เจ้าพนักงานบังคับคดีจ่าศาลจังหวัด จ่าศาลแขวง หรือจ่าศาลพาณิชย์ (greffier du tribunal de grande instance, du tribunal d' instance ou du tribunal de commerce)

ก่อนการขายทอดตลาดจะมีการโฆษณาทรัพย์สิน จะมีภาพ รายละเอียดเล็กน้อย เช่น เป็นสิ่งของตั้งแต่สมัยใดเก่าแก่ขนาดไหน²⁴ การกำหนดราคาเริ่มต้นเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนจะเป็นผู้มีหน้าที่ในการกำหนดราคาโดยลูกหนี้ไม่มีสิทธิคัดค้านการกำหนดราคาของเจ้าพนักงาน

²³ คณะทำงานศึกษาแนวทางการบังคับคดีโดยภาคเอกชน, รายงานการศึกษาดูงาน การบังคับคดีแพ่งโดยภาคเอกชนของ ประเทศฝรั่งเศส ณ กรุงปารีส และเมืองมาร์เซย์ ระหว่างวันที่ 18-30 เมษายน 2547, กรมบังคับคดี, หน้า 5.

²⁴ ศาลยุติธรรม, เจ้าพนักงานบังคับคดีฝรั่งเศส, “วารสารศาลยุติธรรม”, (เมษายน 2547-พฤษภาคม 2547) หน้า 43.

บังคับคดี²⁵ ในการขายทอดตลาดสังหาริมทรัพย์ผู้เสนอราคาสูงสุดจะเป็นผู้ประมูลทรัพย์สินนั้นได้ตาม มาตรา 114 วรรค 2 ของรัฐกฤษฎีกา และการขายทรัพย์สินสิ้นสุดลงเมื่อสามารถขายทรัพย์สินได้ในราคาที่เพียงพอชำระหนี้ที่เป็นมูลเหตุให้มีการยึดทรัพย์ รวมทั้งดอกเบี้ยและค่าธรรมเนียมตาม มาตรา 115 ของรัฐกฤษฎีกา โดยผู้ที่ซื้อทรัพย์สินได้จากการขายทอดตลาดเป็นผู้มีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นโดยทันที กรณีที่ผู้ซื้อทรัพย์สินไม่ได้ชำระราคาเจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะนำทรัพย์สินนั้นออกขายเป็นครั้งที่ 2 ถ้าขายทรัพย์สินนั้นได้ราคาต่ำกว่าการขายทรัพย์สินครั้งแรกผู้ซื้อทรัพย์สินที่ไม่ชำระราคาในการขายครั้งแรกจะต้องชำระส่วนที่ต่างตาม มาตรา 114 วรรค 2 ของรัฐกฤษฎีกา

ในการขายทอดตลาดสังหาริมทรัพย์กฎหมายฝรั่งเศสไม่ได้ให้สิทธิบุคคลที่เกี่ยวข้องร้องคัดค้านการขายทอดตลาดทรัพย์สินต่อศาล ผู้ที่ซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาดจะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย ในเรื่องการถอนสิทธิ ตามประมวลกฎหมายแพ่ง มาตรา 2279 และในกรณีที่ทรัพย์สินที่ซื้อไปจากการขายทอดตลาดเป็นทรัพย์สินที่ถูกขโมยมาหรือเป็นทรัพย์สินที่สูญหายไปผู้ซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาดไม่จำเป็นต้องคืนทรัพย์สินที่ซื้อไปแก่เจ้าของทรัพย์สินเว้นแต่เจ้าของทรัพย์สินนั้นจะยอมชดใช้ราคาซื้อตามประมวลกฎหมายแพ่ง มาตรา 2280 แต่ว่าผู้ซื้อทรัพย์สินไปจากการขายทอดตลาดไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายในเรื่องความชำรุดบกพร่องของสินค้าตามประมวลกฎหมายแพ่ง มาตรา 1649

หลังจากทำการขายทอดตลาดได้แล้วเจ้าพนักงานบังคับคดีจะทำการจัดส่งเงินไปยังเจ้าหนี้แต่ละรายเองและเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่มีสิทธิเก็บเงินที่ขายทรัพย์สินได้เกิน 60 วัน หากเมื่อทำการขายทรัพย์สินแล้วได้ราคาสูงกว่าหนี้ที่ลูกหนี้มีอยู่เจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะทำการคืนเงินส่วนที่เหลือให้กับลูกหนี้²⁶

การขายทอดตลาดสังหาริมทรัพย์ของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนในประเทศฝรั่งเศสทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีนำมาขายทอดตลาดไม่จำเป็นจะต้องเป็นทรัพย์สินที่ยึดมาจากลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น แต่ทรัพย์สินที่ผู้ประสงค์จะขายทรัพย์สินของตนโดยสมัครใจก็สามารถนำทรัพย์สินนั้นมาให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทำการขายได้²⁷

²⁵ คณะกรรมการพิจารณากำหนดแนวทางในการร่างกฎกระทรวง, รายงานการศึกษาดูงาน การมอบหมายงานบังคับคดีภาคเอกชน ณ ทวีปยุโรป ระหว่างวันที่ 3-15 ตุลาคม 2548, กรมบังคับคดี, หน้า 4.

²⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 4.

²⁷ ศาลยุติธรรม, เจ้าพนักงานบังคับคดีฝรั่งเศส, “วารสารศาลยุติธรรม”, (เมษายน 2547-พฤษภาคม 2547) หน้า 42.

(2) การขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์

กระบวนการขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์ในประเทศฝรั่งเศสเจ้าหนี้จะมีหมายแจ้งให้ลูกหนี้ชำระหนี้ภายในระยะเวลาที่กำหนดไปพร้อมกับอ้างหมายบังคับคดีของศาล ซึ่งหากไม่มีการชำระจะมีการจดทะเบียนหมายแจ้งให้ลูกหนี้ชำระหนี้ ณ สำนักงานทะเบียนอสังหาริมทรัพย์ซึ่งมีผลถือว่าเป็นการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้นับแต่วันที่มีการจดทะเบียนนั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศฝรั่งเศส ฉบับเดิม มาตรา 673 และภายใน 40 วันนับจากวันที่มีการจดทะเบียนหมายแจ้งให้ลูกหนี้ชำระแล้วเจ้าหนี้สามารถยื่นคำร้องขอต่อศาลเพื่อขอให้มีการขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์ของลูกหนี้ได้ (cahier des charges) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศฝรั่งเศส ฉบับเดิม มาตรา 688 จากนั้นเจ้าหนี้ผู้ร้องขอให้มีการขายทอดตลาดทรัพย์ก็จะมีหมายแจ้งลูกหนี้เจ้าหนี้ที่จดทะเบียนรายอื่นทราบถึงวันเวลาที่ศาลจะมีการพิจารณาคำร้องขอให้มีการขายทอดตลาดทรัพย์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ฉบับเดิม มาตรา 689-690 ต่อจากนั้นจะมีการประกาศแจ้งการขายทอดตลาดทรัพย์เพื่อให้ผู้สนใจได้ทราบทั่วกันโดยรูปแบบของประกาศจะเป็นไปตามรัฐกฤษฎีกาที่กำหนดขึ้นโดยสภาแห่งรัฐ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศฝรั่งเศส ฉบับเดิม มาตรา 697 ส่วนวันที่ทำการขายทอดตลาดทรัพย์จะเป็นวันที่เจ้าหนี้ผู้ร้องขอให้มีการขายทอดตลาดทรัพย์เป็นผู้กำหนด²⁸

(ก) กระบวนการในการขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์

การขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์ในประเทศฝรั่งเศสนั้นเจ้าพนักงานบังคับคดีจะเป็นผู้ทำการขายทอดตลาด บุคคลที่เสนอราคาสูงสุดเป็นผู้ที่ได้ทรัพย์ไป การขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์นั้นมีความแตกต่างจากการขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์ที่ว่าบุคคลที่จะเข้าเสนอซื้อราคาทรัพย์จะต้องมีทนายความ (Ministère d'avocat) เป็นตัวแทนในการเข้าสู่ราคาทรัพย์มีฉะนั้นการขายทอดตลาดนั้นจะเป็นโมฆะเนื่องจากต้องการให้ทนายความเป็นผู้ตรวจสอบและรับรองฐานะการเงินของลูกความของตน ในกรณีที่ลูกความของตนเป็นผู้เสนอซื้อทรัพย์จากการขายทอดตลาดไม่สามารถชำระราคาได้ ทนายความต้องเป็นผู้รับผิดชอบ อย่างไรก็ตามการที่ต้องมีทนายความเป็นตัวแทนในการเข้าสู่ราคาทรัพย์ทำให้ต้องสิ้นเปลือง

²⁸ คณะทำงานศึกษาแนวทางการบังคับคดีโดยภาคเอกชน, รายงานการศึกษาดูงาน การบังคับคดีแพ่งโดยภาคเอกชนของประเทศฝรั่งเศส ณ กรุงปารีส และเมืองมาร์แซย์ ระหว่างวันที่ 18-30 เมษายน 2547, กรมบังคับคดี, หน้า 6.

ค่าใช้จ่าย และมีปัญหาในเรื่องจำนวนหน่วยความในศาลขนาดเล็กที่มีจำนวนไม่เพียงพอที่จะเป็นตัวแทนในการเข้าสู่ราคาทรัพย์สิน

เมื่อมีผู้ซื้อทรัพย์สินได้จากการขายทอดตลาดแล้วผู้ซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาดจะได้ไปซึ่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นโดยผู้ซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์ไม่มีสิทธิในทรัพย์สินนั้นดีไปกว่าผู้ที่ถูกยึดทรัพย์สิน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศฝรั่งเศส มาตรา 717 อย่างไรก็ตามคำพิพากษาในฐานะที่เป็นหลักฐานแสดงการโอนกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์นี้จะใช้ยันต่อบุคคลภายนอกได้ต่อเมื่อได้มีการจดทะเบียนการโอนกรรมสิทธิ์ ณ สำนักงานทะเบียนอสังหาริมทรัพย์ (le conservateur des hypothèques)

การขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์ที่ได้ประมูลขายไปแล้วในประเทศฝรั่งเศสสามารถนำกลับมาขายได้อีกเป็นครั้งที่สองหากมีผู้เสนอว่าจะซื้อทรัพย์สินในราคาที่สูงกว่า (la surenchère) โดยผู้ที่เสนอให้มีการขายทอดตลาดจะต้องเสนอว่าจะซื้อทรัพย์สินนั้นในราคาที่สูงกว่าราคาเดิมหนึ่งในสามสิบส่วน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศฝรั่งเศส มาตรา 708 โดยยังไม่รวมถึงเงินค่าธรรมเนียมที่จะต้องเสียในกรณีดังกล่าวนี้เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องทำการขายทอดตลาดทรัพย์สินเป็นครั้งที่สองภายในกำหนดเวลา 10 วัน นับแต่วันที่มีการขายทอดตลาดทรัพย์สินครั้งแรกตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 708 แต่จะทำการขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์อีกครั้งหนึ่งเป็นครั้งที่สามโดยอ้างว่าจะเสนอราคาที่สูงขึ้นไปกว่าครั้งที่สองไม่ได้แล้ว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศฝรั่งเศส มาตรา 710

การร้องคัดค้านการขายทอดตลาดตามกฎหมายประเทศฝรั่งเศสผู้ที่มีส่วนได้เสียไม่สามารถร้องคัดค้านการขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์ต่อศาลได้ แม้ว่าจะร้องคัดค้านการขายไม่ได้แต่ผู้มีส่วนได้เสียก็สามารถที่จะร้องคัดค้านการยึดทรัพย์สินได้หลายกรณี เช่น ร้องคัดค้านว่าการยึดทรัพย์สินนั้นเป็นโมฆะเนื่องจากทำการยึดทรัพย์สินโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมายตาม มาตรา 131 ของรัฐกฤษฎีกา วันที่ 31 กรกฎาคม ค.ศ. 1992 หรือร้องขัดทรัพย์สินว่าอสังหาริมทรัพย์ที่ถูกยึดนั้นไม่ใช่กรรมสิทธิ์ของลูกหนี้แต่เป็นกรรมสิทธิ์ของตน หรือร้องคัดค้านว่าตนมีสิทธิอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกรรมสิทธิ์เหนืออสังหาริมทรัพย์นั้น เช่น สิทธิในการใช้สอยและเก็บกินผลประโยชน์ หรือสิทธิในทางจำนำ ตามมาตรา 128 ของรัฐกฤษฎีกา

1.1.3 อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีในการเป็นตัวแทนของคู่ความในศาล

การดำเนินคดีในชั้นศาลตามปกติแล้วคู่ความต้องดำเนินคดีโดยจะต้องมีทนายความ เป็นตัวแทนเสมอยกเว้นแต่ในศาลแขวง (Tribunal d'instance) และศาลพาณิชย์ (Tribunal d'commerce) คู่ความสามารถดำเนินคดีได้เองโดยไม่ต้องมีทนายความ แต่คู่ความก็สามารถที่จะ แต่งตั้งทนายความให้ดำเนินคดีแทนได้ อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีในประเทศ ฝรั่งเศสเจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถที่จะเป็นตัวแทนของคู่ความในศาลได้เฉพาะในศาล 2 ประเภท คือ 1. ศาลเกี่ยวกับสัญญาเช่า (tribunal paritaire des baux ruraux) ตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฉบับใหม่ มาตรา 885 และ 2. ในศาลพาณิชย์ (Tribunal d'commerce) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศฝรั่งเศส ฉบับใหม่ มาตรา 853 โดยการเป็นตัวแทนของคู่ความโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีนี้อาจกระทำในฐานะเป็นที่ปรึกษา เป็นผู้รับมอบอำนาจในคดี หรือเป็นทนายความก็ได้ แต่อย่างไรก็ตามเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่ สามารถเป็นตัวแทนของคู่ความต่อหน้าผู้พิพากษาแผนกบังคับคดีในศาลแขวงและในศาล จังหวัดได้

ในคดีไม่มีข้อยุ่งยาก เช่น จำนวนทุนทรัพย์ไม่มากเจ้าพนักงานบังคับคดีหรือทนายความ หรือคู่ความอาจดำเนินการเองโดยนำเฉพาะเอกสารที่เกี่ยวกับการเป็นหนี้ไปยื่นฟ้องต่อศาลศาล ก็จะพิจารณาเอกสารดังกล่าวแล้วมีคำพิพากษาและหมายบังคับคดีบังคับคดีกับลูกหนี้ได้เลย ซึ่งจะเรียกวิธีการนี้ว่าการขอให้ศาลมีคำสั่งให้ลูกหนี้ชำระหนี้ (injonction de payer) ในศาล แขวงโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจที่จะยื่นคำร้องขอต่อศาลแขวงเพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้ ลูกหนี้ชำระหนี้ในคดีไม่มีข้อยุ่งยาก แม้ว่าเจ้าพนักงานจะไม่มีอำนาจเป็นตัวแทนคู่ความในศาล แขวงก็ตามเนื่องจากในกรณีนี้ไม่จำเป็นต้องมีหลักฐานการเป็นตัวแทนของคู่ความในคดีเจ้า พนักงานบังคับคดีมีอำนาจในเรื่องนี้แม้ว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีนั้นจะกระทำนอกเขตศาลที่ สำนักงานของตนตั้งอยู่ก็ตามกฎหมายประเทศฝรั่งเศสให้อำนาจเจ้าพนักงานบังคับคดีกระทำได้ โดยศาลจะพิจารณาและมีคำพิพากษาให้ลูกหนี้ชำระหนี้ แต่หากลูกหนี้ไม่พอใจกับคำพิพากษา จะต้องคัดค้านภายใน 1 เดือน นับแต่วันที่คำพิพากษาหากไม่คัดค้านภายในกำหนดถือว่า ลูกหนี้ยอมรับว่าเป็นหนี้ และจะไม่สามารถอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลต่อไปได้ เมื่อคดีมีการ คัดค้านของลูกหนี้แล้วก็จะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลต่อไป จากที่เป็นคดีคดีที่ไม่มีข้อ ยุ่งยากก็จะกลายเป็นคดีที่มีข้อพิพาท

1.1.4 อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีในการควบคุมการชำระหนี้ให้เป็นไปตามสัญญา ฟ้องร้องคดี และเป็นตัวแทนของเจ้าหนี้ในการติดตามทวงถามการชำระหนี้

เนื่องจากในประเทศฝรั่งเศสมีปัญหาคดีล้มศาลอีกทั้งยังมีจำนวนเจ้าพนักงานบังคับคดีเพียงพอกฎหมายฝรั่งเศสจึงให้อำนาจเจ้าพนักงานบังคับคดีในการควบคุมการชำระหนี้ให้เป็นไปตามสัญญาและสามารถบังคับคู่กรณีให้ชำระหนี้ได้โดยไม่ต้องนำคดีขึ้นสู่ศาล²⁹ เช่น การบังคับคดีชำระหนี้ตามสัญญาถ้าผู้เช่าไม่ชำระค่าเช่าตามสัญญา ผิดนัดตามตัวสัญญาใช้เงินนอกจากนั้น เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถบังคับให้ลูกหนี้ปฏิบัติตามสัญญาได้โดยอาจจะดำเนินการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้เพื่อชำระหนี้ได้ โดยไม่ต้องยื่นฟ้องต่อศาลเลยในมูลหนี้บางประเภท เช่น การบังคับชำระหนี้เช็คเมื่อธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินเจ้าหนี้อาจจะร้องขอให้ธนาคารทำหนังสือรับรองว่าลูกหนี้ไม่มีเงินพอชำระหนี้ตามเช็คได้ เมื่อธนาคารออกหนังสือรับรองให้เจ้าหนี้ก็จะนำหลักฐานดังกล่าวมาส่งให้เจ้าพนักงานบังคับคดี เพื่อออกหนังสือทวงหนี้ให้ลูกหนี้ชำระหนี้ภายใน 15 วัน หากไม่ชำระตามที่กำหนดเจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถบังคับคดียึดทรัพย์สินนำมาชำระหนี้ได้เลยโดยมีผลบังคับทางกฎหมายเป็นการออกหมายบังคับเสมือนหนึ่งมีคำพิพากษาแล้วตาม มาตรา 65-3 แห่งกฎหมายลงวันที่ 30 ธันวาคม ค.ศ. 1991³⁰ นอกจากนี้เจ้าพนักงานบังคับคดีจะมีอำนาจควบคุมการชำระหนี้ให้เป็นไปตามสัญญาโดยไม่ต้องนำคดีขึ้นสู่ศาลแล้วและเจ้าพนักงานบังคับคดียังมีอำนาจฟ้องคดีด้วย โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถยื่นฟ้องคดีต่อศาลพาณิชย์ในกรณีถ้าคู่ความผิดสัญญาประนีประนอมยอมความ ซึ่งศาลจะพิจารณาพยานหลักฐานและตามข้อเท็จจริงที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้รายงานเสนอขึ้นมาแล้วพิพากษาดัดสินคดีไปได้ทันที

การติดตามทวงถามเรื่องการชำระหนี้ ทั้งการชำระหนี้ตามข้อตกลง และการชำระหนี้ตามคำสั่งศาล เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจทวงถามเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้แม้ว่าจะไม่อยู่ในเขตอำนาจตน แต่มีข้อจำกัดอยู่ที่ว่าหากเป็นกรณีดำเนินการในเขตอำนาจของตนหากลูกหนี้ฝ่าฝืน เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถบังคับคดีได้เองโดยไม่ต้องนำคดีขึ้นสู่ศาลแต่หากเป็นการติดตามหนี้ลูกหนี้ที่อยู่นอกเขตอำนาจตนเจ้าพนักงานบังคับคดียังสามารถเรียกให้ลูกหนี้ที่มีภูมิลำเนาอยู่นอกเขตอำนาจของตนชำระหนี้ได้โดยการส่งหนังสือทวงหนี้ทางไปรษณีย์ โทรศัพท

²⁹ สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, การให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบังคับคดีทางแพ่ง, (โครงการศึกษาวิจัยเสนอต่อสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 10 กันยายน 2550). หน้า 55.

³⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 55.

หรือโทรสารก็ได้ และหากลูกหนี้ยังคงเพิกเฉยเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องยื่นฟ้องต่อศาลเพื่อให้มีคำพิพากษาและมีหมายบังคับคดีกับลูกหนี้ต่อไปจะไปดำเนินการบังคับคดีเองโดยไม่นำคดีขึ้นสู่ศาลไม่ได้

1.1.5 อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีในการเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย และมีอำนาจในการเป็นผู้จัดการทรัพย์สินแทนให้มีมูลค่าเพิ่ม

เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถให้คำปรึกษาในด้านกฎหมายแก่บุคคลทั่วไปและยังสามารถเป็นผู้จัดการอสังหาริมทรัพย์แทนเจ้าของทรัพย์สินในการบริหารจัดการอสังหาริมทรัพย์นั้นให้เกิดมูลค่าเพิ่มขึ้นได้ด้วย

1.1.6 อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีในการตรวจสอบสถานภาพของลูกหนี้ที่มีหนี้สินล้นพ้นตัวและการเป็นผู้ชำระบัญชีในคดีล้มละลาย

เจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะมีบทบาทสำคัญในกรณีที่มีคำขอให้ลูกหนี้ล้มละลาย หรือขอเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูกิจการโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีจะมีอำนาจตรวจสอบสถานภาพของลูกหนี้ว่ามีหนี้สินล้นพ้นตัวหรือไม่ สภาวะการใช้จ่ายเงินของลูกหนี้เป็นเช่นไร ซึ่งการตรวจสอบดังกล่าวเจ้าพนักงานบังคับคดีจะมีเวลาสังเกตการณ์ระยะหนึ่งถ้าเห็นว่ามีแนวโน้มการดำเนินกิจการต่อไปได้ก็จะมีคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้ชำระบัญชี และตั้งแต่ศาลมีคำสั่งได้ส่วนลูกหนี้เจ้าพนักงานบังคับคดีจะเข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำเนินการกับหนี้สินที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่ศาลมีคำสั่งให้ไต่สวนลูกหนี้จนถึงวันที่ศาลมีคำสั่งให้ชำระบัญชี นอกจากนี้ เจ้าพนักงานบังคับคดียังมีอำนาจในการรวบรวมทรัพย์สินที่เป็นของลูกหนี้เพื่อการชำระบัญชีอีกด้วย

1.1.7 อำนาจหน้าที่โดยเฉพาะ และอำนาจหน้าที่ทั่วไปของเจ้าพนักงานบังคับคดี

อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีในสถานการณ์บังคับคดีมีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ค.ศ. 1870 ซึ่งมีการแก้ไขเพิ่มเติมในปี ค.ศ. 1971 โดยอำนาจหน้าที่โดยเฉพาะเจ้าพนักงานบังคับคดีจะมีอำนาจ หน้าที่ในการส่งคำคู่ความ คำแถลง คำสั่งในคดี ดำเนินการบังคับคดีตามคำสั่งของศาลหรือตามหมายบังคับคดีอื่น ๆ ดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรการคุ้มครองชั่วคราวโดยอำนาจของเจ้าพนักงานบังคับคดีตามที่กล่าวมานี้ตามปกติจะจำกัดอยู่เฉพาะในเขตอำนาจศาลแขวงที่เจ้าพนักงานบังคับคดีนั้นมีภูมิลำเนาอยู่ โดยในการ

ปฏิบัติหน้าที่เป็นอำนาจโดยเฉพาะของเจ้าพนักงานบังคับคดีนี้เจ้าพนักงานบังคับคดีจะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายในฐานะที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ

นอกจากเจ้าพนักงานบังคับคดีจะมีอำนาจหน้าที่ตามที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดียังมีอำนาจหน้าที่อื่น ๆ อีก เช่น ทำรายงานตรวจสภาพวัตถุ สถานที่ แม้จะไม่ใช่ว่าที่ตามที่กฎหมายกำหนดไว้แต่ก็เป็นการทำงานทำให้ศาลได้เห็นถึงสภาพของทรัพย์สินนั้น ๆ ซึ่งจะมีผลเป็นพยานหลักฐานที่เชื่อถือได้และได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานว่าถูกต้องแท้จริงและหากมีการร้องคัดค้านความถูกต้องจะต้องสืบพยานหักล้างในชั้นศาลเท่านั้น การตรวจสภาพทรัพย์สินนั้นรวมถึงการตรวจสภาพที่เกิดเหตุพิพาทในคดีด้วย เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจรายงานเฉพาะข้อเท็จจริงตามที่รับรู้ได้โดยปราศสัมผัสเท่านั้นไม่สามารถเสนอความเห็นได้ ซึ่งนอกจากการทำรายงานตรวจสภาพวัตถุและสถานที่แล้วเจ้าพนักงานบังคับคดียังมีอำนาจในการตรวจพิสูจน์และรับรองความเป็นเจ้าของทรัพย์สินตามคำสั่งศาลและให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจนำทรัพย์สินนั้นกลับคืนมายังเจ้าของได้ด้วย

1.1.8 อำนาจหน้าที่ในการเป็นอัยการศาล

เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจหน้าที่ในการรักษาความเรียบร้อยในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในศาล โดยมีหน้าที่ช่วยเหลือผู้พิพากษาในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีและสามารถมอบอำนาจให้เสมียนดำเนินการแทนได้

ค. การขับไล่

ในเรื่องอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีนอกจากเจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถใช้อำนาจรัฐในการยึดและขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้ได้แล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดียังสามารถใช้อำนาจรัฐในการขับไล่กรณีบุกรุก และขับไล่ตามสัญญาเช่าได้ด้วย การขับไล่กรณีบุกรุกเจ้าพนักงานบังคับคดีจะเข้าไปตรวจสภาพทรัพย์สิน และทำการรายงานตรวจสภาพตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏเพื่อเสนอต่อศาลให้มีคำสั่งหรือคำพิพากษาเมื่อศาลมีคำพิพากษาแล้วก็จะมียผลบังคับคดีทันทีส่วนกรณีการขับไล่ตามสัญญาเช่าจะต้องเป็นกรณีที่มีสัญญาระบุไว้ชัดเจนว่าหากผู้เช่าไม่ชำระค่าเช่าให้ผู้ให้เช่าสามารถขับไล่ผู้เช่าได้ในกรณีดังกล่าวเจ้าพนักงานบังคับคดีจะเรียกให้ผู้เช่าชำระเงินที่ค้างอยู่โดยให้เวลาภายใน 2 เดือน นับแต่วันที่ได้แจ้งให้ทราบ ซึ่งหากผู้เช่ายังคงเพิกเฉย ก็จะมีหมายแจ้งไปอีกครั้งซึ่งจะระบุ ค่าเช่าที่ค้างชำระ ดอกเบี้ย และค่าใช้จ่าย

ที่เกิดขึ้นโดยตามปกติเจ้าพนักงานบังคับคดีจะมีหนังสือทวงถามให้ชำระค่าเช่าถึง 6 ครั้ง และภายหลังจากการทวงถามดังกล่าวหากผู้เช่ายังคงเพิกเฉยไม่ชำระค่าเช่าอีกก็จะดำเนินการแจ้งตำรวจให้ลงบันทึกประจำวันและฟ้องคดีต่อศาล เมื่อศาลมีคำพิพากษาให้ขับไล่และแจ้งนายทะเบียนจังหวัดขอให้หาที่อยู่ให้กับลูกหนี้ แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายประเทศฝรั่งเศสก็มีข้อจำกัดทางกฎหมายมิให้ขับไล่ลูกหนี้ออกจากอสังหาริมทรัพย์ในช่วงฤดูหนาวเป็นเวลา 6 เดือน แต่ในทางปฏิบัติมีน้อยมากเนื่องจากลูกหนี้จะรับนำเงินมาชำระค่าเช่าทันทีที่ได้รับหมายแจ้งจากเจ้าพนักงานบังคับคดี ในกรณีที่ลูกหนี้มีสิทธิตามกฎหมายที่จะพักอาศัยอยู่ในบ้านนั้น ลูกหนี้และสมาชิกในครอบครัวสามารถที่จะอยู่ในบ้านนั้นได้ต่อไปอีก 2 เดือน นับแต่วันที่มีคำสั่งขับไล่ ระยะเวลานี้อาจถูกยกเลิกหรือถูกกำหนดให้สั้นเข้าโดยคำสั่งศาล ซึ่งจะต้องระบุเหตุผลในการมีคำสั่งนั้นด้วยแต่กรณีของลูกหนี้ที่พักอาศัยอยู่ในบ้านนั้นโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายจะมาอ้างสิทธิขออยู่อาศัยต่อไปอีก 2 เดือน ไม่ได้

ระยะเวลา 2 เดือนดังกล่าวนี้อาจขยายต่อไปได้อีกแต่ไม่เกิน 3 เดือน เมื่อศาลเห็นว่าการขับไล่บุคคลเหล่านี้ออกไปขณะนั้นจะทำให้ลูกหนี้และสมาชิกในครอบครัวได้รับความทุกข์ยากลำบากอย่างยิ่ง โดยเฉพาะจากสภาพอากาศหรือเป็นช่วงระยะเวลาไม่เหมาะสม ตามกฎหมายวันที่ 31 พฤษภาคม ค.ศ.1990 ได้ให้สิทธิแก่ลูกหนี้ในเรื่องที่อยู่อาศัยโดยกำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องแจ้งให้เจ้าหน้าที่ของรัฐในเขตภูมิภาคอำนาจของลูกหนี้ดำเนินการจัดหาที่อยู่อาศัยใหม่แก่ลูกหนี้

ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการขับไล่ทั้งหมดเป็นหน้าที่ของลูกหนี้ และในทางปฏิบัติเจ้าหนี้จะเป็นผู้ทอดรองจ่ายไปก่อน แล้วเรียกเก็บเอาจากลูกหนี้ในเวลาบังคับคดี ซึ่งส่วนใหญ่ก็ไม่อาจเรียกเก็บจากลูกหนี้ได้ ถึงอย่างไรก็ตามก็ยังมีกรทำประกันเช่าไว้กับบริษัทประกันภัยในกรณีที่ไม้อาจเรียกเก็บค่าเช่าได้บริษัทที่ประกันภัยก็จะเป็นผู้ชำระให้แทน

1.1 การเข้าสู่วิชาชีพ และการกำกับดูแล

เจ้าพนักงานบังคับคดีในประเทศฝรั่งเศสเป็นองค์กรเอกชน ซึ่งเป็นวิชาชีพอิสระมีการจัดตั้งเป็นสภาเจ้าพนักงานบังคับคดีแห่งชาติ สภาเจ้าพนักงานบังคับคดีภูมิภาค และสภาเจ้าพนักงานบังคับคดีจังหวัดที่ควบคุมดูแลซึ่งกันและกันตามกฎหมายวิชาชีพ โดยบุคคลที่จะเข้ามาเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องได้รับการแต่งตั้งจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมโดยกระทำในรูปแบบของประกาศกระทรวงและจะแต่งตั้งโดยเฉพาะกรณีมีตำแหน่งว่าง หรือมี

ประกาศกระทรวงยุติธรรมกำหนดให้มีการเพิ่มตำแหน่งอัตราใหม่และต้องเป็นไปตามความต้องการในการทำธุรกรรมในท้องถิ่นนั้น ๆ ตามคำแนะนำของสภาวิชาชีพเท่านั้น³¹ และเมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้รับการแต่งตั้งแล้วก็จะได้รับใบอนุญาตให้เป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ โดยใบอนุญาตนี้จะมีอายุตลอดชีพ³² ซึ่งในประเทศฝรั่งเศสได้มีการกำหนดอัตราที่เหมาะสมของอัตราเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนต่อจำนวนประชากรไว้เท่ากับ 1:18,000 คน³³ และผู้ที่ประสงค์จะสมัครเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนจะต้องมีคุณสมบัติ คือ ต้องมีสัญชาติฝรั่งเศส มีอายุไม่ต่ำกว่า 25 ปี ไม่เคยถูกพิพากษาลงโทษจำคุก ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย ไม่เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องในศีลธรรมอันดีและไม่เป็นผู้ได้กระทำการใดซึ่งแสดงให้เห็นว่าไม่น่าไว้วางใจในความซื่อสัตย์สุจริต

นอกจากนั้นผู้ที่เข้ามาเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องสอบคัดเลือกเพื่อรับการอบรมเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดี โดยผู้สอบจะต้องสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโททางกฎหมายโดยหลักสูตรดังกล่าวประเทศฝรั่งเศสกำหนดให้เรียน 4 ปี³⁴ ผู้ที่ผ่านการสอบคัดเลือกเพื่ออบรมเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องเข้ารับการอบรมเป็นเวลา 2 ปี โดยจะมีการอบรมทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ ส่วนค่าใช้จ่ายในการอบรมผู้เข้ารับการอบรมต้องเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายเองทั้งหมด ผู้เข้ารับการอบรมจะต้องเข้าสอบการประกอบวิชาชีพเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีซึ่งจะมีการสอบทั้งสิ้น 2 ครั้ง ครั้งแรกสอบเมื่อตอนเทอมสุดท้ายของปีแรก และครั้งที่สองสอบเมื่อตอนเทอมสุดท้ายของปีที่สอง โดยการสอบนี้เป็นการสอบต่อหน้าคณะกรรมการสอบในระดับชาติ ซึ่งประกอบไปด้วยที่ปรึกษาประจำศาลฎีกา 1 คน ศาสตราจารย์ทางกฎหมาย 1 คน เจ้าพนักงานบังคับคดีจำนวน 3 คน และเสมียนเจ้าพนักงานบังคับคดีที่มีคุณสมบัติครบถ้วนที่จะเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ 1 คน

อย่างไรก็ตามมีการกำหนดข้อยกเว้นไว้เป็นเรื่องคุณวุฒิการศึกษาการอบรมหรือการสอบเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีสำหรับผู้มีคุณสมบัติพิเศษบางประการ เช่น ผู้ที่สำเร็จการศึกษาจากสถาบันการศึกษาชั้นสูงด้านรัฐศาสตร์ ผู้ที่ทำงานเป็นเสมียนเจ้าพนักงานบังคับคดีมาไม่น้อย

³¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 57.

³² คณะกรรมการพิจารณากำหนดแนวทางในการร่างกฎกระทรวง, รายงานการศึกษาดูงาน การมอบหมายงานบังคับคดีภาคเอกชน ณ ทวีปยุโรป ระหว่างวันที่ 3-15 ตุลาคม 2548, กรมบังคับคดี, หน้า 1.

³³ สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, การให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบังคับคดีทางแพ่ง, (โครงการศึกษาวิจัยเสนอต่อสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 10 กันยายน 2550). หน้า 59.

³⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 57.

กว่า 10 ปี ได้รับยกเว้นไม่ต้องสำเร็จการศึกษาทางกฎหมาย หัวหน้าเสมียนเจ้าพนักงานบังคับคดี หรือเสมียนเจ้าพนักงานบังคับคดีที่ปฏิบัติงานมาแล้วไม่น้อยกว่า 6 ปี แต่ว่าจะต้องมีคุณสมบัติทางกฎหมาย ได้รับการยกเว้นไม่ต้องเข้ารับการอบรม ผู้ที่ได้รับยกเว้นไม่ต้องเข้ารับการอบรม และไม่ต้องผ่านการสอบ ได้แก่ อาจารย์อาวุโส สาขาวิชากฎหมาย และเศรษฐศาสตร์ในมหาวิทยาลัย อาจารย์อาวุโส และอาจารย์ผู้บรรยายพิเศษซึ่งสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกทางกฎหมายและทำการสอนมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปี ผู้ที่ทำงานด้านภาษีทั้งของรัฐและเอกชนมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี หรือทนายความประจำศาลอุทธรณ์หรือทนายความประจำศาลยุติธรรมสูงสุดและศาลปกครองสูงสุดที่ทำงานมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปี ไม่ต้องเข้ารับการศึกษารอบนอก เพราะผ่านระบบการให้การศึกษาอบรมที่เทียบเท่ามาแล้ว เป็นต้น³⁵

ปัจจุบันวิชาชีพเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนในประเทศฝรั่งเศสมีการพัฒนาการต่อเนื่องมาเป็นลำดับจากงานทั่ว ๆ ไปมาสู่งานวิชาชีพที่ต้องอาศัยความรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะทางเป็นอย่างมาก ในอดีตช่วง ค.ศ. 1960 ผู้ที่จะสมัครเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนขอเพียงแต่มีสัญชาติฝรั่งเศสและเป็นบุคคลที่มีความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ก็สามารถทำหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนได้แล้ว แต่ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1996 เป็นต้นไปการเข้าสู่วิชาชีพเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนได้มีการปรับมาตรฐานที่สูงขึ้น คือ จะต้องสำเร็จการศึกษากฎหมายระดับปริญญาโท (Maîtrise en droit) อีกทั้งยังต้องได้รับการอบรมวิชาชีพเป็นเวลา 2 ปี และต้องผ่านการสอบต่อหน้าคณะกรรมการในระดับชาติ แต่อย่างไรก็ตามคุณสมบัติทางการศึกษาขั้นต่ำที่กฎหมายบังคับให้ต้องสำเร็จการศึกษากฎหมายระดับปริญญาโท (Maîtrise en droit) นี้ยังไม่เพียงพอในการประกอบวิชาชีพอย่างแท้จริง ในอนาคตอาจต้องบังคับให้ทำการฝึกอบรมวิชาชีพก่อนเป็นเวลาอย่างน้อย 3 ปี และสำหรับการสอบต่อหน้าคณะกรรมการในระดับชาตินั้นในปัจจุบันประเทศฝรั่งเศสได้กำหนดหลักเกณฑ์ให้เข้าสอบได้เพียงไม่เกิน 4 ครั้ง มิฉะนั้นจะหมดสิทธิสอบอีกต่อไป ผู้สมัครที่สอบไม่ผ่านใน 4 ครั้ง ดังกล่าวจะต้องพอใจกับตำแหน่งลูกจ้างต่อไป หรืออาจจะต้องเปลี่ยนสายงานไปทางอื่น³⁶

³⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 57.

³⁶ COINTAT (Christian), “ Quels métiers Pour quelle justice? ”, RAPPORT D' INFORMATION 345 (2001-2002)-commission des lois (Sénat) (รายงานการศึกษาเรื่องวิชาชีพกฎหมายในกระบวนการยุติธรรมเสนอต่อวุฒิสภาของฝรั่งเศส).

1.2.1 การฝึกอบรมเจ้าพนักงานบังคับคดี

สภาเจ้าพนักงานบังคับคดีแห่งชาติมีโรงเรียนฝึกอบรม 2 ประเภท คือ

1.2.1.1 โรงเรียนอบรมทั่วไปเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาทางแพ่งและการบังคับคดี (E'cole Nationale de Prosédure) หรือเรียกว่า ENP การอบรมนี้ใช้กับผู้ที่จะเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีและเสมียนของเจ้าพนักงานบังคับคดี และบุคคลทั่วไปที่ทำงานในสำนักงานที่ประกอบวิชาชีพทางกฎหมายอื่น ๆ โดยการฝึกอบรมแบ่งเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 มีกำหนดเวลาฝึกอบรม 2 ปี สำหรับบุคคลทั่วไป ช่วงที่ 2 การฝึกอบรมปีที่ 3 และปีที่ 4 สำหรับบุคคลที่ผ่านการฝึกอบรมช่วงที่ 1 มาแล้ว ส่วนช่วงที่ 3 จะเป็นการฝึกอบรมปีที่ 5 และปีที่ 6 สำหรับบุคคลที่ผ่านการฝึกอบรมช่วงที่ 2 หรือผู้ที่จบปริญญาโททางกฎหมาย โดยแต่ละช่วงมีรายละเอียดหลักสูตรการฝึกอบรม ดังนี้

หลักสูตรปีที่ 1

เจ้าพนักงานบังคับคดีและบุคคลที่เกี่ยวข้อง การส่งหมายเป็นโมฆะ ค่าธรรมเนียม ศาลประเภทต่างๆ คำตัดสินของศาลและการแจ้งคำตัดสินศาล กระบวนการในการมีคำสั่งของศาล หมายบังคับคดีและหลักทั่วไปในการบังคับคดี การอายัด

หลักสูตรปีที่ 2

การยึดเงินเดือน หนี้ค่าอุปการะเลี้ยงดู และการติดตามทวงหนี้ การยึดแล้วขาย สัญญาเช่า การบอกเลิกสัญญาเช่า การขับไล่ มาตรการคุ้มครองชั่วคราว สิทธิพยานทางการพาณิชย์ ตั๋วแลกเงิน เช็ค มาตรการบังคับคดียานพาหนะ

หลักสูตรปีที่ 3

ความรู้ทั่วไป สถาบันมหาชนแห่งชาติและแห่งยุโรป พยานหลักฐาน บุคคลและการไร้ความสามารถ ครอบครัว ทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยา ทรัพย์สิน การค้าประกัน

หลักสูตรปีที่ 4

การกระทำตามกฎหมายความรับผิดชอบทางแพ่ง นิติกรรมสัญญา หลักทั่วไปว่าด้วยหนี้ เอกเทศสัญญา กฎหมายพาณิชย์ การฟื้นฟูกิจการและล้มละลาย กฎหมายอาญา กฎหมายแรงงาน

หลักสูตรปีที่ 5

หลักทั่วไปว่าด้วยคดีในศาล เจ้าพนักงานบังคับคดี ศาลแขวง ศาลจังหวัด ศาลพาณิชย์

หลักสูตรปีที่ 6

หลักทั่วไปของการบังคับคดี การดำเนินคดีในศาลพิเศษ มาตรการคุ้มครองชั่วคราว ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา การบังคับคดี

1.2.1.2 โรงเรียนอบรมเฉพาะผู้จะเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีเท่านั้น มีกำหนดระยะเวลาอบรม 2 ปี เรียกว่า D'e partementde formation des stagiaires หรือ DFS การอบรมเป็นไปอย่างเข้มงวดมาก และสอบยากมากในรุ่นปัจจุบันมีคนเข้าเรียนจำนวน 250 คน มีคนที่สามารถสอบผ่านหลักสูตรนี้ได้มีเพียง 75 คน โดยสถานภาพของ DFS เป็นเหมือนบริษัทเอกชนที่มีคณะกรรมการนายจ้าง ลูกจ้าง โดยอยู่ภายใต้การควบคุมของกระทรวงแรงงาน

โรงเรียนเจ้าพนักงานบังคับคดีของสภาเจ้าพนักงานบังคับคดีแห่งชาติเป็นสถาบันเดียวที่สอนวิชาชีพการเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีและมีความเป็นอิสระในการจัดทำหลักสูตร ส่วนงบประมาณที่ใช้ได้รับมาจากสมาชิกของสภาเจ้าพนักงานบังคับคดีแห่งชาติ โดยไม่ได้รับเงินสนับสนุนจากงบประมาณของรัฐ การฝึกอบรมเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องเรียนภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติโดยจะต้องทำการฝึกงานในสำนักงาน L' Huissier de Justice โดยหลักสูตรการฝึกอบรมของโรงเรียน DFS มีวิชา ดังนี้

หลักสูตรปีที่ 1

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพยานหลักฐาน การปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานบังคับคดีในการลงนามในสัญญา กฎหมายแพ่งเกี่ยวกับการเช่า กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกรรมสิทธิ์ร่วม กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสังหาริมทรัพย์ การประเมินราคาทรัพย์สิน และการขายทอดตลาด การบังคับคดีในยุโรป หรือสหภาพยุโรป วิชาการเงินและการบัญชี กฎหมายเกี่ยวกับการค้า

หลักสูตรปีที่ 2

กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาคบังคับคดีภายหลังศาลมีคำพิพากษา การยึดสังหาริมทรัพย์ การยึดทรัพย์ที่ฝากไว้ที่ธนาคาร ปัญหาในการบังคับคดี และวิธีการแก้ปัญหาในทางกฎหมาย (สัมมนาปัญหาชั้นสูง) การเตรียมตัวในการสอบวิชาชีพเจ้าพนักงานบังคับคดี ระบบการป้องกันตนเองของเจ้าพนักงานบังคับคดี ภาษี จรรยาบรรณ ศีลธรรม มารยาท เทคนิคการทำงานของเจ้าพนักงานบังคับคดี การตั้งสมาคม กลุ่ม หรือรายบุคคล

ในการฝึกอบรมนี้จะมีการสัมมนาทุกเดือน ๆ ละ 2 วัน มีการทำรายงาน 1 ครั้ง ต่อเดือน โดยมีผู้สอนที่เป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีและผู้เชี่ยวชาญด้านอื่นมาตรวจด้วย และมีสถานที่สัมมนา 5 แห่ง คือ 1. Rennes 2. Nancy 3. Bordeaux 4. Lyon 5. Aix-en-Provence ยกเว้นผู้ที่ไปฝึกอบรมในสำนักงานเจ้าพนักงานบังคับคดีที่ตั้งอยู่ที่ Guadeloupe Reunion et Martinique ไม่ต้องไปสัมมนาที่ 5 แห่ง ข้างต้นเพราะทั้งสามแห่งนี้เป็นเกาะอยู่ไกลออกไป และผู้ที่เข้าฝึกอบรมหลักสูตรนี้ต้องสอบผ่านได้รับ diploma อันเป็นที่รู้จักกันทั่วไป

หลังจากได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีแล้วจะมีสถาบัน Institut de formation continue des huissiers de justice (IFOCH) ซึ่งเป็นสถาบันพัฒนาบุคลากรเจ้าพนักงานบังคับคดี จะทำหน้าที่ให้ความรู้แก่เจ้าพนักงานบังคับคดีอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ทราบเรื่องกฎหมายใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกรปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานบังคับคดี และจัดการประชุม สัมมนาเป็นระยะ ๆ รวมทั้งการแก้ไขกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย การแต่งกายของเจ้าพนักงานบังคับคดีเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องสวมเสื้อครุยสีดำมีแถบสีขาวในการปฏิบัติงานในศาลหรือมีการประชุมสภาเจ้าพนักงานบังคับคดีแห่งชาติ³⁷

³⁷ ศาลยุติธรรม, เจ้าพนักงานบังคับคดีฝรั่งเศส, “วารสารศาลยุติธรรม”, (เมษายน 2547-พฤษภาคม 2547) หน้า 41.

1.2.2 การจัดตั้งสำนักงานของเจ้าพนักงานบังคับคดี

เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้รับใบอนุญาตแล้วก็ต้องทำการเปิดสำนักงานบังคับคดีขึ้นโดยใช้เงินทุนประมาณ 75,000 ยูโรถ้าเงินไม่เพียงพออาจจะร่วมกันหลายคนและกฎหมายไม่ได้บังคับว่าจะต้องจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล การจัดตั้งสำนักงานเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องยื่นคำร้องไปที่กระทรวงยุติธรรม³⁸ โดยปัจจุบันสำนักงานเจ้าพนักงานบังคับคดีทั่วประเทศฝรั่งเศสมีทั้งหมด 2,054 แห่ง และมีเจ้าพนักงานบังคับคดีทั้งหมด 3,260 คน เจ้าพนักงานบังคับคดีที่เป็นผู้หญิงจำนวน 611 คน และมีเสมียนหรือลูกจ้างเจ้าพนักงานบังคับคดีจำนวน 11,000 คน ทนายความทั่วประเทศมีประมาณ 40,000 คน และประมาณ 48 % ของจำนวนเจ้าพนักงานบังคับคดีจะมีอายุระหว่าง 25-40 ปี³⁹ ผู้ที่ไปฝึกงานต้องตั้งใจฝึกงานอย่างจริงจัง ใฝ่หาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับงานในหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดี และได้รับเงินเดือนจากสำนักงานที่ตนเข้าฝึกงาน จำนวนไม่น้อยกว่า 1,000 ยูโร ในประเทศฝรั่งเศสมีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการอนุญาตให้จัดตั้งสำนักงานบังคับคดีได้โดยจะมีการจำกัดจำนวนสำนักงานให้เหมาะสมกับปริมาณความต้องการทำธุรกรรมในแต่ละท้องถิ่น เช่นเดียวกับจำนวนเจ้าพนักงานบังคับคดีที่ถูกจำกัดเหมือนกัน โดยวิธีการจัดตั้งสำนักงานจะทำได้ 2 วิธี คือ 1. เข้าไปแทนที่เจ้าพนักงานบังคับคดีคนที่ลาออกไป 2. ซ้ำกิจการของสำนักงานเดิม ในการจัดตั้งสำนักงานจะต้องได้รับอนุมัติจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมในรูปแบบของการออกเป็นประกาศกระทรวงเพื่อจัดตั้งสำนักงานแต่ละแห่ง เจ้าพนักงานบังคับคดีไม่สามารถอ้างหลักเสรีภาพในการจัดตั้งสำนักงานได้ เพราะไม่ใช่สำนักงานทนายความที่มีเสรีภาพในการจัดตั้งสำนักงานเมื่อใดก็ได้เนื่องจากถือว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนเป็นงานของรัฐซึ่งแยกมาให้ผู้ซึ่งไม่ใช่ข้าราชการเป็นคนทำและต้องมีระบบควบคุมกำกับดูแลอย่างใกล้ชิดจากภาครัฐด้วย⁴⁰ ขั้นตอนในการจัดตั้งสำนักงานจะต้องยื่นเรื่องต่ออัยการ ซึ่งอัยการจะตรวจสอบฐานะการเงิน และคุณธรรมของผู้ที่ยื่นเรื่อง เมื่อผ่านการตรวจสอบแล้วอัยการศาลล่างจะส่งเรื่องไปยังอัยการศาลสูง เพื่อทำเรื่องเสนอรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมพิจารณาและมีคำสั่งประกาศอนุญาตให้ตั้งสำนักงาน และตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดี

³⁸ คณะกรรมการพิจารณากำหนดแนวทางในการร่างกฎกระทรวง, รายงานการศึกษาดูงาน การมอบหมายงานบังคับคดีภาคเอกชน ณ ทวีปยุโรป ระหว่างวันที่ 3-15 ตุลาคม 2548, กรมบังคับคดี, หน้า 1.

³⁹ ศาลยุติธรรม, เจ้าพนักงานบังคับคดีฝรั่งเศส, “วารสารศาลยุติธรรม”, (เมษายน 2547-พฤษภาคม 2547) หน้า40.

⁴⁰ สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, การให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบังคับคดีทางแพ่ง, (โครงการศึกษาวิจัยเสนอต่อสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 10 กันยายน 2550). หน้า 59.

เขตการทำงานของเจ้าพนักงานบังคับคดี การสมัครเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีนั้นสามารถที่จะสมัครเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีในเขตใดก็ได้และสามารถย้ายไปในเขตที่ตนต้องการก็ได้เมื่อผ่านการสอบคัดเลือกไม่มีการกำหนดไว้จะให้อิสระกับเจ้าพนักงานบังคับคดีและหากสำนักงานของเจ้าพนักงานบังคับคดีนั้นขึ้นอยู่กับเขตความรับผิดชอบของศาลชั้นต้นใดขอบเขตอำนาจเจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะขึ้นตรงกับศาลในเขตนั้นไม่สามารถทำการบังคับคดีข้ามเขตกันได้⁴¹ ในการมอบหมายงานให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการนั้นเจ้าพนักงานบังคับคดีที่ตนต้องการจะใช้บริการแต่ยังคงจะต้องอาศัยหลักเกณฑ์ของเขตพื้นที่อำนาจประกอบด้วย คือ ถ้าทรัพย์สินอยู่ในเขตพื้นที่ความรับผิดชอบของศาลใดการบังคับคดีจะต้องเป็นสำนักงานบังคับคดีในเขตพื้นที่ของศาลนั้น ๆ และในกรณีที่ลูกหนี้มีทรัพย์สินค้ำประกันอยู่ในทั้ง 2 เขตพื้นที่ความรับผิดชอบอำนาจศาลก็จะต้องใช้สำนักงานบังคับคดีของทั้ง 2 เขตอำนาจนั้น ในการบังคับคดีไม่สามารถดำเนินการบังคับคดีข้ามเขตกันได้แม้ว่าเป็นคดีเดียวกัน ซึ่งแต่ละสำนักงานจะมีวิธีการบังคับคดีที่ไม่เหมือนกัน การเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีนั้นหากในพื้นที่ใดมีสถานที่จำหน่ายทรัพย์สินที่มีเจ้าหน้าที่กระทรวงยุติธรรม (Commissaires Preseur) ประจำแล้วเจ้าพนักงานบังคับคดีจะทำการขายทรัพย์สินในพื้นที่นั้นไม่ได้⁴²

1.2.3 องค์กรวิชาชีพของเจ้าพนักงานบังคับคดี

เจ้าพนักงานบังคับคดีในฝรั่งเศสเป็นหน่วยงานวิชาชีพอิสระได้รับการแต่งตั้งจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม และมีการจำกัดจำนวนมีการจัดรูปองค์กรวิชาชีพในลักษณะรูปปิรามิด ดังนี้

1.2.3.1 สภาเจ้าพนักงานบังคับคดีจังหวัด (chambers départementales)

เป็นการจัดองค์กรวิชาชีพของเจ้าพนักงานบังคับคดีในระดับจังหวัด มีหน้าที่เป็นตัวแทนของเจ้าพนักงานบังคับคดีในจังหวัดต่อศาลและดูแลเรื่องกฎ ระเบียบ จรรยาบรรณ วินัย ค่าสมาชิก และค่าเบี้ยประกันของเจ้าพนักงานบังคับคดีในจังหวัด สมาชิกสภาเจ้าพนักงานบังคับคดีจังหวัดจะมาจากการเลือกตั้งของเจ้าพนักงานบังคับคดีในจังหวัด โดยสภาเจ้าพนักงานบังคับ

⁴¹ คณะกรรมการพิจารณากำหนดแนวทางในการร่างกฎกระทรวง, รายงานการศึกษาดูงาน การมอบหมายงานบังคับคดีภาคเอกชน ณ ทวีปยุโรป ระหว่างวันที่ 3-15 ตุลาคม 2548, กรมบังคับคดี, หน้า 2.

⁴² คณะกรรมการพิจารณากำหนดแนวทางในการร่างกฎกระทรวง, รายงานการศึกษาดูงาน การมอบหมายงานบังคับคดีภาคเอกชน ณ ทวีปยุโรป ระหว่างวันที่ 3-15 ตุลาคม 2548, กรมบังคับคดี, หน้า 2.

คดีจังหวัดจะประกอบด้วยคณะกรรมการและสมาชิกเจ้าพนักงานบังคับคดีในจังหวัด⁴³ และสมาชิกสภาเจ้าพนักงานบังคับคดีจะทำการเลือกตั้งประธานสภาระดับจังหวัดอีกทีหนึ่ง

1.2.3.2 สภาเจ้าพนักงานบังคับคดีภูมิภาค (chamber régionales)

จัดตั้งขึ้นในแต่ละเขตอำนาจของศาลอุทธรณ์ มีหน้าที่เป็นตัวแทนและรักษาผลประโยชน์ของเจ้าพนักงานบังคับคดีในเขตอำนาจของศาลอุทธรณ์ และเป็นตัวแทนของเจ้าพนักงานบังคับคดีต่อศาลอุทธรณ์ นอกจากนี้ยังทำหน้าที่เป็นองค์กรตรวจสอบการทำงานและตรวจบัญชีในทำการของเจ้าพนักงานบังคับคดี ซึ่งสภาเจ้าพนักงานบังคับคดีจะมีจำนวนตามจำนวนของศาลอุทธรณ์ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 35 แห่ง⁴⁴ แต่ละสภาเจ้าพนักงานบังคับคดีจะประกอบด้วยสมาชิกสภาและคณะกรรมการโดยประกอบด้วยคณะกรรมการจำนวน 10-11 คน ขึ้นอยู่กับขนาดของเมืองโดยคณะกรรมการของสภาเจ้าพนักงานบังคับคดีภูมิภาคนี้จะมาจากการเลือกตั้งของสมาชิกเจ้าพนักงานบังคับคดีแต่ละเขตนั้น ๆ

1.2.3.3 สภาเจ้าพนักงานบังคับคดีแห่งชาติ (chamber nationale)

ประกอบด้วยสมาชิกสภาจำนวน 32 คน สมาชิกสภาแต่ละคนได้รับการเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งเป็นระยะเวลา 6 ปี โดยคณะผู้เลือกตั้งซึ่งประกอบด้วยสมาชิกสภาเจ้าพนักงานบังคับคดีจังหวัด และสภาเจ้าพนักงานบังคับคดีภูมิภาค มีหน้าที่เป็นตัวแทนของผู้ประกอบวิชาชีพเจ้าพนักงานบังคับคดีต่อองค์กรของรัฐ นอกจากนี้ยังทำหน้าที่ฝึกอบรมเจ้าพนักงานบังคับคดีและพนักงานลูกจ้างของเจ้าพนักงานบังคับคดี ศึกษา วิจัย และพัฒนาการประกอบวิชาชีพเจ้าพนักงานบังคับคดี เสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับองค์กร ผู้ประกอบวิชาชีพอิสระอื่น ๆ ติดต่องานความร่วมมือกับเจ้าพนักงานบังคับคดีในประเทศต่าง ๆ ส่งเสริมการประกอบอาชีพเจ้าพนักงานบังคับคดี จัดการประชุมและจัดการสัมมนาทั้งในระดับประเทศและในระดับระหว่างประเทศ และสภาเจ้าพนักงานบังคับคดีแห่งชาติจะสามารถพบและหารือกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย หรือนายกรัฐมนตรีในปัญหาระดับชาติได้

⁴³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 3.

⁴⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 3.

แม้เจ้าพนักงานบังคับคดีจะถือว่าเป็นวิชาชีพอิสระ แต่มีบางส่วนที่เป็นอำนาจรัฐจึงอยู่ในการตรวจสอบของอัยการและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม หากมีความผิดสามารถถอดถอนได้⁴⁵ การบังคับคดีตามคำพิพากษาเป็นส่วนหนึ่งของการบังคับคดีภาครัฐ เมื่อศาลมีคำพิพากษาแล้วจะให้ลูกจ้างของศาลเป็นผู้บังคับคดี หรือรัฐบาลจะส่งไปให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการก็ได้

1.2.4 การกำกับดูแลเจ้าพนักงานบังคับคดี

กำกับดูแลเจ้าพนักงานบังคับคดีในประเทศฝรั่งเศสนั้นเนื่องจากเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นเอกชนในเรื่องความเป็นกลาง ความโปร่งใสและความมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของประชาชนนั้นจะต้องอยู่ภายใต้หลักนิติธรรม ซึ่งในประเทศฝรั่งเศสได้วางหลักเกณฑ์ไว้อย่างชัดเจนในรูปของกฎหมายโดยได้กำหนดเป็นกฎหมายลงวันที่ 9 กรกฎาคม ค.ศ. 1991 มาตรา 19 ซึ่งกำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีหน้าที่ต้องรวบรวมข้อมูลที่สมบูรณ์จากเจ้าหนี้โดยใช้กระบวนการที่เหมาะสมที่สุด และมีผลสัมฤทธิ์ในการบังคับคดีมากที่สุดโดยต้องมีการแจ้งให้เจ้าหนี้ทราบถึงความเสี่ยงในการบังคับคดีที่อาจเกิดความผิดพลาดและที่อาจเกิดความเสียหายแก่คู่กรณีในเรื่องเกี่ยวกับจำนวนหนี้และสถานการณ์ที่เป็นจริงของกองทรัพย์สินของลูกหนี้ ด้วยเหตุดังกล่าวประมวลกฎหมายของประเทศฝรั่งเศส มาตรา 18 จึงได้กำหนดว่า เจ้าพนักงานบังคับคดีไม่มีหน้าที่ดำเนินการในสิ่งที่ปรากฏแก่ตนว่าอาจมีลักษณะที่ผิดกฎหมาย หรือเป็นการบังคับคดีที่จะทำให้เกิดค่าใช้จ่ายที่สูงกว่ามูลหนี้ที่เรียกครอง เว้นแต่กรณีฟ้องเรียกมูลหนี้เพียงเล็กน้อยเพื่อมารับผิดในเชิงหลักการเท่านั้น และกฎหมายของประเทศฝรั่งเศส มาตรา 22 กรกฎาคม ค.ศ. 1991 มาตรา 22 วรรค 2 ได้กำหนดหลักการเช่นเดียวกันว่าเจ้าหนี้จะต้องรับผิดชอบเพื่อความเสียหายในกรณีการยึดอายัดทรัพย์สินโดยไม่สุจริต (abus de saisie) โดยเป็นอำนาจของศาลบังคับคดีในการออกคำสั่งเพิกถอนการบังคับคดีที่เกิดขึ้นโดยไม่จำเป็น หรือโดยไม่สุจริต และมีคำสั่งให้เจ้าหนี้ต้องรับผิดชอบเพื่อความเสียหายในกรณีดังกล่าวโดยศาลจะมีอำนาจตามมาตรา 22 ในการควบคุมเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและควบคุมเจ้าพนักงานบังคับคดีเกี่ยวกับวิธีการบังคับคดีไม่ให้ขัดต่อกฎหมายหรือเป็นการบังคับคดีที่จะทำให้เกิดค่าใช้จ่ายสูงกว่ามูลหนี้ที่เรียกครอง และมีอำนาจเพิกถอนการบังคับคดีที่มีขอบนั้นได้⁴⁶

⁴⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 3.

⁴⁶ สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, การให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบังคับคดีทางแพ่ง, (โครงการศึกษาวิจัยเสนอต่อสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 10 กันยายน 2550). หน้า 59-60.

การกำกับดูแลเจ้าพนักงานบังคับคดีในประเทศฝรั่งเศสนั้นได้มีการวางระบบการกำกับดูแลไว้หลายทางเพื่อให้เป็นมาตรฐานสูงและได้รับการยอมรับจากประชาชนโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนจะถูกกำกับดูแลโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมผ่านการควบคุมตรวจสอบของอัยการจังหวัด เนื่องจากอัยการในประเทศฝรั่งเศสมีสถานะเป็นตุลาการด้วย⁴⁷ เจ้าพนักงานบังคับคดีระดับจังหวัดไม่ขึ้นกับระดับภูมิภาค แต่ทั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีระดับจังหวัดและเจ้าพนักงานบังคับคดีระดับภูมิภาคขึ้นตรงต่อประธานสภาเจ้าพนักงานบังคับคดีแห่งชาติ โดยสภาดังกล่าวจะมีหน้าที่วางมาตรฐานในการตรวจสอบความผิดปกติของการทำงานของเจ้าพนักงานบังคับคดีตลอดเวลา ตลอดจนจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อรัฐมนตรีด้วย สภาเจ้าพนักงานบังคับคดีภูมิภาค จะคัดเลือกเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นผู้ตรวจสอบจำนวน 11 คน หลังจากนั้นประธานสภาเจ้าพนักงานบังคับคดีภูมิภาคจะเลือก 2 ใน 11 คน เป็นผู้ตรวจสอบ (Controller) ต่อ 1 สำนักงานและผู้ที่ถูกตรวจสอบไม่มีสิทธิปฏิเสธ การตรวจสอบการจัดทำบัญชีรับ-จ่ายว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีได้จัดทำบัญชีรับ-จ่ายให้แก่ลูกความถูกต้องหรือไม่ และตรวจสอบระบบการเงินและบัญชีของสำนักงานว่าถูกต้องหรือไม่ จะต้องทำอย่างน้อยปีละครั้ง โดยการตรวจสอบดังกล่าวจะใช้เจ้าพนักงานบังคับคดีผู้ตรวจสอบเป็นคนละเมืองกันเพื่อขจัดปัญหาที่จะอาศัยความรู้จักคุ้นเคยที่จะช่วยเหลือกัน และในการตรวจสอบผู้ตรวจสอบ (Controller) อาจร้องขอให้สภาวิชาชีพแต่งตั้งผู้ตรวจบัญชีไปร่วมปฏิบัติหน้าที่ด้วยหรือไม่ก็ได้ โดยการตรวจสอบจะทำการสุ่มตรวจอย่างน้อยสำนักงานละ 10 เรื่อง และประทับตราว่าตรวจแล้ว และลงนามกำกับไว้ในเอกสารเรื่องที่ถูกตรวจ⁴⁸ นอกจากนี้ในการตรวจสอบต้องมีพยานในการเบิกถอนเงินของสำนักงาน เนื่องจากเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นตัวแทนของเจ้าหน้าที่ในการรับเงินจากลูกหนี้ในการรับเงินจากลูกหนี้และจ่ายเงินให้แก่เจ้าหน้าที่ หากมีการกระทำผิดอาจเป็นความผิดอาญา ซึ่งการพิจารณาความผิดของเจ้าพนักงานบังคับคดี เจ้าพนักงานบังคับคดีจะกำกับดูแลตนเองโดยมีมติให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเข้ามาเป็นผู้พิจารณาตัดสิน

หลังจากการตรวจสอบเสร็จสิ้นผู้ตรวจสอบ (Controller) ต้องรายงานเสนอประธานสภาเจ้าพนักงานบังคับคดีภูมิภาคพิจารณา ซึ่งประธานสภาเจ้าพนักงานบังคับคดีภูมิภาคจะเสนอความเห็นในแต่ละสำนักงานแล้วเสนอต่ออัยการจังหวัดทันทีที่ไม่จำเป็นต้องรอรายงานหลาย ๆ เรื่องส่งพร้อมกัน และการส่งรายงานจะต้องทำก่อนวันที่ 1 มิถุนายน ของปีถัดไป หากมีความผิดปกติสภาวิชาชีพระดับจังหวัดต้องส่งให้แก่ไขให้ถูกต้องและในกรณีที่มีการจัดทำรายงาน

⁴⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 60.

⁴⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 60.

ผิดพลาดผู้ตรวจสอบจะมีความผิดทางวินัยเพื่อเป็นการป้องกันการช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามกฎหมาย
 กฎฎีกาเลขที่ 56-222 ลงวันที่ 12 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1956 แก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎฎีกาเลขที่ 94-
 299 ลงวันที่ 12 เมษายน ค.ศ. 1994 มาตรา 66/1 -66/3⁴⁹

นอกจากนั้นการควบคุมดูแลเจ้าพนักงานบังคับคดีทางวินัยสภาเจ้าพนักงานบังคับคดี
 ระดับจังหวัดจะเป็นผู้มีอำนาจเสนอโทษทางวินัยด้วยตามรัฐกำหนดเลขที่ 45-2592 ลงวันที่ 2
 พฤษภาคม ค.ศ. 1945 มาตรา 6(2) ด้วย

2.4.1.1 ความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานบังคับคดีในประเทศฝรั่งเศส

การให้ความคุ้มครองเจ้าพนักงานบังคับคดีในประเทศฝรั่งเศส โดยทั่วไปกฎหมายจะให้
 ความคุ้มครองเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่ต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกจากการปฏิบัติหน้าที่ของตน
 และได้กำหนดประเภทของความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานบังคับคดีไว้ ดังนี้

ก. ความรับผิดในทางแพ่ง

ความรับผิดในทางแพ่งนั้นมีรากฐานจากแนวคิดในเรื่องของความผิด ซึ่งความผิดในทาง
 แพ่งของเจ้าพนักงานบังคับคดีนั้นก็ คือ การประมาทเลินเล่อ หรือฝ่าฝืนต่อหน้าที่นั่นเอง โดย
 หน้าที่หรือความผูกพันของเจ้าพนักงานบังคับคดีจะกำหนดไว้ในบทบัญญัติของกฎหมายเพื่อให้
 เกิดความชัดเจนในการพิจารณาความผิดของเจ้าพนักงานบังคับคดี แต่เนื่องจากเจ้าพนักงาน
 บังคับคดีเป็นผู้ประกอบวิชาชีพอย่างหนึ่ง นอกเหนือจากหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้แล้วยัง
 มีหน้าที่ในทางศีลธรรม และบรรทัดฐานในสังคมเป็นตัวกำหนดหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดี
 อีกทั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีมีหน้าที่และความผูกพันที่กำหนดโดยผลของสัญญาในฐานะที่เจ้า
 พนักงานบังคับคดีเป็นตัวแทนของคู่ความอีกด้วย ซึ่งเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องรับผิดชอบใช้
 ค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจากการที่ตนประมาทเลินเล่อ และฝ่าฝืนต่อหน้าที่ และมีความผูกพันในการ
 กระทำทุกสิ่งทุกอย่างที่ตนกระทำในนามของเจ้าพนักงานบังคับคดี แม้ว่าลูกจ้างที่เจ้าพนักงาน
 บังคับคดีมอบหมายให้ปฏิบัติงานแทนตนหรือช่วยเหลือในการปฏิบัติงานก่อให้เกิดความ
 เสียหายขึ้น เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องร่วมรับผิดกับลูกจ้างนั้นในฐานะนายจ้างด้วย

⁴⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 60.

ข. ความรับผิดชอบในทางอาญา

เนื่องจากเจ้าพนักงานบังคับคดีมีฐานะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ เจ้าพนักงานบังคับคดีจึงอาจที่จะถูกฟ้องร้องดำเนินคดี ซึ่งจะต้องรับผิดชอบในทางอาญาฐานละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ นอกจากนี้ยังอาจต้องรับผิดชอบประมาทเลินเล่อในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีอีกด้วย

ค. ความรับผิดชอบในทางจรรยาบรรณในการประกอบวิชาชีพ

สภาเจ้าพนักงานบังคับคดีแห่งชาติจะออกประมวลจริยธรรมของเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อให้ถือปฏิบัติ ซึ่งสภาเจ้าพนักงานบังคับคดีจังหวัดจะออกระเบียบจริยธรรมบังคับใช้แต่ละเขตจังหวัดเพื่อให้เกิดความเหมาะสมอีกครั้งหนึ่ง โดยแต่ละเขตจังหวัดจะมีการกำหนดในส่วนของรายละเอียดของระเบียบที่จะใช้โดยจะมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับสภาพทางภูมิศาสตร์ และประเพณีปฏิบัติระหว่างกันของเจ้าพนักงานบังคับคดี คู่ความ อัยการ ลูกจ้างของเจ้าพนักงานบังคับคดีในแต่ละเขต แต่โดยทั่วไปจะมีสาระสำคัญเหมือนกัน เกณฑ์ที่กำหนดในเรื่องจริยธรรม นอกเหนือจากการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเจ้าพนักงานบังคับคดีแล้วยังรวมถึงการดำรงตนไม่ให้เสื่อมเสียเกียรติแม้ว่าจะเป็นเรื่องส่วนตัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับงานของเจ้าพนักงานบังคับคดีก็ตามด้วย

2.4.1.2 การกำหนดโทษของเจ้าพนักงานบังคับคดี

เจ้าพนักงานบังคับคดีอาจที่จะถูกดำเนินการในทางวินัย โดยมีสภาเจ้าพนักงานบังคับคดีจังหวัดทำหน้าที่ดูแลระเบียบวินัยและจรรยาบรรณในการประกอบวิชาชีพของเจ้าพนักงานบังคับคดี ซึ่งจะแต่งตั้งคณะกรรมการโดยมาจากการเลือกตั้งของเจ้าพนักงานบังคับคดีทั้งหมดในจังหวัดทำหน้าที่นี้ในคณะกรรมการสภาเจ้าพนักงานบังคับคดีจังหวัดจะมีกรรมการหนึ่งท่านทำหน้าที่ดูแลงานวินัยโดยเฉพาะนอกจากนี้ อัยการมีหน้าที่ดูแลจรรยาบรรณของเจ้าพนักงานบังคับคดีด้วยอีกองค์การหนึ่ง การกำหนดโทษทางวินัยจะขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของการกระทำ ความผิด ซึ่งกำหนดโทษสำหรับลงแก่ผู้กระทำผิดทางวินัย ดังนี้

1. การตัดเงินเดือน โดยประธานสภาเจ้าพนักงานบังคับคดีระดับจังหวัด
2. การดำเนินโดยสภาเจ้าพนักงานบังคับคดีจังหวัด
3. การดำเนินที่กระทำต่อหน้าที่ประชุมใหญ่สภาเจ้าพนักงานบังคับคดีจังหวัด
4. การห้ามกระทำความผิดนั้นซ้ำอีก
5. การห้ามประกอบวิชาชีพชั่วคราว
6. การเพิกถอนการประกอบวิชาชีพ

โดยคณะกรรมการจรรยาบรรณของสภาเจ้าพนักงานบังคับคดีระดับจังหวัดมีอำนาจลงโทษเฉพาะเพียงโทษในลำดับที่ 1-3 เท่านั้น ส่วนในลำดับที่ 4-6 เป็นอำนาจเฉพาะของศาลจังหวัดเท่านั้นที่จะลงโทษได้ การกำหนดโทษทางวินัยเพิ่มเติมนอกเหนือจากที่ระบุไว้สามารถกระทำได้ เช่น การหมดสิทธิเลือกตั้งหรือไม่มีสิทธิได้รับเลือกตั้งคณะกรรมการสภาเจ้าพนักงานบังคับคดี

สำหรับการลงโทษทางวินัย โดยการห้ามประกอบวิชาชีพชั่วคราวหรือการเพิกถอนการประกอบวิชาชีพนั้น งานที่เจ้าพนักงานบังคับคดีผู้ถูกลงโทษทางวินัยยังคงดำเนินการอยู่จะมีการตั้งคณะกรรมการที่เรียกว่า Administrateur มาดูแลงานที่ค้างอยู่แทน และการเพิกถอนการประกอบวิชาชีพนั้นถือว่าเป็นโทษทางวินัยอย่างร้ายแรง อาจมีกรณีที่จะต้องขายสำนักงานบังคับคดีของตนและริบเงินที่ได้จากการขายตกเป็นของรัฐด้วย ความผิดทางวินัยของเจ้าพนักงานบังคับคดีมีอายุความ 30 ปี ถือเป็นโทษทางวินัยอย่างร้ายแรง

ความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานบังคับคดีจากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นทั้งสามประเภทจัดได้ว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญอันเป็นประกันถึงความน่าเชื่อถือและมีประสิทธิภาพของเจ้าพนักงานบังคับคดีในประเทศฝรั่งเศส

2.4.1.3 การดำเนินการทางวินัยของเจ้าพนักงานบังคับคดี

การเริ่มต้นการดำเนินการทางวินัยผู้ร้องสามารถที่จะเสนอเรื่องต่อสภาเจ้าพนักงานบังคับคดีจังหวัด หรือร้องเรียนต่ออัยการโดยเสนอเรื่องไปยังศาลจังหวัดได้ซึ่งวิธีการในการร้องเรียนในกรณีดังกล่าวมีดังนี้

ก. การดำเนินการทางวินัยในสภาเจ้าพนักงานบังคับคดีจังหวัด

สภาเจ้าพนักงานบังคับคดีจะรับผิดชอบดูแลในเรื่องจรรยาบรรณ ความประพฤติของเจ้าพนักงานบังคับคดีในกรณีความผิดไม่ร้ายแรง⁵⁰ การดำเนินการทางวินัยในวิธีดังกล่าวเมื่อสภาเจ้าพนักงานบังคับคดีจังหวัดได้รับเรื่องร้องเรียน ประธานสภาเจ้าพนักงานบังคับคดีจังหวัดจะประกาศดำเนินการไต่สวนทางวินัยกับเจ้าพนักงานบังคับคดีผู้ถูกกล่าวหา การดำเนินการไต่สวนจะกระทำเป็นการลับต่อหน้าเจ้าพนักงานบังคับคดีผู้ถูกกล่าวหา โดยเรียกให้เจ้าพนักงานบังคับคดีผู้ถูกกล่าวหาไปปรากฏตัวต่อที่ประชุมสภา และเมื่อที่ประชุมสภามีความเห็นในเรื่องดังกล่าวก็จะเสนอความเห็นไปยังอัยการเพื่อพิจารณาต่อไป

ข. การดำเนินการทางวินัยโดยการร้องเรียนทางพนักงานอัยการ

ในช่วงต้นศตวรรษที่ 14 เริ่มมีการแยกบทบาทหน้าที่ของอัยการออกจากวิชาชีพทนายความตามคำร้องขอของศาลต่าง ๆ และในสมัยกลางพระเจ้าฟิลิปจึงออกพระราชกำหนดลงวันที่ 25 มีนาคม ค.ศ. 1303 สถาปนาระบบอัยการของพระเจ้าแผ่นดินขึ้นเพื่อให้มีอำนาจกระทำการในกิจการทั่วไปในนามของรัฐและแทนประชาชนทั้งหลาย ปัจจุบันระบบอัยการของประเทศฝรั่งเศสมีลักษณะเฉพาะตรงที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นผู้บังคับบัญชาโดยตรงของอัยการสามารถใช้อำนาจดุลพินิจแต่งตั้งโยกย้ายอัยการได้ตามที่ตนเห็นสมควร แต่ขณะเดียวกันอัยการก็ยังคงมีอิสระในกระบวนการพิจารณาในศาลและยังคงมีสถานะเป็นตุลาการเช่นเดียวกับผู้พิพากษาและต้องผ่านระบบคัดเลือกในสถาบันเดียวกับผู้พิพากษา ซึ่งระบบอัยการของประเทศฝรั่งเศสจะแตกต่างกับระบบของประเทศไทยพอสมควร⁵¹

อัยการในประเทศฝรั่งเศสจะเป็นผู้กำกับดูแลการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐในระบบวิชาชีพอิสระ เช่น เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชน และเจ้าพนักงานโนตารี ซึ่งระบบวิชาชีพอิสระดังกล่าวเป็นอาชีพที่กฎหมายให้อำนาจผูกขาดในการให้บริการด้านการยุติธรรมแก่ประชาชน ในประเทศฝรั่งเศสระบบอัยการมีขึ้นเพื่อเป็นตัวแทนอำนาจรัฐซึ่งดูแลระบบโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมจะมอบหมายให้อัยการซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่ที่ประกอบวิชาชีพอิสระในแต่ละท้องที่

⁵⁰ คณะกรรมการพิจารณากำหนดแนวทางในการร่างกฎกระทรวง, รายงานการศึกษาดูงาน การมอบหมายงานบังคับคดีภาคเอกชน ณ ทวีปยุโรป ระหว่างวันที่ 3-15 ตุลาคม 2548, กรมบังคับคดี, หน้า 2.

⁵¹ สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, การให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบังคับคดีทางแพ่ง, (โครงการศึกษาวิจัยเสนอต่อสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 10 กันยายน 2550), หน้า 61.

เป็นผู้ดูแล ซึ่งอัยการจะสามารถรวบรวมข้อมูล จัดเก็บ และตรวจสอบเอกสารของเจ้าพนักงาน บังคับคดีและเจ้าพนักงานโนตารีได้ตั้งแต่วันที่รัฐมนตรีนับว่าการกระทรวงยุติธรรมออกประกาศ กระทรวงแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งและถือว่าอัยการเป็นผู้คุ้มครองรักษาประโยชน์สาธารณะให้แก่ สังคมทั้งในแง่สิทธิขั้นพื้นฐานของปัจเจกชนและสิทธิขั้นพื้นฐานของสังคมส่วนรวม ส่วน รัฐมนตรีนับว่าการกระทรวงยุติธรรมนี้ประเทศฝรั่งเศสถือว่าเป็นผู้ทำหน้าที่ดูแลบังคับใช้กฎหมาย ต่าง ๆ ซึ่งต้องอยู่ภายใต้หลักการปกครองโดยกฎหมายและหลักการกระทำโดยชอบด้วย กฎหมายด้วย

การดำเนินคดีทางวินัยในความผิดที่ร้ายแรงหรือความผิดที่สำคัญ เช่น ลูกหนี้ยำเงินมา ขำระแต่เจ้าพนักงานบังคับคดีไม่นำส่งเงินให้แก่เจ้าหนี้แต่กลับเก็บไว้เองการกระทำเช่นนี้ถือว่า มีความผิดร้ายแรงโดยโทษที่ได้รับก็คือโทษจำคุกโดยความผิดดังกล่าวอัยการจะเป็นผู้ ดำเนินคดีเอง⁵² วิธีการดำเนินการทางวินัยทางพนักงานอัยการ ผู้ร้องเรียนสามารถร้องเรียนไปยัง อัยการโดยตรง โดยอัยการสามารถที่จะเรียกให้เจ้าพนักงานบังคับคดีผู้ถูกกล่าวหาไปปรากฏตัว ต่อหน้าศาลจังหวัด เพื่อดำเนินการไต่สวนทางวินัยได้ ซึ่งในการดำเนินการคู่ความ ผู้มีส่วนได้เสีย จะต้องปรากฏตัวที่ศาล ในกรณีดังกล่าวสามารถที่จะมีผู้ช่วยเหลือหรือทนายความได้ หรือ อัยการอาจจะส่งเรื่องไปที่สภาเจ้าพนักงานบังคับคดีจังหวัดเพื่อขอความเห็นก็ได้แล้วแต่กรณี

หากมีการดำเนินการทางวินัยทั้งสองทางในการกำหนดโทษที่จะลงแก่เจ้าพนักงานบังคับ คดีผู้ถูกกล่าวหาอาจมีความเห็นที่แตกต่างกันได้และคำตัดสินขององค์กรหนึ่งไม่มีผลผูกพันคำ ตัดสินของอีกองค์กรหนึ่ง โดยภายหลังจากการดำเนินการไต่สวนทางวินัยอัยการจะเป็นผู้ พิจารณาว่าจะดำเนินการยื่นฟ้องเป็นคดีอาญาต่อศาลหรือไม่ขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของการ กระทำความผิดของเจ้าพนักงานบังคับคดี ผู้ถูกกล่าวหา และอัยการจะยื่นฟ้องแยกตามศาลหุ โทษ ศาลมัชฌิมโทษ หรือศาลมหันตโทษ แล้วแต่กรณีตามความร้ายแรงของการกระทำความผิด

กรณีที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องรับผิดชอบในทางแพ่งสภาเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้อง รับผิดชอบในทางแพ่งด้วย โดยสภาเจ้าพนักงานบังคับคดีจังหวัดจะต้องเสนอเรื่องไปยังสภาเจ้า พนักงานบังคับคดีแห่งชาติเนื่องจากมีกรณีคดีใช้ค่าเสียหายเข้ามาเกี่ยวข้อง เว้นแต่กรณีมีการตกลง กันได้ระหว่างเจ้าพนักงานบังคับคดีกับผู้เสียหาย สำหรับความรับผิดชอบในทางอาญานั้น

⁵² คณะกรรมการพิจารณากำหนดแนวทางในการร่างกฎกระทรวง, รายงานการศึกษาดูงาน การมอบหมายงานบังคับคดี ภาคเอกชน ณ ทวีปยุโรป ระหว่างวันที่ 3-15 ตุลาคม 2548, กรมบังคับคดี, หน้า 3.

โดยทั่วไปเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องรับผิดชอบเองไม่ต้องมีการเสนอเรื่องไปยังสภาเจ้าพนักงานบังคับคดีแห่งชาติ เนื่องจากการเข้ามาประกอบวิชาชีพเจ้าพนักงานบังคับคดี ถือเสมือนว่าเป็นการให้สัญญาแล้วว่าจะต้องกระทำการด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เมื่อมีความผิดทางอาญาเกิดขึ้นจึงถือว่าตนจะต้องรับผิดชอบ เว้นแต่กรณีที่จะต้องมีการชดเชยค่าเสียหาย สภาเจ้าพนักงานบังคับคดีจังหวัดจะต้องเสนอเรื่องไปยังสภาเจ้าพนักงานบังคับคดีแห่งชาติด้วย

1.2.5 ค่าตอบแทนเจ้าพนักงานบังคับคดีในประเทศฝรั่งเศส

ในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานบังคับคดีแต่ละชั้นตอนมีการกำหนดค่าธรรมเนียมและค่าตอบแทนวิชาชีพไว้ตามรัฐกฤษฎีกา เลขที่ 96-1080 วันที่ 12 ธันวาคม ค.ศ. 1996 (แก้ไขเพิ่มเติมโดยรัฐกฤษฎีกา เลขที่ 2001-212 วันที่ 8 มีนาคม ค.ศ. 2001 และรัฐกฤษฎีกา เลขที่ 2001-373 วันที่ 27 เมษายน ค.ศ. 2001) ซึ่งอัตราค่าธรรมเนียมและค่าตอบแทนวิชาชีพดังกล่าวขึ้นอยู่กับจำนวนทรัพย์สินของจำนวนหนี้แต่ละเรื่อง แต่ไม่เกินอัตราสูงสุดหรือไม่น้อยกว่าอัตราขั้นต่ำที่กำหนดไว้ อัตราค่าธรรมเนียมและค่าตอบแทนวิชาชีพในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานบังคับคดีเกิดขึ้นจากการประชุมร่วมกันระหว่างประธานสภาเจ้าพนักงานบังคับคดีแห่งชาติ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง และจัดทำเป็นกฎหมายบังคับใช้ โดยมีการกำหนดค่าตอบแทน ดังนี้

1. เงินค่าธรรมเนียมในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานบังคับคดีและละชั้นตอน โดยหลักแล้วลูกหนี้จะเป็นผู้รับภาระทั้งหมด แต่มีค่าธรรมเนียมในกรณีของการติดตามทวงถามชำระหนี้ที่ทั้งลูกหนี้และ เจ้าหนี้ต้องรับภาระค่าธรรมเนียมในการติดตามทวงหนี้ให้แก่เจ้าพนักงานบังคับคดี
2. เงินค่าตอบแทนวิชาชีพเจ้าพนักงานบังคับคดี เจ้าหนี้จะเป็นผู้รับภาระทั้งหมด เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ปฏิบัติงานแล้ว หากลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ได้ เช่น ลูกหนี้หลบหนี ตาย สบสูญ หรือมีหนี้สินล้นพ้นตัว เป็นต้น เจ้าหนี้จะต้องรับภาระชำระเงินค่าธรรมเนียม ในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานบังคับคดีแต่ละชั้นตอน แต่ไม่ต้องชำระเงินค่าตอบแทนวิชาชีพเจ้าพนักงานบังคับคดี

1.2.6 การประกันภัยในความเสี่ยงภัย

ในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานบังคับคดี อาจจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายในทางแพ่งได้ตลอดเวลา และถือว่าเมื่อมีกรณีที่เจ้าพนักงานบังคับคดีผู้หนึ่งจะต้องรับผิดชอบเจ้าพนักงานบังคับคดีทั้งหมดจะต้องร่วมรับผิดชอบในความเสียหายที่จะต้องชดเชยให้แก่คู่ความด้วยโดยจะต้องไปไล่เบี้ยกับเจ้าพนักงานบังคับคดีผู้นั้นในภายหลัง ดังนั้น เจ้าพนักงานบังคับคดีควรที่จะมีหลักประกันทางการเงินในกรณีที่เกิดความผิดพลาดในการปฏิบัติงาน และจะต้องชดเชยค่าเสียหายแก่บุคคลผู้ได้รับความเสียหาย โดยไม่จำเป็นจะต้องรอพิสูจน์ค่าเสียหายเสียก่อนหากว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นผู้ก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น ในประเทศฝรั่งเศสจึงกำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องจัดทำประกันภัยในความเสี่ยงภัยในการประกอบวิชาชีพของตน ตามรัฐกฤษฎีกา ปี ค.ศ. 1945 ซึ่งสภาเจ้าพนักงานบังคับคดีแห่งชาติจะเป็นผู้จัดทำประกันภัยกับบริษัทประกันภัยให้แก่เจ้าพนักงานบังคับคดีเอง โดยสภาเจ้าพนักงานบังคับคดีจังหวัดจะเป็นผู้เรียกเก็บค่าเบี้ยประกันภัยจากสำนักงานบังคับคดีแต่ละแห่ง เพื่อนำส่งสภาเจ้าพนักงานบังคับคดีแห่งชาติไปชำระค่าเบี้ยประกันต่อบริษัทประกันภัยต่อไป โดยการเรียกเก็บค่าเบี้ยประกันภัยจากสำนักงานบังคับคดีแต่ละแห่งจะไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับ 1. จำนวนทุนทรัพย์ที่เจ้าพนักงานบังคับคดีรับทำ 2. ปริมาณของคดีที่เจ้าพนักงานบังคับคดีรับทำและในกรณีที่มีการเรียกร้องค่าเสียหายโดยยื่นฟ้องต่อศาล บริษัทประกันภัยจะจัดหาทุนความช่วยเหลือเจ้าพนักงานบังคับคดีในการพิจารณาคดีในศาลรวมทั้งช่วยเหลือเจ้าพนักงานบังคับคดีในการเจรจาตกลงกับผู้เสียหายก่อนฟ้องคดีด้วย

1.2.7 การพัฒนาในวิชาชีพเจ้าพนักงานบังคับคดี

ในประเทศฝรั่งเศสสำนักงานบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดีอาจจะมีเจ้าพนักงานบังคับคดีทำงานร่วมกันประมาณ 2-4 คน หรืออาจมีมากกว่านั้นแล้วแต่ขนาดของสำนักงาน และในสำนักงานจะมีรายชื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีที่ทำงานร่วมกันทั้งภาคเช้าและภาคบ่ายแสดงไว้ภายในสำนักงาน⁵³ ระบบการทำงานในสำนักงานของเจ้าพนักงานบังคับคดีนั้นได้มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิบัติงานทำให้การปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานบังคับคดีมีความสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้นโดยมีการนำระบบคอมพิวเตอร์มาใช้ในการปฏิบัติงานเมื่อมี ค.ศ. 1967 และมีการเชื่อมเครือข่ายเมื่อ 15 ปี ที่ผ่านมา (ค.ศ. 1989) อีกทั้งได้มีการนำระบบอินเทอร์เน็ตเข้ามาใช้ใน

⁵³ ศาลยุติธรรม, เจ้าพนักงานบังคับคดีฝรั่งเศส, "วารสารศาลยุติธรรม", (เมษายน 2547-พฤษภาคม 2547) หน้า42.

การปฏิบัติงานด้วย ต่อมาเมื่อปี ค.ศ. 1997 ได้มีการพัฒนา Software window ด้านการบังคับคดีที่ทันสมัยและมีการปรับปรุง Software การบังคับคดีให้ทันสมัยอยู่เสมอเนื่องจากมีปัญหาเกี่ยวกับทางบัญชี และการเงิน จึงทำให้ต้องมีคอมพิวเตอร์ที่ทันสมัยมาใช้ในการปฏิบัติงานโดยจะพยายามปรับปรุงให้สำนักงานบังคับคดีแต่ละแห่งเป็นสำนักงานบังคับคดีที่ไร้กระดาษ การติดต่อสื่อสารระหว่างสำนักงานบังคับคดีหรือกับสำนักงานบังคับคดีด้วยกัน หรือกับ Chambre Nationale, Chambre de parmentale หรือกับธนาคาร บริษัทหลักทรัพย์ บริษัทข้อมูลเครดิต อำเภอกเขตธนาคารชาติ ศาล สำนักงานอัยการ จะใช้วิธีติดต่อทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์แทนการใช้กระดาษ ลูกความที่มาติดต่อกับสำนักงานบังคับคดีจะมีเจ้าหน้าที่ทำการซักถามและบันทึกข้อมูลของลูกค้าต่าง ๆ เก็บเข้าไปในฐานข้อมูลของสำนักงานบังคับคดีโดยระบบคอมพิวเตอร์ของสำนักงานจะสามารถเชื่อมโยงข้อมูลทางการเงินของลูกค้าหนี้ หรือภาระหนี้สินของลูกค้าหนี้ได้ (ตามกฎหมายของประเทศฝรั่งเศส) และสามารถตรวจสอบได้ว่าลูกหนี้มีเงินฝากไว้ในบัญชีธนาคารใด มีการเข้าซื้อทรัพย์สินจากบริษัทใด มีการกู้ยืมเงินจากบริษัทใด มีอสังหาริมทรัพย์ รถยนต์หรือไม่ เป็นระบบคอมพิวเตอร์ที่ทันสมัยมาก ลูกหนี้ไม่สามารถหลบรอดการตรวจสอบของเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ หากมีข้อมูลที่จำเป็นจะต้องนำมาเก็บเข้า File ก็จะมีส่งพิมพ์ออกมาได้ โดยไม่จำเป็นต้องใช้บุคลากรมากเกินไป ในสำนักงานเจ้าพนักงานบังคับคดีจะมีคอมพิวเตอร์ในการปฏิบัติงานส่งพิมพ์เอกสารได้อย่างรวดเร็ว เก็บข้อมูลผลหมายแจ้งคำสั่งต่างๆไว้ได้ในฐานข้อมูล

เนื่องจากยังมีปัญหาและอุปสรรคในการติดต่อสื่อสารทางอินเทอร์เน็ต จึงมีการนำเครื่องแปลภาษาคอมพิวเตอร์มาติดตั้งเพื่อให้สื่อสารกันได้สะดวกมากยิ่งขึ้น มีสำนักงานบังคับคดีในประเทศฝรั่งเศสจำนวน 300 แห่งใช้การติดต่อสื่อสารโดยทางอินเทอร์เน็ต เพื่อความสะดวก รวดเร็ว ประหยัดเวลาและช่วยในการตรวจสอบข้อมูลของสำนักงานบังคับคดีแต่ละแห่ง ซึ่งต้องรายงานข้อมูลทางการเงินของสำนักงานบังคับคดีให้สภาเจ้าพนักงานบังคับคดีแห่งชาติทราบในตอนเย็นของทุกวัน

การติดต่อสื่อสารระหว่างเจ้าพนักงานบังคับคดีด้วยกัน หรือเจ้าพนักงานบังคับคดีกับลูกค้า หรือเจ้าพนักงานบังคับคดีกับลูกหนี้จะส่งอีเมลถึงกันจึงเป็นวิธีการที่สะดวก รวดเร็ว ประหยัดเวลา ทำให้งานบังคับคดีสำเร็จลุล่วงในระยะเวลาที่สั้นลง ลักษณะภายในสำนักงานของเจ้าพนักงานบังคับคดีจะแบ่งเป็นห้องทำงานของแต่ละคนโดยมีเจ้าหน้าที่ธุรการและลูกจ้าง มี

คอมพิวเตอร์ทุกห้อง ข้อมูลทุกอย่างสามารถค้นจากคอมพิวเตอร์ได้เลยแต่จะมีเพียงเครื่องเดียวที่เก็บข้อมูลที่เป็นความลับไว้⁵⁴

การประกอบวิชาชีพของเจ้าพนักงานบังคับคดีประเทศฝรั่งเศสจะเป็นการทำงานลักษณะเปิดกว้างพร้อมที่จะพัฒนาสู่ระบบกฎหมายยุโรป และเป็นกลุ่มวิชาชีพแรก ๆ ที่เริ่มต้นนำคอมพิวเตอร์มาใช้ในการปฏิบัติงานตั้งแต่ ค.ศ. 1970 อีกทั้งยังเป็นกลุ่มอาชีพหลักที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ในการปฏิบัติตามกฎหมายสหภาพยุโรปเลขที่ 1346/2000 ลงวันที่ 29 พฤษภาคม ค.ศ. 2000 ว่าด้วยการเร่งรัดกระบวนการบังคับคดีตามคำพิพากษาและหมายบังคับคดีซึ่งออกโดยเจ้าพนักงานอื่นในประเทศสมาชิกในคดีแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งมีผลบังคับใช้ใน วันที่ 31 พฤษภาคม ค.ศ. 2001 โดยมีผลยกเลิกกฎหมายภายในที่ขัดแย้งกับหลักเกณฑ์ตามกฎหมายระหว่างประเทศดังกล่าวคือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ฉบับใหม่ มาตรา 683 ถึงมาตรา 688-8 ซึ่งแผนกต่างประเทศของสภาเจ้าพนักงานบังคับคดีแห่งชาติของประเทศฝรั่งเศสได้รับมอบหมายจากรัฐบาลประเทศฝรั่งเศสให้ไปดำเนินการตามหลักเกณฑ์ใหม่ของกฎหมายยุโรปดังกล่าว และนอกจากนี้สมาพันธ์เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนระหว่างประเทศซึ่งประกอบด้วยสภาวิชาชีพเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนของประเทศต่าง ๆ มักจะเลือกเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนจากประเทศฝรั่งเศสเป็นประธานสหภาพดังกล่าว⁵⁵

ตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเป็นระบบการบังคับคดีของประเทศฝรั่งเศสที่มีระบบกฎหมาย Civil Law เป็นพื้นฐาน ส่วนระบบกฎหมายหลักของโลกอีกระบบหนึ่ง คือ ระบบกฎหมาย Common Law ซึ่งเป็นระบบกฎหมายที่มีการพัฒนาการแตกต่างจากระบบกฎหมาย Civil Law หลายประการนับตั้งแต่แนวความคิด รากฐานของกฎหมาย โครงสร้าง การแยกประเภท ตลอดจนแนวความคิด วิธีการ ทศนคติ การใช้กฎหมาย มีลักษณะเน้นในทางปฏิบัติ ยึดหลักปรัชญาแบบประสบการณ์นิยม คือ ยอมรับเอาคำพิพากษาในคดีก่อน ๆ มาใช้เป็นกฎหมายหรือที่เรียกว่าหลักกฎหมายในคำพิพากษาของศาล โดยเห็นว่าการพิเคราะห์ข้อเท็จจริงเป็นกฎหมายที่ดีที่สุดสำหรับตัดสินข้อพิพาท โดยศาลจะพิจารณาจากข้อเท็จจริง หากฎเกณฑ์ข้อยุติจากข้อเท็จจริงนั้น และตัดสินชี้ขาดข้อพิพาทตามประเด็นเฉพาะของข้อเท็จจริงนั้นเท่านั้น แต่อย่างไรก็ดีระบบกฎหมาย Common Law ก็ยังมีกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษรอยู่ด้วย เช่น

⁵⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 42.

⁵⁵ สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, การให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบังคับคดีทางแพ่ง, (โครงการศึกษาวิจัยเสนอต่อสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 10 กันยายน 2550). หน้า 61.

กฎหมายของประเทศอังกฤษ แต่กฎหมายลายลักษณ์อักษรก็ยังคงถือว่าเป็นกฎหมายลำดับรอง ในปัจจุบันกฎหมายลายลักษณ์อักษรของประเทศอังกฤษได้ทวีความสำคัญมากขึ้น เนื่องจากการขยายตัวของสังคม และความจำเป็นในการบัญญัติกฎหมายเพื่อเป็นกลไกควบคุมสังคมที่ซับซ้อน

ตามหลักกฎหมายลักษณะสัญญาของระบบ Common Law นั้นเดิมถือว่าเพียงแต่มีสัญญาเกิดขึ้นยังหาอาจฟ้องร้องตามสัญญาไม่ จะต้องมีการผิดสัญญากันเสียก่อนจึงจะสามารถฟ้องร้องได้ก็แต่เฉพาะการเรียกร้อยค่าเสียหายเป็นเงินศาล Common Law จะไม่มีการบังคับชำระหนี้เฉพาะเจาะจงจะบังคับได้แต่เพียงให้ชำระค่าเสียหายเท่านั้น ต่อมาเกิดหลักกฎหมายที่เรียกกันว่า Equity ขึ้นโดยศาลเอควิตี ยินยอมให้มีการบังคับให้ปฏิบัติตามสัญญา โดยเฉพาะเจาะจง

เพื่อเป็นการเยียวยาหรืออุดช่องว่างของกฎหมาย Common Law ที่มีอยู่แต่เดิมซึ่งไม่เพียงพอ โดยในระยะแรกหากจำเลยไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษาซึ่งจะบังคับให้จำเลยปฏิบัติหรืองดเว้นการปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง จำเลยก็จะถูกลงโทษจำคุกฐานละเมิดอำนาจศาลแต่ในศตวรรษที่ 17 ศาลจะออกหมายยึด อายัด ทรัพย์สินต่าง ๆ ของจำเลยเพื่อนำมาจำหน่ายและชำระหนี้ให้แก่โจทก์ตามที่โจทก์เรียกร้อยซึ่งในบางกรณีโจทก์อาจประสงค์จะให้จำเลยปฏิบัติตามสัญญา มากกว่าต้องการค่าเสียหายและโดยเหตุนี้ศาลจึงได้ใช้อำนาจออกหมายบังคับจำเลยปฏิบัติตามสัญญา หรือหมายให้จำเลยงดเว้นการปฏิบัติอันมิชอบด้วยกฎหมาย แต่อย่างไรก็ดี ต้องขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลเมื่อศาลเห็นสมควรและเห็นว่าเป็นธรรมทั้ง 2 ฝ่าย มิใช่สิทธิของคู่สัญญาโดยแท้⁵⁶ ถ้าศาลเห็นว่าการบังคับชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจงจะทำให้ลูกหนี้เสียหายจนเกินไปและมีได้ทำให้เจ้าหนี้ได้รับประโยชน์มาก ศาลก็จะไม่สั่งบังคับชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจง คงให้แต่ค่าเสียหายฐานผิดสัญญาเท่านั้น⁵⁷

⁵⁶ ไสภณ รัตนกร, คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้บังคับเสร็จทั่วไป (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สมมติธรรม, 2533), หน้า 123 และ Konrad Zweigert and Hein Kotz, Introduction to Comparative Law, 2d ed. (Oxford: Iarendon Press, 1992), pp 515-516.

⁵⁷ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้เล่ม 2 (ภาคจบบริบูรณ์) (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรศาสตร์, 2520), หน้า 818-819.

หากการชำระค่าเสียหายเป็นการเพียงพอที่จะเยียวยาความเสียหายให้โจทก์ได้แล้วหรือในกรณีสัญญาที่มีลักษณะเป็นการเฉพาะตัวซึ่งลูกหนี้ต้องปฏิบัติด้วยตนเอง ซึ่งการบังคับให้จำเลยปฏิบัติตามสัญญานั้นไม่อยู่ในวิสัยที่ศาลจะบังคับคดีได้ศาลก็จะไม่ออกหมายให้⁵⁸

ต่อมาได้มีการรวมศาลคอมมอนลอว์ กับศาลเอควิตีเข้าด้วยกันเพื่อผ่อนคลายการเข้าชั้นแห่งอำนาจศาลทำให้ศาลอังกฤษมีอำนาจสั่งบังคับชำระหนี้ตามสัญญาโดยเฉพาะเจาะจง และสั่งให้ใช้ค่าเสียหายเป็นเงินได้ตามแต่ดุลพินิจของศาลเป็นต้นไป

2. การบังคับคดีในประเทศอังกฤษ

ระบบศาลของประเทศอังกฤษจะแบ่งศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งตามลำดับดังนี้ คือ 1. ศาลสูงสุดได้แก่ สภาขุนนาง (House of Lords) 2. ศาลสูงชั้นกลาง ได้แก่ สุพรีม คอร์ท ออฟ จูดิเคเจอร์ (The Supreme Court of Judicature) ซึ่งแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ศาลสูง (Hight Court) และศาลอุทธรณ์ (The court of Appeal) 3. ศาลล่าง ได้แก่ ศาลชั้นต้นที่มีอำนาจพิจารณาคดีแพ่งและอาญาในคดีลหุโทษ (Country Court)⁵⁹

กระบวนการบังคับคดีในประเทศอังกฤษเป็นกระบวนการบังคับคดีที่มีลักษณะเป็นกระบวนการที่เริ่มขั้นตอนใหม่โดยแยกต่างหากและเป็นอิสระต่อจากกระบวนการทางกฎหมายที่ได้ดำเนินการมาโดยศาล การเริ่มต้นการบังคับคดีเริ่มต้นจากการออกคำบังคับซึ่งเกิดจากคู่ความในคดีร้องขอ หนี้จะสามารถถูกบังคับได้เฉพาะในศาลที่ลูกหนี้ยื่นฎีกฟ้อง หรือในศาลที่มีคำพิพากษา หรือศาลที่มีคำสั่งเท่านั้น เช่น ในการบังคับคดีต่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่มีหนี้หลายรายและมีคำพิพากษาอยู่ในหลาย ๆ ศาลในพื้นที่ ๆ ต่างกันก็จะถูกบังคับคดีแยกกันโดยผู้มีหนี้สินนั้นอาจจะถูกตัดสินบังคับคดีทีละอย่างในภายหลังหรือภายในเวลาเดียวกันในศาลสูง (Hight Court) ศาลชั้นต้นที่มีอำนาจพิจารณาคดีแพ่งและอาญาในคดีลหุโทษ (Country Court) และศาลแขวง (Magistrate Court) ด้วยวิธีที่แตกต่างและไม่ต่อเนื่องกัน ซึ่งลูกหนี้อาจพบว่าเงินในธนาคารของเขาถูกอายัดในศาลสูง (Hight Court) ทรัพย์สินของเขาถูกยึดโดยศาลแขวง

⁵⁸ สุนัย มโนมัยอุดม, ระบบกฎหมายอังกฤษทั่วไป (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ประยูรวงศ์การพิมพ์, 2530), หน้า 69.

⁵⁹ วิศิษฐ์ วิศิษฐ์สรอรรถ และคณะ, การพัฒนาระบบเพื่อการบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้, โครงการตามแผนพัฒนากฎหมายประจำปี 2548 เสนอคณะกรรมการปรับปรุงกฎหมายเพื่อขยายโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของรัฐ และติดตามการบังคับใช้กฎหมาย, สิงหาคม 2549 หน้า 80.

(Magistrate Court) ก็ได้⁶⁰ ซึ่งตามแนวคิดนี้ทำให้มีนักกฎหมายบางคนเห็นว่าเป็นระบบที่ซับซ้อน สับสน ลึกลับ และไม่สม่ำเสมอ⁶¹

หลักการบังคับคดีทั่วไปของประเทศอังกฤษมีหลักอยู่ว่ารัฐมีหน้าที่ต้องดูแลให้ประชาชนปฏิบัติให้เป็นไปตามสัญญา และในบางครั้งอาจจะต้องมีการบังคับให้เป็นไปตามสัญญาโดยวิธีทางศาล เมื่อศาลมีคำพิพากษาแล้วลูกหนี้ไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษาจะต้องมีการบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษา และเจ้าหนี้จะต้องไม่เสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินการมากเกินไป ภาระค่าใช้จ่ายจำเลยหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษา ควรจะเป็นฝ่ายรับผิดชอบ แต่หากการบังคับคดีไม่ประสบผลสำเร็จเลยโดยไม่อาจบังคับเอาทรัพย์อื่นของลูกหนี้ได้ ภาระค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายจะตกแก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา เนื่องจากเป็นผู้ร้องขอให้บังคับคดี⁶²

การบังคับคดีทางแพ่งตามกฎหมายของประเทศอังกฤษหากศาลมีคำพิพากษาในคดีได้แล้วลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ปฏิบัติตามเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาสสามารถขอให้ศาลบังคับคดีตามคำพิพากษาได้ ซึ่งการบังคับคดีสามารถทำได้หลายวิธีขึ้นอยู่กับลักษณะและประเภทของคำพิพากษาที่จะต้องบังคับตามกฎหมายนั้น เช่น กรณีลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ยอมปฏิบัติตามคำพิพากษาที่ให้ส่งมอบทรัพย์สิน หรือชำระค่าเสียหายใจทักก็อาจขอให้บังคับคดีโดยการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้มาชำระหนี้เท่านั้นใจทักก็ไม่สามารถขอให้ศาลบังคับให้ลูกหนี้ปฏิบัติตามหรืองดเว้นการปฏิบัติกรอย่างใดอย่างหนึ่งได้ เว้นแต่เป็นคำพิพากษาของศาลชานเซอร์รี่ (The Court of Chancery) ซึ่งจะพิจารณาคดีโดยใช้กฎหมายเอควิตีเพื่อบังคับโดยวิธีทางเอควิตี (Equitable Execution) จึงจะสามารถให้ลูกหนี้ปฏิบัติตามชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจงได้ โดยเมื่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาขอให้บังคับคดีแก่ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา (Execution Against Goods) ศาลก็จะออกหมายบังคับคดี (Writs of Execution) ให้จำเลยปฏิบัติตามสัญญา (Specific Performance) แต่หากเป็นการบังคับคดีของศาลสูง (Hight Court) ศาลก็จะออกหมายบังคับคดีที่เรียกว่า Fieri Facias Levare หรือ Fi .Fa โดยมีเจ้าพนักงาน Sheriff เป็นผู้ดำเนินการบังคับคดี ส่วนศาลชั้นต้นที่มีอำนาจพิจารณาคดีแพ่งและอาญาในคดีลหุโทษ

⁶⁰ Jack I.H Jacob, *The Reform of Civil Procedure Law and Other Essay in Civil Procedure* (London: Sweet & Maxwell, 1982), p 287.

⁶¹ Michael Zander, *Case and Materials on the English Legal System*, 3 th ed (London: wedenfeld and Nicol son) p 402.

⁶² คณะกรรมการพิจารณากำหนดแนวทางในการร่างกฎกระทรวง, รายงานการศึกษาดูงาน การมอบหมายงานบังคับคดีภาคเอกชน ณ ทวีปยุโรป ระหว่างวันที่ 3-15 ตุลาคม 2548, กรมบังคับคดี, หน้า 6.

(Country Court) จะออก Warrants of Execution โดยให้อำนาจเจ้าพนักงาน Bailiff เป็นผู้ดำเนินการบังคับคดี⁶³

การยึดทรัพย์สินของลูกหนี้เจ้าพนักงานบังคับคดีจะเข้าไปยึดทรัพย์สินต่าง ๆ เพียงเท่าที่พอจะชำระหนี้ตามคำพิพากษาและค่าธรรมเนียมในการบังคับคดี โดยเจ้าพนักงานบังคับคดี Sheriff หรือ Bailiff จะมีอำนาจเข้าไปยังที่อยู่อาศัยของลูกหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งเจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถเข้าไปยึดทรัพย์สินต่าง ๆ ของลูกหนี้ได้ เช่น ยีตรถยนต์ เงิน ตั๋วสัญญาใช้เงิน เครื่องใช้สอย ตลอดจนหลักทรัพย์ต่าง ๆ แต่ไม่รวมถึงหนังสือ ยานพาหนะ เครื่องมือเครื่องใช้อื่น ๆ อันจำเป็นสำหรับลูกหนี้ในการประกอบอาชีพ หรือเสื้อผ้า เครื่องนอน เฟอร์นิเจอร์ เครื่องใช้ในบ้าน ตลอดจนเครื่องหุงหาอาหารที่จำเป็นขั้นพื้นฐานภายในบ้านสำหรับลูกหนี้และครอบครัว โดยในการที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะพิจารณาว่าจะยึดทรัพย์สินนั้นหรือไม่ ทรัพย์สินนั้นจำเป็นหรือไม่ลูกหนี้จะต้องแสดงหลักฐานอันเป็นลายลักษณ์อักษรต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีภายใน 5 วัน นับจากวันยึดทรัพย์สินนั้น⁶⁴

การขายทอดตลาดทรัพย์สินที่ยึดหากมีการบังคับคดีโดย Sheriff ในการขายทอดตลาดลูกหนี้มีหน้าที่ต้องจัดให้มีรายการทรัพย์สินและให้คำแนะนำในการขายเพื่อเป็นการทำให้การขายทรัพย์สินนั้นมีผู้สนใจเข้าประมูลและได้ราคาสูงขึ้น โดยปกติการขายทอดตลาดทรัพย์สินจะต้องกระทำที่สาธารณะหลังจากที่ได้มีการโฆษณาประกาศขายทอดตลาดโดยผู้ขายทอดตลาดที่ได้รับอนุญาตแล้ว และการขายจะสมบูรณ์ต่อเมื่อผู้ขายทอดตลาดแสดงความตกลงขายให้แก่ผู้เสนอราคาสูงสุดด้วยการเคาะไม้ขาย หรือด้วยวิธีการอื่นตามจารีตประเพณีในการขายทอดตลาด

ประเทศอังกฤษเป็นประเทศหนึ่งที่มีระบบกฎหมายแบบ Common Law โดยระบบบังคับคดีโดยเอกชนของประเทศอังกฤษนี้เริ่มดำเนินการเมื่อวันที่ 1 เมษายน ค.ศ. 2004 ซึ่งก่อนหน้านี้นี้การดำเนินการบังคับคดีในศาลสูง (High Court) จะดำเนินการโดย High Sheriff โดยได้รับการแต่งตั้งจากพระราชินี และ High Sheriff จะแต่งตั้ง Sheriff ไปดำเนินการบังคับคดีอีก

⁶³ วิศิษฐ์ วิศิษฐ์สุวรรณ และคณะ, การพัฒนาระบบเพื่อการบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้, โครงการตามแผนพัฒนากฎหมายประจำปี 2548 เสนอคณะกรรมการปรับปรุงกฎหมายเพื่อขยายโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของรัฐ และติดตามการบังคับใช้กฎหมาย, สิงหาคม 2549 หน้า 80-81.

⁶⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 81.

ที่⁶⁵ โดยกฎหมายที่ควบคุมการแต่งตั้งเจ้าพนักงานประเภท Sheriffs คือพระราชบัญญัติ Sheriffs ค.ศ 1877 (Sheriffs Act 1877) โดย Sheriffs จะมี 3 ประเภท คือ 1 High Sheriff ซึ่งเป็นตำแหน่งสูงสุดของ Sheriffs โดยได้รับแต่งตั้งจากรัฐ 2. Under Sheriff คือ เจ้าพนักงานในลำดับรองลงมาโดยได้รับการแต่งตั้งจาก High Sheriff 3. Sheriff Officer คือ เจ้าพนักงานลำดับล่างสุดโดย Under Sheriff จะเป็นผู้ว่าจ้างเพื่อปฏิบัติงานต่าง ๆ รวมถึงการบังคับคดีที่มีอำนาจตามกฎหมายด้วย⁶⁶

การบังคับคดีในประเทศอังกฤษจะมีศาลที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดี คือ 1. Country Court คือ ศาลชั้นต้นที่มีอำนาจพิจารณาคดีแพ่งและอาญาในคดีลหุโทษ โดยตามปกติแล้วคดีที่ฟ้องร้องในศาลดังกล่าวจะเป็นคดีที่มีทุนทรัพย์เล็กน้อย และดำเนินการบังคับคดีจะดำเนินการโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีของศาล (Bailliffs Officers) 2. High Court คือ ศาลสูง โดยคดีที่มีการฟ้องร้องในศาลดังกล่าวจะเป็นคดีที่มีทุนทรัพย์สูงการบังคับคดีหมายบังคับคดีออกโดย High Court และการบังคับคดีจะดำเนินการโดยเจ้าพนักงานกรมบังคับคดีภาคเอกชน (Enforcement Officers) ซึ่งเป็นกรณีเดียวที่เอกชนจะดำเนินการได้

ทั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีของศาล และเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนจะมีอำนาจหน้าที่ในการยึด และขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา และในประเทศอังกฤษนอกจากจะมีเจ้าพนักงานบังคับคดีของศาล (Bailliffs Officers) และเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชน (Enforcement Officers) แล้วยังมีเจ้าพนักงานบังคับคดีที่มีใบอนุญาต (Certificated Officers) และเจ้าพนักงานบังคับคดีที่ไม่มีใบอนุญาต (Non-Certificated Officers) ด้วยโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีที่มีใบอนุญาตจะมีอำนาจในการยึดทรัพย์ และขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้ได้ แต่ไม่สามารถบังคับคดีที่อยู่ภายใต้อำนาจของศาลชั้นต้นที่มีอำนาจพิจารณาคดีแพ่งและอาญาในคดีลหุโทษ (Country Court) และศาลสูง (High Court) ได้ ส่วนเจ้าพนักงานบังคับคดีที่ไม่มีใบอนุญาตมีอำนาจในการยึดทรัพย์บังคับคดีทรัพย์สินของลูกหนี้ได้ แต่ยกเว้นการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ที่เกี่ยวกับหนี้การเช่า หนี้ที่เกิดจากการจราจร (Road traffic debts) หนี้ภาษีอากร หรือจะบังคับคดีที่อยู่ภายใต้อำนาจของศาลแขวง และศาลสูงไม่ได้

⁶⁵ คณะกรรมการพิจารณากำหนดแนวทางในการร่างกฎกระทรวง, รายงานการศึกษาดูงาน การมอบหมายงานบังคับคดีภาคเอกชน ณ ทวีปยุโรป ระหว่างวันที่ 3-15 ตุลาคม 2548, กรมบังคับคดี, หน้า 1-2.

⁶⁶ สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, การให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบังคับคดีทางแพ่ง, (โครงการศึกษาวิจัยเสนอต่อสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 10 กันยายน 2550). หน้า 21.

2.1 อำนาจหน้าที่ และการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานบังคับคดี

เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชน (Enforcement Officers) ในประเทศอังกฤษมีอำนาจหน้าที่ยึดทรัพย์และขายทอดตลาดเฉพาะสังหาริมทรัพย์เท่านั้น ส่วนการยึดอสังหาริมทรัพย์จะเป็นหน้าที่ของนายความโดยนายความจะยื่นเรื่องต่อศาลขอให้ยึด และเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจะไปขอเลขโฉนดยื่นต่อศาลขอให้สั่งยึดให้ ศาลจะเป็นผู้สั่งให้ยึด ส่วนการขายทอดตลาดจะเป็นหน้าที่ของเอกชนที่มีความชำนาญจะเป็นผู้ขายทอดตลาด นอกจากนั้นเจ้าพนักงานบังคับคดียังมีอำนาจหน้าที่ในการขับไล่ รื้อถอน รวบรวมติดตามทรัพย์ และประเมินราคาทรัพย์สินที่ขายทอดตลาด ในการขายทอดตลาดเจ้าพนักงานบังคับคดี จะขายทอดตลาดเองหรือจะมอบหมายให้บุคคลอื่นมาแทนก็ได้ การขายทอดตลาดไม่มีการตั้งราคาขั้นต่ำ และไม่จำเป็นต้องขายได้เท่าราคาประเมิน ราคาขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดีอยู่ที่ร้อยละ 85 % ของราคาขายทั่วไป ราคาที่ขายได้ไม่ใช่สาระสำคัญ แต่สาระสำคัญอยู่ที่มีการโฆษณาโดยเปิดเผยต่อสาธารณชนเพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมประมูลซื้ออย่างน้อยเพียงใด รวมถึงความโปร่งใสและความซื่อสัตย์ สุจริตมากกว่า การขายทอดตลาดจะขายที่ใดก็ได้ ไม่มีข้อจำกัด และหากผู้ใดประสงค์จะนำทรัพย์มาฝากขายก็ได้ แม้มีทรัพย์ที่ถูกบังคับคดี ในทางปฏิบัติทรัพย์ที่ถูกยึดมาแล้ว มีเพียงร้อยละ 5 % เท่านั้นจะถูกยึดมาแล้วต้องนำมาขายทอดตลาด เพราะต้องการให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษานำเงินมาชำระมากกว่า

การบังคับคดี เจ้าพนักงานบังคับคดีมีสิทธิเรียกตำรวจมาช่วยเหลือในการบังคับคดีได้ เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจะต้องดำเนินการบังคับคดีภายในระยะเวลา 6 ปี หากไปยึดแล้วไม่มีทรัพย์สินให้ยึดก็จะรายงานให้ศาลทราบ การคิดค่าธรรมเนียมจะใช้อัตราเดียวกันทุกสำนักงาน และสามารถตรวจสอบและเปิดเผยต่อสาธารณชนได้ และหมายบังคับคดีของประเทศอังกฤษจะมีอายุเพียง 12 เดือนในการบังคับคดีหากเลย 12 เดือนไปแล้วหมายนั้นจะสิ้นผล เจ้าหนี้จะต้องขอต่ออายุหมายบังคับคดีหรือไม่ก็ต้องขอออกหมายใหม่ เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนในประเทศอังกฤษจะมีการบังคับคดีที่รวดเร็วมากเมื่อได้รับมอบหมายจากเจ้าหนี้ก็จะดำเนินการทันที เจ้าพนักงานบังคับคดีจะมีการแข่งขันกันที่ระยะเวลาความรวดเร็วในการบังคับคดี ประสิทธิภาพ และการที่บังคับคดีได้ประโยชน์สูงสุดเพียงใด เหล่านี้จะเป็นเหตุดึงดูดใจให้ลูกความสนใจที่จะให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนดำเนินงาน

การบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนโดยวิธีอายัดเงินเดือนเจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถกระทำได้โดยแจ้งคำสั่งไปยังนายจ้างโดยตรงให้หักเงินเดือน เป็นรายเดือน หรือราย

สัปดาห์ สำหรับการขออายัดเงินในบัญชีเงินฝากธนาคารหากเจ้าหนี้ทราบบัญชีเงินฝากของลูกหนี้ในธนาคารก็สามารถขออายัดเงินฝากนั้นได้

ในกรณีลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้ได้เพราะไม่มีเงินแต่มีทรัพย์สินนั้นเจ้าหนี้อาจร้องขอต่อศาลขอให้ศาลสั่งให้เจ้าหนี้มีบุริมสิทธิในทรัพย์สินนั้น เมื่อเป็นเจ้าหนี้บุริมสิทธิแล้วเมื่อลูกหนี้ขายทรัพย์สินนั้นได้เจ้าหนี้จะได้รับชำระหนี้จากเงินที่ขายทรัพย์สินได้ในฐานะเจ้าหนี้บุริมสิทธิก่อนหรือในกรณีที่ลูกหนี้มีบ้านพักตากอากาศ เจ้าหนี้อาจร้องขอต่อศาลขอให้ศาลสั่งบังคับให้ขายบ้านหลังนั้นได้ แต่ศาลจะไม่อนุญาตหากบ้านหลังนั้นเป็นบ้านที่ใช้อยู่อาศัย

วิธีการบังคับคดีในหนี้ภาษีอากรเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนจะดำเนินการโดยการนำลูกหนี้มาพิจารณาในศาลก็จะสอบถามลูกหนี้ถึงสาเหตุที่ไม่ชำระหนี้ หากลูกหนี้ไม่สามารถตอบคำถามให้เป็นที่พอใจได้ก็จะถูกจำคุก ซึ่งเป็นวิธีเดียวที่ลูกหนี้อาจถูกจำคุกได้

การให้ลูกหนี้เปิดเผยข้อมูลของตนเองโดยเรียกลูกหนี้มาให้การไต่สวนต่อศาล วิธีการนี้จะทำให้เจ้าหนี้สามารถเลือกการบังคับคดีได้ ซึ่งวิธีการดำเนินการในเรื่องนี้มีการดำเนินการประมาณ 36,000 ราย

2.2 การเข้าสู่วิชาชีพ และการกำกับดูแล

ก่อนวันที่ 1 เมษายน ค.ศ. 2004 การบังคับคดีในศาลสูงจะดำเนินการโดย High Sheriff ซึ่งแต่งตั้งโดยพระราชินี และ High Sheriff จะแต่งตั้ง Sheriff เพื่อไปปฏิบัติหน้าที่ในการบังคับคดีทำให้ระบบบังคับคดีของประเทศอังกฤษมีปัญหา คือ คดีเกิดขึ้นที่ใด High Sheriff จะเป็นผู้ดำเนินการ เจ้าหนี้ไม่มีสิทธิเลือกเจ้าพนักงานบังคับคดีเองทำให้ไม่เกิดการแข่งขันในการปฏิบัติงาน และดึงดูดใจในการปฏิบัติงานและการพัฒนา ต่อมาประเทศอังกฤษจึงได้มีการเปลี่ยนแปลงระบบบังคับคดีดังกล่าว โดยมีการนำเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชน (Enforcement Officers) มาใช้ซึ่งระบบใหม่นี้แทนที่จะมีการแต่งตั้ง Sheriff เป็นทอด ๆ ก็ให้เอกชนมาสมัครเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดี การแต่งตั้งโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ผู้ประสงค์จะทำงานเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดี ต้องส่งใบสมัครไปที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม (Lord Chancellor

Department of Constitutional Affair) โดยจะต้องมีคุณสมบัติ⁶⁷ คือ ต้องไม่เป็นบุคคลผู้ถูกคำพิพากษาให้จำคุกในคดีอาญาหรือเป็นผู้ต้องโทษในคดีอาญาในความผิดที่เกี่ยวกับการทุจริตหรือความรุนแรง หรือผู้ที่ยังมีความรับผิดชอบในค่าปรับที่ค้างชำระ หรือผู้ที่ยังคงมีภาระหนี้ค้างชำระตามคำพิพากษาใน 6 ปี ที่ผ่านมา หรือบุคคลล้มละลายที่ยังไม่ได้รับการปลดจากการล้มละลาย หรือผู้ถูกตัดคุณสมบัติจากการเป็นกรรมการบริษัทภายใน 6 ปี ที่ผ่านมา หรือผู้ประกอบการธุรกิจ หรือมีส่วนเกี่ยวข้องของในธุรกิจที่เกี่ยวกับการซื้อขายหนี้และต้องเป็นผู้มีความรู้ด้านกฎหมายและการปฏิบัติงานบังคับคดีในศาลสูง (High Court) และมีประสบการณ์ในการทำงานที่เหมาะสมรวมทั้งต้องพร้อมเข้ารับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความสามารถด้านวิชาชีพหลังได้รับการแต่งตั้งแล้วอย่างสม่ำเสมอ การสมัครเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนกฎหมายประเทศอังกฤษไม่ได้ระบุเงื่อนไขด้านการศึกษาและประสบการณ์ในการบังคับคดีขั้นต่ำที่ผู้สมัครต้องมี แต่ที่สำคัญผู้สมัครเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนนั้นจะต้องเป็นสมาชิกของสมาคมวิชาชีพเจ้าพนักงานบังคับคดีที่กระทรวงยุติธรรมรับรองซึ่ง ได้แก่ สมาคมเจ้าพนักงานบังคับคดีแห่ง High Court Enforcement officers Association หรือ HCEOA ซึ่งเป็นองค์กรวิชาชีพเดียวที่กระทรวงยุติธรรมรับรองโดยสมาชิก HCEOA จะมีอยู่ 3 ระดับ

2.2.1 สมาคมเจ้าพนักงานบังคับคดีแห่ง High Court Enforcement officers Association หรือ HCEOA ซึ่งเป็นองค์กรวิชาชีพเดียวที่กระทรวงยุติธรรมรับรองโดยสมาชิก HCEOA จะมีอยู่ 3 ระดับ ได้แก่

2.2.1.1 Student Membership

บุคคลทั่วไปสามารถสมัครเป็นสมาชิกได้ โดยไม่จำกัดว่าต้องจบกฎหมายเท่านั้น และมีค่าธรรมเนียมสมาชิกภาพ 35 ปอนด์ต่อปี และหากต้องการจะเปลี่ยนสิทธิสมาชิกภาพเป็น Associate Membership จะต้องผ่านการอบรมและการสอบของสมาคมก่อน จึงจะมีสิทธิได้เป็นสมาชิกภาพในลำดับต่อไปการอบรมและการสอบเพื่อเป็น Association ของ HCEOA มี 4 ระดับด้วยกัน แต่ถ้าบุคคลได้รับปริญญาทางกฎหมายมา หรือเทียบเท่า หรือมีสิทธิปฏิบัติงานเป็นทนายความ ก็อาจได้รับยกเว้นให้ไม่ต้องเข้ารับการอบรมและสอบในระดับ 1-3 ได้ อย่างไรก็ตาม บุคคลต้องเข้ารับการอบรมและสอบในระดับ 4 ในทุกกรณี รายละเอียดของทั้ง 4 ระดับ มีดังนี้

⁶⁷ คณะกรรมการพิจารณากำหนดแนวทางในการร่างกฎกระทรวง, รายงานการศึกษาดูงาน การมอบหมายงานบังคับคดีภาคเอกชน ณ ทวีปยุโรป ระหว่างวันที่ 3-15 ตุลาคม 2548, กรมบังคับคดี, หน้า 2.

ก. ระดับ 1 ความรู้เบื้องต้นของกฎหมายอังกฤษ ดำเนินหลักสูตรโดย The Institute of Legal Executives เปิดสอนในโรงเรียนและวิทยาลัยทั่วอังกฤษ และ เวลส์ และมีเปิดสอบแบบทางไกล มุ่งหมายสำหรับบุคคลที่ไม่มีความรู้ทางกฎหมายมาก่อน

ข. ระดับ 2 หลักการทั่วไปของกฎหมายอังกฤษ กฎหมายว่าด้วยสัญญา กฎหมายว่าด้วยละเมิด กฎหมายอาญาและอื่น ๆ ดำเนินหลักสูตรโดย The Institute of Legal Executives เปิดสอนในโรงเรียนและวิทยาลัยทั่วอังกฤษ และ เวลส์ และมีเปิดสอบแบบทางไกล

ค. ระดับ 3 กระบวนวิธีพิจารณาความแพ่ง ดำเนินหลักสูตรโดย The Institute of Legal Executives เปิดสอนในโรงเรียนและวิทยาลัยทั่วอังกฤษ และ เวลส์ และมีเปิดสอบแบบทางไกล

ง. ระดับ 4 เป็นหลักสูตรการฝึกงาน โดยมีระยะเวลา 2 ปี กับสำนักงานที่ได้มาตรฐาน (สมาคมจะให้ความช่วยเหลือในการจัดหาสำนักงานให้ หากผู้เข้ารับการอบรมประสงค์) และได้ทำงานเกี่ยวกับการบังคับคดีอย่างน้อย 4 ประเภทงานหลัก ตัวอย่างสายการทำงานด้านบังคับคดีหลัก ได้แก่ การยึด และขายทรัพย์สิน การขับไล่ การรื้อถอน การทำบัญชีการว่าคดีในศาล งานล้มละลาย เป็นต้น และจะต้องบันทึกรายละเอียดการทำงานและประสบการณ์ที่ได้รับจากการฝึกอบรม เพื่อประเมินโดยผู้ประเมินจากภายนอก นอกจากนี้ สองสัปดาห์ในปีต้องเข้ารับการอบรม 4 หลักสูตรเกี่ยวกับกฎหมายและการบังคับคดีแพ่ง ตัวอย่างเช่น หลักสูตรกระบวนกรบังคับคดีใน High Court และ Country Court กฎหมายและกระบวนกรบังคับคดีแพ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายล้มละลาย ตารางค่าธรรมเนียมการบังคับคดี การบังคับคดีในยุโรป และนานาชาติ เป็นต้น ซึ่งหลักสูตรดังกล่าวอาจปรับเปลี่ยนให้เข้ากับภูมิหลังของผู้เข้ารับการอบรมได้

2.2.1.2 Associate Membership

คือ สมาชิกที่ผ่านการอบรมและสอบของสมาคมซึ่งตามระเบียบของสมาคมมีสิทธิสมัครเป็นเจ้าของงานบังคับคดีต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ค่าธรรมเนียมสมาชิกภาพ คือ 40 ปอนด์ต่อปี เมื่อได้เป็นสมาชิกในลำดับนี้แล้วการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความสามารถหลังจาก

ได้รับแต่งตั้งแล้วนั้นเป็นเรื่องที่เจ้าพนักงานบังคับคดีแต่ละคนต้องสรรหา หรือจัดหลักสูตรฝึกอบรมทั้งสำหรับตนเองและลูกจ้างในสำนักงานตนเอง

2.2.1.3 Full Member

คือ สมาชิกผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ให้เป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีแล้ว ค่าธรรมเนียมสมาชิกภาพคือ 60 ปอนด์ต่อปี

ตามกฎหมายประเทศอังกฤษกำหนดให้ผู้ที่เข้ามาเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนนั้นจะต้องมีสถานประกอบธุรกิจและโทรศัพท์สำหรับติดต่อและสถานประกอบธุรกิจต้องอยู่ในเขตไปรษณีย์เดียวกับเขตที่ได้รับมอบหมายงานบังคับคดี และมีพนักงานเพียงพอที่จะตอบคำถามในระหว่างวันจันทร์ ถึงวันศุกร์ เวลา 9.00-17.00 น และต้องมีระบบตอบโทรศัพท์อัตโนมัตินอกเวลางานเพื่อให้รายละเอียดการติดต่อในกรณีฉุกเฉินด้วย นอกจากนี้ยังจะต้องทำประกันภัยเพื่อเป็นหลักประกันในความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นโดยจะต้องทำประกันในประเภท 1. ประกันภัยความรับผิดในการประกอบวิชาชีพ (Professional Indemnity Insurance) 2. ประกันภัยความรับผิดที่มีต่อสาธารณะ (Public Liability Insurance) 3. ประกันภัยความรับผิดของนายจ้าง (Employers Liability Insurance) กรณีผู้สมัครเป็นนายจ้าง 4. ประกันภัยความเสียหายแก่ทรัพย์สินที่เกิดขึ้นในขณะขนย้าย (Goods in Transit Insurance) กรณีผู้สมัครประสงค์จะขนย้ายทรัพย์สินที่ยึดเอง นอกจากเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนจะต้องจัดทำประกันภัยตามกฎหมายกำหนดแล้วในเรื่องการเงินเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนจะต้องมีระบบการเงินที่ชัดเจน คือ จะต้องบัญชีธนาคารแยกต่างหากเพื่อฝากและชำระเงินที่บังคับคดีจากทรัพย์สินของลูกหนี้ได้และจะต้องมีการส่งสถิติการปฏิบัติงานให้แก่กระทรวงยุติธรรมตามแบบและภายในระยะเวลาที่กำหนดหลังจากที่ได้รับการแต่งตั้งแล้วและมีการดำเนินงานแล้ว

ในการขอสมัครเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนนอกจากจะต้องมีคุณสมบัติตามที่กฎหมายกำหนดแล้วหากผู้สมัครมีความรู้เกี่ยวกับธุรกิจด้วยจะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานมาก ดังนั้น ในการขอสมัครเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนในใบสมัครผู้สมัครอาจจะระบุแผนการดำเนินธุรกิจต่าง ๆ ที่ผู้ขอสมัครได้วางแนวทางในการดำเนินงานไว้เพื่อช่วยในการพิจารณาใบสมัครของตน เช่น แนวทางการจัดการปริมาณคดีในเขตที่ได้รับมอบหมาย รวมถึง

การจัดการยึด เก็บรักษา รื้อถอน หรือขับไล่ออกจากทรัพย์สินขนาดใหญ่ที่อยู่ภายใต้การจัดการของตน เป็นต้น

การกำหนดคุณสมบัติของเจ้าพนักงานบังคับคดีภาคเอกชนค่อนข้างเข้มงวด จึงมีเจ้าพนักงานบังคับคดีภาคเอกชนเพียง 65 คน เท่านั้นที่ปฏิบัติหน้าที่ในอังกฤษและเวลส์จะไม่มีกรจำกัดจำนวนเหมือนประเทศฝรั่งเศสแต่จะไม่มีกรร้องขอให้มีการแต่งตั้งมากเพราะอาจเกิดปัญหาการแย่งงานทำ ทำให้เกิดความไม่ซื่อสัตย์ เมื่อได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีแล้วสามารถร้องขอให้ปฏิบัติงานประจำในเขตใดก็ได้ซึ่งมีอยู่ประมาณ 505 เขต ซึ่งเมื่อได้รับการแต่งตั้งให้ปฏิบัติงานในเขตใดแล้ว ก็จะต้องปฏิบัติงานประจำในเขตนั้น ในการปฏิบัติหน้าที่เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนจะต้องรับผิดชอบเป็นการส่วนตัว ความรับผิดชอบอาจส่งผลไปถึงการถูกเพิกถอนใบอนุญาตได้ เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถแต่งตั้งบุคคลอื่นให้ไปดำเนินการบังคับคดีได้ แต่เมื่อเกิดความผิดพลาด เจ้าพนักงานบังคับคดีนั้นต้องร่วมรับผิดชอบด้วย

องค์กรวิชาชีพ สภาเจ้าพนักงานบังคับคดีและกระทรวงยุติธรรมจะมีการประชุมทุก 6 เดือนเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและพิจารณาจำนวนสถิติคดี กระทรวงยุติธรรมเป็นผู้กำหนดอัตราค่าธรรมเนียม หากผู้ใดไม่พอใจโดยเห็นว่าค่าธรรมเนียมสูงเกินไปก็สามารถไปร้องต่อศาลได้ กระทรวงยุติธรรมจะเป็นผู้พิมพ์ชื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนลงในหนังสือและเผยแพร่ทางเว็บไซต์ และมีการตรวจสอบคุณสมบัติ การโฆษณาว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีผู้นั้นเป็นผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งโดยถูกต้องหรือไม่ หากเห็นว่าไม่ได้รับการแต่งตั้งที่ถูกต้องก็จะถูกดำเนินการต่อไป

การร้องเรียนเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนเกี่ยวกับการปฏิบัติงานผู้เสียหายสามารถร้องเรียนไปยังสำนักงานบังคับคดีเอกชนนั้น หรือ HECOA ในกรณีที่เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนคิดค่าตอบแทนในการบังคับคดีสูงเกินไปผู้เสียหายอาจยื่นคำร้องต่อศาลสูงให้พิจารณาได้ ส่วนการร้องเรียนเจ้าพนักงานบังคับคดีของศาล ผู้เสียหายสามารถร้องเรียนไปยัง ของศาลที่เกี่ยวข้องได้โดย Court Manager จะเป็นผู้ดำเนินการสืบสวนคำร้องนั้น

การเก็บค่าธรรมเนียม รัฐจะเข้ามาในการกำกับดูแลในเรื่องกฎหมาย เช่นอัตราเรียกเก็บค่าธรรมเนียม (Fee) และค่าบริการ (Charges) ซึ่งการเรียกเก็บจะต้องอยู่ในช่วงที่อัตรา

กฎหมายกำหนดเท่านั้น⁶⁸ ภาวะและค่าใช้จ่ายจะตกแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา หากการบังคับคดีเป็นผลสำเร็จ แต่หากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้รับชำระหนี้บางส่วนเงินค่าใช้จ่ายและค่าธรรมเนียมจะหักจากเงินที่บังคับคดีได้ก่อนที่เหลือจึงมาชำระหนี้ให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา แต่หากการบังคับคดีไม่เป็นผลสำเร็จเลยค่าธรรมเนียมจะตกอยู่แก่ผู้ร้องขอให้บังคับคดี⁶⁹

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁶⁸ สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, การให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบังคับคดีทางแพ่ง, (โครงการศึกษาวิจัยเสนอต่อสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 10 กันยายน 2550). หน้า 23.

⁶⁹ คณะกรรมการพิจารณากำหนดแนวทางในการร่างกฎกระทรวง, รายงานการศึกษาดูงาน การมอบหมายงานบังคับคดีภาคเอกชน ณ ทวีปยุโรป ระหว่างวันที่ 3-15 ตุลาคม 2548, กรมบังคับคดี, หน้า 6.

บทที่ 4

บทวิเคราะห์ รูปแบบกฎหมายบังคับคดีโดยเอกชนที่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในประเทศไทย

การที่มีหนี้เกิดขึ้นและต่อมาลูกหนี้ไม่มีศักยภาพในการชำระหนี้คืนให้แก่เจ้าหนี้ได้ ผลกระทบของการผิดนัดชำระหนี้ดังกล่าวก่อให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทำให้เจ้าหนี้ไม่สามารถนำทรัพย์สินนั้นกลับมาใช้ประโยชน์ต่อได้ ทำให้เจ้าหนี้ต้องขาดสภาพคล่องทางการเงิน เป็นต้นทุนเสียโอกาสแก่เจ้าหนี้ และอาจมีผลกระทบต่อบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องด้วย ส่วนลูกหนี้เมื่อลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้คืนให้แก่เจ้าหนี้ได้จะมีผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือในการชำระหนี้ของลูกหนี้โดยตรง นอกจากนี้ เจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะได้รับความเสียหายจากผลกระทบของการผิดนัดชำระหนี้ดังกล่าวแล้วหากกระบวนการติดตามทรัพย์สินนั้นกลับคืนมาตามกฎหมายเกิดความล่าช้า หรือหากมีการติดตามกลับคืนมาแล้วไม่ได้มูลค่าตามที่ควรจะได้ ยิ่งทำให้เจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เสียหายหนักเป็นทวีคูณ ซึ่งจากการวิจัยพบว่าปัจจุบันประเทศไทยยังมีปัญหาการบังคับคดีที่ล่าช้า และขายทรัพย์สินได้ในราคาต่ำ เนื่องจากทรัพย์สินของลูกหนี้ที่นำมาขายทอดตลาดนั้นเป็นทรัพย์สินที่ถูกบังคับคดีขายทอดตลาดตามคำสั่งศาล ในการขายทอดตลาดอาจมีปัญหาในทางปฏิบัติ และปัญหาทางกฎหมาย ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นเหตุให้การบังคับคดีล่าช้าลง หรือเป็นเหตุทำให้ทรัพย์สินที่ขายได้นั้นมีราคาประเมินมูลค่าได้ต่ำ ซึ่งการบังคับคดีล่าช้าทำให้กว่าจะถึงกำหนดขายทอดตลาดทรัพย์สินจะต้องใช้เวลานานทำให้ลูกหนี้ต้องรับภาระดอกเบี้ยที่เดินอยู่ขณะรอการขายทรัพย์สิน และทรัพย์สินของลูกหนี้ อาจเสื่อมค่าเสื่อมราคา และส่วนเจ้าหนี้ต้องขาดสภาพคล่องทางการเงินไม่สามารถนำทรัพย์สินของลูกหนี้มาใช้ประโยชน์ได้ เป็นต้นทุนเสียโอกาสแก่เจ้าหนี้ ส่วนปัญหาการขายทรัพย์สินได้ราคาต่ำ ทำให้ตัดทอนหนี้ของลูกหนี้ได้น้อยเจ้าหนี้ได้รับเงินคืนน้อย

การบังคับคดีที่ล่าช้า และการขายทรัพย์สินได้ในราคาต่ำทำให้เจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับความเสียหาย ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศไทย ไม่คุ้มครองสิทธิ เจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้มีส่วนได้เสียอย่างเพียงพอ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 41 ได้กำหนดไว้ว่า “สิทธิของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง และการบังคับใช้สิทธิย่อมเป็นไปตามกฎหมายกำหนดไว้..” โดยการบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้เป็นกระบวนการหนึ่งในการยืนยันสิทธิของบุคคลโดยได้กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งหากว่ากระบวนการยืนยันสิทธิของบุคคลมีความล่าช้า ขาดความสะดวก

รวดเร็วทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับความเสียหาย ก็ย่อมถือว่าเป็นการปฏิเสธความยุติธรรม¹ โดยกระบวนการบังคับคดีนั้นจะเป็นขั้นตอนการติดตามทรัพย์สินกลับคืนมาใช้ประโยชน์ต่อกระบวนการดังกล่าวไม่ควรจะมีความล่าช้า หรือมีกระบวนการที่ทำให้มูลค่าของทรัพย์สินนั้นเสื่อมมูลค่าลง กระบวนการติดตามทรัพย์สินกลับคืนมาจะต้องมีความรวดเร็วและทำให้ทรัพย์สินนั้นเสื่อมมูลค่าน้อยที่สุดทำให้ทุกฝ่ายได้กลับคืนสู่สถานะเดิมโดยเร็วที่สุดโดยที่เสียหายน้อยที่สุดจึงจะเป็นการอำนวยความยุติธรรมให้แก่เจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงหากมีการบังคับคดีที่รวดเร็วมีประสิทธิภาพ และสามารถขายทรัพย์สินได้ในราคาสูงจะเป็นการคุ้มครองสิทธิของเจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้มีส่วนได้เสีย ซึ่งจากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นผู้วิจัยขอเสนอแนะในนำการบังคับคดีของประเทศฝรั่งเศส และประเทศอังกฤษมาปรับใช้ โดยในประเทศฝรั่งเศส และประเทศอังกฤษมีระบบการบังคับคดีที่เหมาะสม และมีประสิทธิภาพ หากมีการนำเอาหลักการบังคับคดีโดยเอกชนที่ใช้อยู่ในประเทศดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในประเทศไทยเชื่อว่าจะช่วยแก้ปัญหาการบังคับคดีที่ล่าช้า และทำให้ขายทรัพย์สินได้ในราคาสูงขึ้นและเป็นการส่งเสริมนโยบายของรัฐ อีกทั้งเป็นการคุ้มครองสิทธิของทุกฝ่ายได้เป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตามเนื่องจากระบบกฎหมายของประเทศฝรั่งเศส และประเทศอังกฤษมีระบบกฎหมาย และสภาพเศรษฐกิจที่แตกต่างจากประเทศไทย การนำหลักการบังคับคดีเอกชนมาใช้จำเป็นจะต้องปรับปรุงให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน แนวนโยบายของรัฐ สภาพปัญหาที่เกิดขึ้น แนวคิดในการบังคับคดีของประเทศไทย และรูปแบบขั้นตอนการบังคับคดีของไทยประกอบด้วย เพื่อจะได้คุ้มครองทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้อย่างเหมาะสม จากเหตุผลดังกล่าวจึงเห็นควรที่จะต้องพิจารณาถึงสาระสำคัญของกฎหมายบังคับคดีโดยเอกชนดังต่อไปนี้

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ วิชาญ วิชาญสวัสดิ์อรอด และคณะ, การพัฒนาระบบเพื่อการบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้, โครงการตามแผนพัฒนากฎหมายประจำปี 2548 เสนอคณะกรรมการปรับปรุงกฎหมายเพื่อขยายโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของรัฐ และติดตามการบังคับใช้กฎหมาย, สิงหาคม 2549 หน้า 1-2.

1. ขอบเขต อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชน

1.1 ขอบเขตของการดำเนินงาน

จากการศึกษาถึงภาพรวมของการบังคับคดีโดยเอกชนในประเทศฝรั่งเศส และประเทศอังกฤษ จะเห็นได้ว่าระบบการบังคับคดีโดยเอกชนของประเทศฝรั่งเศสจะเป็นระบบการบังคับคดีโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชน (System of enforcement by private bailiffs) โดยผู้ทำหน้าที่ในการบังคับคดีจะเป็นผู้ประกอบวิชาชีพภาคเอกชน มีความเป็นอิสระ คล่องตัวในการทำงาน (independent and autonomous) ภายใต้ระบบการกำกับดูแลของหน่วยงานรัฐซึ่งให้ใบอนุญาตในการประกอบวิชาชีพ² เจ้าพนักงานบังคับคดีจะเป็นเอกชนไม่ใช่ข้าราชการแต่ไม่ใช่เอกชนโดยแท้ มีอำนาจในการผูกขาดการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลและการบังคับคดีตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งโดยเฉพาะการดำเนินการยึดทรัพย์และอายัดทรัพย์สืบตามกฎหมาย และเจ้าพนักงานบังคับคดียังมีสถานะตามกฎหมายในการประกอบวิชาชีพซึ่งจะถูกจำกัดจำนวนไว้ตามกฎหมาย เจ้าพนักงานบังคับคดีของประเทศฝรั่งเศสจะเป็นผู้ได้รับมอบอำนาจสาธารณะบางส่วนจากรัฐโดยบัญญัติของกฎหมาย ซึ่งรัฐจะให้อำนาจเจ้าพนักงานบังคับคดี ผูกขาดในการดำเนินกิจการแทนรัฐในบางอย่าง ซึ่งหากประชาชนมาติดต่อขอให้บริการเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนมีหน้าที่ต้องช่วยเหลือและต้องดำเนินการจะปฏิเสธไม่ได้³ ซึ่งการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีดังกล่าวเจ้าพนักงานบังคับคดีมีหน้าที่ต้องดำเนินการเนื่องจากการเป็นการดำเนินการในกิจการที่เป็นการผูกขาดอำนาจรัฐ แต่การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีนั้นจะเป็นอิสระจะไม่อยู่ภายใต้อำนาจบังคับบัญชาตามระบบราชการแต่อย่างใด และจะไม่ได้รับเงินเดือนจากงบประมาณแผ่นดินแต่อย่างใดด้วย นอกจากนี้เจ้าพนักงานบังคับคดีประเทศฝรั่งเศสยังเป็นผู้ประกอบวิชาชีพอิสระและเสรี (Indépendant et Libéral) สามารถรวมกลุ่มจัดตั้งสำนักงานบังคับคดีของตนเองและให้บริการทางกฎหมายกับประชาชนทั่วไปได้ ภายใต้กฎหมายที่กำหนด⁴ อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนประเทศฝรั่งเศสกฎหมายจะเปิดโอกาสให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจที่หลากหลาย เช่น มีอำนาจหน้าที่ในการ ให้บริการให้คำปรึกษากฎหมาย การเข้าเป็นผู้จัดการอสังหาริมทรัพย์ ทำสัญญา ติดตาม ทวงถามให้ชำระหนี้ ควบคุมการชำระหนี้ให้เป็นไปตามสัญญา ฟ้องคดี อายัด ยึดทรัพย์และขาย

² สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, การให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบังคับคดีทางแพ่ง, (โครงการศึกษาวิจัยเสนอต่อสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 10 กันยายน 2550). หน้า 128.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 54.

⁴ ศาลยุติธรรม, เจ้าพนักงานบังคับคดีฝรั่งเศส, "วารสารศาลยุติธรรม", (เมษายน 2547-พฤษภาคม 2547) หน้า42.

ทอดตลาด ขับไล่ รื้อถอน ตรวจสอบสถานะของลูกหนี้ในคดีล้มละลาย และเป็นเจ้าพนักงานศาล เป็นต้น

การบังคับคดีโดยเอกชนในประเทศอังกฤษระบบการบังคับคดีจะเป็นแบบผสมผสาน คือจะเป็นระบบบังคับคดีโดยฝ่ายปกครอง (System of enforcement by the executive branch of government)⁵ ผสมผสานกับระบบการบังคับคดีโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชน (System of enforcement by private bailiffs) มีความเป็นอิสระ คล่องตัวในการทำงาน (independent and autonomous) ภายใต้ระบบการกำกับดูแลของหน่วยงานรัฐซึ่งให้ใบอนุญาตในการประกอบวิชาชีพ⁶ เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนจะมีอำนาจที่จำกัดกว่าอำนาจเจ้าพนักงานบังคับคดีของประเทศฝรั่งเศสเนื่องจากโครงสร้างของกฎหมายบังคับคดีเอกชนของทั้ง 2 ประเทศมีโครงสร้างในการบังคับคดีที่แตกต่างกันโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนในประเทศอังกฤษจะมีอำนาจเพียงการยึดทรัพย์และขายทอดตลาดเท่านั้นซึ่งจะแตกต่างจากประเทศฝรั่งเศสที่กฎหมายเปิดโอกาสให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจที่หลากหลาย

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงสภาพความเหมาะสมโดยเปรียบเทียบกับประเทศไทยแล้ว จะเห็นได้ว่าหลักการในทางปฏิบัติที่เหมาะสมในการนำกฎหมายบังคับคดีโดยเอกชนมาใช้ในประเทศไทยควรมุ่งศึกษาแต่เฉพาะประเด็น การยึดทรัพย์ และขายทอดตลาด เท่านั้น เนื่องจากปัจจุบันประเทศไทยมีปัญหาการบังคับคดีที่ล่าช้า และขายทรัพย์ได้ราคาต่ำ ซึ่งหากมีการนำหลักการยึดทรัพย์และขายทอดตลาดของประเทศฝรั่งเศสและประเทศอังกฤษมาปรับใช้ใน ประเทศไทยจะทำให้ปัญหาการบังคับคดีที่ล่าช้าและขายทรัพย์ได้ราคาต่ำลดน้อยลง โดยผู้วิจัยเห็นว่า ในการนำกฎหมายบังคับคดีโดยเอกชนมาใช้โดยมีการกำหนดขอบเขตเฉพาะการยึดทรัพย์ และขายทอดตลาด ควรที่จะมีการกำหนดรายละเอียดดังต่อไปนี้

⁵ สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, การให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบังคับคดีทางแพ่ง, (โครงการศึกษาวิจัยเสนอต่อสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 10 กันยายน 2550). หน้า 127.

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 128.

1.2 อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชน

ในประเทศฝรั่งเศสเจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจหน้าที่การยึด และขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้ได้โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนมีอำนาจในการสืบหาข้อมูลของลูกหนี้ และมีอำนาจในการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ทั้งสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ ตลอดจนการขายทอดตลาดทรัพย์สิน เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนมีอำนาจในการขายทอดตลาดสังหาริมทรัพย์ ส่วนการขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์แต่เดิมนั้นเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนไม่มีอำนาจในการขาย ซึ่งหากจะทำการขายจะต้องทำการขายโดยศาลเท่านั้นและผู้ประสงค์จะเข้าสู่ราคาจะต้องมีนายความเป็นตัวแทนในการเข้าสู่ราคาด้วยเพื่อตรวจสอบและรับรองสถานะทางการเงินของผู้เข้าสู่ราคา ต่อมาได้มีการแก้ไขกฎหมายใหม่ตามรัฐกำหนด ลงวันที่ 21 เมษายน ค.ศ. 2006 ให้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2007 เป็นต้นไปโดยกำหนดให้การขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์นั้นจะต้องทำการขายโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนเท่านั้น โดยผู้เข้าสู่ราคาจะต้องมีนายเข้าสู่ราคาแทน⁷ ซึ่งแนวคิดตามกฎหมายประเทศฝรั่งเศสประสงค์ให้ลูกหนี้นำเงินมาชำระหนี้มากกว่าที่จะต้องบังคับคดีเอาทรัพย์สินของลูกหนี้ และหากลูกหนี้ไม่มีศักยภาพในการชำระหนี้ได้แล้วหนทางสุดท้ายที่เจ้าหนี้จะได้รับชำระหนี้จริง ๆ คือ ใช้สิทธิบังคับขายกับทรัพย์สินของลูกหนี้

ขั้นตอนในการยึดทรัพย์เจ้าหนี้สามารถระบุตัวเจ้าพนักงานบังคับคดีที่ประสงค์จะให้บังคับคดีได้โดยเขตอำนาจในการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดีแต่ละคนจะมีการกำหนดเป็นเขตไว้หากทรัพย์ที่จะทำการบังคับคดีตั้งอยู่ในเขตอำนาจของศาลใดเจ้าพนักงานบังคับคดีที่มีสำนักงานบังคับคดีตั้งอยู่ในเขตอำนาจศาลนั้นจะมีอำนาจในการบังคับคดีได้ เมื่อเจ้าหนี้ได้ระบุตัวเจ้าพนักงานบังคับคดีโดยได้มาติดต่อกับเจ้าพนักงานบังคับคดีผู้ที่มีอำนาจแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะดำเนินการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ และทำการประเมินราคาทรัพย์ที่ยึด และภายหลังจากที่มีการยึดทรัพย์แล้วไม่น้อยกว่า 1 เดือน เจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะนำทรัพย์ออกขายทอดตลาด การขายทอดตลาดนั้นไม่จำเป็นจะต้องเป็นทรัพย์สินที่ถูกบังคับคดีเท่านั้น โดยทรัพย์สินที่นำมาขายอาจจะเป็นทรัพย์สินของบุคคลภายนอกที่ประสงค์จะนำมาให้เจ้าพนักงานบังคับคดีขายก็ได้ ในการประมูลทรัพย์สินเมื่อมีการประมูลไปแล้วกฎหมายประเทศฝรั่งเศสกำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถนำทรัพย์สินนั้นมาประมูลขายได้ใหม่เป็นครั้งที่ 2 ได้ หากมีผู้เสนอราคาสูงกว่าผู้ประมูลเดิม จึงเป็นการให้โอกาสขายทรัพย์สินนั้นได้ราคาสูงขึ้น จะ

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 56.

เห็นได้ว่ากฎหมายประเทศฝรั่งเศสจะมีการกำหนดหลักเกณฑ์การประมูลที่เหมาะสมทำให้การขายทรัพย์สินนั้นมีความรวดเร็วและได้ราคาสูง ภายหลังจากที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ขายทอดตลาดทรัพย์สินแล้วเจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะต้องจัดทำบัญชีรับ-จ่าย และส่งเงินคืนให้แก่เจ้าหนี้ ลูกหนี้ ผู้มีส่วนได้เสียต่อไป

ในประเทศอังกฤษเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนจะมีขอบเขตอำนาจหน้าที่ เฉพาะการยึดทรัพย์ และขายทอดตลาดสังหาริมทรัพย์เท่านั้นจะไม่มีอำนาจในการยึดอสังหาริมทรัพย์ การยึดอสังหาริมทรัพย์จะเป็นหน้าที่ของทนายความยื่นเรื่องต่อศาลให้ยึด ส่วนการขายทอดตลาดเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนมีอำนาจในการขายทอดตลาดทั้งสังหาริมทรัพย์ และอสังหาริมทรัพย์

การขายทอดตลาดทรัพย์สินของประเทศอังกฤษการขายทอดตลาดจะไม่มีกรตั้งราคาขั้นต่ำ และไม่จำเป็นต้องขายได้เท่าราคาประเมิน แต่สาระสำคัญ คือ เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องมีการโฆษณาให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมให้มากที่สุดโดยคำนึงถึงหลักสุจริต การขายทอดตลาดนั้นจะขายที่ได้ก็ได้ไม่มีข้อจำกัด และทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนนำมาขายไม่จำเป็นต้องเป็นทรัพย์สินที่ถูกบังคับคดีเท่านั้นอาจเป็นทรัพย์สินที่บุคคลภายนอกนำมาฝากขายก็ได้ หลังจากการขายทอดตลาดทรัพย์สินได้เจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะจัดทำบัญชีรับ-จ่ายและจัดสรรเงินคืนเจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้มีส่วนได้เสียต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ขอบเขตอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนในประเทศไทย

สำหรับการนำกฎหมายบังคับคดีโดยเอกชนของต่างประเทศมาใช้ในประเทศไทย ผู้วิจัยเห็นว่า อำนาจของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนทั้ง 2 ประเทศมีอำนาจที่แตกต่างกัน การนำระบบกฎหมายบังคับคดีโดยเอกชนมาใช้ในประเทศไทยจึงจำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมและกฎเกณฑ์ที่มีอยู่ในประเทศไทย โดยระบบการบังคับคดีของไทยจะเป็นระบบบังคับคดีโดยฝ่ายปกครอง (System of enforcement by the executive branch of government) หน้าที่หลักในการบังคับคดีจะเป็นขององค์กรฝ่ายปกครองซึ่งอยู่ใต้ระบบราชการ หน่วยงานที่ดูแลทั้งระบบจะเป็นหน่วยงานระดับกระทรวงในรัฐบาลกลางซึ่ง คือ กระทรวงยุติธรรม เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติหน้าที่จะมีสถานะเป็นข้าราชการซึ่งก็คือเจ้าพนักงานบังคับคดีโดยจะได้รับค่าตอบแทนเป็นเงินเดือนจากงบประมาณแผ่นดินภายใต้ระบบความรับผิดชอบทางวินัยและความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่⁸ และการดำเนินการบังคับคดีกับลูกหนี้ตามคำพิพากษาของเจ้าพนักงานบังคับคดีจะอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งการใช้อำนาจรัฐของเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นการใช้อำนาจรัฐซึ่งอาจจะกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลโดยหากเจ้าพนักงานบังคับคดีมีการกระทำผิดเกิดขึ้นในการปฏิบัติงานเจ้าพนักงานบังคับคดีอาจจะต้องมีความรับผิดโดยส่วนตัวหรือมีความรับผิดภายใต้พระราชบัญญัติรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่⁸ เนื่องจากเจ้าพนักงานบังคับคดีมีสถานะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ การดำเนินการบังคับคดีจะต้องกระทำโดยเจ้าหน้าที่รัฐและอยู่ในขอบเขตที่สามารถควบคุมดูแลได้ และเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องมีความเป็นกลางเนื่องจากการปฏิบัติงานแทนรัฐ ในการบังคับคดีผู้ที่ทำหน้าที่บังคับคดี คือ เจ้าพนักงานบังคับคดีโดยมีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2548 ได้บัญญัติค่านิยมความหมายของเจ้าพนักงานบังคับคดีไว้ ซึ่งการที่จะเข้ามาเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีได้นั้นจะต้องมีการเข้ามาตามระเบียบของหน่วยงานที่ดูแลนั้นกำหนดโดยการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานบังคับคดีเจ้าพนักงานบังคับคดีจะได้รับเงินเดือนจากงบประมาณแผ่นดิน

⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 127.

ในปัจจุบันพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2548 ได้กำหนดคำนิยามของเจ้าพนักงานบังคับคดีไว้ว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีหมายถึงเจ้าพนักงานบังคับคดีในสังกัดกรมบังคับคดีหรือพนักงานอื่นที่มีอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ให้อยู่ในอันที่จะปฏิบัติตามวิธีการที่บัญญัติไว้ใน ภาค 4 แห่งประมวลกฎหมายนี้ เพื่อคุ้มครองสิทธิของคู่ความในระหว่างการพิจารณาหรือเพื่อบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง และให้หมายความรวมถึงบุคคลที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ปฏิบัติการแทนจากการแก้ไขการกำหนดคำนิยามความหมายของเจ้าพนักงานบังคับคดีดังกล่าวโดยให้เจ้าพนักงานบังคับคดีหมายความรวมถึงบุคคลที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ปฏิบัติการแทนทำให้กรมบังคับคดีมีการเสนอร่างกฎกระทรวงว่าด้วยคุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข ของบุคคลที่จะได้รับมอบหมายจากเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ปฏิบัติราชการแทน พ.ศ.เพื่อรองรับการแก้ไขพระราชบัญญัติดังกล่าว โดยกฎกระทรวงดังกล่าวได้เปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกเข้ามาปฏิบัติงานแทนเจ้าพนักงานบังคับคดีในบางส่วนโดยกำหนดคำนิยามของผู้รับมอบหมายงานไว้ในกฎกระทรวงว่า ผู้รับมอบหมายงาน หมายความว่า บุคคลที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ปฏิบัติการแทนเจ้าพนักงานบังคับคดี

โดยกฎกระทรวงดังกล่าวเปิดโอกาสให้เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถมอบอำนาจให้บุคคลภายนอกเข้ามาปฏิบัติงานแทนในบางส่วนคืองานขายทอดตลาดทรัพย์สินในคดีที่มีราคาประเมินเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่เกิน 5 ล้านบาท และงานจัดทำบัญชีรับ-จ่ายให้แก่ผู้มีส่วนได้เสียโดยในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานบังคับคดีผู้มีความชำนาญจะเป็นผู้ดำเนินการยึดทรัพย์สินนั่นเองเนื่องจากการยึดทรัพย์สินเป็นงานที่จะต้องใช้ความระมัดระวังและความละเอียดในการปฏิบัติงานหากมีการยึดที่ผิดพลาดอาจจะทำให้เกิดความเสียหายโดยขั้นตอนอาจต้องมีการกลับไปดำเนินการใหม่ทำให้คดีล่าช้าและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับความเสียหาย ภายหลังจากที่เจ้าพนักงานบังคับคดีของรัฐได้ทำการยึดทรัพย์สินแล้วเจ้าพนักงานบังคับคดีของรัฐก็จะเป็นผู้ระบุตัวผู้รับมอบหมายงานให้ดำเนินการขายทอดตลาดและจัดทำบัญชีรับ-จ่ายต่อไป โดยการปฏิบัติงานดังกล่าวผู้รับมอบหมายงานจะต้องมีการวางหลักประกันในการดำเนินงานเพื่อเป็นหลักประกันความเสียหายด้วย

การนำกฎหมายดังกล่าวมาใช้จะทำให้ระบบบังคับคดีของไทยเป็นระบบผสมผสานระหว่างระบบบังคับคดีโดยฝ่ายปกครอง (System of enforcement by the executive branch of government) กับระบบการบังคับคดีโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชน (System of enforcement by private bailiffs) เนื่องจากมีการให้ภาคเอกชนเข้ามาปฏิบัติงานภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานรัฐ

ผู้วิจัยเห็นว่า สถานะทางกฎหมายของผู้รับมอบหมายงานตามร่างกฎกระทรวงว่าด้วยคุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข ของบุคคลที่จะได้รับมอบหมายจากเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ปฏิบัติราชการแทน พ.ศ. นี้ ผู้รับมอบหมายงานโดยสภาพแล้วผู้รับมอบหมายงานจะไม่มีสถานะทางกฎหมายเป็นเจ้าพนักงานของรัฐ ผู้รับมอบหมายงานจะมีสถานะเป็นเอกชนเนื่องจากการปฏิบัติงานดังกล่าวเป็นการมอบหมายงานจากเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ปฏิบัติงานในบางส่วนที่มีมูลค่าทรัพย์สินที่ขายเพียงเล็กน้อยลักษณะงานจะเป็นงานที่ไม่มีข้อยุ่งยากซับซ้อนมาก ผู้รับมอบหมายงานจึงไม่มีสถานะทางกฎหมายเป็นเจ้าพนักงานของรัฐเมื่อผู้รับมอบหมายงานไม่มีสถานะเป็นเจ้าพนักงานของรัฐผู้รับมอบหมายงานก็ไม่ต้องรับผิดชอบทางแพ่งและทางอาญาในฐานะเจ้าพนักงานของรัฐ หากมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นผู้รับมอบหมายงานจะต้องรับผิดชอบในส่วนตัวในสถานะที่เป็นเอกชนเท่านั้น

สาระสำคัญของการแก้ไขกฎหมายดังกล่าว คือ ต้องการให้บุคคลภายนอกเข้ามาแบ่งเบาภาระหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีในการปฏิบัติหน้าที่ในงานบังคับคดีบางส่วนโดยอยู่ภายใต้การควบคุมการดำเนินการของเจ้าพนักงานบังคับคดี ทำให้การบังคับคดีมีความรวดเร็วขึ้น

การดำเนินการบังคับคดีเป็นกระบวนการหนึ่งเพื่อยืนยันสิทธิของบุคคล ซึ่งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 41 ได้กำหนดไว้ว่า “สิทธิของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง และการบังคับใช้สิทธิย่อมเป็นไปตามกฎหมายกำหนดไว้..” ดังนั้นหากสิทธิของบุคคลถูกระทบกระเทือนให้ได้รับความเสียหายกระบวนการยืนยันสิทธิของบุคคลมีความล่าช้า ขาดความสะดวกรวดเร็วทำให้ประชาชนได้รับความเสียหาย ก็ย่อมถือว่าเป็นการปฏิเสธ

ความยุติธรรม⁹ หากมีการติดตามทรัพย์สินกลับคืนมาอย่างรวดเร็วโดยทำให้ทรัพย์สินนั้นเสื่อมมูลค่าน้อยที่สุดกล่าวคือ หากมีการบังคับคดีที่รวดเร็วและขายทรัพย์สินได้ราคาสูงจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่ายและเป็นการอำนวยความยุติธรรมอย่างแท้จริง

ผู้วิจัยเห็นว่า การนำร่างกฎกระทรวงดังกล่าวเป็นการนำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาการบังคับคดีล่าช้าได้เพียงช่วงเวลาหนึ่งโดยเมื่อมีการกระจายงานในบางส่วนของเจ้าพนักงานบังคับคดีที่มีงานคั่งค้างมากมายจากวิกฤติเศรษฐกิจ และการเงิน พ.ศ. 2540 ที่เจ้าพนักงานบังคับคดีบังคับคดีไม่ทันกับความต้องการของเจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้มีส่วนได้เสียโดยไม่ต้องเพิ่มจำนวนเจ้าพนักงานบังคับคดี แต่เมื่อคดีดังกล่าวหมดไป รูปแบบของการมอบหมายงานบังคับคดีให้เอกชนดำเนินการแทนอาจจะยังคงรูปแบบเดิมที่เจ้าพนักงานบังคับคดีของรัฐเป็นผู้บังคับคดีเอง หรืออาจจะมีการมอบหมายให้เอกชนดำเนินการต่อไป ขึ้นอยู่กับศักยภาพในการดำเนินงานของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนในปัจจุบันว่าสามารถดำเนินการไปได้มีประสิทธิภาพเพียงใด

การนำร่างกฎกระทรวงว่าด้วยคุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข ของบุคคลที่จะได้รับมอบหมายจากเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ปฏิบัติราชการแทน พ.ศ. มาใช้ในปัจจุบันเนื่องจากรูปแบบของกฎกระทรวงปัจจุบันเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกเข้ามาบังคับคดีเฉพาะบางส่วนคืองานขายทอดตลาดทรัพย์สินที่มีมูลค่าไม่เกิน 5 ล้านบาท และจัดทำบัญชีรับ-จ่ายในการปฏิบัติงานหากผู้ปฏิบัติงานไม่มีความชำนาญทำให้อาจมีปัญหาในการประสานงานทางเอกสารและปัญหาทางคดีต่าง ๆ ได้เนื่องจากการส่งมอบและการปฏิบัติงานอาจมีข้อพิพาททางคดีเกิดขึ้นได้ก่อให้เกิดความล่าช้า การปฏิบัติงานจะไม่มีอิสระเนื่องจากอยู่ภายใต้การควบคุมของเจ้าพนักงานบังคับคดีของรัฐและกรมบังคับคดีโดยตลอดจึงไม่อาจจะดึงดูดความสนใจให้เข้ามาประกอบวิชาชีพและเข้ามาลงทุนในการประกอบอาชีพนี้ และการแข่งขันที่จะทำให้ทรัพย์สินนั้นมีมูลค่าสูงขึ้นก็จะไม่เกิด การประชาสัมพันธ์ขายทรัพย์สินจะทำให้ลำบากเนื่องจากเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนอาจจะไม่กล้าตัดสินใจเนื่องจากกลัวถูกร้องเรียนในการปฏิบัติงาน การขายทรัพย์สินจะได้ราคาไม่แตกต่างจากการขายทอดตลาดในปัจจุบันมากนักแต่การบังคับคดีจะมีความรวดเร็วขึ้นและคดีที่คั่งค้างจากวิกฤติเศรษฐกิจก็จะหมดไป

⁹ วิชาญ วิชาญสุวรรณ และคณะ, การพัฒนาระบบเพื่อการบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้, โครงการตามแผนพัฒนากฎหมายประจำปี 2548 เสนอคณะกรรมการปรับปรุงกฎหมายเพื่อขยายโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของรัฐ และติดตามการบังคับใช้กฎหมาย, สิงหาคม 2549 หน้า 1-2.

ปัญหาการบังคับคดีที่ล่าช้า และขายทรัพย์สินได้ในราคาต่ำ ซึ่งปัญหาดังกล่าวเป็นการกระทบสิทธิของบุคคลโดยตรง ก่อให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าหนี้ ลูกหนี้ ผู้มีส่วนได้เสีย และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย หากมีการเปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามาปฏิบัติงานเพิ่มขึ้นโดยให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนมีอำนาจในการยึดทรัพย์ด้วยจะทำให้การบังคับคดีมีประสิทธิภาพมากขึ้นและเป็นการคุ้มครองสิทธิของทุกฝ่ายได้เป็นอย่างดี โดยการบังคับคดีจะมีความรวดเร็วขึ้นและการขายทรัพย์สินจะได้ราคาสูงขึ้น ซึ่งอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนในประเทศไทยควรกำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนเป็นวิชาชีพที่เปิดกว้างต่อการพัฒนาวิชาชีพในอนาคต โดยเฉพาะเดียวกันก็ต้องคำนึงถึงหลักความเป็นกลางในสถานะการดำเนินกิจการแทนรัฐด้วย ผู้วิจัยเห็นว่า เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนควรมีอำนาจหน้าที่ในการยึดทรัพย์ และขายทอดตลาด ทรัพย์สินของลูกหนี้ได้โดยจะต้องมีการกำหนดคุณสมบัติและขอบเขตการดำเนินงาน และการกำกับดูแลที่เหมาะสม โดยควรจะมีการกำหนดอำนาจหน้าที่ในการดำเนินงานของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนดังนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.2.1 การยึดทรัพย์

การบังคับคดีในประเทศฝรั่งเศสจะมีความเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถยึดทรัพย์ได้ทั้งสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ การกำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนในประเทศไทยควรกำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนมีอำนาจในการยึดและขายทอดตลาดได้ทั้งสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์เช่นเดียวกับประเทศฝรั่งเศส โดยในทางเนื้อหาการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานบังคับคดีในประเทศไทยนั้นจะต้องยึดถือตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเป็นหลัก เนื่องจากการบังคับคดีเป็นเรื่องที่กฎหมายได้บัญญัติความไว้ต่อเนื่องกันไป ซึ่งแสดงให้เห็นหลักสำคัญที่เป็นอำนาจทั่วไปของศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนจะมีอำนาจในการยึดทรัพย์ได้ทั้งสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์โดยไม่จำกัดมูลค่าของทรัพย์สินที่จะดำเนินการยึดทรัพย์และขายทอดตลาด และการดำเนินงานดังกล่าวจะเป็นการดำเนินงานที่เป็นกิจการของรัฐ และมีอำนาจผูกขาดในการดำเนินงาน ดังนั้น เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนจะมีหน้าที่ต้องยึดหลักความเป็นกลางเพราะหน้าที่รักษาประโยชน์ของรัฐก็ยังคงมีอยู่ นอกจากนั้นเจ้าพนักงานบังคับคดีมีหน้าที่จะต้องรักษาประโยชน์ของคุณความทุกฝ่ายในคดีควบคู่ไปกับรักษาประโยชน์ของรัฐ¹⁰ การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนจะต้องคำนึงถึงหลักความโปร่งใส โดยหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เจ้าพนักงานบังคับคดีปฏิบัติจะต้องมีการกำหนดไว้ล่วงหน้า และจะต้องมีการประกาศให้ทราบทั่วกันก่อนบังคับใช้จะทำให้ผู้มีส่วนได้เสียปฏิบัติได้อย่างถูกต้องและมีมาตรฐานเดียวกัน และสามารถใช้เป็นหลักในการตรวจสอบการทำงานได้¹¹

การกำหนดอำนาจหน้าที่ในการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนในประเทศไทยควรมีความต่อเนื่องและรวดเร็ว เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนควรจะมีอำนาจในการเข้ามาปฏิบัติงานตั้งแต่ต้นคือตั้งแต่ขั้นตอนการยึดทรัพย์ไปจนถึงการขายทอดตลาดจะทำให้กระบวนการบังคับคดีรวดเร็วกว่าการมอบหมายเป็นทอด ๆ ซึ่งอาจจะมีปัญหาความล่าช้าทางด้านเอกสาร หรืออาจมีปัญหาค่าความล่าช้าในการประสานงานทางคดีและไม่ควรกำหนดมูลค่าทรัพย์ที่เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนสามารถบังคับคดีได้ ควรให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนมีอิสระในการบังคับคดี

¹⁰ สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, การให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบังคับคดีทางแพ่ง, (โครงการศึกษาวิจัยเสนอต่อสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 10 กันยายน 2550). หน้า 131.

¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 131.

ในร่างกฎกระทรวงว่าด้วยคุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข ของบุคคลที่จะได้รับมอบหมายจากเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ปฏิบัติราชการแทน พ.ศ.การยึดทรัพย์เจ้าหนี้จะต้องติดต่อกับเจ้าพนักงานบังคับคดีของรัฐโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีของรัฐจะดำเนินการยึดทรัพย์สินนั้นเองส่วนการขายทอดตลาดเจ้าพนักงานบังคับคดีของรัฐก็จะระบุตัวผู้รับมอบหมายงานแทนอีกที โดยผู้รับมอบสามารถปฏิบัติงานได้เฉพาะการขายทอดตลาดที่ไม่เกิน 5 ล้านบาทเท่านั้นโดยจะได้รับค่าตอบแทนการปฏิบัติงานจากเจ้าพนักงานบังคับคดีของรัฐ ผู้วิจัยเห็นว่าการที่กฎกระทรวงกำหนดให้เจ้าหนี้ไม่สามารถระบุตัวผู้รับมอบหมายงานได้จะทำให้คดีไม่มีความต่อเนื่องอาจมีปัญหาการประสานงานด้านเอกสารและปัญหาในทางคดี ซึ่งการบังคับคดีควรกำหนดให้เจ้าหนี้สามารถระบุตัวเจ้าพนักงานบังคับคดีที่ประสงค์จะให้บังคับคดีได้ซึ่งหากเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนรายใดปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเจ้าหนี้ก็จะระบุตัวเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนรายนั้นให้ปฏิบัติงานต่อไปเป็นผลดีต่อการแข่งขัน เขตอำนาจในการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดีแต่ละคนเช่นเดียวกับประเทศฝรั่งเศสจะเป็นผลดีกว่าหากทรัพย์ที่จะทำการบังคับคดีตั้งอยู่ในเขตอำนาจของศาลใดเจ้าพนักงานบังคับคดีที่มีสำนักงานบังคับคดีตั้งอยู่ในเขตอำนาจศาลนั้นจะมีอำนาจในการบังคับคดีได้ การกำหนดเขตอำนาจดังกล่าวเนื่องจากผู้ปฏิบัติงานบังคับคดีขายทรัพย์ ณ ที่ใดควรมีความชำนาญในพื้นที่นั้นเพื่อสะดวกในการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่นั้น ๆ ทราบและเป็นการสะดวกต่อการควบคุมกำกับดูแลด้วย เมื่อเจ้าหนี้ได้ระบุตัวเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนโดยได้มาติดต่อกับเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนผู้มีอำนาจแล้วเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนก็จะดำเนินการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามขั้นตอนกฎหมายต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.2.2 การขายทอดตลาดทรัพย์สิน

เมื่อเจ้าหนี้ได้มาติดต่อกับเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนให้ทำการยึดทรัพย์สินแล้ว หลังจากนั้นเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนจะต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งต่อจากนั้นก็ให้นำทรัพย์สินออกขายทอดตลาด ขั้นตอนการขายทอดตลาดเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนจะต้องมีความโปร่งใส เป็นกลาง และเป็นธรรม ซึ่งขั้นตอนการขายทอดตลาดถือเป็นหัวใจสำคัญของการบังคับคดีเนื่องจากเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการบังคับคดีที่จะแปรสภาพทรัพย์สินเป็นมูลค่าในรูปของตัวเงินเพื่อนำมาชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ ดังนั้น ขั้นตอนดังกล่าวจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมากเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างระมัดระวังและทำให้ทรัพย์สินที่จะขายนั้นมีมูลค่าสูงสุดและเป็นธรรมต่อทุกฝ่ายโดยคำนึงถึงหลักสุจริตด้วย

ทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนนำมาขายทอดตลาดนั้นควรไม่ควรกำหนดว่า จะต้องเป็นทรัพย์สินของลูกหนี้ที่ถูกบังคับคดีเท่านั้นเจ้าพนักงานบังคับคดีจึงจะนำมาขายได้ ทรัพย์สินอื่นที่บุคคลภายนอกที่ประสงค์จะนำมาฝากเจ้าพนักงานบังคับคดีก็ควรให้เจ้าพนักงานบังคับคดีนำมาขายพร้อมกันได้ ซึ่งจะทำให้ทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีนำมาขายนั้นมีความหลากหลายสามารถนำมาขายรวมกันเพื่อทำให้ทรัพย์สินนั้นมีมูลค่าเพิ่มได้ โดยในประเทศฝรั่งเศส และประเทศอังกฤษ ยินยอมให้เจ้าพนักงานบังคับคดีนำทรัพย์สินของบุคคลภายนอกนำทรัพย์สินมาขายพร้อมกันได้

ภายหลังจากที่เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนยึดทรัพย์สินแล้ว การประเมินราคาทรัพย์สินที่จะขายทอดตลาดควรกำหนดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชน โดยกรณีทรัพย์สินที่จะขายเป็นอสังหาริมทรัพย์ควรกำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องใช้ราคาประเมินตามกรมที่ดินเป็นเกณฑ์ในการประเมินราคาเท่านั้น ซึ่งหากการยึดทรัพย์สินของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนแล้วต่อมามีประกาศขายทอดตลาดโดยมีราคาประเมินที่ดินเปลี่ยนแปลงไปเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนก็สามารถปรับลดราคาประเมินให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงได้

การยึดทรัพย์สินของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนควรที่จะกำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนจะต้องไปยึดทรัพย์สิน ณ สถานที่จริงเท่านั้นโดยการนำไปของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา

การขายทอดตลาดทรัพย์สินในประเทศฝรั่งเศสเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนมีอำนาจขายทรัพย์สินได้ทั้งสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์โดยทรัพย์สินที่นำมาขายไม่จำเป็นต้องเป็นทรัพย์สินที่ถูกบังคับคดีเท่านั้นทรัพย์สินอื่นที่บุคคลภายนอกประสงค์จะมาให้เจ้าพนักงานบังคับคดีขายก็ได้

เช่นกัน และการขายทอดตลาดทรัพย์สินในประเทศฝรั่งเศสเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนจะต้องทำการประเมินราคาและกำหนดราคาเริ่มต้นขายทรัพย์สินนั้นโดยลูกหนี้ไม่มีสิทธิคัดค้านราคา แต่หากมีการขายทรัพย์สินไปแล้วภายหลังมีผู้ให้ราคาสูงกว่าเดิมก็จะสามารถนำทรัพย์สินนั้นมาประมูลใหม่ได้ ส่วนประเทศอังกฤษเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนซึ่งเป็นผู้ชำนาญจะในการขายจะสามารถขายได้เฉพาะอสังหาริมทรัพย์เท่านั้น โดยทรัพย์สินที่นำมาขายไม่จำเป็นต้องเป็นทรัพย์สินที่ถูกบังคับคดีเท่านั้นทรัพย์สินอื่นที่บุคคลภายนอกประสงค์จะมาให้เจ้าพนักงานบังคับคดีขายก็ได้ เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถมอบหมายให้บุคคลอื่นมาขายแทนได้ ในการขายไม่มีการตั้งราคาขั้นต่ำและไม่จำเป็นต้องขายทรัพย์สินให้ได้เท่ากับราคาประเมิน แต่จะเน้นสาระสำคัญอยู่ที่ความชำนาญในการขายทรัพย์สินและการโฆษณาโดยเปิดเผยต่อสาธารณะชน ให้ประชาชนทราบและเข้าร่วมประมูลอย่างน้อยเพียงใด

การขายทรัพย์สินของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนในประเทศไทย ภายหลังจากที่ศาลได้มีคำสั่งอนุญาตให้ขายทรัพย์สินแล้วเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนจะต้องจัดทำประกาศขายทอดตลาดส่งให้แก่เจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้มีส่วนได้เสียทราบ ซึ่งขั้นตอนขายทอดตลาดจะเป็นขั้นตอนสุดท้ายที่จะแปรสภาพทรัพย์สินที่จะขายเป็นมูลค่าในรูปของตัวเงินเพื่อนำมาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ ดังนั้นหากการขายทอดตลาดนั้นมีประสิทธิภาพมากเท่าใดยิ่งเป็นประโยชน์แก่ทุกฝ่ายเท่านั้น เกณฑ์การขายทอดตลาดทรัพย์สินของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนนั้นจะต้องยึดหลักปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่ได้กำหนดแนวทางไว้แล้ว แต่รายละเอียดในการปฏิบัติงานที่ไม่ได้มีการกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้น เช่น การกำหนดแนวทางในการประชาสัมพันธ์ขายทรัพย์สินควรกำหนดแนวทางในการประชาสัมพันธ์คล้ายกับประเทศอังกฤษ โดยสาระสำคัญอยู่ที่เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนจะต้องมีการโฆษณา และเปิดเผยต่อสาธารณะชน ให้ประชาชนทราบและเข้าร่วมประมูลให้มากที่สุด ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมประกอบด้วย และทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนนำมาขายนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นทรัพย์สินที่ถูกบังคับคดีเท่านั้นอาจจะเป็นทรัพย์สินที่บุคคลภายนอกนำมาให้เจ้าพนักงานบังคับคดีขายก็สามารถขายรวมกันไปได้ และเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนควรจะต้องมีความชำนาญในการขายทรัพย์สิน ความรู้เกี่ยวกับตัวทรัพย์สินที่จะขายเป็นอย่างดีทำให้ทรัพย์สินที่จะขายนั้นมีมูลค่าเพิ่มขึ้นนี้ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมด้วย

เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนได้ส่งประกาศขายทอดตลาดให้แก่เจ้าหนี้ ลูกหนี้ ผู้มีส่วนได้เสีย และได้ประกาศให้ประชาชนทราบแล้ว ต่อมาเมื่อถึงวันประมูลราคาในการขายเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนก็จะเริ่มต้นประมูลโดยการกำหนดราคาเริ่มต้นประมูลของเจ้าพนักงาน

บังคับคดีปัจจุบันกฎหมายไม่ได้กำหนดอัตราเริ่มต้นประมูลไว้ โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถกำหนดอัตราเริ่มต้นประมูลได้เองโดยออกเป็นประกาศของกรมบังคับคดี และยึดถือเป็นแนวปฏิบัติไปในทางเดียวกัน ดังนั้น ในการกำหนดราคาเริ่มต้นประมูลของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชน ผู้วิจัยเห็นว่า ควรจะมีการกำหนดอัตราการเริ่มต้นประมูลเป็นกฎหมายโดยการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งให้ชัดเจนเพื่อที่จะให้เจ้าพนักงานบังคับคดีของรัฐ และเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนใช้เกณฑ์เริ่มต้นราคาประมูลไปในแนวทางเดียวกัน จะก่อให้เกิดความเป็นกลาง ความโปร่งใส และความเป็นธรรม

ในการประมูลผู้ที่ให้ราคาสูงสุดจะเป็นผู้ที่ได้ทรัพย์สินนั้นไป โดยในการขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้เจ้าหนี้หรือผู้มีส่วนได้เสียสามารถใช้สิทธิในการค้ำราคารวมกันได้เพียงครั้งเดียวเท่านั้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 309 ทวิ โดยเมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้เคาะไม้ขายทรัพย์สินไปแล้วหากไม่มีการเพิกถอนการบังคับคดีในภายหลังก็จะมีกรณีที่สามารถนำทรัพย์สินนั้นกลับมาขายใหม่ได้เลย แม้ว่าในภายหลังจากที่ขายทอดตลาดไปแล้วมีผู้เสนอราคาสูงกว่าผู้ที่ประมูลไปแล้วก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่า การขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้หากมีการขายทอดตลาดได้รวดเร็วเท่าใดและได้ราคาสูงเท่าใดย่อมเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่ายเท่านั้น ดังนั้น ควรจะกำหนดให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งให้การขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้ไปแล้วสามารถนำมาขายได้อีกหากในภายหลังมีผู้เสนอราคาที่สูงกว่าผู้ที่ประมูลไปในครั้งแรกจำนวนเกินกว่าร้อยละ 25 % ของราคาทรัพย์สินที่ประมูลได้ในครั้งแรกภายในกำหนดระยะเวลา 10 วัน นับแต่วันที่ประมูลทรัพย์สินได้ให้ผู้ให้ราคาสูงสุดในครั้งหลังสุดเป็นผู้ได้ทรัพย์สินนั้นไปโดยผู้ให้ราคาหลังสุดจะต้องชำระเงินทั้งหมดทันที การกำหนดหลักเกณฑ์ดังกล่าวทำให้ทรัพย์สินลูกหนี้สามารถขายได้ในราคาสูงขึ้นและใช้เวลาไม่นาน อีกทั้งยังได้ชำระเงินในทันทีโดยไม่ต้องรอว่าผู้ซื้อได้ขอขยายการวางเงินหรือไม่

ภายหลังจากที่เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนได้ขายทอดตลาดทรัพย์สินแล้วต่อมาเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนจะต้องมีการจัดทำหนังสือโอนกรรมสิทธิ์ให้แก่ผู้ซื้อทรัพย์สินได้ และจัดทำบัญชีรับ-จ่าย เพื่อจัดสรรหนี้คืนให้แก่ เจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้มีส่วนได้เสียต่าง ๆ ต่อไป ขั้นตอนภายหลังจากที่ทรัพย์สินได้ประมูลขายทอดตลาดไปแล้วเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนจะต้องเป็นผู้รับชำระเงิน และเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนจะเป็นผู้เก็บรักษาเงินไว้เพื่อรอจัดสรรคืนแก่เจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้มีส่วนได้เสียต่อไป เมื่อรวมจำนวนเงินที่ขายทรัพย์สินได้ของลูกหนี้แต่ละรายที่เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนเก็บไว้จะเป็นจำนวนเงินค่อนข้างสูง ซึ่งในประเทศฝรั่งเศสจะมีผู้ตรวจสอบ (Controller) โดยผู้ตรวจสอบจะไปตรวจตามสำนักงานบังคับคดีต่าง ๆ และรายงาน

ต่ออัยการจังหวัดภายหลังตรวจสอบเสร็จสิ้น โดยในประเทศฝรั่งเศสจะมีการกำหนดโทษของเจ้าพนักงานบังคับคดีที่รุนแรงมาก และการลงโทษเจ้าพนักงานบังคับคดีจะมีการลงโทษที่หนักกว่าเจ้าพนักงานของรัฐ และมีการกำหนดค่าปรับที่สูงจึงทำให้ระบบการบังคับคดีของประเทศฝรั่งเศสเป็นมาตรฐานและเป็นที่ยอมรับของประชาชน ในประเทศไทยการจัดทำบัญชีรับ-จ่ายและระบบการเก็บรักษาเงินเพื่อความเหมาะสม ผู้วิจัยเห็นว่า ควรมีการกำหนดให้มีการจัดตั้งสภาวิชาชีพขึ้น โดยจะกล่าวถึงอำนาจหน้าที่ของสภาวิชาชีพในข้อ 3 เรื่องการกำกับดูแลเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนต่อไป

เมื่อมีการจัดตั้งสภาวิชาชีพขึ้นมาแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่า อำนาจส่วนหนึ่งควรให้สภาวิชาชีพมีอำนาจในการควบคุมดูแลตรวจสอบและเก็บรักษาเงินจากการยึดทรัพย์และขายทอดตลาดโดยการจัดเก็บเงินทุกประเภทตั้งแต่การตั้งเรื่องยึด วางเงินค่าใช้จ่ายในการบังคับคดี ค่าประกาศขาย การวางเงินเข้าประมูล หรือการชำระราคาทรัพย์ ควรจะกำหนดให้ชำระในนามสภาวิชาชีพเท่านั้นโดยอาจจะทำในรูปแบบของแคชเชียร์เช็คผ่านธนาคารอีกที ส่วนในเรื่องดอกเบี้ยจากเงินที่ขายทรัพย์ได้ที่เดินอยู่ขณะที่รอการจัดทำบัญชีรับ-จ่ายควรยกประโยชน์ให้แก่สภาวิชาชีพ ซึ่งหากมีการจัดทำบัญชีรับ-จ่ายเสร็จเร็วเท่าใดเจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้มีส่วนได้เสียก็จะได้รับเงินคืนเร็วเท่านั้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.3 การกำหนดค่าตอบแทน

ในประเทศฝรั่งเศส เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนมีความเป็นอิสระในการประกอบวิชาชีพ ภายใต้กฎหมายที่กำหนด ค่าใช้จ่ายที่นำมาบริหารกิจการได้มาจากคู่ความทั้งสิ้นโดยรัฐไม่ได้ให้เงินเดือนแต่อย่างใด ส่วนในประเทศไทยเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐโดยได้รับเงินเดือนจากงบประมาณแผ่นดิน โดยการดำเนินการของเจ้าพนักงานบังคับคดีจะมีการเรียกเก็บค่าตอบแทนในการบังคับคดีจากลูกหนี้ตามคำพินิจโดยจะเรียกเก็บจาก ค่าธรรมเนียมตามตาราง 5 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง รวมกับค่าใช้จ่ายในการบังคับคดี เป็นค่าตอบแทนของเจ้าพนักงานบังคับคดีที่ลูกหนี้ต้องจ่าย โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีจะคำนวณภายหลังจากที่ขายทรัพย์สินได้แล้วรวมกันไปในคราวเดียว เมื่อนำกฎหมายบังคับคดีโดยเอกชนมาใช้ในประเทศไทยแล้วเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนจะมีอำนาจในการ ยึดทรัพย์สิน และขายทอดตลาด โดยค่าตอบแทนดังกล่าวจะได้จากคู่ความโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนไม่ต้องนำส่งรัฐแต่อย่างใด และในการปฏิบัติงานก็ยังมีเจ้าพนักงานบังคับคดีของรัฐปฏิบัติงานควบคู่ไปด้วยในการกำหนดค่าตอบแทนของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนในประเทศไทยนั้นจะต้องพิจารณาองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ต้นทุนในการดำเนินกิจการ ผลตอบแทนที่ได้รับ ซึ่งต้นทุนในการดำเนินกิจการจะมี 1. ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานที่ไม่ใช่ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากค่าใช้จ่ายในการบังคับคดีทั่วไป เช่น ค่าใช้จ่ายในสำนักงาน ค่าจ้างคนงาน ค่าใช้จ่ายปลีกย่อยอื่น ๆ 2. ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานบังคับคดี เช่น ค่าใช้จ่ายในการส่งหมาย ค่าใช้จ่ายในการประกาศขายทอดตลาด เป็นต้น การดำเนินกิจการที่เป็นการผูกขาดกิจการของรัฐ คือ การยึดทรัพย์สิน และขายทอดตลาด นั้นเนื่องจาก ในทางปฏิบัติทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนได้ยึดมาอาจจะขายทอดตลาดได้ หรืออาจไม่มีการขายก็ได้ ในการกำหนดค่าตอบแทนของเจ้าพนักงานบังคับคดี ควรกำหนดในเกณฑ์ที่เหมาะสมกับความเสี่ยงที่ต้องรับภาระค่าใช้จ่ายซึ่งหากมีการกำหนดสูงเกินไปอาจไม่มีผู้สนใจใช้ระบบนี้โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีของรัฐให้ปฏิบัติงานแทน แต่หากกำหนดต่ำไปก็อาจจะทำให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนได้รับความเดือดร้อน ขาดทุนไม่คุ้มกับความเสี่ยงที่ได้รับ และไม่มีผู้สนใจเข้ามาลงทุนประกอบวิชาชีพเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชน

โดยค่าตอบแทนจากการขายทรัพย์สินได้ราคาสูงจะเป็นสิ่งจูงใจให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนเข้ามาปฏิบัติงาน โดยหากมีการขายทรัพย์สินได้ราคาสูงเท่าใดจะทำให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนได้รับค่าตอบแทนมากขึ้นเท่านั้น โดยค่าตอบแทนของเจ้าพนักงานบังคับคดี คือ ค่าธรรมเนียมในการบังคับคดีรวมกับค่าใช้จ่ายในการบังคับคดี ในปัจจุบันการกำหนด

ค่าธรรมเนียมของเจ้าพนักงานบังคับคดีของรัฐจะคิดค่าธรรมเนียมโดยใช้อัตราตามตาราง 5 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง การกำหนดค่าตอบแทนของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนในประเทศไทยในส่วนของค่าธรรมเนียมควรกำหนดให้มีมาตรฐานเดียวกันกับเจ้าพนักงานบังคับคดีของรัฐ ดังนั้น ค่าธรรมเนียมของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนควรจะใช้อัตราเดียวกับเจ้าพนักงานบังคับคดีของรัฐโดยกำหนดค่าธรรมเนียมในการบังคับคดีตามตาราง 5 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ส่วนค่าใช้จ่ายในการบังคับคดี เช่น ค่าส่งหมาย ค่าประกาศขายทอดตลาด ควรกำหนดให้สภาวิชาชีพเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนเป็นผู้กำหนดเองเนื่องจากค่าใช้จ่ายในการบังคับคดี เช่น ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าใช้จ่ายในการประกาศขายทอดตลาดนั้น หากมีการให้อิสระแก่เอกชนในการกำหนดราคาได้เองอาจจะเป็นช่องทางให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนกำหนดราคาขึ้นมาเองโดยมิชอบซึ่งอาจจะเป็นที่เสียหายและเดือดร้อนแก่ผู้มาขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนดำเนินการในภายหลัง ดังนั้น ค่าใช้จ่ายในการบังคับคดีดังกล่าวควรที่จะต้องมีการควบคุมและจะต้องมีความโปร่งใสและเป็นธรรมสามารถตรวจสอบได้โดยมีหลักเกณฑ์ที่แน่นอน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.4 ความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชน

การกำหนดเรื่องความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนในประเทศไทย เนื่องจากเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนจะมีอำนาจ ยึดทรัพย์ และขายทอดตลาด ซึ่งการกำหนดให้เอกชนเข้ามาดำเนินการดังกล่าวเป็นการดำเนินกิจการที่มีสาระสำคัญเป็นบริการเพื่อประโยชน์สาธารณะรูปแบบหนึ่งในกระบวนการยุติธรรม¹² หากเอกชนนำงานของรัฐไปดำเนินการแทนเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนจะมีหน้าที่ต้องยึดหลักความเป็นกลางเพราะหน้าที่รักษาประโยชน์ของรัฐก็ยังคงมีอยู่ โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนมีหน้าที่ที่จะต้องรักษาประโยชน์ของคู่ความทุกฝ่ายในคดีควบคู่ไปกับรักษาประโยชน์ของรัฐ¹³ ดังนั้น จึงถือว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนเป็นเจ้าหน้าที่รัฐรูปแบบหนึ่ง (Public officer) แต่ไม่ใช่ข้าราชการแต่ก็ไม่ใช่วิชาชีพอิสระโดยแท้ การกำหนดความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชน ควรกำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนมีมาตรฐานความรับผิดชอบไม่ต่ำกว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีของรัฐ โดยการกำหนดความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนนั้น เนื่องจากเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนมิใช่เจ้าหน้าที่ของรัฐ การกำหนดโทษจะต้องมีการกำหนดโทษไว้ในกฎหมายเฉพาะซึ่งจะกล่าวถึงกฎหมายเฉพาะดังกล่าวต่อไปในบทสรุปและข้อเสนอแนะหัวข้อ (2)

การกำหนดความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนจะต้องไม่ต่ำกว่าความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานรัฐ ผู้วิจัยเห็นว่า ความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนดังกล่าวควรมีความรับผิด ดังนี้

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 130.

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 131.

1.4.1 ความรับผิดชอบในทางแพ่ง

ในกรณีที่เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนปฏิบัติงานโดยประมาทเลินเล่อ หรือฝ่าฝืนต่อหน้าที่ ซึ่งนอกเหนือจากหน้าที่การบังคับคดีแล้วเจ้าพนักงานบังคับคดียังมีหน้าที่และความผูกพันที่กำหนดโดยผลของสัญญาในฐานะที่เจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นตัวแทนของคู่ความอีกด้วย โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจากการที่ตนประมาทเลินเล่อ และฝ่าฝืนต่อหน้าที่ และมีความผูกพันในการกระทำทุกสิ่งทุกอย่างที่ตนกระทำในนามของเจ้าพนักงานบังคับคดี

1.4.2 ความรับผิดชอบในทางอาญา

ในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชน เช่น การยึดทรัพย์ ขายทอดตลาด เป็นการปฏิบัติงานในส่วนที่เป็นการดำเนินกิจการแทนรัฐ ดังนั้น ในการปฏิบัติหน้าที่เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนมีฐานะเป็นตัวแทนดำเนินการแทนรัฐ และเป็นกรกระทำสิทธิของประชาชน หากเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนไปดำเนินการผิดพลาดโดยขาดความรู้ความชำนาญจะทำให้ประชาชนได้รับความเสียหาย ดังนั้น ควรกำหนดโทษทางอาญาของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนไว้ในกฎหมายเฉพาะด้วย โดยโทษทางอาญาของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนจะต้องไม่ต่ำกว่าโทษทางอาญาของเจ้าพนักงานของรัฐ เพื่อเป็นหลักประกันและเป็นมาตรฐานที่กำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนจะต้องปฏิบัติงานอย่างระมัดระวัง

1.4.3 ความรับผิดชอบในทางจรรยาบรรณในการประกอบวิชาชีพ

การกำหนดให้มีเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชน จำเป็นจะต้องมีการจัดตั้งสภาเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนเพื่อควบคุมดูแล การดำเนินการ โดยอาจจะออกเป็นประมวลจริยธรรมของเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อให้ถือปฏิบัติเป็นเกณฑ์ที่กำหนดในเรื่องจริยธรรมนอกเหนือจากการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเจ้าพนักงานบังคับคดีแล้วยังรวมถึงการดำรงตนไม่ให้เสื่อมเสียเกียรติ

จะเห็นได้ว่าหากมีการนำกฎหมายบังคับคดีโดยเอกชนดังกล่าวมาใช้ในการที่กำหนดความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนดังกล่าวนี้จะเป็นการประกันความน่าเชื่อถือของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชน

2. คุณสมบัติและตัวบุคคลผู้ที่จะทำหน้าที่เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชน

ในประเทศฝรั่งเศสเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนจะถูกจำกัดจำนวนไม่สามารถให้เข้ามาโดยอิสระโดยไม่จำกัดจำนวนได้ การเพิ่มอัตราตำแหน่งใหม่จะสามารถเพิ่มได้ในกรณีที่มีความจำเป็นเท่านั้น และจะต้องเป็นไปตามความต้องการของพื้นที่เขตนั่น ๆ ด้วย การกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะเข้ามาเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนจะมีมาตรฐานสูงมาก โดยผู้ที่เข้ามาเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนจะต้องจบปริญญาโททางกฎหมาย ยกเว้นแต่ผู้ที่มีประสบการณ์สูงทางสายงานอื่นไม่จำเป็นต้องจบกฎหมาย นอกจากคุณสมบัติดังกล่าวแล้วยังจะต้องมีประสบการณ์ และยังต้องมีการอบรมและสอบต่อหน้าคณะกรรมการสอบระดับชาติ และเมื่อผ่านการสอบดังกล่าวจึงจะได้รับการแต่งตั้งจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมให้เป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชน ส่วนประเทศอังกฤษการเข้ามาเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนไม่จำเป็นต้องจบกฎหมายแต่จะต้องเข้าเป็นสมาชิกขององค์การที่กระทรวงยุติธรรมรับรอง ซึ่งการเข้าเป็นสมาชิกที่กระทรวงยุติธรรมรับรองดังกล่าวจะต้องอบรมในระดับ 1-4 ซึ่งใช้เวลาในการอบรมไม่ต่ำกว่า 3-4 ปี และเมื่อได้เป็นสมาชิกตามหลักเกณฑ์แล้วจึงส่งใบสมัครไปที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

ในเรื่องคุณสมบัติของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนในประเทศไทยนั้น เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนไม่ใช่ข้าราชการและเอกชนโดยแท้ และเนื่องจากเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนมีอำนาจในการดำเนินการในกิจการที่ผูกขาดของรัฐ คือ ยึดทรัพย์ และขายทอดตลาด การกำหนดคุณสมบัติของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนควรจะต้องมีมาตรฐานสูงพอสมควร ควรกำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนจะต้องเป็นบุคคลธรรมดาเท่านั้น จะเป็นนิติบุคคลไม่ได้เนื่องจากการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานบังคับคดีจะเป็นงานวิชาชีพที่ต้องมีความรู้ความสามารถและความชำนาญในการบังคับคดีเป็นอย่างดีหากกำหนดให้เป็นนิติบุคคลได้ อาจจะมีปัญหาในการควบคุมกำกับดูแล และควรจะต้องมีการจำกัดจำนวนของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนไว้เช่นเดียวกับประเทศฝรั่งเศส เพื่อมิให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนมีมากจนเกินไป เนื่องจากงานของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนบางอย่างจะเป็นงานที่กระทบสิทธิของประชาชน และการกำหนดจำนวนของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนควรกำหนดจำนวนตามความต้องการของแต่ละเขตพื้นที่นั้น ๆ เพื่อสะดวกในการควบคุม กำกับดูแล จะเป็นการรักษามาตรฐานและเป็นการจูงใจให้มีการแข่งขันและพัฒนาศักยภาพด้วย ผู้ที่มาปฏิบัติงานเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนจะต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ทางด้านกฎหมาย หรือมีความรู้ทางสายงานบริหารก็ได้โดยจะต้องจบการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางกฎหมาย เนื่องจากในการขายทอดตลาดทรัพย์สินของ

ลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้นปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่ คือ ปัญหาไม่มีคนสนใจประมูลซื้อทรัพย์สิน ซึ่งหากผู้ขายทอดตลาดนั้นมีการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ และมีการประชาสัมพันธ์ในการขายทรัพย์สินที่ดีก็จะทำให้การบังคับคดีนั้นมีความรวดเร็วและขายทรัพย์สินได้ราคาสูงขึ้น ซึ่งขั้นตอนในการบังคับคดียึดทรัพย์สินและขายทอดตลาดนั้นนอกจากเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนจะต้องมีความรู้ทางกฎหมายแล้วเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนจำเป็นจะต้องมีการทำการตลาดที่ดีด้วย ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า การกำหนดคุณสมบัติของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนดังกล่าวผู้ที่เข้ามาเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนควรจะต้องมีคุณสมบัติดังกล่าวนี้ นอกจากนี้การที่จะเข้ามาเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนจะต้องมีประสบการณ์ในการทำงานเกี่ยวกับการบังคับคดีอย่างน้อย 3 ปี และต้องมีการจัดอบรม และจัดสอบใบอนุญาตเพื่อเข้าเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนด้วย เนื่องจากเป็นวิชาชีพที่ต้องมีความรู้ความชำนาญ จึงจำเป็นที่จะต้องมีความมาตรฐานในการปฏิบัติงานที่เป็นที่ยอมรับของประชาชนพอสมควร

ในประเทศฝรั่งเศสมีการกำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนจะต้องทำประกันภัยการปฏิบัติงานและในประเทศอังกฤษก็เช่นเดียวกันโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนจะต้องจัดทำประกันภัย 1. ประกันภัยความรับผิดในการประกอบวิชาชีพ (Professional Indemnity Insurance) 2. ประกันภัยความรับผิดที่มีต่อสาธารณะ (Public Liability Insurance) 3. ประกันภัยความรับผิดของนายจ้าง (Employers Liability Insurance) กรณีผู้สมัครเป็นนายจ้าง 4. ประกันภัยความเสียหายแก่ทรัพย์สินที่เกิดในขณะขนย้าย (Goods in Transit Insurance) และแม้ว่าอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนทั้ง 2 ประเทศจะแตกต่างกันโดยอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนในประเทศฝรั่งเศสในเรื่องทั่ว ๆ ไปจะมีอำนาจหน้าที่ค่อนข้างมากกว่าอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนแต่หากในเรื่องการขายทอดตลาดแล้วในประเทศอังกฤษอำนาจหน้าที่ในการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนในประเทศอังกฤษจะมีอำนาจในการขายทอดตลาดที่เป็นอิสระและเน้นที่การประชาสัมพันธ์และมีการกำหนดหลักประกันความรับผิดที่เข้มงวดกว่าประเทศฝรั่งเศส แม้ว่ากระบวนการการสร้างหลักประกันความเสียหายเพื่อประกันความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในประเทศอังกฤษจะเข้มงวดกว่าในประเทศฝรั่งเศส แต่แนวทางในการกำหนดหลักประกันความเสียหายในประเทศไทย ผู้วิจัยเห็นว่า การกำหนดหลักประกันความเสียหายของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนควรกำหนดแนวทางคล้ายประเทศฝรั่งเศสที่ไม่มีการกำหนดหลักประกันที่เข้มงวดเกินไป เนื่องจากการกำหนดหลักประกันในประเทศอังกฤษนั้นจะมีความแตกต่างทางสภาพสังคม เศรษฐกิจ กับประเทศไทยการกำหนดหลักประกันตามแนวทางประเทศฝรั่งเศสจะมีความเหมาะสมกว่า การกำหนดหลักประกันความเสียหายของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนใน

ประเทศไทยนั้นเนื่องจากเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนในประเทศไทยนั้นจะมีอำนาจในการยึดทรัพย์ และขายทอดตลาด ซึ่งเป็นการดำเนินกิจการที่กระทบต่อทรัพย์สินของบุคคล การวางหลักประกันควรกำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องมีการวางหลักประกันในการปฏิบัติงานด้วย จะเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่เจ้าหนี้ ลูกหนี้ ที่จะมอบงานบังคับคดีให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนดำเนินการแทน โดยผู้ทำหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนจะต้องเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์สุจริต มีจรรยาบรรณในการดำเนินธุรกิจ และมีความเป็นกลาง โดยจะต้องไม่มีส่วนได้เสียกับเจ้าหนี้ ลูกหนี้ ผู้มีส่วนได้เสีย หรือผู้ซื้อทรัพย์ นอกจากนี้เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนจะต้องเป็นบุคคลที่มีความน่าเชื่อถือ และมีฐานะการเงินที่มั่นคงเพื่อสามารถชดใช้ความเสียหายให้กับคู่กรณีได้ในกรณีที่เกิดความเสียหายจากการปฏิบัติงาน

คุณสมบัติของผู้ที่จะเข้ามาเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนนอกจากจะต้องมีความรู้ทางกฎหมาย หรือมีความรู้ทางสายงานบริหาร มีประสบการณ์ทางการบังคับคดี มีความซื่อสัตย์ และมีสถานะทางการเงินที่มั่นคงแล้ว จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับตัวทรัพย์สินที่จะขายทอดตลาดและมีความเป็นมืออาชีพ มีระบบการทำงานที่รวดเร็ว แม่นยำ มีวิธีโน้มน้าวใจให้ผู้สนใจเข้ามาประมูลราคา มีกลยุทธ์ มีวิธีการส่งเสริมการขาย และมีวิธีการประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสมด้วย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. การกำกับดูแลเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชน

การที่ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนเข้ามาดำเนินการ ยึดทรัพย์ และขายทอดตลาด การดำเนินการดังกล่าวจะเป็นการดำเนินกิจการที่มีสาระสำคัญเป็นบริการเพื่อประโยชน์ สาธารณะรูปแบบหนึ่งในกระบวนการยุติธรรม¹⁴ ดังนั้นเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนมีหน้าที่ต้อง ยึดหลักความเป็นกลางเพราะหน้าที่รักษาประโยชน์ของรัฐก็ยังคงมีอยู่ โดยเจ้าพนักงานบังคับคดี เอกชนมีหน้าที่ที่จะต้องรักษาประโยชน์ของคู่ความทุกฝ่ายในคดีควบคู่ไปกับรักษาประโยชน์ของ รัฐ¹⁵ นอกจากนี้การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนจะต้องคำนึงถึงหลักความ โปร่งใสด้วย คือ หลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เจ้าพนักงานบังคับคดีปฏิบัติจะต้องมีการกำหนดไว้ล่วงหน้า และจะต้องมีการประกาศให้ทราบทั่วกันก่อนบังคับใช้จะทำให้ผู้มีส่วนได้เสียปฏิบัติได้อย่าง ถูกต้องและมีมาตรฐานเดียวกัน และสามารถใช้เป็นหลักในการตรวจสอบการทำงานได้¹⁶ และ จะต้องยึดหลักความเป็นธรรมด้วย

การนำกฎหมายบังคับคดีโดยเอกชนเข้ามาใช้ในประเทศไทยจะต้องยึดหลักดังกล่าวนี้ และเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนจะเป็นเอกชนไม่ใช่ข้าราชการแต่ก็ไม่ใช่เอกชนโดยแท้ การ ดำเนินกิจการที่เกี่ยวกับอำนาจผูกขาดของรัฐ คือ การยึดทรัพย์ และขายทอดตลาด จะต้องมีการ กำกับดูแลจากรัฐด้วย โดยจะต้องกำหนดให้กระทรวงยุติธรรม ศาล และสภาวิชาชีพเจ้าพนักงาน บังคับคดีเอกชน เป็นผู้กำกับดูแล

ซึ่งในปัจจุบันองค์กรในประเทศไทยมี กระทรวงยุติธรรม และศาลอยู่แล้ว แต่สภา วิชาชีพของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนยังไม่มีการจัดตั้งขึ้นมา ซึ่งหากมีการนำกฎหมายบังคับ คดีโดยเอกชนมาใช้โดยรัฐให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนมีอำนาจในการ ยึดทรัพย์ และขาย ทอดตลาดนั้นเป็นการให้อำนาจในการดำเนินงานที่เป็นการผูกขาดอำนาจของรัฐและเป็นการ กระทบสิทธิของประชาชน ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องมีการจัดตั้งสภาวิชาชีพขึ้นมาโดยเฉพาะเพื่อ ทำหน้าที่กำกับดูแลเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนเพื่อไม่ให้ดำเนินการไปในทางที่เสียหาย แต่ใน การนำกฎหมายบังคับคดีโดยเอกชนเข้ามาในระยะเริ่มต้นนั้นจะให้มีการจัดตั้งสภาวิชาชีพขึ้นมา

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 130.

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 131.

¹⁶ สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, การให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบังคับคดีทางแพ่ง, (โครงการศึกษาวิจัยเสนอต่อสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 10 กันยายน 2550). หน้า 131.

โดยให้ควบคุมดูแลกันเองอาจจะยังไม่เหมาะสม เนื่องจากอาจจะขาดความพร้อมในการควบคุมดูแลกันเอง ดังนั้น ในระยะเริ่มต้นควรกำหนดให้องค์กรของรัฐเป็นผู้ควบคุมกำกับดูแลก่อน และเมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนมีความพร้อม มีมาตรการในการควบคุมกำกับดูแลที่เข้มแข็งแล้วจึงค่อยมีการจัดตั้งสภาวิชาชีพขึ้นและโอนอำนาจในการควบคุมกำกับดูแลดังกล่าวให้สภาวิชาชีพ โดยหน่วยงานของรัฐที่มีความเหมาะสมที่จะทำหน้าที่ควบคุมกำกับดูแลเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนในระยะเริ่มต้น คือ กรมบังคับคดี ซึ่งเป็นองค์กรหลักในปัจจุบันที่ทำหน้าที่กำกับดูแลเจ้าพนักงานบังคับคดีอยู่แล้ว โดยระยะเริ่มต้นควรให้กรมบังคับคดีมีอำนาจในการ 1. จัดทะเบียน และออกใบอนุญาตในการเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชน 2. ควบคุมจรรยาบรรณของเจ้าพนักงานบังคับคดี 3. ตรวจสอบบัญชีรับ-จ่าย 4. ดูแลจัดเก็บรักษาเงินที่ได้จากการบังคับคดีทุกประเภท 5. จัดอบรมและพัฒนาความสามารถของเจ้าพนักงานบังคับคดี

กล่าวโดยสรุป คือ การกำกับดูแลเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนรูปแบบที่เหมาะสมในระยะเริ่มต้นควรให้กระทรวงยุติธรรม ศาล และกรมบังคับคดี ทำหน้าที่ควบคุมกำกับดูแลเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนก่อน และในอนาคตหากเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนมีความพร้อมและมีการกำกับดูแลที่เข้มแข็งและมีความเหมาะสมแล้ว ควรจะกำหนดให้กระทรวงยุติธรรม ศาล และสภาวิชาชีพเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชน เป็นผู้กำกับดูแล

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3.1 หน้าที่ของสภาวิชาชีพ

ปัจจุบันองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องข้องในการปฏิบัติงานบังคับคดีมีกระทรวงยุติธรรม และ ศาลอยู่แล้ว ดังนั้น จำเป็นต้องมีการจัดตั้งสภาเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนขึ้นซึ่งเป็นสภาวิชาชีพ ซึ่งในระยะเริ่มต้นนั้นจะให้มีการจัดตั้งสภาวิชาชีพขึ้นมาโดยให้ควบคุมดูแลตนเองอาจจะยังไม่เหมาะสม เนื่องจากอาจจะขาดความพร้อมในการควบคุมดูแลตนเอง โดยในระยะเริ่มต้นควร กำหนดให้กรมบังคับคดีเป็นผู้ควบคุมกำกับดูแลก่อน และเมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนมีความพร้อม มีมาตรการในการควบคุมกำกับดูแลที่เข้มแข็งแล้วจึงค่อยมีการจัดตั้งสภาวิชาชีพขึ้น และโอนอำนาจในการควบคุมกำกับดูแลดังกล่าวให้สภาวิชาชีพมาเพื่อทำหน้าที่กำกับดูแลควบคุมเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชน ซึ่งการกำหนดอำนาจในการกำกับดูแลของกรมบังคับคดี หรือ อำนาจในการกำกับดูแลของสภาวิชาชีพ ดังกล่าวควรกำหนดให้มีหน้าที่ดังต่อไปนี้

3.1.1 จัดทะเบียน และออกใบอนุญาต โดยองค์กรเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนจะต้องมีหน้าที่ในการรับจดทะเบียน และออกใบอนุญาต ต่อใบอนุญาต เพิกถอนใบอนุญาต ตลอดจนจัดอบรม และจัดสอบใบอนุญาตให้แก่สมาชิก

3.1.2 ควบคุมจรรยาบรรณของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชน โดยองค์กรเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนจะต้องมีหน้าที่ในการรับเรื่องร้องเรียน พิจารณาลงโทษ ตรวจสอบมาตรฐานการปฏิบัติงาน เพื่อเป็นหลักประกันให้แก่เจ้าหน้าที่ ลูกหนี้ และผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย

โดยการกำหนดโทษทางวินัยจะขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของการกระทำความผิด ซึ่งอาจจะกำหนดโทษสำหรับลงแก่ผู้กระทำผิดทางวินัย ดังนี้

1. การตักเตือน
2. การห้ามกระทำความผิดนั้นซ้ำอีก
3. การห้ามประกอบวิชาชีพชั่วคราว
4. การเพิกถอนการประกอบวิชาชีพ

โดยการพิจารณาโทษในข้อ 1-3 จะลงโทษโดยสภาเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนเท่านั้น ส่วนการพิจารณาและลงโทษในข้อ 4 ควรจะเป็นอำนาจเฉพาะของศาลเท่านั้นที่จะลงโทษได้

ในร่างกฎกระทรวงว่าด้วยคุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข ของบุคคลที่จะได้รับมอบหมายจากเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ปฏิบัติราชการแทน พ.ศ.ได้กำหนดบทลงโทษในการกระทำความผิดของผู้รับมอบหมายงานไว้ ดังนี้

1. การตักเตือน
2. การห้ามประกอบวิชาชีพชั่วคราวเป็นเวลา 6 เดือน
3. การเพิกถอนการขึ้นทะเบียนเป็นผู้รับมอบหมายงาน

3.1.3 ตรวจสอบการจัดทำบัญชีรับ-จ่าย เมื่อมีการขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาแล้วเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนจะเป็นผู้คิดภาระหนี้จัดทำบัญชีรับ-จ่ายเพื่อจัดสรรเงินคืนให้แก่เจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้มีส่วนได้เสียตามคำพิพากษา ดังนั้น เพื่อความโปร่งใสควรกำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนจะต้องรายงานการจัดทำบัญชีรับ-จ่ายไปยังองค์กรเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนทุกครั้งเพื่อตรวจสอบว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนคิดบัญชีรับ-จ่ายถูกต้องหรือไม่

3.1.4 จัดอบรม และพัฒนาความสามารถของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชน โดยองค์กรเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องทำหน้าที่จัดอบรม และเผยแพร่ข่าวสารให้ความรู้แก่เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ทราบกฎหมายใหม่ ๆ ตลอดจนกฎระเบียบ ข้อบังคับและแนวทางในการปฏิบัติงาน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5 บทสรุป และข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

การมีหนี้เกิดขึ้นและลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้คืนให้แก่เจ้าหนี้ได้ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการติดตามทรัพย์สินกลับคืนมาเกิดความล่าช้าและไม่ได้มูลค่าที่ควรจะได้รับ ขยายได้ยิ่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องดังกล่าวหนักเป็นทวีคูณ

จากการศึกษาวิจัยพบว่า ในปัจจุบันการบังคับคดีของไทยยังมีปัญหาการบังคับคดีที่ล่าช้าและขยายทรัพย์ได้ในราคาต่ำ ซึ่งสาเหตุหลักของการบังคับคดีที่ล่าช้านั้นเนื่องจากว่าผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจ และการเงิน พ.ศ. 2540 ทำให้มีคดีค้างคั่งอยู่ที่กรมบังคับคดีมากมาย ในขณะที่ปัจจุบันประเทศไทยได้มีการวางแนวนโยบายให้มีการลดขนาดและอัตรากำลังคนภาครัฐลง ทำให้จำนวนเจ้าพนักงานบังคับคดีที่จะปฏิบัติหน้าที่บังคับคดีไม่เพียงพอ อีกทั้งในการบังคับคดียังมีปัญหาในทางปฏิบัติและปัญหาทางกฎหมาย ทำให้การบังคับคดีมีความล่าช้า และขยายทรัพย์ได้ในราคาต่ำ

โดยในต่างประเทศ เช่น ประเทศฝรั่งเศสและประเทศอังกฤษ ได้มีการนำกฎหมายบังคับคดีโดยเอกชนมาใช้ และมีการกำกับดูแลที่เหมาะสม ซึ่งหากประเทศไทยนำเอาหลักการยึดทรัพย์ และขายทอดตลาดของประเทศดังกล่าวมาปรับใช้ในประเทศไทยแล้วจะสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ โดยจะทำให้การบังคับคดีมีความรวดเร็ว และขยายทรัพย์ได้ในราคาสูงขึ้น ซึ่งการนำกฎหมายดังกล่าวมาใช้จะต้องมีการกำหนด ขอบเขตการดำเนินงาน อำนาจหน้าที่ การกำหนดค่าตอบแทน ความรับผิดชอบ คุณสมบัติ และการกำกับดูแล เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนให้ชัดเจน

โดยเมื่อมีการนำกฎหมายบังคับคดีโดยเอกชนมาใช้ในประเทศไทยเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาสามารถที่จะระบุตัวเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนให้ปฏิบัติงานได้ จะเป็นการกระจายงานบังคับคดีทำให้ไม่มีคดีค้างคั่งอยู่ที่กรมบังคับคดี ซึ่งการดำเนินงานของเอกชนจะมีความรวดเร็วและมีการลงทุนในการดำเนินงานได้ดีกว่าการดำเนินงานโดยรัฐ สามารถทำให้ทรัพย์สินที่ขายนั้นมีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น ค่าตอบแทนจากการขายทรัพย์ได้ในราคาสูงจะเป็นสิ่งจูงใจให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนหาวิธีส่งเสริมการขาย การจูงใจ และมีการโฆษณาที่ดี การดำเนินงาน

จะต่อเนื่องและมีความรวดเร็ว และมีการแข่งขันกันระหว่างเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนด้วยกัน และแม้ว่าต่อไปงานบังคับคดีที่ค้างจากวิฤติเศรษฐกิจ และการเงิน พ.ศ. 2540 ของกรมบังคับคดีจะลดน้อย หรือหมดไปเหลือเพียงงานบังคับคดีที่เข้ามาในระบบปกติ ผู้วิจัยเห็นว่า การดำเนินการบังคับคดีโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชน เช่น การขายทอดตลาดทรัพย์สินของเอกชน จะมีประสิทธิภาพกว่าการดำเนินงานโดยรัฐ ซึ่งหากงานยึดทรัพย์ และขายทอดตลาดของรัฐมีการมอบหมายงานไปให้เอกชนดำเนินการโดยมีการกำกับดูแลที่เหมาะสม จะเป็นผลดีต่อรัฐ เนื่องจากรัฐไม่จำเป็นต้องเพิ่มจำนวนเจ้าพนักงานบังคับคดี และสามารถนำงบประมาณส่วนนั้นไปส่งเสริมในส่วนงานอื่นมุ่งใจให้ปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากผลของการศึกษาวิจัยดังกล่าวผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่สำคัญ 2 ข้อดังนี้

1. กฎหมายบังคับคดีโดยเอกชนจะต้องตราเป็นกฎหมายเฉพาะ

เนื่องจากการนำกฎหมายบังคับคดีโดยเอกชนมาใช้เป็นเรื่องที่ให้อำนาจเอกชนมีสิทธิบังคับคดีกับทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ เป็นการกระทบสิทธิ เสรีภาพของประชาชนโดยตรง ซึ่งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 41 ได้กำหนดว่า สิทธิของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง และการบังคับใช้สิทธิย่อมเป็นไปตามกฎหมายกำหนดไว้.. ดังนั้น การให้อำนาจเอกชนในการบังคับคดีจึงเป็นเรื่องของการบังคับใช้สิทธิและเป็นเรื่องที่สำคัญ การนำกฎหมายดังกล่าวมาใช้ในประเทศไทยตราเป็นกฎหมายเฉพาะ โดยจะต้องมีการตราเป็นกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติ เพื่อให้สามารถบังคับใช้ได้มีประสิทธิภาพ

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมานี้จึงเห็นควรที่จะร่างกฎหมายบังคับคดีเอกชนเป็นกฎหมายเฉพาะระดับพระราชบัญญัติ และนำเอาหลักการที่แท้จริงของระบบกฎหมายบังคับคดีโดยเอกชนมาบัญญัติไว้ โดยกำหนดเนื้อหา และสาระที่สำคัญของการดำเนินการ ดังนี้

2.1 ขอบเขตของการนำระบบกฎหมายบังคับคดีโดยเอกชนมาใช้

ขอบเขตของการนำระบบกฎหมายบังคับคดีโดยเอกชนมาใช้ในประเทศไทย จะนำมาใช้ เฉพาะ การยึดทรัพย์ และขายทอดตลาด เท่านั้น

2.2 การใช้กฎหมายบังคับคดีโดยเอกชนควรจะเป็นทางเลือก หรือบังคับ

เนื่องจากปัจจุบันประชาชนส่วนใหญ่ยังคงให้ความเชื่อมั่นในการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่รัฐ เนื่องจากเจ้าหน้าที่ของรัฐมีกฎระเบียบควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ การนำกฎหมายบังคับคดีโดยเอกชนมาใช้ในระยะเริ่มต้นควรให้การบังคับคดีของเจ้าหน้าที่รัฐยังคงมีอยู่ตามเดิม แต่จะเพิ่มเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนเข้ามาปฏิบัติงานควบคู่ไปด้วย และให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามีสิทธิเลือกที่จะให้ผู้ใดเป็นผู้ปฏิบัติงานแทน แต่ในระยะยาวหากเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ และประชาชนให้ความเชื่อมั่นมากขึ้น ต่อไปควรจะกำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนเป็นผู้ดำเนินการทั้งหมด

ดังนั้น การนำกฎหมายบังคับคดีโดยเอกชนมาใช้ในระยะเริ่มต้นยังไม่ควรมีสภาพบังคับ แต่ในระยะยาวควรจะกำหนดให้มีสภาพบังคับใช้กฎหมายบังคับคดีโดยเอกชนเพียงอย่างเดียว

2. ในอนาคตควรมีการตรากฎหมายให้อำนาจเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนมีอำนาจหน้าที่ ให้คำปรึกษา ทำสัญญา ติดตามทวงถามให้ชำระหนี้ ฟ้องคดีในคดีที่มีทุนทรัพย์ไม่สูงมาก และซับซ้อน

ในอนาคตหากมีการนำกฎหมายบังคับคดีโดยเอกชนในรูปแบบที่เหมาะสมมาใช้คือเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนมีอำนาจหน้าที่ในการยึดทรัพย์และขายทอดตลาดได้ และหากการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนดังกล่าวมีการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ สามารถคุ้มครองสิทธิของทุกฝ่ายได้เป็นอย่างดีแล้ว รูปแบบของกฎหมายบังคับคดีเอกชนที่เหมาะสมในอนาคตผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการเปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามาปฏิบัติงานเพิ่มขึ้นโดยให้อำนาจเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนมีอำนาจหน้าที่ ให้คำปรึกษา ทำสัญญา ติดตามทวงถามให้ชำระหนี้ ฟ้องคดีในคดีที่มีทุนทรัพย์ไม่สูงมาก และซับซ้อนด้วยจะทำให้การปฏิบัติงานบังคับคดีมีความต่อเนื่องและเป็นระบบที่ชัดเจน

จากการศึกษาวิเคราะห์ถึงระบบบังคับคดีในประเทศฝรั่งเศสและประเทศอังกฤษแล้ว จะเห็นได้ว่า การนำระบบดังกล่าวมาปรับใช้ในประเทศไทยจะช่วยแก้ปัญหาการบังคับคดีที่ล่าช้า และการขายทรัพย์ได้ราคาต่ำเป็นอย่างดี ซึ่งแนวทางในการนำกฎหมายบังคับคดีโดยเอกชนมาใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริงนั้นจะต้องมีการตรากฎหมายมารองรับโดยต้องให้ครอบคลุมถึงการจัดตั้งสภาเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชน รวมถึงบุคลากร ขั้นตอนในการดำเนินงาน ตลอดจนคุณสมบัติ สิทธิ และหน้าที่ และความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนรวมทั้งต้องมีการแก้ไขกฎหมายในบางส่วนด้วยเพื่อจะได้คุ้มครองทุกฝ่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรมบังคับคดี กระทรวงยุติธรรม. คู่มือปฏิบัติราชการกรมบังคับคดี, การบังคับคดีล้มละลาย การชำระบัญชี การบังคับคดีแพ่ง การวางทรัพย์ การประเมินราคาทรัพย์.กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานคร พรีนติ้ง กรุ๊ป, 2540.
- กรมบังคับคดี. รายงานการศึกษาแนวทางการบังคับคดีโดยเอกชน.
- กรมบังคับคดี กระทรวงยุติธรรม. คู่มือปฏิบัติราชการกรมบังคับคดี การเงินและการคลัง การคำนวณและเฉลี่ยทรัพย์ การตรวจสอบภายใน การตรวจการบังคับคดี.กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานคร พรีนติ้ง กรุ๊ป, 2540.
- กรมบังคับคดี. การยี่ดอสังหาริมทรัพย์ ณ ที่ทำการ. วารสารกรมบังคับคดี (กรกฎาคม-สิงหาคม) 2544 : 5.
- กำธร พันธุลาภ. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ว่าด้วยหนี้. กรุงเทพฯ : มิตรนราการพิมพ์, 2529.
- คณะกรรมการเนติบัณฑิต สมัยที่ 45. รพี 45. กรุงเทพฯ : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2545.
- คณะกรรมการพิจารณากำหนดแนวทางในการร่างกฎกระทรวง. รายงานการศึกษาดูงาน การมอบหมายงานบังคับคดีภาคเอกชน ณ ทวีปยุโรป ระหว่างวันที่ 3-15 ตุลาคม 2548. กรุงเทพมหานคร : กรมบังคับคดี.
- คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย. กรุงเทพฯ : การกิจการเผยแพร่และสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบราชการสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2546.
- คณะกรรมการพิจารณากำหนดแนวทางในการร่างกฎกระทรวง. รายงานการศึกษาดูงาน การมอบหมายงานบังคับคดีภาคเอกชน ณ ทวีปยุโรป ระหว่างวันที่ 3-15 ตุลาคม 2548. กรุงเทพมหานคร
- คณะทำงานศึกษาแนวทางการบังคับคดีโดยภาคเอกชน. รายงานการศึกษาดูงาน การบังคับคดีแพ่งโดยภาคเอกชนของประเทศฝรั่งเศส ณ กรุงปารีส และเมืองมาร์แซย์ ระหว่างวันที่ 18-30 เมษายน 2547. กรุงเทพมหานคร.
- คมกริช วัฒนเสถียร. กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาคบังคับคดี. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สรุยทการพิมพ์, 2510.

จิตติศักดิ์ นันทพานิช. ถลกสุทพอมตการเงิน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บริษัท ดีไว เฮาส์ จำกัด, 2544.

ธนาคารอาคารสงเคราะห์. อสังหาริมทรัพย์ในความครอบครองของสถาบันการเงิน. วารสารธนาคารอาคารสงเคราะห์ 6 (กรกฎาคม-กันยายน) 2543 : 6-8.

บริษัทศูนย์วิจัยไทยพาณิชย์ จำกัด. ปีแห่งความปั่นป่วนตลาดการเงินไทยกรุงเทพมหานคร : บริษัท มาสเตอร์ คีย์ จำกัด, 2541.

ปกรณ์ วิชยานนท์. การปฏิรูประบบสถาบันการเงินในประเทศไทย.

ประจักษ์ พุทธิสมบัติ. คำบรรยายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาคบังคับคดี.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศรีสมมติการพิมพ์, 2540.

ปวีณา มาศมูทิก. การจำกัดสิทธิอุทธรณ์ ฎีกา ในคดีแพ่ง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2533.

ฝ่ายเลขานุการร่วม คณะกรรมการกำหนดเป้าหมายและนโยบายกำลังคนภาครัฐ สำนักงาน ก.พ.. ยุทธศาสตร์การปรับขนาดกำลังคนภาครัฐ (พ.ศ. 2549-2551) และแนวทางปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: ธีรานุสรณ์การพิมพ์, 2549.

พระยาจินดาภิรมย์. พระธรรมนูญศาลยุติธรรมกับพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความแพ่ง ร.ศ. 127. พิมพ์ครั้งแรก. พระนคร : โรงพิมพ์พิศาลบรรณนิต, 2461.

พิพัฒน์ จักรางกูร. คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 2533.

พิพัฒน์ จักรางกูร. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษา และการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง. กรุงเทพมหานคร : นิตยบรรณาการ, 2521.

ไพฑูรย์ เรืองเดชขจร. การบังคับคดีจากสังหาริมทรัพย์มีรูปร่างของลูกหนี้ตามคำพิพากษา.

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2540.

มานอช จรมาศ. คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 ว่าด้วยวิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรศาสตร์, 2523.

มานอช จรมาศ. คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 และ 2 ว่าด้วยบททั่วไปและวิธีพิจารณาในศาลชั้นต้น. เล่ม 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บรรณาคม, 2516.

ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 2 (ภาคบริบูรณ์). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรศาสตร์, 2520.

- ยุทธพงษ์ พุ่มเชื้อ. ปัญหาทางกฎหมายในการแบ่งขายอสังหาริมทรัพย์โดยเจ้าพนักงานบังคับคดี กรณีติดจำนอง. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2544.
- ร. แลงการ์ต. ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย. เล่ม 2 . กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, 2506.
- วิศิษฐ์ วิศิษฐ์สรอรรถ และคณะ. การพัฒนาระบบเพื่อการบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้, โครงการตามแผนพัฒนากฎหมายประจำปี 2548 เสนอคณะอนุกรรมการปรับปรุงกฎหมายเพื่อขยายโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของรัฐและติดตามการบังคับใช้กฎหมาย. 2548.
- วิเชียร ดิเรกอุดมศักดิ์. วิ. แฟงพิศดาร. กรุงเทพมหานคร : แสงจันทร์การพิมพ์, 2547.
- ศาลยุติธรรม. เจ้าพนักงานบังคับคดีฝรั่งเศส. วารสารศาลยุติธรรม (เมษายน-พฤษภาคม 2547) : หน้า 42.
- ศิวพร วงศ์สุนทร. ปัญหาหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้กับความรับผิดชอบทางอาญา. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2545.
- ศุภลักษณ์ จันทพลาบูรณ์. ระบบการบังคับคดีทางแพ่ง.
- สงคราม สกุลพรหมณ์. ความล่าช้าในการบังคับคดี : ศึกษาเฉพาะกรณีการบังคับคดีจำนองหรือหลักประกันทรัพย์จำนอง. (งานวิจัยการอบรมหลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.) รุ่นที่ 3) วิทยาลัยการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม. 2541.
- สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. การให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบังคับคดีทางแพ่ง. กรุงเทพมหานคร, 2550.
- สถาบันนโยบายสังคมและเศรษฐกิจ. กฎหมายฟื้นฟูเศรษฐกิจกับอนาคตของประเทศ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ร่วมด้วยช่วยกัน, 2542.
- สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ และคณะ. รายงานผลการวิจัยวิวัฒนาการของกฎหมายไทยในรอบ 200 ปี : ภาคกฎหมายวิธีสบัญญัติ. กรุงเทพมหานคร : คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2525.
- สุนัย มโนมัยอุดม. ระบบกฎหมายอังกฤษทั่วไป. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ประยูรวงศ์การพิมพ์, 2530.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. คู่มือคำอธิบาย และแนวทางปฏิบัติตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546. กรุงเทพมหานคร : สิริบุตรการพิมพ์, 2546.

โสภณ รัตนากร. คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้บทเบ็ดเสร็จทั่วไป.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สมิตรออฟเซ็ท, 2533.

อรรถ อรรถานนท์. ผลกระทบจากการถ่ายโอนภารกิจด้านการบังคับคดีแพ่งสู่ภาคเอกชน.

(งานวิจัยการอบรมหลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง(บ.ย.ส.) รุ่นที่ 10),
2550.

ภาษาอังกฤษ

Barry Nicholas. French Law of Contract. London : Butterworths, 1982.

Jack I.H Jacob. The Reform of Civil Procedure Law and Other Essay in Civil Procedure.

London : Sweet & Maxwell, 1982.

Michael Zander. Case and Materials on the English Legal System. London : wedenfeld
and Nicol son.

Konrad Zweigert and Hein Kotz. Introduction to Comparative law. Oxford : larendon
press, 1992.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พระราชบัญญัติ

แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ๒๒)

พ.ศ. ๒๕๕๘

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ ๑๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

เป็นปีที่ ๖๐ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

พระราชบัญญัตินี้มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา ๒๕ ประกอบกับมาตรา ๓๑ มาตรา ๓๕ และมาตรา ๔๘ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า "พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ๒๒) พ.ศ. ๒๕๕๘"

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

หน้า ๓๑

เดิม ๑๒๒ ตอนที่ ๖๑ ก ราชกิจจานุเบกษา ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๔๘

มาตรา ๓ ให้ยกเลิกความใน (๑๔) ของมาตรา ๑ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง(ฉบับที่ ๒๐) พ.ศ. ๒๕๔๓ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ (๑๔) เจ้าพนักงานบังคับคดี หมายความว่า เจ้าพนักงานในสังกัดกรมบังคับคดีหรือพนักงานอื่นผู้มีอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ใช้อยู่ ในอันที่จะปฏิบัติตามวิธีการที่บัญญัติไว้ในภาค ๔ แห่งประมวลกฎหมายนี้ เพื่อคุ้มครองสิทธิของคู่ความในระหว่างการพิจารณา หรือเพื่อบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งและให้หมายความรวมถึงบุคคลที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ปฏิบัติแทน

”

มาตรา ๔ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นวรรคสี่และวรรคห้าของมาตรา ๒๗๘ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

“ ในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดี เจ้าพนักงานบังคับคดีจะมอบหมายให้บุคคลอื่นปฏิบัติการแทนก็ได้ ทั้งนี้ ตามคุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวงให้หักค่าธรรมเนียมเจ้าพนักงานบังคับคดีตามตาราง ๕ ท้ายประมวลกฎหมายนี้ เพื่อให้กรมบังคับคดีพิจารณาจ่ายเป็นค่าตอบแทนแก่ผู้ที่ได้รับมอบหมายตามวรรคสี่โดยไม่ต้องนำส่งกระทรวงการคลัง ทั้งนี้ ตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมกำหนดโดยได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง”

มาตรา ๕ ให้ยกเลิกความใน (๑) และ (๒) ของมาตรา ๒๘๕ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง(ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๑๘ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ (๑) เครื่องนุ่งห่มหลับนอนหรือเครื่องใช้ในครัวเรือนหรือเครื่องใช้สอยส่วนตัวโดยประมาณรวมกันราคาไม่เกินห้าหมื่นบาท ในกรณีที่ศาลเห็นสมควร ศาลจะกำหนดทรัพย์สินดังกล่าวที่มีราคาเกินห้าหมื่นบาท ให้เป็นทรัพย์สินที่ไม่ต้องอยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีก็ได้ ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงความจำเป็นตามฐานะของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

(๒) เครื่องมือหรือเครื่องใช้ที่จำเป็นในการเลี้ยงชีพหรือประกอบวิชาชีพโดยประมาณรวมกันราคาไม่เกินหนึ่งแสนบาท แต่ถ้าลูกหนี้ตามคำพิพากษามีค่าขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาลขออนุญาตยึดหวางและใช้เครื่องมือหรือเครื่องใช้อันจำเป็นเพื่อดำเนินการเลี้ยงชีพหรือการประกอบวิชาชีพ อันมี

หน้า ๓๒

เดิม ๑๒๒ ตอนที่ ๖๑ ก ราชกิจจานุเบกษา ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๔๘
 ราคาเกินกว่าจำนวนราคาดังกล่าวแล้ว ให้ศาลมีอำนาจที่จะใช้ดุลพินิจอนุญาตหรือไม่อนุญาตภายในบังคับ
 แห่งเงื่อนไขตามที่ศาลเห็นสมควร”

มาตรา ๖ ให้ยกเลิกความในวรรคหนึ่งและวรรคสองของมาตรา ๒๘๖ แห่งประมวล
 กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธี
 พิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๑๘ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ มาตรา ๒๘๖ ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งกฎหมายอื่น เงินหรือสิทธิเรียกร้องเป็นเงินของ
 ลูกหนี้ตามคำพิพากษาต่อไปนี้ ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี

(๑) เบี้ยเลี้ยงชีพซึ่งกฎหมายกำหนดไว้และเงินรายได้เป็นคราว ๆ อันบุคคลภายนอกได้ยกให้เพื่อ
 เลี้ยงชีพ เป็นจำนวนรวมกันไม่เกินเดือนละหนึ่งหมื่นบาทหรือตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร

(๒) เงินเดือน ค่าจ้าง บำนาญ บำเหน็จ เบี้ยหวัด หรือรายได้อื่นในลักษณะเดียวกันของ
 ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ หรือลูกจ้างในหน่วยราชการ และเงินสงเคราะห์ บำนาญ หรือบำเหน็จที่
 หน่วยราชการได้จ่ายให้แก่คู่สมรสหรือญาติที่ยังมีชีวิตของบุคคลเหล่านั้น

(๓) เงินเดือน ค่าจ้าง บำนาญ ค่าชดเชย เงินสงเคราะห์ หรือรายได้อื่นในลักษณะเดียวกัน
 ของพนักงาน ลูกจ้าง หรือคนงาน นอกจากที่กล่าวไว้ใน (๒) ที่นายจ้างจ่ายให้แก่บุคคลเหล่านั้น หรือคู่
 สมรส หรือญาติที่ยังมีชีวิตของบุคคลเหล่านั้น เป็นจำนวนรวมกันไม่เกินเดือนละหนึ่งหมื่นบาท หรือตาม
 จำนวนที่ศาลเห็นสมควร

(๔) เงินฉาบปกิจสงเคราะห์ที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้รับอันเนื่องมาแต่ความตายของบุคคลอื่น
 เป็นจำนวนตามที่จำเป็นในการดำเนินการฉาบปกิจศพตามฐานะของผู้ตายที่ศาลเห็นสมควร ในกรณีศาล
 เป็นผู้กำหนดจำนวนเงินตาม (๑) และ (๓) ให้ศาลกำหนดให้ไม่น้อยกว่าอัตราเงินเดือนขั้นต่ำสุดของ
 ข้าราชการพลเรือนในขณะนั้นและไม่เกินอัตราเงินเดือนขั้นสูงสุดของข้าราชการพลเรือนในขณะนั้น โดย
 คำนึงถึงฐานะในทางครอบครัวของลูกหนี้ตามคำพิพากษาและจำนวนบุพการีและผู้สืบสันดานซึ่งอยู่ใน
 ความอุปการะของลูกหนี้ตามคำพิพากษาด้วย”

มาตรา ๗ ให้ยกเลิกความในวรรคสี่ของมาตรา ๒๕๐ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา
 ความแพ่ง ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
 (ฉบับที่ ๑๐) พ.ศ. ๒๕๒๗ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

หน้า ๓๓

เล่ม ๑๒๒ ตอนที่ ๖๑ ก ราชกิจจานุเบกษา ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๕๘

“ ในกรณีที่ยึดทรัพย์สินเพื่อขายทอดตลาดหรือจำหน่ายโดยวิธีอื่น คำขอเช่นว่านี้ให้ยื่นก่อนสิ้นระยะเวลาสิบสี่วันนับแต่วันที่มีการขายทอดตลาดหรือจำหน่ายทรัพย์สินที่ขายทอดตลาด หรือจำหน่ายได้ในครั้งนั้น ๆ ”

มาตรา ๘ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๓๐๕ ตริ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

“ มาตรา ๓๐๕ ตริ เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีโอนอสังหาริมทรัพย์ที่ขายให้แก่ผู้ซื้อ หากทรัพย์สินที่โอนนั้นมีลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบริวารอยู่อาศัย และลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบริวารไม่ยอมออกไปจากอสังหาริมทรัพย์นั้น ผู้ซื้อชอบที่จะยื่นคำขอฝ่ายเดียวต่อศาลที่อสังหาริมทรัพย์นั้นตั้งอยู่ในเขตศาลให้ออกคำสั่งบังคับให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบริวารออกไปจากอสังหาริมทรัพย์นั้นภายในระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควรกำหนด แต่ไม่น้อยกว่าสามสิบวัน ถ้าลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบริวารไม่ปฏิบัติตามคำสั่งบังคับ ให้บังคับตามมาตรา ๒๕๖ ทวิ มาตรา ๒๕๖ ตริ มาตรา ๒๕๖ จัตวา มาตรา ๒๕๖ ฉ มาตรา ๒๕๖ สัตต มาตรา ๒๕๕ มาตรา ๓๐๐ มาตรา ๓๐๑ และมาตรา ๓๐๒ โดยอนุโลม ทั้งนี้ ให้เจ้าพนักงานศาลเป็นผู้ส่งคำสั่งโดยผู้ซื้อมีหน้าที่จัดการนำส่ง และให้ถือว่าผู้ซื้อเป็นเจ้านั้นตามคำพิพากษา และลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบริวารที่อยู่อาศัยในอสังหาริมทรัพย์นั้นเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษตามบทบัญญัติดังกล่าว ”

มาตรา ๙ ให้ยกเลิกความในตาราง ๕ ท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๕๕ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ ตาราง ๕

ค่าธรรมเนียมเจ้าพนักงานบังคับคดี

ค่าธรรมเนียม	จำนวน	หมายเหตุ
๑. ขายทอดตลาดหรือจำหน่ายโดยวิธีอื่นซึ่งทรัพย์สินที่ยึดหรืออายัด	ร้อยละ ๓ ของจำนวนเงินที่ขายหรือจำหน่ายได้	ทั้งนี้ ต้องเสียค่าประกาศและค่าใช้จ่ายต่างหาก

หน้า ๓๔

เล่ม ๑๒๒ ตอนที่ ๖๑ ก

ราชกิจจานุเบกษา

๒๗ กรกฎาคม ๒๕๕๘

ค่าธรรมเนียม	จำนวน	หมายเหตุ
๒. จ่ายเงินที่ยึดหรืออายัดแก่ เจ้าหนี้	ร้อยละ ๒ ของจำนวนเงินที่ยึด หรืออายัด	ส่วน การ คำน ว ณ ราค า ทรัพย์สินที่ยึดหรืออายัด เพื่อเสียดำเนินการตาม หมายเลข ๓ และ ๔ ให้ เจ้าพนักงานบังคับคดีเป็น ผู้กำหนด ถ้าไม่ตกลงกันให้ คู่ความที่เกี่ยวข้องเสนอ เรื่องต่อศาลตามที่บัญญัติไว้ ในมาตรา ๒๕๖
๓. เมื่อยึดทรัพย์สินซึ่งไม่ใช่ตัว เงินแล้วไม่มีการขายหรือ จำหน่าย	ร้อยละ ๒ ของราคาทรัพย์สินที่ ยึด	
๔. เมื่อยึดหรืออายัดเงินหรือ อายัดทรัพย์สินแล้ว ไม่มีการขาย หรือจำหน่าย	ร้อยละ ๑ ของจำนวนเงินที่ ยึดหรืออายัด หรือราคา ทรัพย์สินที่อายัด	
๕. ขายโดยวิธีประมูลระหว่าง คู่ความ	ร้อยละ ๒ ของราคาประมูลสูงสุด "	

มาตรา ๑๐ บทบัญญัติมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัตินี้ไม่ใช่บังคับแก่การบังคับคดีของ
บรรดาคดีที่ได้ยื่นฟ้องไว้ก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ และให้ใช้ตาราง ๕ ทำประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ที่ใช้บังคับอยู่ในวันที่มีการฟ้องคดีบังคับแก่การบังคับคดีดังกล่าว

มาตรา ๑๑ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร

นายกรัฐมนตรี

หน้า ๓๕

เล่ม ๑๒๒ ตอนที่ ๖๑ ก ราชกิจจานุเบกษา ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๕๘

หมายเหตุ : - เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่บทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในส่วนที่เกี่ยวกับการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งที่ใช้บังคับอยู่มีความไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบัน เป็นเหตุให้การบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งเป็นไปด้วยความล่าช้า และคุ้มครองสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่เพียงพอ ประกอบกับตาราง ๕ ท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้กำหนดอัตราค่าธรรมเนียมเจ้าพนักงานบังคับคดีสูงเกินไปสมควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในส่วนที่เกี่ยวกับการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งและอัตราค่าธรรมเนียมเจ้าพนักงานบังคับคดีให้เหมาะสมยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ร่าง
กฎกระทรวง
ว่าด้วยคุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขของบุคคลที่ได้รับมอบหมาย
ให้ปฏิบัติการแทนเจ้าพนักงานบังคับคดี
พ.ศ.

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๗๘ วรรคสี่ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ๒๒) พ.ศ. ๒๕๔๘ อันเป็นกฎหมายที่มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับ การจำกัดสิทธิ และเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา ๒๗ ประกอบกับมาตรา ๓๒ มาตรา ๓๓ มาตรา ๓๔ และมาตรา ๔๑ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติ แห่งกฎหมาย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมออกกฎกระทรวงไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ในกฎกระทรวงนี้

“ผู้รับมอบหมาย” หมายความว่า บุคคลที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าพนักงานบังคับคดี ให้ปฏิบัติการแทนเจ้าพนักงานบังคับคดี

“เจ้าพนักงานบังคับคดีผู้มอบหมาย” หมายความว่า เจ้าพนักงานบังคับคดีผู้ทำหน้าที่ รับผิดชอบในคดีใดคดีหนึ่งซึ่งได้มอบหมายให้บุคคลอื่นปฏิบัติการแทน และให้หมายความรวมถึง เจ้าพนักงานบังคับคดีที่ได้รับการแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่แทน

“อธิบดี” หมายความว่า อธิบดีกรมบังคับคดี

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

ข้อ ๒ บุคคลที่จะเป็นผู้รับมอบหมายต้องมีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้

- (๑) มีสัญชาติไทย
- (๒) มีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบห้าปีบริบูรณ์
- (๓) สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่าด้านกฎหมาย การเงิน หรือ การบัญชี
- (๔) สำเร็จหลักสูตรการอบรมเกี่ยวกับระบบบังคับคดี ของกรมบังคับคดี
- (๕) ไม่เป็นข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้าง หรือผู้ปฏิบัติงานประจำในหน่วยงานของรัฐ
- (๖) ไม่เป็นบุคคลซึ่งมีความประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี
- (๗) ไม่เป็นคนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ หรือบุคคลวิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ
- (๘) ไม่เป็นบุคคลซึ่งถูกศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์

(๙) ไม่เป็นบุคคลซึ่งเคยต้องรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ.

(๑๐) ไม่เป็นบุคคลซึ่งเคยถูกลงโทษไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของรัฐ หรือไม่เคยถูกนายจ้างเลิกจ้างเพราะเหตุทุจริตต่อหน้าที่

ข้อ ๓ ให้อธิบดีเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดทำและควบคุมดูแลบัญชีรายชื่อผู้มีคุณสมบัติเป็นผู้รับมอบหมาย รวมทั้งตรวจสอบคุณสมบัติ หลักประกัน และคำขอต่าง ๆ ที่ได้ยื่นตามกฎกระทรวงนี้

ข้อ ๔ บุคคลใดประสงค์จะปฏิบัติการเป็นผู้รับมอบหมาย ให้ยื่นคำข้อมต่ออธิบดีตามแบบที่อธิบดีกำหนด

ข้อ ๕ ให้อธิบดีพิจารณาคำขอตามข้อ ๔ ให้เสร็จสิ้นภายในหกสิบวันนับแต่วันรับคำขอ เมื่ออธิบดีพิจารณาแล้วเห็นว่าบุคคลนั้นมีคุณสมบัติตามข้อ ๒ ให้ประกาศรายชื่อผู้มีคุณสมบัติเป็นผู้รับมอบหมายในราชกิจจานุเบกษา

ถ้ามีเหตุจำเป็นไม่อาจพิจารณาให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาตามวรรคหนึ่ง ให้อธิบดีมีหนังสือแจ้งให้ผู้ยื่นคำขอทราบก่อนครบกำหนดเวลาดังกล่าว ในการนี้ให้ขยายระยะเวลาพิจารณาออกไปได้ไม่เกินสามสิบวันนับแต่วันที่ครบกำหนดเวลานั้น

ข้อ ๖ เจ้าพนักงานบังคับคดีอาจมอบหมายให้บุคคลตามข้อ ๕ วรรคหนึ่ง ปฏิบัติการแทนเจ้าพนักงานบังคับคดีในเรื่องดังต่อไปนี้

(๑) การขายทอดตลาดทรัพย์สินในคดีที่มีราคาประเมินโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี ไม่เกินห้าล้านบาท

(๒) การจัดทำบัญชีรับจ่ายเงินให้แก่ผู้มีส่วนได้

การมอบหมายตามวรรคหนึ่งให้ทำเป็นหนังสือและอย่างน้อยต้องมีรายการดังต่อไปนี้

(๑) ชื่อผู้รับมอบหมาย

(๒) ชื่อเจ้าหน้าที่และลูกหนี้ตามคำพิพากษา และหมายเลขคดีของศาล

(๓) เรื่องที่มอบหมาย

(๔) ลายมือชื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีผู้มอบหมาย

เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้มอบหมายให้บุคคลตามข้อ ๕ วรรคหนึ่งปฏิบัติการแทน

ในเรื่องใดแล้ว ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีผู้มอบหมายยังคงมีหน้าที่กำกับดูแลการปฏิบัติการของผู้รับมอบหมายให้เป็นไปโดยเรียบร้อย

ข้อ ๗ บุคคลดังต่อไปนี้จะปฏิบัติการณ์เป็นผู้รับมอบหมายตามข้อ ๖ ไม่ได้

- (๑) เป็นผู้ผลประโยชน์ได้เสียเกี่ยวข้องกับคดีนั้น
- (๒) เป็นคู่หมั้นหรือคู่สมรสของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
- (๓) เป็นญาติของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง คือ เป็นบุพการีหรือผู้สืบสันดาน ไม่ว่าชั้นใด ๆ หรือเป็นพี่น้องหรือลูกพี่ลูกน้องนับได้เพียงภายใน สามชั้น หรือเป็นญาติเกี่ยวพันทางแต่งงานกับ ได้ เพียงสองชั้น
- (๔) เป็นทนายหรือเคยเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้แทนหรือทนายความของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
- (๕) เป็นเจ้าหนี้หรือลูกหนี้ หรือเป็นนายจ้างหรือลูกจ้างของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

ข้อ ๘ ถ้าผู้รับมอบหมายเห็นว่าคดีที่รับมอบหมายนั้น ตนเป็นบุคคลที่มีปฏิบัติการเป็นผู้รับมอบหมายไม่ได้ตามข้อ ๗ ให้ผู้รับมอบหมายแจ้งเจ้าพนักงานบังคับคดีผู้มอบหมายทราบโดยทันที เพื่อให้เจ้าพนักงานบังคับคดีผู้มอบหมายพิจารณาถอนอำนาจต่อไป ตนก็เป็นผู้รับมอบหมาย

ข้อ ๙ ผู้รับมอบหมายจะต้องวางหลักประกันทั่วไปและหลักประกันเฉพาะคดี เพื่อจะใช้ค่าเสียหายอันอาจเกิดขึ้นจาก การปฏิบัติความแทนเจ้าพนักงานบังคับคดีตามจำนวนที่กำหนดไว้ในข้อ ๑๑ และข้อ ๑๖

ข้อ ๑๐ หลักประกันที่ผู้รับมอบหมายพิจารณาต่อกรมบังคับคดีมีดังต่อไปนี้

- (๑) เงินสด
 - (๒) หนังสือค้ำประกันจากธนาคารหรือบริษัทเงินทุนที่ได้รับ ๕ ผู้ดูแลให้ประกันรวมถึงในประเทศไทย
 - (๓) ธาตุ ออมสิน หรือ
 - (๔) หลักประกันอื่นตามที่อธิบดีประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา
- หลักประกันตาม (๒) (๓) และ (๔) ให้อธิบดีพิจารณากำหนดเงื่อนไขความที่

เห็นสมควร

ข้อ ๑๑ เมื่อได้ประกาศรายชื่อบุคคลตามข้อ ๘ วรรคหนึ่ง ให้บุคคลที่มีรายชื่อตามประกาศดังกล่าววางหลักประกันทั่วไปเป็นจำนวนไม่น้อยกว่าครึ่งแสนบาทต่ออธิบดีหากไม่ปฏิบัติตามแต่ยื่นประกาศรายชื่อผู้คุ้มครองสมบัติเป็นผู้รับมอบหมายนี้

เจ้าบุคคลที่มีรายชื่อตามประกาศดังกล่าวมิได้วางหลักประกันทั่วไปภายในเวลาที่กำหนดตามวรรคหนึ่ง ให้ถือว่าผู้นั้นละสิทธิในการเป็นผู้มีคุณสมบัติเป็นผู้รับมอบหมาย

ข้อ ๑๒ เมื่อได้รับมอบหมายจากเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ปฏิบัติกรแทน
ในเรื่องได้แล้ว ผู้รับมอบหมายต้องรวมหลักประกันเฉพาะคดีต่ออธิบดีภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่
ได้รับหนังสือมอบหมาย จึงจะปฏิบัติกรได้

ในกรณีที่ผู้รับมอบหมายมิได้วางหลักประกันเฉพาะคดีภายในเวลาที่กำหนดตาม
วรรคหนึ่ง ให้ถือว่าผู้นั้นสละสิทธิในการเป็นผู้รับมอบหมายในเรื่องนั้น

จำนวนหลักประกันเฉพาะคดี ให้เป็นไปตามอัตราที่อธิบดีประกาศกำหนดใน
ราชกิจจานุเบกษา

ข้อ ๑๓ ผู้รับมอบหมายต้องปฏิบัติกรแทนเจ้าพนักงานบังคับคดีด้วยตนเอง
และต้องแสดงบัตรประจำตัวประชาชนพร้อมหนังสือมอบหมายในขณะปฏิบัติกร เมื่อบุคคลที่
เกี่ยวข้องร้องขอ

ข้อ ๑๔ ในกรณีที่ความปรากฏต่ออธิบดีจากรายงานของเจ้าพนักงานบังคับคดี
หรือจากคำร้องของผู้มีส่วนได้เสียว่า ผู้รับมอบหมายในคดีใดเป็นผู้ขาดคุณสมบัติตามข้อ ๒ หรือ
ไม่ปฏิบัติกรแทนเจ้าพนักงานบังคับคดีด้วยตนเองตามข้อ ๑๓ ให้อธิบดีพิจารณาสั่งเพิกถอนชื่อผู้นั้น
จากบัญชีรายชื่อผู้มีคุณสมบัติเป็นผู้รับมอบหมาย

ข้อ ๑๕ ในกรณีที่ความปรากฏต่ออธิบดีจากรายงานของเจ้าพนักงานบังคับคดี
หรือจากคำร้องของผู้มีส่วนได้เสียว่า ผู้รับมอบหมายในคดีใดไม่แสดงบัตรประจำตัวประชาชนพร้อม
หนังสือมอบหมายตามข้อ ๑๓ ให้อธิบดีพิจารณาสั่งเพิกถอนชื่อผู้นั้นจากบัญชีรายชื่อผู้มีคุณสมบัติเป็นผู้รับมอบหมาย

ในกรณีที่ผู้รับมอบหมายเคยถูกสั่งเพิกถอนชื่อเป็นหนังสือตามวรรคหนึ่งมาแล้ว
และไม่ปฏิบัติตามวรรคหนึ่งอีก ให้อธิบดีพิจารณาสั่งพักการปฏิบัติกรเป็นผู้รับมอบหมายเป็นเวลา
หกเดือนนับแต่วันมีคำสั่ง

เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าผู้รับมอบหมายเคยถูกสั่งพักการปฏิบัติกรเป็นผู้รับมอบหมาย
ตามวรรคสองมาแล้วและไม่ปฏิบัติตามวรรคหนึ่งอีก ให้อธิบดีพิจารณาสั่งเพิกถอนชื่อผู้นั้นจากบัญชี
รายชื่อผู้มีคุณสมบัติเป็นผู้รับมอบหมาย

ข้อ ๑๖ ในกรณีที่ผู้รับมอบหมายมิได้ปฏิบัติกรตามข้อ ๔ ถ้าจรรยาบรรณปรากฏต่ออธิบดีจาก
การรายงานของเจ้าพนักงานบังคับคดีหรือจากคำร้องของผู้มีส่วนได้เสียว่า ผู้รับมอบหมายในคดีใด
เห็นบุคคลที่ปฏิบัติกรเป็นผู้รับมอบหมายไม่ได้ตามข้อ ๗ ให้อธิบดีพิจารณาสั่งฟ้องต่อ
คดีต่อไปทันที โดยให้คำนึงถึงความซื่อสัตย์ของผู้รับมอบหมายและระดับความร้ายแรงแห่งการกระทำ
ประกอบพิจารณาด้วย

- (๑) เพิกถอนชื่อจากบัญชีรายชื่อผู้มีคุณสมบัติเป็นผู้รับมอบหมาย
- (๒) พักการปฏิบัติกรเป็นผู้รับมอบหมายเป็นเวลาหกเดือน
- (๓) ยกเลิกหนังสือมอบหมายในคดีนั้น

เมื่ออธิบดีมีคำสั่งยกเลิกหนังสือมอบหมายในคดีนั้นตาม (๓) ให้เจ้าพนักงานบังคับคดี
ผู้มอบหมายในคดีนั้นเข้าปฏิบัติกรต่อไปนับแต่วันมีคำสั่ง

ข้อ ๑๗ นอกเหนือจากกรณีตามข้อ ๑๕ ข้อ ๑๕ และข้อ ๑๖ แล้ว ให้อธิบดีมีอำนาจสั่งเพิกถอน
ชื่อผู้รับมอบหมายจากบัญชีรายชื่อผู้มีคุณสมบัติเป็นผู้รับมอบหมาย ถ้าผู้รับมอบหมาย

- (๑) ตาย
- (๒) ย้ายถิ่นที่อยู่นอกจากบัญชีรายชื่อผู้มีคุณสมบัติเป็นผู้รับมอบหมาย

ข้อ ๑๘ คำสั่งเพิกถอนชื่อผู้รับมอบหมายหรือพักการปฏิบัติภารกิจเป็นผู้รับมอบหมาย
ตามข้อ ๑๕ ข้อ ๑๕ ข้อ ๑๖ และข้อ ๑๗ ให้ถือว่าอธิบดีได้มีคำสั่งยกเลิกหนึ่งชื่อมอบหมายให้
ปฏิบัติภารกิจแทนทุกครั้งที่อยู่ระหว่างการปฏิบัติภารกิจของผู้รับมอบหมายนั้น และให้เจ้าพนักงานบังคับคดี
ผู้มอบหมายในแต่ละคดีเข้าปฏิบัติภารกิจต่อไปนับแต่วันที่คำสั่ง

การเพิกถอนชื่อผู้รับมอบหมายตามวรรคหนึ่ง ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

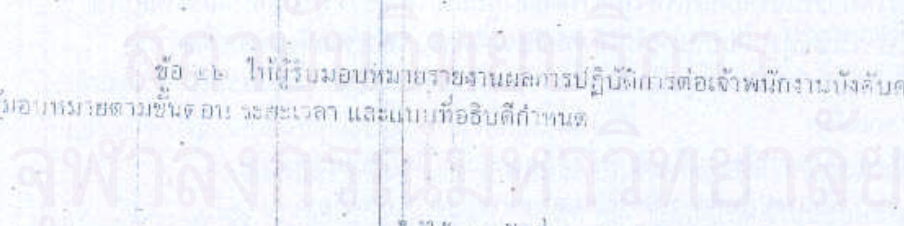
ข้อ ๑๙ ภายใต้บังคับข้อ ๒๑ ให้สืบตั้งสำนักงานหลักประกันแก่ผู้รับมอบหมายภายใน
สามสิบวันนับแต่วันที่ตราคำสั่ง ดังต่อไปนี้

- (๑) หลักประกันทั่วไป เมื่อผู้รับมอบหมายถูกเพิกถอนชื่อจากบัญชีรายชื่อผู้มีคุณสมบัติเป็นผู้รับมอบหมาย
- (๒) หลักประกันเฉพาะคดี เมื่อ
 - (ก) ผู้รับมอบหมายถูกเพิกถอนชื่อจากบัญชีรายชื่อผู้มีคุณสมบัติเป็นผู้รับมอบหมาย
 - (ข) มีคำสั่งพักการปฏิบัติภารกิจเป็นผู้รับมอบหมาย
 - (ค) มีคำสั่งยกเลิกหนึ่งชื่อมอบหมายในคดีนั้น
 - (ง) การบังคับคดีตามที่ได้รับมอบหมายไปเสร็จสิ้นลง

ข้อ ๒๐ ศาลให้คืนหลักประกันตามข้อ ๑๙ ให้ทำเป็นหนังสือวางแบบที่อธิบดี
กำหนด

ข้อ ๒๑ ในกรณีที่มีความบกพร่องต่ออธิบดีจากกรรณการของเจ้าพนักงานบังคับคดี
หรือจากคำร้องของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้มีคำสั่งเนรเทศตามหมายจับผู้รับมอบหมายเพื่อขอใช้
คำสั่งหมายจับเกิดจากการปฏิบัติภารกิจที่ได้รับมอบหมายดังกล่าว และอาจนำหลักประกันทั่วไปหรือ
หลักประกันเฉพาะคดีไปชำระทดใช้ค่าเสียหายได้ ให้อธิบดีพิจารณาสั่งพักการคืนหลักประกันนี้ไว้จนกว่า
คดีจะยุติ

ข้อ ๒๒ ให้ผู้รับมอบหมายรายงานผลการปฏิบัติภารกิจต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี
ผู้มอบหมายตามชั้นตอน ระยะเวลา และแบบที่อธิบดีกำหนด

ให้ไว้ ณ วันที่

พ.ศ.

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวอมรรัตน์ รัตนกิจเจริญ เกิดเมื่อวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ.2521 ที่กรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี นิติศาสตร์บัณฑิต จากมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ ปีการศึกษา 2544 และสำเร็จการศึกษาปริญญาตรี บริหารธุรกิจบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง ปีการศึกษา 2544 เข้าศึกษาต่อในหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิตที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ. 2547

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย